TURKISH HOUSE

IN SEARCH OF SPATIAL IDENTITY

KENDİ MEKÂNININ ARAYIŞI İÇİNDE

TÜRK EVİ

Prof. Önder Küçükerman

TÜRKİYE TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

TURKISH HOUSE
IN SEARCH OF SPATIAL IDENTITY

KENDİ MEKÂNININ ARAYIŞI İÇİNDE
TÜRK EVİ

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından yayımlanmıştır.
Published by the Turkish Touring and Automobile Association.

Bu kitabın hiçbir kısmı,
yazarının ve Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun yazılı izni olmadan,
tamamen, kısmen veya değiştirilerek yayımlanamaz,
hiçbir şekilde iktibas edilemez,
fotokopi dahil elektronik veya mekanik yollarla kopyası yapılamaz,
bilgi olarak çoğaltılıp depolanamaz ve çoğaltılamaz.

No part of this publication may be reprinted,
reproduced by photocopy or other electronic or mechanical means,
or stored in a retrieval system,
in part or as a whole,
without the prior written permission of its author
and the Turkish Touring and Automobile Association

İngilizce Çeviri Translation	Tamer Çelensü, Adair Mill.
Fotoğraflar ve Çizimler Photographs, Plans and Illustrations	Prof. Önder Küçükerman
1. Basım 1st Edition	1978, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar (The Rooms in the Traditional Turkish House of Anatolia from the Aspect of Spatial Organization)
2. Basım 2nd Edition	1985, Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi (Turkish House in Search of Spatial Identity)
3. Basım 3rd Edition	1988
4. Basım 4th Edition	1991
5. Basım 5th Edition	1992, Das Alttürkische Wohnhaus
6. Basım 6th Edition	2007
Renkayrımı, Dizgi, Baskı ve Cilt Colour Seperation Printing	Euromat Entegre Matbaacılık 0212 4517070

ISBN 978-975-7641-43-8

TURKISH HOUSE

IN SEARCH OF SPATIAL IDENTITY

KENDİ MEKÂNININ ARAYIŞI İÇİNDE

TÜRK EVİ

Prof. Önder Küçükerman

TÜRKİYE TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

İÇİNDEKİLER

Altıncı Baskıya Önsöz ____ 8
"Türk Evi, Türk Odası"; Prof. Dr. h.c. Sedad Hakkı Eldem ____ 9
"Türk Evinde Birim Olarak Odalar ve Önder Küçükerman";
Prof. Utarit İzgi ____ 12
"Önder Küçükerman İçin"; Çelik Gülersoy ____ 14

ÖNSÖZ ____ 21

Konunun araştırılmasıyla ilgili birkaç söz, ____ 25

TÜRK EVİ KAVRAMININ KÖKENLERİ ____ 31

Yerleşme Öncesi, Göçebelik, Yerleşme Dönemi ve Sonrası, 33; Anadolu'nun Özellikleri, 54

TÜRK EVİNDE ÇEVRESEL ÖĞELERİN DÜZENLENMESİ ____ 57

Odalar; 69; Anadolu'daki Evlerin Kavram ve Biçimleri, 93; Göçebe Çadırları ve Evleri, 93; Köy Evleri, 100; Kasaba ve Kent Evleri, 100; Anadolu'daki Diğer Ev Türleri, 105; Odalarda İç ve Dış Çevre İlişkileri, 110; İç ve Dış İlişkiler Açısından Odaların Kuruluşları, 117; Pencerelerin Açılma Türleri, 123; Tepe Pencereleri, 129; Odaların Girişleri; Kapılar, 135; Kapı Kanatları, 143; Alt Örtü: Döşemeler, Döşeme Kaplamaları: "Üstte Gök, Altta Toprak Vardır", 145; Alt Örtünün Biçimlenmesi, 149; Alt Örtü ve Oturma İçin Çözümler, 154; Üst Örtü: Tavan Kaplamaları, 159; Yan Örtü: Dolaplar (Kapalı ve Açık Kullanma Alanları), 171; Odaların Kuruluşunda Dolapların Bir Çevre Öğesi Olarak Durumları ve Etkinlikleri, 179; Yan Örtünün ve Odanın Biçimlenişinde Ocağın Yapısal Kuruluş Açısından Etkileri, 184; Türk Evinde Odaların Isıtılması: Ocaklar, 189

SONUÇ ____ 195

Doğal Etkenlerin Türk Evinin Evrimine Etkileri Ne Olmuştur? 197; İklim, 203; Ekonomik Etkenler, 208.

KAYNAKLAR ____ 214

CONTENTS

Preface for the sixth edition ____ 8
"Turkish House, Turkish Rooms"; Prof. Dr.h.c. Sedad Hakkı Eldem ____ 9
"Rooms as units in Turkish House and Önder Küçükerman";
Prof. Utarit İzgi ____ 12
"For Önder Küçükerman"; Çelik Gülersoy ____ 14

INTRODUCTION ____ 21

Some Notes on the Research Carried Out; ____ 25

ORIGINS OF THE CONCEPTS OF THE TURKISH HOUSE ____ 31

Nomadic Pre-Settlement Period, Settlement Period and After, 33; The Characteristics of Anatolia,

THE ORGANIZATION OF THE SPATIAL ELEMENTS IN
THE TURKISH HOUSE ____ 57

The Rooms, 69; The Concept and Form of the Anatolian House, 93; Nomadic Tents and Houses, 93; Village Houses, 100; Urban Houses, 100; Other Types of Anatolian Houses, 105; The Relationship Between the Interior and Exterior Environments of the Rooms, 110; Room Design and its Interior-Exterior Relationship, 117; Types of Window Opening, 123; Upper Lights 129; Room Entrances and Doors, 135; Doors 143; The Ground Cover: Floors and Flooring "The Sky Above, The Earth Beneath", 145; The Formation of the Ground Cover, 149; The Ground Cover and Seating Solutions, 154; The Top Cover: The Ceiling 159; The Side Cover: Cupboard (Open and Closed Utility Areas), 171; The Position of the Cupboards and its Effect as an Environmental Element in the Design of the Room, 179; The Effect of the Fireplace on the Design of the Room and Side Cover, 184; Heating of the Turkish House: The Fireplace, 189

CONCLUSION ____ 195

The Influence of Physical Factors on the Evolution of the Turkish House, 197; Climate, 203; Economic Factors, 208.

BIBLIOGRAPHY ____ 214

Altıncıya Baskıya Önsöz

Prof. Önder KÜÇÜKERMAN

Bu kitap 1965-1973 yıllarında "İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi" asistanı olarak yaptığım "Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından ODALAR" isimli tez çalışmasına dayanır. Tezimi hocam Prof. Utarit İzgi yönetmişti ve Prof. Sedad Hakkı Eldem ve Prof. Hamdi Şensoy da jüri üyeleriydi.

Bu tez için, Türkiye'deki en önemli bölgelerde çalışmış ve evlerin fotoğraflarını çekmiştim. O yıllarda ailelerin mekânlarında fotoğraf çekmek zordu ve bu sorunu eşim Yüksek İç Mimar Gözen Küçükerman'ın yardımları ile aşabilmiştim. Sonuçta 1965-1975 yılları arasında, kasaba ve köylerde binlerce ev fotoğrafı çekebilmiştim.

1978 yılında, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Genel Müdürü Çelik Gülersoy, bu kitabımı orijinal ismi ile yayımlandı ve hızla tükendi. 1985 yılında kitabın kapsamı değiştirildi ve "Kendi Mekânının Arayışı içinde TÜRK EVİ" olarak yayımlandı. Ancak bu baskıda Prof. Sedad Hakkı Eldem, Prof. Utarit İzgi ve Çelik Gülersoy tarafından yazılan ve beni onurlandıran çok önemli üç önsöz vardı.

Daha sonraki yıllarda Türkçe-İngilizce ve Almanca olarak yayımlanan kitabın 6. baskısında, üzerinden 50 yıla yakın süre geçen fotoğraflarda teknik kayıplar görüldü. Buna rağmen 1973 yılından sonra çekilmiş fotoğrafları kullanmak istemedik.

Çünkü 1960-1973 yılları arasındaki Bursa, Kütahya, İzmit, Erzurum, Antakya ve Karadeniz bölgesindeki evlerin büyük kısmı kaybolmuştu, çok azı korunabilmişti ve çoğunluğu 50 yıl önceki durumu yansıtamıyordu.

Bu nedenle, elinizdeki baskıda eski fotoğrafları yeni tekniklerle belirli ölçüde yenileyerek kullandık. Sonuçta fotoğrafların renkleri biraz değişse de, dönemin orijinal kimliğini ve tarihi mirasın elli yıl öncesindeki kaynaklarını yansıtabildiğimizi düşünüyorum.

Preface for the Sixth Edition

This book is based on the thesis titled "ROOMS in the Traditional Turkish House in the sense of Space Organization" which I wrote as an assistant in İstanbul The State Academy of Fine Arts between 1965 and 1973. Prof. Utarit İzgi had directed my thesis, Prof. Sedad Hakkı Eldem and Prof. Hamdi Şensoy were lay people.

I had worked almost in all regions of Turkey for this thesis and taken many photographs of the houses. At that time it was difficult to take photos in the private spaces of the families, but my wife Gözen Küçükerman, who is a professional interior decorator, helped me to solve this problem. Finally, between 1965 and 1975 we could have taken thousands of photographs of the houses in the cities, towns and in the villages.

In 1978, Çelik Gülersoy, the Director General of the Touring and Automobile Club wanted to publish my book and first edition was sold in a short period of time. In 1985 the scope of the book was changed and was published as "TURKISH HOUSE (in search of spatial indentity)". In that edition there were three prefaces written by Prof. Sedad Hakkı Eldem, Prof. Utarit İzgi and Çelik Gülersoy which made me feel proud. Finally the book was published in Turkish-English and German.

During the preparation of the sixth edition in 2007, some technical problems were obvious regarding the photographs in the book; after almost 50 years. But meanwhile most of the old houses were disappeared.

For that reason, in this edition we tried to renew the photographs using some new techniques. As a result of these techniques the colors of the photographs have changed a bit but I think despite this change, we can directly reflect the original identity and historical heritance of this period of 50 years before.

Türk Evi,
Türk Odası...

Turkish House,
Turkish Rooms...

Prof. Dr. h.c. Sedad Hakkı ELDEM
İstanbul, 1985

Türk Odalan hakkında bundan 10-20 sene evvel o güzel eserini yazan kıymetli sanatkâr ve araştırmacı Önder Küçükerman bu sefer aynı konuyu yeniden ele almış ve en iyi kalitede yayınlamıştır. Bizim gibi Türk evi ve yaşama kültürünün aşığı ve hayranı olan kimseler için bu kitap en kıymetli bir hediye sayılmalıdır. Küçükerman'ın ilk yayınladığı kitabından beri, bu konu yani Türk Odaları, dolayısıyla Türk Evleri ne gibi gelişmeler geçirmiş veya daha doğrusu ne akıbetlere uğramış olduğunu gözümün önüne getirdim ve beni bir dehşet ve ürperme sardı. Bu kısa zaman içinde nice güzel, tipik Türk evleri ve odalarının heba ve yok oldukları hiç aklınıza geldi mi? Bunların ve içinde bulundukları evlerin yaşatılması için ne yapılmıştır.?.

Küçükerman'ın o zaman yayınladığı ve yaşattığı o cana yakın enteriyorlar ne olmuştur? Üzüntü ile itiraf etmek lazımdır ki sorular cevapsız kalmaktadır. Son 10-15 sene içinde aklın alamıyacağı ve her vatansever yurttaşı dehşete düşürmesi icap eden bir şekilde sayısız Türk evleri acımasız bir inat ve ısrar ile yok edilmiş ve geri kalanları da gittikçe artan bir sürat ve şaşmazlık ile yıkılmaya devam edilmektedir.

Bu süre içinde Türk evine varis ve sahip çıkmış Avrupa'daki eski vatanımızın yeni

The author of that fine work on Turkish rooms published 10 or 12 years ago, the valued artist and researcher Önder Küçükerman, has once again taken up this subject and has produced a work of the highest standard. This book must of the highest quality, and must be considered as a most valuable gift by those who like ourselves are lovers and admirers of the culture found in Turkish house and the way of life. I visualized the developments which have occurred in Turkish rooms, and consequently Turkish houses, since the publication of Küçükerman's first book, or more accurately the fate which has befallen them, and I shuddered with horror.

Who would have believed that so many beautiful and typical Turkish houses and rooms could have been lost and destroyed in so short a time? What has been done to preserve these rooms and the houses which contain them? What has become of those charming interiors which Küçükerman wrote about and brought to life? It must sadly be confessed that these questions remain unanswered. In the last 10-15 years, innumerable Turkish houses have been destroyed with merciless obstinacy and persistence, in an incomprehensible manner, which should strike terror into the breast of every patriotic citizen, while the destruction of the remaining houses continues with ever-

sahipleri ibret verici bir metod ve program ile kendilerine mal edip sahip çıktıkları eski Osmanlı evlerini sevgi ve gurur ile korumaya devam etmişlerdir. Bizim bu yolda yaptığımız birkaç teşebbüs, Avrupa'daki faaliyet ve verimli neticelerin karşısında sözü bile edilemiyecek derecede önemsiz ve etkisiz kalmaktadır. Bu arada Türk Odası diye bir varlığın yeniden hayata kavuşturulması için yapılan teşebbüsler çok zayıf kalmıştır.

Ser'avna, Filibe, Arbanasi, Prizren, Bosnasaray, Travnik, Embelek, Makrinitza, Siyatista, Kesriye. İşte eski Türkiye'nin farklı zenginlikteki eyaletlerinde muhafaza edilen kasaba, şehir, ev ve odaların bulunduğu yerlerden bir kaçının isimleri. Buradaki evlerin bir çoğunu yerinde görerek, bazılarını da yayınlardan biliyoruz. Arzu edilir ki Türkiye'de Türk Evlerine aynı ölçüde ilgi gösterilsin. Şimdi önümüzde olan Türk odaları kitabı bu arzularımızın bir kısmını, güzel resimleri, metodik izahatı ve yüksek ilmî kıymetiyle yerine getiriyor. Bir kısmını diyorum çünkü Balkan devletlerinin bu alanda yaptıklarına kıyasen bizim koruma ve tanıtma çalışmalarımız mukayese edilmeyecek ölçüde geride kalmaktadır. Bu yolda gerekenin bir an evvel yapılması için kaybedilecek vakit kalmamıştır. Zira bu gidişle yakın bir zamanda gelecek kuşaklara gösterilmek üzere ayakta bırakacağımız eserlerin sayısı daha da azalacaktır. Meslektaş ve yöneticilerimizin

increasing speed and certainty.

During this same period of time, the new owners of our former lands in Europe, who have inherited and adopted the Turkish house, have continued to preserve with love and pride the old Ottoman houses which they have claimed and made their own, in a planned, methodical way which should be a lesson to us. Our own few attempts in this respect remain unutterably minor and ineffective in face of the work undertaken in Europe with its fruitful results. Meanwhile, the efforts in progress to revitalize the unit known as the Turkish room remain extremely unsatisfactory

Ser'avna, Filibe, Arbanasi, Prizren, Bosnasaray, Travnik, Embelek, Makrinitza, Siyatista, Kesriye. These are the names of just a few of the places where towns, cities, houses and rooms remaining in the provinces of what was formerly part of Turkey in the days of her wealth, are being preserved. I have first-hand knowledge of the majority of the houses in these places, and some I know through books. It is to be desired that the Turkish houses inside Turkey should receive the same amount of attention. The book about Turkish rooms now in front of us fulfills part of this desire, with its beautiful illustrations, its methodical explanations and its superior scientific value. I say part of this desire, because our own efforts in the field

bir an evvel harekete geçerek ve Balkan milletlerinden örnek alarak Türk evini koruma ve kurtarma kampanyasına azami ciddiyet ve önemle girişmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde yakın bir zamanda muhafaza edilecek eser kalmayacaktır.

Bu arzumu belirtir ve örnek çalışmasıyla önderlik etmiş yüksek sanatkar ve araştırmacımız Prof. Önder Küçükerman'ın daha nice eserler meydana getirmesini dilerken bu kadarı için de tebriklerimi kabullerini rica ederim. Aynı şükran hislerini bu yolda sayısız ve paha biçilmez icraatıyla nam yapmış olan T.T.O.K.'na ve Çelik Gülersoy'a da ifade eder, Türk yaşama ve oturma kültürüne ait örnek varlıkları koruma, yaşatma ve tanıtma bakımından gösterdikleri sonsuz çaba ve gayretlerine teşekkürlerimi sunarım.

of protection and presentation cannot be compared to the achievements of the Balkan states in this respect.

There is no time to be lost in taking the necessary steps in this direction, because at the rate things are going, very soon the number of monuments still standing, which will remain for future generations to see, will decrease still further. Our colleagues and administrators must begin to take urgent and significant action, as soon as possible, in the campaign to preserve and protect the Turkish house, using the Balkan nations as their example. Otherwise, in the very near future there will be nothing left to be protected.

While expressing this hope and wishing that the distinguished artist and researcher Professor Önder Küçükerman, who has led the way with this example of his work, may produce many more books, I ask him to kindly accept my congratulations on his achievemets so far. I also feel similar gratitude towards Çelik Gülersoy, who has become famous for his innumerable and inestimable actions in this field, and I extend my thanks for the undying efforts and perseverance he has shown in the preservation, restoration and presentation of existing examples of the culture of the Turkish way of life.

Türk Evinde Birim Olarak Odalar ve Önder Küçükerman...

Rooms as units in Turkish Houses and Önder Küçükerman...

Prof. Utarit İZGİ
İstanbul, 1985

Profesör Önder Küçükerman'ın Akademik kariyerinin başlangıcında yaptığı bu çalışma ile, "Türk Evi"nin çeşitli dönemlerdeki uygulamalarında önemli bir "Birim" niteliği gösteren "Oda"nın mekân kuruluşu olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Türk evi Osmanlı devleti döneminde imparatorluğun büyümesi sonucu Anadolu dışına da yayılmış olmakla beraber en yoğun olarak Anadolu'da kök salmış ve serpilmiştir.

Kurulduğu yerlerin bölgesel farklılıkları, toplumun değişik katlarından gelen yaşantı özellikleri bulunmasına rağmen, Türk evinde ve ona bağlı olarak "Oda" biriminde hiç değişmeden uygulanan temel ilkeler geçerli olmuştur.

Bu araştırmada Profesör Küçükerman yüzlerce örnek arasından seçtiği, içinde dolaştığı, incelediği, ilişki kurduğu evlerdeki "Oda"ların analizini yaparak bu konuya ışık tutmuştur.

The purpose of this work, which was undertaken at the beginning of Professor Önder Küçükerman's academic career, was to study the arrangement of living space in the "room", which has become a characteristic main unit, as utilized in the Turkish house during various periods of time.

The Turkish house, in addition to being widespread beyond the limits of Anatolia as a result of the expansion of the empire under Ottoman rule, took root and proliferated mainly within Anatolia.

In spite of the regional differences between the places in which it was established and the styles of living drawn from different levels of society, certain basic principles became valid and were applied without variation in the Turkish house and its associated unit, the "room".

Daha önce yayınlanan araştırmalarda "Oda" genellikle bir plan şeması içinde, yine şematik olarak incelenen bir öğe olmuştur, ya da onun doküman olarak belirlenmesi amaçlanarak "Rölöve" edilmiştir. Bu çalışmada ise "Yoğunlaştırılmış Yaşam Birimi" niteliğindeki "Oda"nın mekânsal açıdan analizi yapılmaktadır.

Bütün evrimi boyunca "Oda"daki mekân kuruluşu, titizlikle, belirli bir sistem içinde incelenmekte, eleştirilmekte ve bir sentezle noktalanmaktadır.

In this study, Professor Küçükerman has shed light on this topic with his analysis of the "rooms" in the houses he studied, inspected and got to know, which were chosen from among hundreds of examples.

In earlier publications on this subject the "room" is generally shown within a plan, as an element again to be studied schematically, or else has been drawn in for the purpose of documentary explanation, whereas in this work the "room" is analysed from the point of view of an area with the characteristic of an intensified living space.

The spacial conformation of the 'room", throughout its evolution, is meticulously studied within a designated system, is criticized and is punctuated with a synthesis.

Önder Küçükerman için...

For Önder Küçükerman...

Çelik GÜLERSOY
İstanbul, 1985

Ailemizin 1933'de İstanbul'a gelip, 1934'de Yıldız'a yerleşmesi ile başlayan hayatım bir Osmanlı sayfiyesi ile, bu İstanbul köyü karışımı olan bu sakin ve ıssız, yemyeşil diyarda geçmeye koyuldu.

Aklımın daha iyice bir ermeğe başladığı 40'lı yıllarda ise, tramvayla gittiğimiz uzak semtlerden Beyazıt'ta, koca-koca camiler, hamamlar, hanlar içersinde, anıtsal kapının arkasında açılan değişik bir dünya, ilgimi çeker olmuştu: Ulu bir taş kapısının üstüne yazılı adı ile, Üniversite, halk arasında o zaman hâlâ yaşayan Osmanlıcası ile Darülfünun.

1950, benim için, bütün yoksulluğumuza ve ilerisinin yüksek bir öğrenim için hemen hiç ümit vermeyen gidişine rağmen, içimde duyduğum engin bir özlemle, bu Üniversite'ye kaydolduğum ve devama başladığım yıldır.

Onu izleyen zaman parçası, bana sosyal hayatımızda Üniversite denen kurumu da yaşayıp, onun kadrolarını oluşturan profesörleri ve yardımcılarını da tanıttıran kesitler oldu.

For me life began when our family came to Istanbul in 1933, and settled 1934 in Yıldız, which was a peaceful, secluded place, full of greenery, something between a village of Istanbul and an Ottoman summer resort.

Later, during the 1904's, when I was becoming more aware of things, my interest was caught by the vast mosques, the baths, and another world glimpsed in the interiors of khan and behind monumental doors, in the district of Beyazıt, which was one of the far-away places we visited by tram: the University, which was then commonly known as Darulfünun in Ottoman Turkish which was still being used in those days, and which is the name inscribed on the great headstone above the entrance.

For me, 1950 was the year in which, with feelings of great longing, I enrolled at this university and began my studies, in spite of there being no positive developments in our poverty-stricken circumstances, nor any cause for hope of higher education in the future.

Önlerinde ders dinleyip not tutuğum, dışarıda eserlerini okuyup, daha sonraki dönemlerde kendilerini de tanıdığım bu hocaların bir kaç kategori içinde gruplaşabileceğini, zamanla anladım:

Bir kısım, Üniversite adının bende ilk gençlik yıllarımdan itibaren derin bir saygı uyandıran anlamına, izlenimine ve çağrışımına tam uygun olarak, ağır başlı, geniş düşünceli, kişliği olan, bilginlerdi. Belki benim seçtiğim öğrenim dalının gereği olarak, doktrinlere ve teorilere dalmış tiplerdi. Hukuk'un hayata daha dönük şubelerinin hocaları da, kendilerini mahkemelerin günlük problemleri ve dertlerinden kalan, hukuk ilminin ölümsüz konulan ile meşgul ediyorlar ve öğrencilerine de, bir davanın nasıl açılacağını, bir dilekçenin nerelere kayd ettirilip kaç paralık pullar yapıştırılacağını değil, bu hukuk yollarının genel esaslarını öğretiyorlardı. Hepsini birleştiren özellik, hayat değil, kitap adamı olmaları idi. Ama 1940'lı ve 50'li yılların bu saygı değer hocaları, bu işi hayranlık uyandıran bir ilim bağlılığı ve disiplini ile yapıyorlardı.

Yıllar geçip, hayat tecrübesi çemberim genişledikçe, daha başka Üniversiteler ve daha fazla sayıda profesörler tanımağa başladım.

Ülkenin gittikçe kalabalıklaşması, dertlerin birikmesi, ana meslekler ile uğraşılamayıp, günlük problemlerin çözümü kaygısının öne geçmesi, sık politik değişimler, sosyal çalkantılar, benim ilk tanıdığım Üniversite ve profesör tipleri de değiştirmeğe koyuldu. Bir saygınlığı ve ağırlığı olmayan ürün de vermeyen bir kısmı kitapla da değil piyasa

My following years gave me the opportunity of encountering a cross-section of that part of social life involving what we call the university, together with the professors and their assistants who made up its permanent staff.

In time, I realized that these teachers, at whose lectures I took notes, whose works I read outside the classroom, and whom I met personally later on, could be grouped into several categories:

One group consisted of serious and broad-minded scholars of integrity, entirely approximating to my conception of a university worthy of respect, an ideal which had inspired me since my earliest youth. Perhaps they were the type of people appropriate to the branch of learning I had chosen, being immersed in theories and doctrines. Even teachers of the branches of law more closely related to everyday life devoted their attention to the eternal themes of the science of law, as well as the troubles and daily problems of their court cases, and educated their students in the general principles of legal methods, instead of telling them how a case is opened, where a petition is to be recorded, or how many stamps must be affixed to it. The characteristic which united them all was that they were all men of books, not of mundane life. However, these respected teachers of the 1940's and 50's were performing their duties with an admirable discipline and devotion to science.

As the years passed and my experience of life grew wider, I began to be acquainted

ile haşır neşir ama bir yandan yılların getirdiği rütbeleri giysisine ekleyerek, renkli ve ağır kumaştan cübbeler taşımağa başlayan tipler tanıdık. Son üç-beş yıl hem üniversite yapıları ve kapılarını hızla arttırdı, hem bunların içinde öğrenci kalabalıklarını çığ gibi büyüttü, hem de bu cins bir ilimin mensubu olan hoca sayısını, üst üste konulmuş, arası karbon kopyalı dosya kağıtlarına çizilmiş figürler gibi, çoğalttı.

Tanıdığım ilim odakları içinde bir tanesi, değişik bir merkezdi: İstanbul'da masmavi sular kenarında mekân tutmuş olan romantik cepheli bir hanım Sultan Sarayına yerleşmiş, bir ilim kurumundan çok, bir sanat yuvasını sergileyen, Güzel Sanatlar Akademisi.

Adı söylendiğinde bile hemen, 1930'ların ünlü ressamlarını hatıra getiren, içinde kitaplar hatmedilmeyip, işi gereği, soylu çizgiler çizilen, renk renk boyalar ezilen tatlı bir denizin kenarında hem sevimli, hem kocaman, bir Sanat evi.

Bu evin bir çocuğunu, 1960'larda tanımağa başladım. Çocuğu deyimini, bilerek kullanıyorum. Kendisi burada ilk kişiliğini bulmağa koyulmuş, öğrenci olarak başladığı Saray yapısında hocalığa geçmiş ve öğrenci yetiştirmeğe başlamıştır.

Ama onda gözlemlediğim kadarı ile, çocukluk demesek bile, ilk gençlik yıllarının o iç saflığını, taze heyecanını, hayat tadını ve daha iyi bir yaşama özlemini, hiç yitirmeden.

Bu yüzden, geçen yıllar saçlarına ilk akları düşürür ve bu beyazlıkları arttırırken, onun simasındaki çizgiler değişmedi ve yüzündeki günlük tebessümü hiç eksilmeden kaldı.

with other, different universities and with a greater number of professors.

The university as I had first known it, together with the type of professor, underwent changes as a result of the increasing population of the nation, the accumulation of problems, the struggle to solve the worries of everyday life instead of being able to devote oneself to the basics of professions, the frequent political upheavals and social agitation.

We have seen the emergence of types of people, some of whom are unworthy of respect and carry no weight, who are also non-productive, who have no connection with books but rather with markets, albeit starting to don the colourful and weighty cloaks which carry the rank attained over years. In the last three to five years, in addition to the rapid growth in the number of universities, not only has the crowded student body increased in avalanche proportions, but also the number of teachers in this branch has increased, each one like a cut-out carbon copy of the other.

Among the centres of learning that I have known, one was different: the Fine Arts Academy, situated beside the blue waters of Istanbul, like one of the refined and romantic palaces of the sultans, more of a home for the arts than a scientific foundation.

This grand yet intimate house of art on the shores of a gentle sea, whose name immediately conjures up memories of the famous painters of the 1930's, is not a place where books are read from cover to cover, but where noble lines are drawn and colourful

Yüzüne baktığım zaman, "ona doğru sanki hep bir bahar rüzgârının estiğine ve sanki bembeyaz kiraz çiçeklerinin, pespembe elma çiçeklerinin onun yüzüne yağdığına" beni inandıran çehre ifadesini, yıllar bir türlü silemedi.

Neden gerek duyuldu ise, Akademinin zengin çağrışımlı güzel sanatlar adı kaldırılıp Mimar Sinan'ın ağırlığı oturtulduktan sonra da bu eski Akademide, o bir Üniversitenin ağır cüppesini taşımaktan çok bir sanatçının heyacanını içinde yaşatmağa devam etti.

Beni kendine bağlayan, Bizans-Osmanlı karışımı İstanbul'un romantizmi ve melankolikliği, onu pek sarmadı.

Buna rağmen ve çok sık görüşemesek bile, ruhlarımızın akrabalığını hep hissettim: ikimiz de, daha bir kaç dostumuz gibi, iç heyecanımızı hiç bastıramamıştık, kalbimizi nasırlaştıramıyorduk ve hergün, beklenmedik bir yerlerde olumlu bir şeyler olacak, bu hayat bakarsınız bir gün gerçekten düzelecek, uzaklardan ömür boyu beklediğimiz bir müjde gelecek gibi, safdilce bir beklentinin içindeydik, bir hayal denizinde yüzmekteydik.

O, İstanbul'un günden güne kalabalıklaşan, gürültüsünden, taşıtı, insanı ve trafiği artan kaosundan uzaklarda yaşıyordu, aklı ve fikri ile.

Bedeni buradaydı, ruhu Anadolu'nun yeşil ve sarı yaylalarında, Ege'nin mavi kıyılarında geziniyordu.

Bunu, 15 yıl önce Anadolu evi hakkındaki ilk kitabını yayınladığım zaman anlamıştım. Bu yıllarda bir-bir getirip önüme koyduğu yeni çalışmalarına baktıkça, daha iyi görüyorum.

paints are mixed as intended.

I first made the acquaintance of a son of this house in the 1960's. I purposely use the expression "son". This was where he first discovered himself, where he started out as a student and graduated to being a teacher in this palace, and where he began to educate students.

Moreover, in as much as I have observed, he has never lost the inner purity of his youth, even if we do not say childhood, nor his fresh excitement, his taste for life, and his desire for a better way of living.

For this reason, although the first grey hairs made their appearence with the passing years, while these increased, the lines on his face never changed, and his daily smile was never dimmed.

Whenever I look at him, with his facial expression which the years could not erode, it makes me believe that "it is as if a breeze of springtime continually wafts towards him, as if the whitest cherry blossoms and the pinkest apple blossoms are showered on his face."

After the Academy's name "Fine Arts" with its rich associations was removed, for whatever reason was necessary, and was replaced by the weight of Mimar Sinan, he continued to keep alive in himself the excitement of an artist, rather than assuming the heavy robes of a university, in this former Academy, which did not even study that genius of Anatolia, let alone produce anything remotely connected with Sinan.

İlgisini, gönül sevgisini, bilgi ve ilim kalıbına dökerken, Türkiye'nin el değmemiş yöreleri, kapısı açılmamış konuları, konuşulmamış insanları, okunmamış (çünkü yazılmamış) uğraşları, geçimleri, sanatları, denizi, rüzgârı, ekmeği, tuzu, biberi, onu çekiyor.

Zaman-zaman bu Bizanstan kanat açıp hür ufuklara, mavi enginliklere uçan bir kuş gibi, bize uçsuz bucaksız yaylalardan, uzun-uzun kıyılardan esintiler getiriyor. Kocaman kanatlarını çeviren ıssız, kimsesiz değirmenler, engin sulara açılmak üzere Finikelilerden beri kesilen, çatılan, ahşap tekneler, demir kaplarda, kor olmuş ateşlerde pişirilip, çılgın mavi taneler halinde dökülen boncuklar, bunlarla geçinen, adı bilinmeyen bizim insanlarımızı, bu sanat kuşunun şimdilerde bize getirmekte olduğu, herbiri birer sanat yuvasını ören, dallar, çerler-çöpler.

Tarih, öyle yazacak, sanatçı ya da Profesör, her neyse Önder Küçükerman'ı: Adına İstanbul denen, 20. yüzyılın sonuncu çeyreğinde, yazık ki gittikçe daha çok kalabalıklara, dertlere, hırslara, çekemezliklere... Batmakta olan bir diyardan, fırsat buldukça uzak mavi ufuklara kanat açan, oralardan güzellikler taşıyan, fırsat bulamadıkça da, anlayışsızlıkların, sevgisizliklerin ördüğü duvarlara ve demir tellere çarpıp, üzüntü ile tüylerini döken, bir sanat ve özgürlük kuşu olarak yaşadı, diyecek. Tanrı ömrünü uzatsın.

He was not much attracted by the romanticism and melancholy of Istanbul, that blend of Byzantium and the Ottomans, which so fascinated me.

In spite of this, and although we do not meet frequently, I have always felt a brotherhood between our souls: both of us, in common with a few other of our friends, have never been able to suppress our inner excitement, nor harden our hearts, and each day we continue to float on dreams, with an ingenous expectancy that some positive development might occur in an unexpected place, or that one day life might really and truly be improved, or that a piece of good news we have been hoping for all our lives might come from far-off places.

He lived, in his mind and his ideas, far away from the chaos of Istanbul, from the day by day increasing crowds, noise, vehicles, people and traffic.

His body was here, but his soul was wandering through the green and yellow pastures of Anatolia, and along the blue shores of the Aegean.

I perceived this 15 years ago when his first book, on Anatolian houses, was published. As I look at his new works, which he has brought and placed before me one by one over the years, I see it even more clearly.

When he channels his interest and heartfelt appreciation along the lines of science and scholarship, his attention is caught by the untouched regions of Turkey, by subjects hitherto unexplored, by people who are not tailed about, endeavours that are not read

about (because they have not been written about), by livelihoods, by arts, by the sea, the wind, bread, salt, pepper...

From time to time, he spreads his wings and flies from this Byzantium towards the unrestricted horizon, like a bird flying towards the blue yonder, and brings us fresh breezes from the boundless pastures and the long, long shores. Desolate, abandoned windmills with their great vanes turning; wooden boats which have been built to sail on the open seas since the days of the Phoenicians; beads heated in iron pots, over red-hot fires and cast into crazy blue shapes; the people who make their livings from these things, our own people, whose names are unknown; these are the twigs, the bits and pieces which are gathered by this bird of art each one to become a nest.

History will write this of Önder Küçükerman, artist, professor, or whatsoever he may be: it will be said that he lived, during the last quarter of the 20th century, in the place known as Istanbul, which is unfortunately, drowning under ever-increasing crowds, problems, greed and envy, and that whenever oportunity permitted he flew away like a bird of art and freedom towards the far blue horizons, bringing back things of beauty, or, when opportunity was denied, he collided with the iron bars and barriers created by the absence of sympathy and understanding, shedding his feathers in his sorrow.

May the Lord grant him long life.

INTRODUCTION

ÖNSÖZ

Türklerin Anadoluda yüzyıllar boyunca gerçekleştirdikleri ilginç bir "yaşama çevresi" olan "GELENEKSEL TÜRK EVİ"...

Bu ilginç yaşama çevresi içinde çok daha ilginç bir çevre olan ODALAR... Ülkemizde ve dış ülkelerde pekçok araştırmanın özünü oluşturmuş bulunan "Anadolu'daki Geleneksel Türk Evi", bugüne kadar birçok değişik açıdan ele alınmıştır. Ve çeşitli yönleriyle ayrıntılarına kadar inilmiştir.

Oysa bu çalışmada, Anadolu'nun geleneksel Türk Evi'nin ve onun temel birimi olan "odalarının" incelenmesinde daha değişik bir yaklaşım amaçlanmıştır. Bu yaklaşımda özellikle aşağıda sıralanan soruların yol göstericiliği sözkonusu olmuştur.

- *Geleneksel Türk Evinin gerçek anlamı nedir?*
- *Geleneksel Türk Evindeki odaların özellikleri nelerdir?*
- *Geleneksel Türk Evinin oluşumunda "oda" kavramının, çevre kuruluşu açısından önemi ve etkinliği ne düzeydedir?*
- *Bu odalar, Geleneksel Türk Evinin ve çevresinin oluşumunda ve evriminde ne türde yapısal katkılarda bulunmuştur?*
- *Bu odalar, bugün çağdaş anlamda tasarlandığı gibi, birer "yoğunlaştırılmış yaşama birimi' olarak nitelenebilir mi?*
- *Bunlara bağlı olarak Türk evinin gerçekte "yoğunlaştırılmış yaşama çevreleri" olan odaların oluşturduğu bir düzen olduğu sonucuna varılabilir mi?*
- *Kendi çağlarının yaşama gereksinmelerinin çok ilginç çözümlere ulaştırdığı bu yaşama çevresinin zaman içinde biçimini hizla degistirerek yok olmasının, günümüzün koşullarına uyamamasının köklerindeki sorunlar nelerdir?*

Bütün bunlara ve ilişkin sorulara dayalı olarak, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinin ve çevresinin, geçmişteki ya da zaman içindeki gelişimi, değişik ve özgün bir yoruma ulaştırılabilir mi?

İşte bu kitapta üzerinde özenle durulacak ve yanıtları aranacak olan soruların kısa bir dökümü...

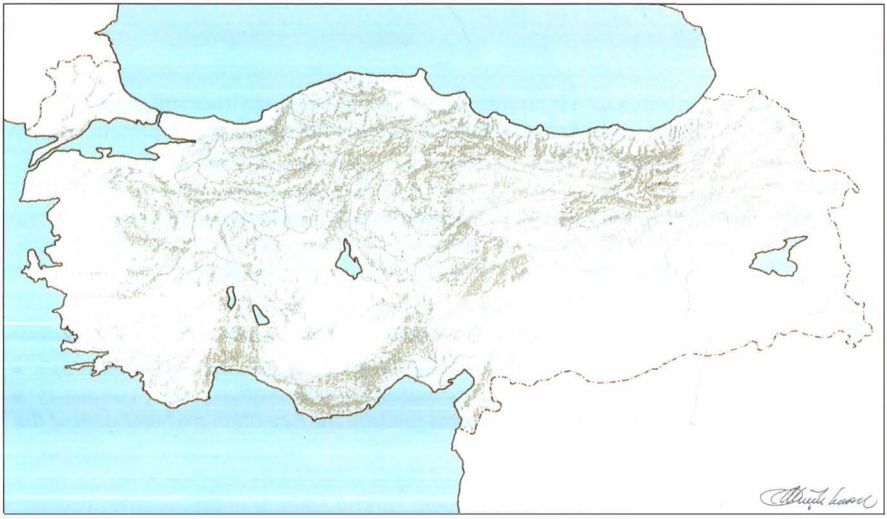
The traditional Turkish house is an interesting form of living environment developed by the Turks over the centuries in Anatolia. But it is perhaps the rooms which present an even more interesting environmental feature within it. The traditional Turkish house in Anatolia has heen the subject of considerable study both in Turkey and abroad and the theme has been approached in its various aspects. The present work, however, adopts a different approach by concentrating on the rooms which are the basic units of the traditional house.

The author has gone about his enquiry by looking for the answers to the following questions

- *What is to be understood by the term 'the traditional Turkish House?'*
- *What are the characteristics of the rooms in the traditional house?*
- *What is the extent of the significance and the effect of "the room " concept on the development of the traditional house as a designed environment?*
- *What structural contribution have the rooms made to the formation and evolution of the traditional house and its environment?*
- *Can the rooms be qualified as "concentrated living units" in the modern sense?*
- *Can we conclude from this that the traditional Turkish house is in fact an arrangement of rooms which are "concentrated living units"?*
- *What are the fundamental causes for the rapid change and ultimate disappearance of this form of dwelling for so long the answer to the needs of the time but no longer valid?*

On the basis of these and other related questions, can the past and present development of the traditional Turkish house and its environment be interpreted in a new and specific way today?

This work, the result of a careful study, hopes to provide answers to these questions.

Çalışma yapılan alanlar

Yararlanılan alanlar

1
"Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Odalar" konusunun araştırılması için çalışma yapılan alanlar.

Areas of research into the room in the traditional Turkish house in Anatolia.

Konunun Araştırılmasıyla İlgili Birkaç Söz

Anadolu'daki Türk Evi konusunun araştırılmasında, kaynak olarak kullanılabilecek örnek evlerin seçimi, sonucun değişik biçimlerde gerçekleşmesini ortaya çıkarabilir.

Bu nedenle Türk Evinin Anadolu'daki örneklerinin seçimi bu açıdan değişik bir önem taşımaktadır.
Gerçekten, hangi örnekler daha uygun olabilir?

- Çok özel çözümlenmiş olanlar mı?
- Çok yaygınlaşmış örnekler mi?
- Çok iyi korunarak günümüze kadar gelebilmiş olanlar mı?
- Çok eski yapım olanlar mı?

Bu sorular çeşitli yönlere doğru genişletilebilir. Bütün bu sayılan sorular gözönüne alınarak, bu araştırmanın kapsamı içinde yer alan örneklerin saptanmasında şöyle bir seçim uygulanmıştır.

- Her ne olursa olsun, yaygın olan örnekler seçilmiştir.
- Çok özel durumlarda, çok özenli ve kişisel izler taşıyanlar örnek olarak seçilmemiştir.
- Yapının bugünkü durumundan, eskiliğinden ve yeniliğinden çok, Türk Evi kavramının gelişim düzeni içinde yer alabilecek örneklerin seçimine ağırlık verilmiştir.

Some Notes on the Research Carried Out

Any selection of specimen houses used as source material in the study of the traditional Turkish house is liable to influence the result. Therefore, a careful choice has to be made and consideration given as to which of the following are appropriate:

- Houses presenting a specific solution.
- Those which are widely distributed.
- Those which have been well preserved and survive entact. Those of very old construction.

Various other aspects could also be included but on the above basis selection has been made to include

- Examples of wide distribution of whatever type.
- Examples illustrating the development of the concept of the Turkish house irrespective of their present condition or age.
- Examples in areas subject to conservation.

2
Anadolu'nun kimi bölgeleri, "örnek ev" niteliğini taşıyan yerleşme örnekleri açısından günümüze kadar, önemli değişiklikler geçirmeden gelebilmiştir. Bu yerleşmelerarasında Safranbolu en önde gelenlerden birisi olarak sayılabilir.

Safranbolu'dan genel görünüş.

Certain regions of Anatolia have not been affected by change and provide typical examples of the traditional Turkish house. Safranbolu is an excellent example of such a settlement.

General view of Safranbolu.

1966

- Genellikle, geçmişin ve günümüzün özelliklerine göre "korunmuş" bölgelerden örnekler seçilmiştir.

Bu anlamdaki örnek sayısı artık çok azalmıştır. Geriye kalanların gördüğü birçok onarım ve eklentiler, bunların pek çok temel özelliklerini de yok etmiştir. Bu nedenle çalışmanın Anadolu içinde çok geniş bir alana yayılmasıyla uygun ve gerekli olan sayı ve nitelikteki örnekler bulunabilmiştir (R. 1).

Anadolu'nun belirli yerleşme bölgeleri dış etkilere çok açıktır. Bu gibi kesimlerde örnek olabilecek nitelikteki konut çok azdır. Özellik bakımından da değişikliklere uğramıştır. Ancak çevreyle ilişkileri kısıtlı olan yerleşme bölgelerinde geçmişin izlerini taşıyan uygun örneklerle karşılaşılabilmektedir. Üstelik bu gibi kasaba ve kentler sayıca da sınırlıdır. Ama bazı kasaba ve kentlerin, korunabilmiş, uygun bölgelerinde, son ilginç örnekler bulunmaktadır. Bursa, Kütahya gibi bölgelerin dışa kapalı kesimlerinde olduğu gibi...

Safranbolu'da görüldüğü gibi, kimi bölgeler bütünüyle, dış etkilere karşı durabilmiştir. Çok az sayıda olan bu gibi yerleşmelerdeki evlerin büyük çoğunluğu "örnek ev" niteliği taşır (R. 2).

Böyle bir çalışmada kaynak olarak kullanılacak olan evleri yaptıranın kimliği, sonucun değerlendirilmesi açısından çok önemlidir. Hangi koşullarla kurulduğunun ve kullanıldığının bilinmesi gerekir. Bu ise ancak bugün, evi kullananların, yaptıranın

- But examples of highly individual character and construction have not been used.

There are unfortunately very few examples falling into these categories which have survived and in many cases restoration and additions have ruined their basic character. This meant that a widespread search and investigation had to be carried out throughout Anatolia to obtain the requisite number of examples, (fig 1)

Certain areas of Anatolia have always been susceptible to external influences and provide us with few dwellings which can qualify as good examples since their character has undergone change.

Appropriate examples retaining their old character are limited to settlement areas having a restricted relationship with their surroundings. Such towns and cities are also limited in number and then it is only in the well-preserved sections of some towns that the last surviving important examples can be found as, for instance, in the secluded and unspoiled districts of Bursa and Kütahya.

Some areas, notably Safranbolu, have succeeded in resisting outside influences and there the great majority of extant houses may be classified as "model houses". (fig 2)

The identity of the people who built our source houses is also of great importance in the final analysis. We should know the conditions under which they built and

ailesinden gelmesine bağlıdır. Üzerinde çalışılan evlerin seçiminde özellikle bu yöne önem verilmiştir. Kimliği bilinmeyen evler üzerinde durulmamıştır.

Anadolu'daki geleneksel Türk evinin yapımında kullanılan malzeme daha çok ahşaptır. Bu da oldukça dirençsizdir. Buna bağlı olarak evlerin ömrü de oldukça kısıtlıdır. Örneğin pek az ev 200 yılı aşabilmiştir. Bu yüzden çoğu, ortalama 80 yıllık, pek azı ise 150-200 yıllık olan evler üzerinde çalışmalar yapılabilmiştir.

Bu araştırmanın bakış açısı, çok sayıda örneğin incelenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle çalışmaların büyük kesimi fotoğraflara dayanıyor. Önemli özellikler taşıyan durumlarda, gerektiği kadar çizim yapılmış, ancak ayrıntılara inilmemiştir.

Örnek olarak seçilen evlerin kaç yıllık olduklarının saptanması da önemli. Bu konudaki bilgilerin çoğu sözlü kaynaklara dayanıyor. Pek azında da, yazıt gibi çeşitli tarih belgeleri bulunmakta.

Yıkılmış olan, ya da yıkılmakta olan bazı yapılara ait çeşitli parçalar da elde edilmiştir. Bunlar daha çok madeni donatı, pencere parçaları, kaplama parçaları vb. dir.

occupied their houses. This can usually only be discovered when the present occupants are descendants of the original builders. This is an aspect strongly emphasized in this study and houses of unknown ownership are only briefly dealt with.

Timber is the commonest building material used in the traditional Turkish house in Anatolia. Since it is perishable the life span of a building is limited and consequently, there are very few examples left which are over 200 years old. On the average, the houses examined were about 80 years old with only a very few being between 150 and 200 years old.

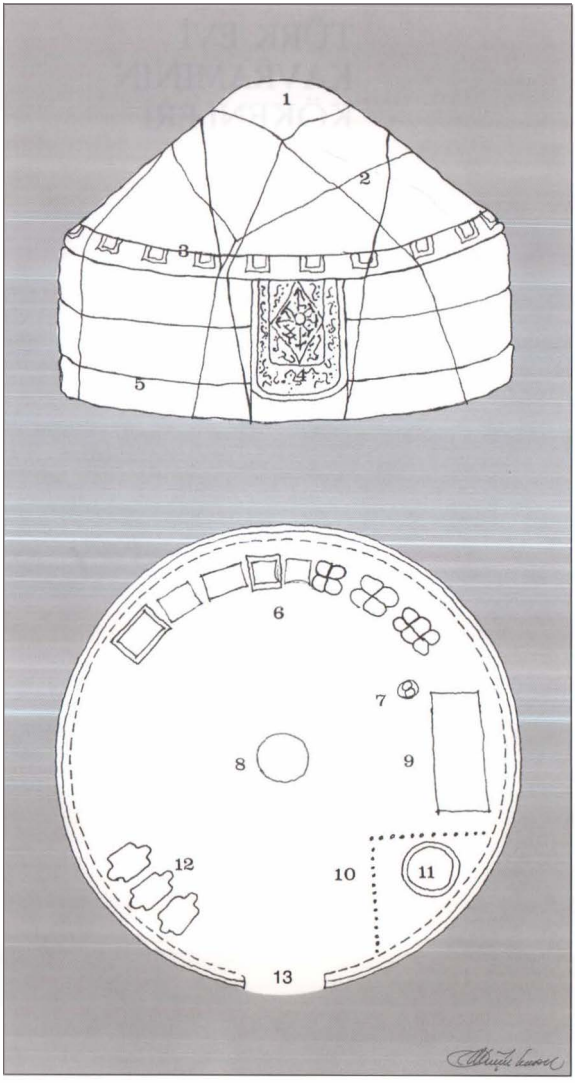
A work of this nature calls for a large number of examples and so considerable use of photographic illustration has been made. Line drawings have also been included to illustrate the more important characteristics but without going into great detail.

In order to determine the age of our model houses great use was made of oral information since only in very few cases is there historical documentation.

Certain elements were also obtained from demolished buildings or those in the course of demolition. These consist mostly of metal door and window fittings and other applied materials.

ORIGINS OF THE CONCEPTS OF THE TURKISH HOUSE

TÜRK EVİ KAVRAMININ KÖKENLERİ

3
"Yaşama Birimi" olarak biçimlenmiş bir Orta Asya çadırının iç düzeni ve genel görünümü.
1. Tünlük (kapalı)
2. Turluk
3. Tödöge
4. Kapı Keçesi
5. İzgeyikiz
6. Sandık
7. Elbise ve silah asmak için demir kazık.
8. Ateş Yeri
9. Kerevit
10. İnce Kamıştan yapılan bölme
11. Saka
12. Kanat üzerine asılan eyer ve koşumlar
13. Eşik (Kapı)

General view of the interior of a Central Asian dwelling tent.
1. Chimney opening (closed)
2. Main top cover
3. Ridge
4. Felt door curtain
5. Side cover
6. Chest
7. Iron stake for hanging clothes and weapons
8. Hearth
9. Raised seating platform
10. Rush matting screen
11. Mare's milk containers
12. Frames for saddles and harness
13. Threshold

Yerleşme Öncesi Göçebelik Yerleşme Dönemi ve Sonrası

Nomadic Pre-Settlement Period Settlement Period and After

Türk evi kavramının kökenlerinin göçebelik dönemine kadar uzandığı önerisi vardır. Gerçekten Türk'lerin Anadolu'ya gelip yerleşmelerinden önceki düzenleri, göçebeliğin bütün özelliklerini taşır. Asya stepleri, yaşamaya, yerleşmeye elverişsizdir. Bu durum sürekli olarak yer değiştirmeyi gerektirmiştir. Böylece "yer kavramı" ve "vatan duygusu" bir anlamda topraktan çözülmüştür, işte bu çözülme, ilginç ve soyut bir çevre kavramı oluşturur. Steplerin elverişsiz doğal etkileri "sınırlayıcı, koruyucu bir yaşama çevresi" kavramının gelişmesine neden olmuştur. Böylece kurulan çevre, "yapay olarak yaratılan iç düzen" ilkesini taşır.

Bu ilke sonradan Güneydoğu Anadolu'daki Türk evinin açık orta alanlarını oluşturmuştur. Akdeniz kıyılarındaki "açık odalar ve hayatlar", Kuzey ve Orta Anadolu evlerindeki "camlı, örtülü sofalar" bu ilkenin son aşamasıdır.

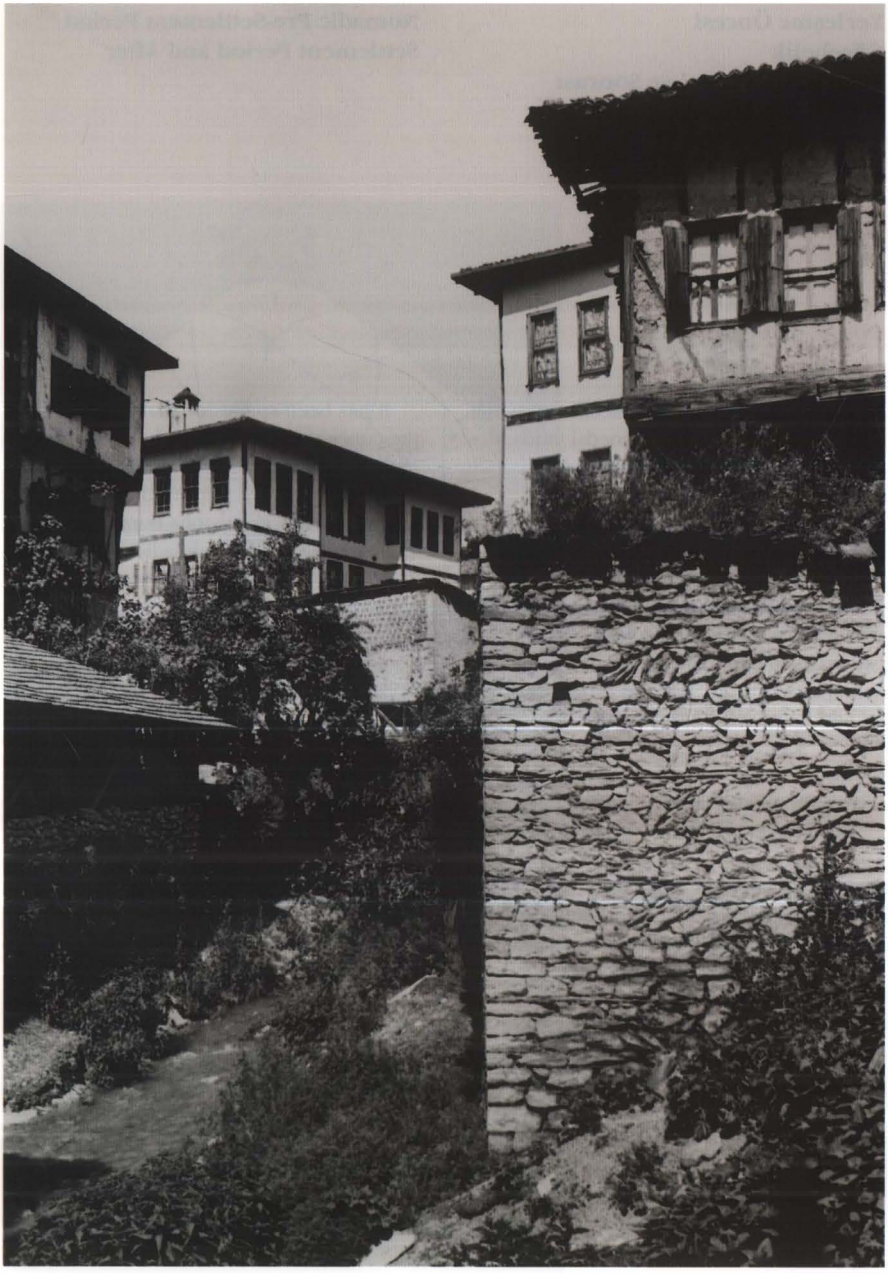
Türkler İslâmlığı benimsedikten sonra Anadolu'ya gelmişler ve yerleşme düzenine geçmeye başlamışlardır. Bu ortam içinde, "göçebelik kavramı"; İslâm dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli bir oran içinde birleşerek, yeni bir yaşama kavramı ve biçimini ortaya çıkarmıştır.

Göçebelik, "aile toplumu"nu getirir. Çadırlar "Yaşama birimleri" olarak gelişmiş ve biçimlenmişlerdir. Bu birimler aile

It has been suggested that the origin of the concept of the Turkish house goes back to the nomadic period and, indeed, the whole Turkish way of life prior to their migration and settlement in Anatolia bore all the characteristics of the nomadic way of life. The steppes of Central Asia are unsuitable for settlement and this meant a continual movement of the population. Thus, the concept of "territory" and "feeling for a homeland" was not connected with the land and this led to a very interesting abstract concept of the environment. The harsh conditions of the steppes became the underlying reason for the development of a "confining and protective living environment." The environment thus founded established the principle of an "artificially created interior organization."

This was the principle behind the open central area of the Turkish houses in southern and south-eastern Anatolia. The hayat or open common rooms of the Mediterranean coastal regions and the glass-enclosed sofa of the northern and central Anatolian houses are the ultimate phases in the evolution of this principle.

After their adoption of Islam the Turks migrated to Anatolia and made their transition to the period of settlement. In their new environment the concept of

1966

4

Anadolu'daki Türk yerleşmeleri "dağınık ve gelişigüzel" bir görünüm içindedir. Ama ayrıntılara inildiği zaman, bu düzenin, işlevlerini en uygun biçimde karşılayacak türde geliştiği açıklıkla görülür.

Turkish settlements appear haphazardly organized. But on close examination it is clear they have been arranged for the best fulfilment of their functions.

toplumu içinde oluşan yeni ailelerin de yaşayacağı "birbirine benzeyen" yaşama çevreleridir. Bu yaşama çevrelerine "ev, iv, ûy, oyak, kerekü, gerge, çerge, çadır, çetir vb.." isimler verilmiştir.*

Yaşama koşullarına bağlı olarak bu çadırların iç düzenleri kesinlik kazanmıştır (R. 3).

Ortada "ateş yeri" ya da "korluk" denilen, ateş yakacak yer bulunur. Soğuk havalarda burada ateş yakılır ve yemek de pişirilir. Çadır girişinin tam karşısına gelen ve "tör" denilen bölüm, genel olarak "yük" denilen sandıklar, hurçlar, keçe ve halıdan yapılmış bohçaların, ve heybelerin dizildiği bir alandır.

Girişin sağ tarafında "saba" denilen ve bir ya da iki at derisinden yapılmış olan büyük bir kımız tulumu bulunur. Orta halli ailelerde bu "saba"nın bulunduğu yer, "çığ" denilen, hasırdan örme, nakışlı bir paravana ile ayrılmıştır ve kiler anlamındadır. Bunun yanında çadır sahibinin kerevetli yatağı bulunur. Tek çadırlı ailelerde oğul ve gelinin yatağı sol taraftadır. Sağ tarafta, yatağın yanında, değerli araç ve gerecin, giysilerin asıldığı demir bir kazık vardır. Böylece silahlar yatağın yanında ve hemen alınabilecek bir yerde bulundurulmuş olur. Girişin sol yanındaki kanatlar üzerine eyerler ve koşumlar asılır. Ayrıca her çadırda tahta çamçak ve tekneler, deriden tulum ve su kapları, halı ve dokuma tezgâhlan bulunur. **

nomadism, under the influence of Islam and Anatolian conditions, gave way to a new concept and way of life. A family-based society is inherent in nomadic society. The nomad's tent was formed and developed as a dwelling unit, several of these identical units making up a dwelling environment for the family when grouped together. This environment has a whole terminology of its own in Turkish to express the idea of house and home, e.g. "ev, iv, ûy, oyak, kesekû, gerge, çerge, çadır, çetir."*

The interior arrangement of these tents became formalized to suit living conditions, (fig. 3) In the centre stood the hearth "ates yeri or korluk" used for heating and cooking in cold weather.

The area diametrically opposite the entrance, known as the "tör" was used for storing possessions generally termed "yük" (literally burden) and consisting of chests, bedrolls, bundles and saddlebags made of felt or carpet. To the right of the entrance there would be one or two large horsehide containers "saba" for fermented mare's milk. In an average family tent the saba area was separated by a screen of woven matting called "çığ" making it the equivalent of a larder. Near it was the bedstead of the owner of the tent.

In a single-tent family the bed of the son and his wife was to the left. An iron stake was driven into the ground near the bed on the right for hanging valuable tools and clothing and also for weapons which were always kept within easy reach. Also to

** Arseven, C.Esad. Sanat Ansiklopedisi IV fas. S. 358*
*** Arseven, C.Esad. Sanat Ansiklopedisi IV fas. S. 356*

Göçebe Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerindeki süreç için şu görüşler etkinleşmiştir:

Bu Türklerin bir kesimi, geleneklerine tümüyle bağlı kalmışlar ve çadırlarda yaşamışlardır. Çok uzun bir süre boyunca da sürekli yer değiştirerek bu yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bugün bile bu tür yaşamın uzantıları, kimi bölgelerde görülmektedir.

Yerleşme düzenine geçen toplulukların, bir kesimi toprağı işlemeye başlamışlardır. Çiftçilik yapan halkın, Anadolu'ya yerleşmeden önce, Horasan'da göçebelikten çiftçiliğe geçtiği görüşü de bulunmaktadır.*

Köylerde yaşayan halkın, Anadolu'ya yerleşmeden önce, Horasan'da çiftçiliğe geçişinin bir dayanağı olarak Anadolu'daki yerleşmelerle aynı adı taşıyan Orta Asya köylerinin varlığı gösterilmektedir.

Bir kesim göçebe Türkler ise, eski yerleşmelerin bulunduğu bölgelere yerleşmişlerdir. Çevredeki toprak parçalarını bölüp kullanmışlardır. Kendi içlerinde çoğalmalarıyla bölünmeler başlamış ve mahalleler oluşmuştur. Her mahalle, genellikle, ya bir meydan, ya bir çeşme çevresinde oluşur. Ama en çok, bir dinsel merkez çevresinde gelişmiştir. Her ev bu çok önemli merkeze özel (çıkmaz) yollara bağlıdır. Her ev bu merkeze, Anadolu'da "çıkmaz" denilen sokaklarla bağlanmıştır. Ancak bu "çıkmaz" sözü üzerinde durulursa gerçekte bu sokakların "özel bir merkeze çıkan" yollar olduğu görülür.

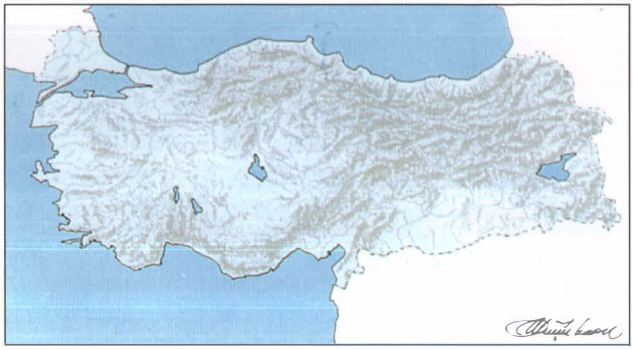
Bu yüzden Türk yerleşmeleri rastgele ve dağınık bir görüntü içindedir. Oysa eylemleri en uygun biçimde karşılayabilecek türde gelişmişlerdir (4).

** Aksoy, Erdem. Orta Mekân: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensibi. Mimarlık ve Sanat 1963/7-8 s.47.*

the left of the entrance stood frames for holding saddles and harness. No tent was without its inventory of wooden bowls and troughs, leather bottles and bags or a loom for weaving cloth and carpets.**

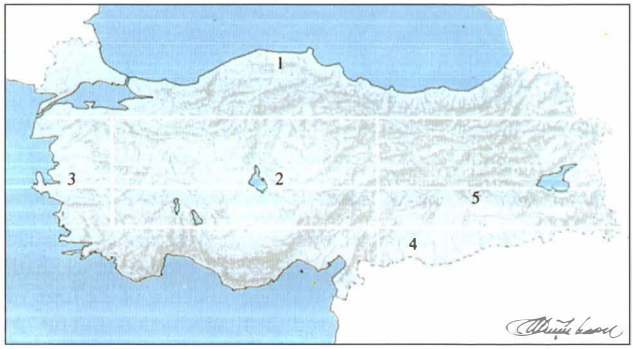
Some of these Turks retained their old traditions and continued to live in tents as they constantly migrated from place to place. This way of life can even today be seen in various parts of Anatolia. Others, however, began to settle and took to cultivating the land. There is a theory that this agriculturist section of the community had already passed through their transition from a nomadic to agrarian way of life in Khorasan before arriving in Anatolia. This supported by the existence of villages in Central Asia bearing the same names as ones in Anatolia.*

Some nomadic Turks occupied the sites of old-established settlements, divided the land amongst themselves and cultivated it. As the population increased, the community began to split up and separate neighbourhoods came into being. Each of these localities would be built around a central square, a spring or most commonly a religious centre. Each house was connected to the centre by its own road known in Anatolia as a çikmaz (blind alley) in the sense that it only leads to the centre. This gives the Turkish settlement a haphazard look but it was developed in such a way as to fulfill its function in the most appropriate manner, (fig. 4)

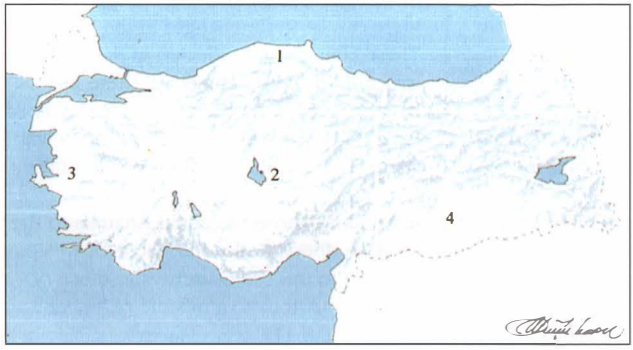
5
Anadolu'nun doğal yapısı ve engebeleri

Physical structure of Anatolia

6
Anadolu'nun iklim bölgeleri.
1- Kuzey Anadolu
2- İç Anadolu
3- Güney ve Güneybatı Anadolu.
4- Güneydoğu Anadolu
5- Doğu Anadolu

Climatic regions of Anatolia
1- Norther Anatolia
2- Central Anatolia
3- South and South-West Anatolia
4- South-East Anatolia
5- Eastern Anatolia

7
Anadolu'nun yapı geleneklerinin bölgelere dağılımı.
1- Ahşap
2- Kerpiç ve taş
3- Ahşap ve taş
4- Taş

Regional distribution of traditional building methods in Anatolia
1- Timber
2- Brick and stone
3- Timber and stone
4- Stone

Üzerinde yaşanılan doğa parçasının özellikleri, orada gelişen uygarlığı önemli ölçüde etkiler. Belli bir bölge üzerinde bu özelliklerin sayıca çoğalması, o toprak üzerindeki uygarlıkların biçimlerini, kavramlarını, düzeylerini ve sonuçlarını da etkiler.

Özelliklerin azalması, uygarlığın değişikliklerini de azaltır. Bu durumlarda kendine has ve "tek" sonuçlar ortaya çıkar.

Bir örnek verelim. Japon adalarının önemli özelliği, yağışlı olması ve deprem sorunudur. Bu ortak ve güçlü özellik, çok ileri bir ahşap geleneği ve buna bağlı bir uygarlığı ortaya çıkarmıştır.

Anadolu'da ise durum tümüyle değişiktir. Anadolu'nun doğal verileri, yapının biçimini, uygulamalarını doğruca ve kuvvetle etkilemiştir. Çevre çeşitli iklimlerin etkisi altındadır. Tek bir mevsim içinde çok değişik doğal değişimler olabilir. Tüm bu değişimler, yapının araç ve gereç düzeninde kendisini göstermiştir, işte bütün bunların bir araya gelmesi, Anadolu'da çok sayıda değişik sonuçların alınmasına neden olmuştur (5, 6, 7)

Örneğin, Kuzey Anadolu'nun verileri ahşap yapıyı, Orta Anadolu'nun verileri kerpiç ve taş yapıyı, Batı Anadolu'nun verileri, taş yapıyı, Güney Anadolu'nun verileri ise ahşap-taş yapıyı ortaya çıkarmıştır (8, 9, 10, 11).

The physical character of a territory has considerable influence on the local civilization. If these characteristics in a given region are manifold they will have a stronger influence on the forms, concepts and level of the civilization in question. Conversely, fewer such characteristics will mean fewer changes in the civilization. In such cases there is a peculiar consequence. As an illustration of this, the most important characteristics of the islands of Japan are the high rainfall and the prevalence of earthquakes and hold good for the whole country. This led to the highly advanced tradition of timber construction and a civilization closely related to it. In Anatolia, on the other hand the case is quite different. Here, natural conditions also had a direct and strong influence of the form of buildings and their construction. But the environment is influenced by a whole variety of climates and, indeed, in a single season there can be great changes in the weather. These changes are reflected in the physical structure of the buildings. All these factors have combined to produce a wide variety of forms and structures throughout Anatolia, (fig. 5-7) Thus, the conditions of northern Anatolia gave rise to the wide use of timber in building, those of central Anatolia to the se of mudbrick and stone, those of western Anatolia to the use of stone and those of southern Anatolia to a mixture of timber and stone, (fig. 8-11)

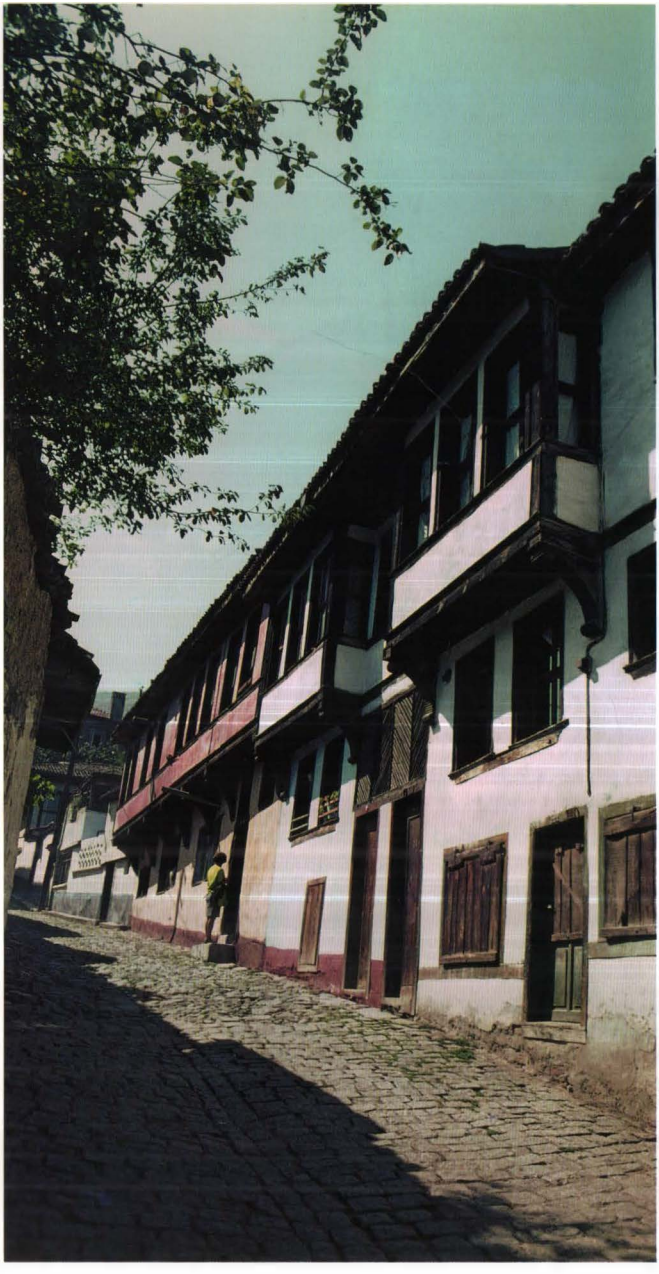
1961

8
Kuzeydoğu Anadolu'da ahşabın kullanılışı. Araklı. Trabzon.

Bu bölgenin doğal verileri, ahşabın kullanılışını öne çıkartmıştır. Bunun sonucu olarak, tüm çevrenin kuruluşunda ileri düzeyde ahşap işleme ustalığı görülür.
Türk evinin bu bölgedeki evriminde de bu ileri düzeyde ahşap ustalığı, bölgenin kendine özgü ve değişik yorumlarıyla karşımıza çıkar, hiç kuşkusuz, bu arada Türk evinin ve yaşam biçiminin de bu değişimden etkilendiği görülür. Ancak yine de bu konudaki temel ilkelerde değişim olmadan, geleneksel tutum sürdürülmüştür. Bunun yanında Kuzeydoğu Anadolu'nun kendine özgü kırsal yaşam biçimi de Türk evine ilginç boyutlar kazandırmıştır.

Timber construction at Araklı, Trabzon, NE Anatolia.

The natural resources of this region led to wide use of timber construction and highly developed woodwork craftsmanship. This craft has produced works peculiar to this region's development of the Turkish house. This had its , effect on the Turkish house and the mode of living. But the traditional approach remains basically unchanged. At the same time the specifically NE Anatolian way of life gave an interesting dimension to the Turkish house.

9
Kuzeybatı Anadolu'da ahşabın kullanılışı.
Anadolu'nun bu bölgesinin en ilginç yerleşmelerinden birisi olan Safranbolu, Türk evinin yapısal kuruluşu içinde de yer alan ahşabın, çok ilginç ve özgün yorumlara ulaştırıldığı bir örnektir. Gerçekten de, hem bölgesel etkenlerin yapının biçimlendirilmesindeki gücü, hem de bu yorum içindeki ahşap yapı kuruluşu çözümleri çok ilginç bir düzeye ulaşmıştır.

Use of timber in NW Anatolia.
One of the most interesting settlements in the region. Interesting and typical solutions have been found in the timber buildings which are strongly influenced by local conditions.

10
Güney Anadolu'da çevrenin kuruluşunda bölgesel özellik taşıyan malzemenin kullanılışı, Antakya.
Güney Anadolu'da yapısal kuruluş için seçilen malzemeyi etkileyen doğal koşullar, bölgeye özgü bir çevreyi oluşturur.
Bu bölgenin aşırı sıcak oluşu, hem çevre oluşturulmasında, hem de yapısal düzenin ve malzemenin seçiminde ilginç çözümleri gerektirmiştir. Ahşap ve taş, ısı yalıtımı ve çevreye uyum açısından özgün uygulamalara ulaşmıştır.

Typical use of regional materials in S.Anatolia.
Use of local materials creates and environment typical of the region. Extreme heat governed the choice of materials and arrangement of the buildings. Timber and stone provide good insulation and harmonize with the environment.

1966

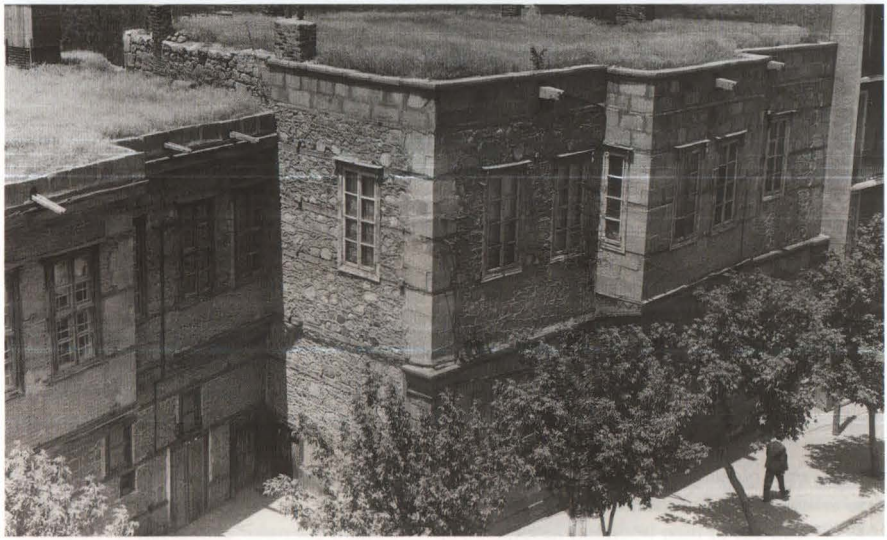
1961

1960

1960

1960

11

Doğu Anadolu'da taşın kullanılışı. Erzurum.
Bu bölgede yapı kuruluşunda ise, taş ve ahşabın yorumlanmasında ilginç bir ustalık görülür. Gerçekten, bu bölgenin temel yapı malzemesi, geçmişten bu yana hep taş olarak görülür. Böylece taş biçimlendirmeye ve kullanmaya dayalı bir geleneği olan bu bölgede, Türk evinin geçirdiği aşama da bu özelliğe koşut olmuştur. Böylece taş, artık yalın bir malzeme değil, özgün bir yapı öğesi biçimine ulaşmıştır.

Use of stone in E Anatolia. Erzurum,
Great skill is shown in the use of stone and timber. The age-old tradition of stone masonry has made its mark on the evolution of the Turkish house. Stone is a typical building element in this region.

12

1966

Türk evinde, ısı değişimlerine bağlı olarak, odaların değişik "açıklıkta" kurulması. Safranbolu. Pek çok iklim bölgesinde, önemli ısı değişimleri görülür. İşte bu nedenle, çoğu kez aynı yapının içinde hem "kışlık", hem de "yazlık" odaların ve kesimlerin düzenlenmesi çok yaygın bir çözüm olmuştur. Yukarıdaki örnekte böyle bir uygulama görülüyor. Sağdaki küçük pencereli oda "kış odası", soldaki büyük pencereli olan ise "yaz odası" olarak gerçekleştirilmiştir. Bu arada odaların yönleri ve yapısal kuruluşları da bu ilkeyi destekleyecek türde çözümlenmiştir.

Rooms with various exposures for use under varying weather conditions Safranbolu. Great temperature variations within a region necessitate a room arrangement providing both summer and winter rooms. This is illustrated here. The rooms with small windows on the right are for winter use, those on the left for summer. The layout and construction conform to this principle.

Bu durumda böylesine çok sayıdaki değişik doğal etkenlerin, Anadolu'daki Türk evi kavramına pek çok bölgesel özellikler geliştireceği de açıktır.

Anadolu'nun değişik iklim bölgelerine ayrılması ve bunların her birinin kendi arasında büyük değişiklikler göstermesi burada kurulan evlerin biçimlenmesini de etkilemiştir. Örneğin, yapı içindeki odaları iklim değişiklikleri nedeniyle sürekli olarak, ya da yalnız belirli süreler içinde kullanmak gerekmiştir. (R. 12)

Anadolu'nun birçok bölgesinde, yaz ve kış süresinin ayrı ayrı evlerde geçirildiği görülür. Böyle olmakla birlikte genellikle her iki biçimdeki evde hem "açık-serin" hem de "kapalı-iyi korunmuş" odalar düzenlenmiştir. Bu tür odaların genel ilkeleri şöyle özetlenebilir. (R.13)

- Yapı içinde uygun yön (Serin esintilere açık vb...)
- Yapı içindeki durum (Üst kat, köşe, vb...)
- İnce, geçirimli (ince duvar, ince döşeme, ince tavan vb...)
- Uygun boyut (Yüksek, geniş, açık vb...)
- İç-dış ilişkilerde açıklık (Büyük pencere vb...)
- İç düzenlemede özen (Uzun süre oturulduğu için vb...)

"Kapalı-iyi korunmuş" olan kış odası ise şöyle görülüyor. (R. 14).

- Yapı içinde uygun yön (Serin esintilere kapalı vb...)
- Yapı içindeki durum (Ara kat, ara oda, vb...)
- Kalın, geçirimsiz yapı malzemesi

Such a variety of natural conditions leads to the development of regional character in the approach to the Turkish house in Anatolia and this is further strengthened by the fact that there are several climatic zones and these zones are , further subdivided. This effect is observed in the use of the rooms of a house, some being in continuous occupation and others only at certain times and seasons according to weather conditions, (fig. 12)

In many parts of Anatolia people live in different houses at different times of the year but, generally speaking, both summer and winter houses have open and cool rooms and others which are enclosed and afford good protection against the weather. The general principles behind these rooms may be summarized as follows:

Open and Cool Rooms: (fig 13)

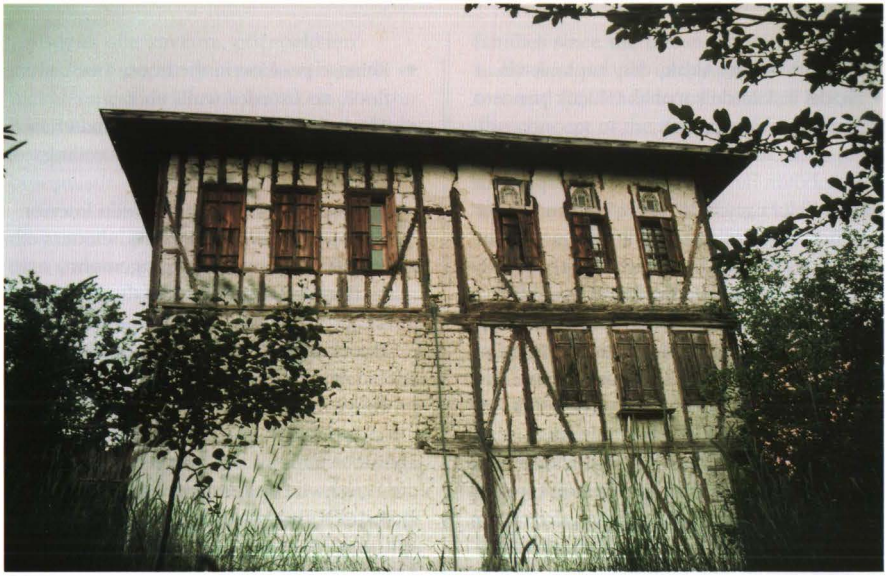
- Appropriate orientation within the building (open to cool breezes etc)
- Relative position in the house (upper or lower storey, corner location etc)
- Light construction, conductive properties (thin walls, floors, ceilings etc)
- Appropriate dimensions (high, wide, open etc)
- Degree of open relationship between the interior and exterior (large windows etc)
- Special attention paid to the interior arrangement (due to prolonged occupation etc)
- Enclosed and protected winter rooms (fig 14)
- Appropriate orientation within the building (closed to cold winds etc)

1966

13
Yaz için kurulmuş bir evin "açık- serin" yapısı.
Safranbolu.
Bu yapıda, gerçekten hem uygun yönlere açılma, hem odaların düzenlenmesi ve bir bütün olarak çözümü "açık-serin" ev özelliklerini yansıtmaktadır. Bu ahşap biçimlendirme ustalığıyla ve çok hafif bir yapı kurarak sağlanmıştır. Böylece serinletilmek istenen yaz odası alttan, yanlardan ve üstten havalandırarak en uygun çözüme ulaşılmıştır. Buna bir başka deyişle "Odanın boşlukta ve askıda tutulması" da denebilir. Ve bu önemli özellik, ancak ileri düzeydeki bir bölgesel ahşap ustalığı ile gerçekleştirilmiştir.

An open-cool summer house.
Safranbolu.
The orientation and room arrangement and its general solution give it the character of an open-cool house. This is achieved by skilful light timber construction. The room is kept cool by all-round ventilation and the room is "suspended" in the air.

1966

14

Bir evin "açık-serin" üst katları ve "kapalı-iyi korunmuş" olan alt kat odaları. Safranbolu. Anadolu'daki Türk evinin önemli özellikleri, gerek kavram olarak, gerekse yapısal olarak bu örnekte açıkça görülmektedir. Giriş katı, doğayla yapının ilişkilerini kurmaktan öte, bir anlam kazanmamıştır. Girişin üstü bir geçiş katı özelliği içindedir. İyice korunmuştur. Uygun yöne doğrultulmuştur. Üst kat ise Türk evinin temel ilkelerini tümüyle yansıtmaktadır, özenli tepe penceresiyle sağdaki baş oda kendisini dışa vurmaktadır.

An open-cool upper floor and well protected lower floor. Safranbolu.
This is a good illustration of the concept and construction characteristics of the Turkish house. The ground floor has a significance beyond that of establishing a relationship between the house and its surroundings. There is a mezzanine floor above the entrance which is well protected and faces in the correct direction. The upper floor as a whole reflects the basic principles of the Turkish house. The main room with elaborate windows on the right is recognizable as such from the outside.

- Uygun boyut (Alçak, dar, kapanık vb...)
- İç-dış ilişkilerde kapalılık (Küçük pencere, pencere kapağı vb.)
- İç düzenlemede yalınlık.

İşte bütün bu sayılan durumlar, yapı içinde değişiklikler taşıyan bölümleri oluşturmuştur.

Türk mahallesinde genellikle ağaç yoktur. Ancak çeşme meydanlarında, cami çevresinde ağaç bulunur. Buna karşılık evlerin bahçeleri çeşitli bitki ve ağaçlarla doludur. Bunun nedenlerinden birisi, kadının bütün gün evde bulunmasıdır.

Türk evi bir anlamda kadın içindir. Böylece evler çoğunlukla kadınların çalışması, dinlenmesi ve toplumsal ilişkiler kurabilmesini sağlayacak biçime girmiştir. Zemin katın duvarları, bu nedenle içerisiyle dışarıyı kesin olarak ayırır. Kimi durumlarda bu duvarlar bir kale gibidir. Toplum kuralları yüzünden, yaşantı kapalı bir ortamda sürdürülmektedir. Bu yüzden, doğa evin içerisinde yaratılır. Erkek bütün gününü dışarıda geçirip evine gelir. Bütün günü zaten renkli geçmiştir.

Türk evinin ve odalarının biçimlenmesi, toplum yapısının özellikleri ile de sıkı sıkıya ilintilidir.

Yerleşmeyle birlikte, toprağın işlenmesi, insan gücünün kullanılması ve günlük yaşantı içinde kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde değişimler başlar.

Göçebe aile ile yerleşmiş aile yapıları değişiklikler gösterir. Bir ev, çadıra kıyasla daha çok sayıda kişinin bir arada ve işbölümü içinde bulunmasını gerektirir.

- Relative position in the house (mezzanine floor, no exterior walls etc)
- Thick insulating construction materials
- Appropriate dimensions (low ceiling, narrow, enclosed etc)
- Enclosed relationship between interior and exterior (small windows, shutters etc)
- Simplicity of interior arrangement

All these conditions dictate the differences in the interior design of the house.

Most Turkish urban neighbourhoods are devoid of trees apart from the fountain square or the vicinity of the mosque. On the other hand, individual gardens are full of plants and trees. One of the reasons for this is that the housewife spends the whole of her day at home and in a sense the Turkish house has been designed for the woman, providing her with separate areas for her work, leisure and social relations.

Thus the ground floor walls form a distinct barrier between the interior and exterior, in some cases having a fortress-like impregnability. Social conventions are such that life is confined within a closed environment and Nature has to be recreated inside the building. The master of the house spends the whole of his day outside in a colourful atmosphere and returns home only in the evening.

The design of the Turkish house and its rooms also bears a close relationship to the social structure. As people settled, changes took place in cultivation methods, the use of manpower and in everyday human relationships. There were also structural differences between the nomad and settled

Büyük aile kavramı, göçebelikten yerleşmeye geçişte yapının kuruluşunda ve biçimlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Ana, baba, çocuklar, gelinler ve damatlar bu kez bir çatı altında ya da çevresinde birleşmiştir.

Göçebelikte, ailece birlikte kullanılan, ya da yan yana düzenlenen yaşama birimleri olan çadırlar, yapı içinde odalara dönüşmeye başlamıştır. Odaların birbirleriyle bağlantıları ise yok denecek kadar azdır. Her odanın avluya ya da sofaya açılan bir tek kapısı vardır. Bu da odaların bağımsız birimler olarak düşünüldüğünü ve kullanıldığını kanıtlar.

Ailenin kişileri, ev içinde değişik önemlerde yer alırlar. Evin erkeği ve kadını bu değişik durumları oluşturmuşlardır.

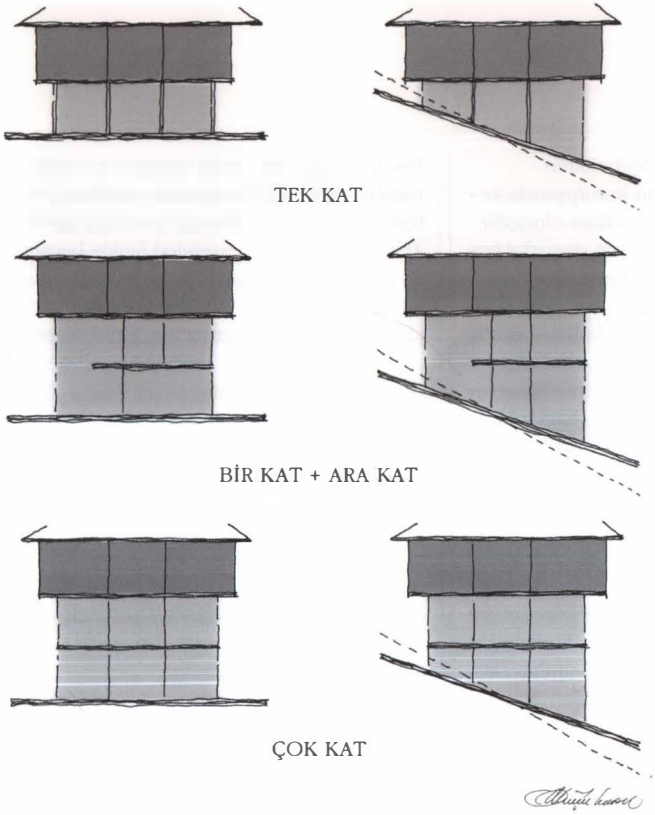
Erkek, evin en önemli kişisiydi. Buna bağlı olarak en önemli ve özenli oda onundur. Baş oda, selâmlık gibi isimler almış olan oda, "efendi, konuk, hizmetçi" ilişkilerinin düzenlenmesi sonucunda biçimini almıştır. Bu odanın eylemleri arasında en önemli olanı, erkeklerin bir araya toplanmasıdır denebilir. Oda içinin eylemlere bağlı olarak bölümlere ayrılması, en çok bu odalarda görülür. Hizmetçilerin, konukların ve evin erkeğinin bulunacağı alanlar belirlenmiş ve özelliklerine göre biçimlenmiştir.

Bu odalar genellikle "baş oda" olarak tanımlanmıştır. Baş oda zamanla bazı değişimler geçirerek görevini ve biçimini değiştirmiştir. Örneğin, yalnız oturma ve toplantı için kullanılmıştır. Bir süre sonra ise sofa ile eşdeğer olmaya başlamıştır.

families since the house requires a larger number of people under one roof than the tent and this leads to a division of labour. The concept of the extended family became an important factor in shaping the community during the period of transition from nomadism to settlement. Fathers, mothers, children, sons and daughters-in-law became united under one roof or in its vicinity.

The tent, the dwelling unit of the nomad, was used either communally or in a cluster or adjacent units and now became transformed into the rooms inside the house. But as with the tents, there is but negligeable communication between the rooms, each one having a single door opening onto the courtyard or the sofa (hall). This goes to show that the rooms were conceived and used as independent units.

The individual members of the family were graded according to their importance by the man of the house and his wife. Being the most important member of the household the man had the best-appointed room. The room known as the baş oda (chief room) or selamlik (reception room) took a form which reflected the relationship between master, guest and servant. Its main function was to provide a place for male gatherings. The differentiation of the various activities inside the house is at its greatest in this room; the areas allotted to servants, guests and the master of the house are clearly defined and designed accordingly. In time the bas oda underwent changes of function and form. Whereas it was originally used for sitting and assembly it soon became the equivalent of the sofa.

15
Türk evinde üst kat ve yapının doğayla ilişkileri. Türk evinin değişmeyen özellikleri, daha çok üst katlarda görülür. Geleneksel kavramlara bağlı olarak kurulan odaların yapıdaki yeri, çevre verilerine bağlı olarak doğaya yaklaşmakta ya da uzaklaşmaktadır. Böylece değişmeyen üst kat ile, değişen doğal çevre arasında "yarı değişken" kesimler oluşmaktadır.

The relation between the upper floor and the natural surroundings.
In the Turkish house the upper floor design is constant. The relative position of the rooms within the building, following traditional concepts, is either close to or separated from the natural surroundings depending on environmental factors. Between the constant upper floor and the variations in the surroundings there arose a semi-variable section of the house.

Hanım, evin ikinci kişisiydi. Günlük yaşantısının büyük kesimi ev içindeydi. "Harem" ve "selâmlık" bölümlerinin bulunduğu geniş kapsamlı evlerde ise günlük yaşantısı haremde geçerdi.

Toplumun değer yargılarına bağlı olarak bu harem bölümündeki odalar daha az önemle kurulmuşlardır. Bu odaların iç düzeni "değişebilirlik" ilkelerine bütünüyle uygun kalmıştır. Burada "oturulur, yenilir ve yatılır". Hanım, konuk, hizmetçi ilişkileri, bu odaların biçimlendirilmesinde, selâmlık kadar yönlendirici olmamıştır. İç düzen daha yalındır. Döşeme ve tavan biçimleri çoğunlukla, eylemleri karşılamak içindir. Az özenlidir.

Anadolu'daki Türk evinin ve odaların temel düzeninin kuruluşunda, İslâm dünya görüşünün de önemli etkileri olmuştur.

Bunlar şöyle özetlenebilir.
İçe dönük bir yaşantı ve dış ilişkilerde kısıtlı çözümler.

Bütünüyle İslâm dünya görüşünün, yaşama düzenine getirdiği özelliklerin en önemlileri sayılabilecek bu kavramlar, odaların biçimlenmesine büyük etkiler yapmışlardır.

Türk evi genellikle az katlıdır. Buna bağlı olarak "temel düzen" tek kat için uygulanmıştır. Ancak zamanla katların sayısı artmıştır. Bu durumda da "temel düzene uymak için, üst kat her zaman diğer katlardan daha üstün tutulmuştur. İşte bu nedenledir ki Türk evinin değişmeyen özellikleri daha çok, üst katlarda görülür. (R. 15)

The lady of the house was the second member of the household and most of her life was spent indoors. Larger houses were divided into the "selamlik" and the "harem" and she occupied the latter part. In accordance with social values, the harem rooms were more modest but they were so arranged as to allow flexibility of use whether for sitting, eating or sleeping. The relationship between lady, guest and servant was not so apparent from the arrangement as is the "selamlik"; the furnishings were simpler, the floors and ceilings were purely functional and no special care was given to their construction.

The Islamic outlook also had its influence on the basic principles of the Turkish house and its rooms in Anatolia and reflected its introverted way of life and limited solutions to outside relationships.

The Turkish house usually has only a fewstoreys and the basic arrangement is limited to one storey only. It was some time before the number of storeys increased and then the top floor was always considered the most important. Thus the constant characteristics of the Turkish house appear mostly on the upper floor, (fig. 15) In the open countryside this basic storey is kept low and is brought closer to nature while in congested areas it is raised as much as possible.

Since Turkish houses are built on random sites the ground floor naturally conforms to the terrain and its plan therefore also appears haphazard bringing the whole house closer to the natural state. Each person uses this floor to introduce (fig. 16, 17) nature according

1966

1966

16-17
Türk evinin kuruluşunda, doğanın etkisiyle zemin kat "gelişigüzel" olarak kurulagelmiştir. Oysa bu gelişigüzellik üzerinde kurulan "kesin" düzen, çok özgün çözümlere ulaştırılmıştır. Böylece zemin katı, bir anlamda "gerçek kat" olan üst katın doğal çevre ile bağlantılarını gerçekleştiren bir "geçiş" düzeni olarak görülmektedir. Bu nedenle zemin katın plan açısından özellikleri ve biçimi, her doğal koşula göre değişiklikler taşır. Ve bu önemli özellik, her Türk evinde çok açık olarak izlenebilir.

Due to the irregularities of the terrain, the ground floor appears haphazardly arranged, but the upper floor has a definite arrangement. This is a very typical solution. Hence the ground floor appears as a transitional level connecting the upper floor with the surroundings. The upper floor becomes the "real floor". The ground floor plan varies according to the terrain. This important characteristic is seen in every type of Turkish house.

Bu "temel kat" geniş, açık ve doğal ortamda düzenlenen evlerde alçaltılarak doğaya yaklaştırılmıştır. Kasaba ve kentlerdeki sıkışık ve dar yerleşmelerdeyse elden geldiğince yükseltilmiştir.

Türk evinin rastgele toprak parçaları üzerine kurulması nedeniyle, zemin kat planı da doğal olarak "rastgele" olmuştur. Bu "doğallık" üzerinde pek çok değişik düzen, gelişme olanağını bulmuştur. (R. 16, 17).

Zemin katında, herkes kendine göre bir doğa düzenler. Hemen her zaman, en azından birkaç saksı bulunur. Bu alanların, çok önemli bir ortak özelliği daha vardır. Tümüyle o yapıya bağlı olarak çözümlendirilmişlerdir.

Türk evindeki en önemli yanlardan birisi de, içi ile dışı arasındaki kesin çelişkidir. Zengin evi ile yoksul evi arasında, gerek dış görünüş, gerekse temel ilkeler açısından bir ayırım yapmak çok zordur. Evet, gerçi oda sayısı değişir, iç düzenlemede malzeme değişir. Ama her iki ev de tek bir kuruluş ilkesine göre yapılmışlardır.

to his own taste, for instance, arranging pots of flowers. The most important characteristic of the ground floor is that its solution conforms to the building as a whole.

One of the chief characteristics of the Turkish house is the contradiction between the interior and exterior. From its outer appearance and the basic principles of construction it is very difficult to distinguish between the houses of a rich or poor man. Even though the materials and the number of rooms may vary, both houses are built according to a single fundamental principle.

Anadolu'nun özellikleri

Anadolu, ilk çağlardan bu yana, pek çok değişik uygarlıkların yerleşme ve yayılma alanı olmuştur. Genel olarak bir toprak üzerinde çok sayıda uygarlığın gelişmesi, orada çok değişik görüşleri, yaşayışları, kavramları ve biçimleri ortaya çıkarır.

Nitekim Anadolu'da da böyle olmuştur. Avrupa ile Asya arasında çok önemli bir bağlantı yeridir. Çeşitli göçler bu bölge üzerinden yapılmıştır. Ayrıca Anadolu'nun değişik ve çok sayıdaki iklim bölgeleri de bu değişik uygarlıkların yerleşmesini ve gelişmesini etkilemiştir.

Bütün bu özellikler, Anadolu'daki Türk evinin biçimlenişine önemli etkiler yapmışlardır.

Bütün bu uygarlıklar acaba Anadolu'da ne türlü bir yayılma göstermişlerdir?

Bu soruyu irdelemek için hazırlanan "Anadolu'nun Tarihsel-Kültürel değerleri" çizelgesi ilginç sonuçlar ortaya çıkarır (18). Bu çizelge, çeşitli tarih dönemleri içinde, Anadolu'daki uygarlıkların yayılma alanlarının bir araya getirilmesiyle elde edilmiştir.

Anadolu bu açıdan üç temel bölgeye ayrılabilir.

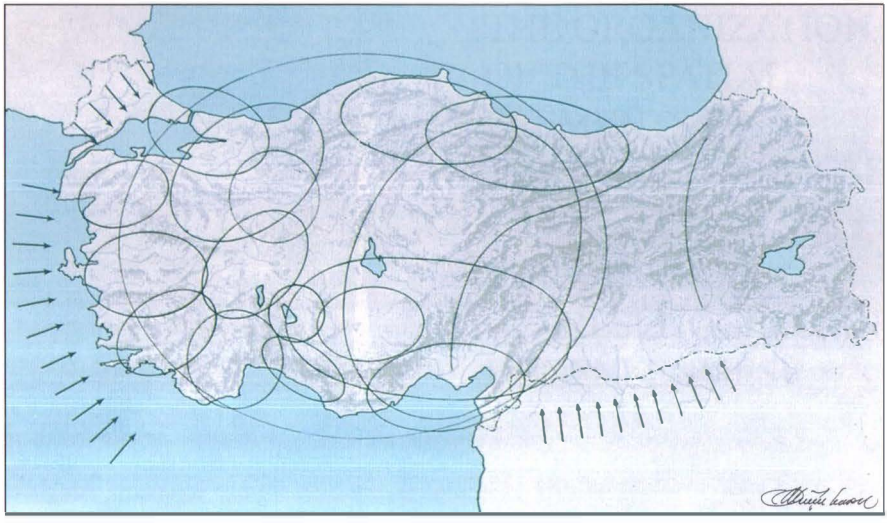
Anadolu'nun kıyıları ile Asya ve Avrupa bağlantıları, devamlı olarak dış etkilere açık kalmış, özellikle kıyılarda, pek çok değişik uygarlık gelişmiştir. Buralara "dış etkilere açık bölgeler" diyebiliriz.

The characteristics of Anatolia

From the very earliest times many different civilizations have settled and developed in Anatolia in a wide variety of ways of life, concepts and forms. Anatolia has always been a most important bridge between Europe and Asia. It has seen the migration and settlement of many peoples all of whose civilizations have been influenced by the climatic and physical nature of the various regions. This has also had an important effect on the development of the Turkish house.

The diagram (fig. 18) shows the distribution of the main historical cultures in Anatolia. There are three basic zones of settlement. First, the coastal regions and those forming the bridge with Europe which were under constant exposure to outside influences and saw many flourishing civilizations. This may be called the regions "open to outside influence." Secondly, the interior saw less movement and the last of the great migrations was that of the Turks. This dish-shaped plateau we may describe as the "inner region." In between these two there is a "mixed belt" which came under the influence of both.

These three zones coincide exactly with the physical geography of Anatolia. The topographical section drawn through the centre of the diagram shows the close relationship between the geographical regions and the historical and cultural distribution.

18
Anadolu'nun değişik uygarlıkları ve doğal yapısı arasında ilginç ilişkiler görülür. Anadolu, ilk çağlardan bu yana, pek çok değişik uygarlığın yerleşme ve yayılma alanı olmuştur. Bu etkiler genellikle karadan ve kıyılardan olmak üzere iki kesimde görülür. Anadolu'nun doğal yapısı da bu ikileşmeyi güçlendirmiştir. Bu iki değişik etki, Anadolu'nun doğal yapısını oluşturan yükseltilerde birleşerek bir "karışım kuşağı" oluşturmuştur. Böylece bu üç bölge, Anadolu'nun doğal ve yapısal özellikleriyle de tam olarak çakışır.

There are interesting relationships between the various civilizations and the physical structure of Anatolia. From earliest times Anatolia saw the establishment and spread of many civilizations. Generally speaking, their influence affected two areas, the coastal regions and the interior. This was reinforced by the physical structure. The mingling of civilizations in the interior highlands created a belt of mixed civilizations. These three regions coincide exactly with the physical characteristics of Anatolia.

İç bölgelerse daha az hareketlerle karşılaşmıştır. Son büyük hareket Türk'lerin gelip yerleşmesidir. Doğal yapısı bakımından bir çanak olan bu kesime de iç bölge diyebiliriz.

Anadolu'daki bu dış ve iç bölge arasında, "karışım kuşağı"diyebileceğimiz bir alan gelişmiştir. Bu alan iç ve dış kültürlerden ortaklaşa etkilenir.

Bu üç bölge, Anadolu'nun coğrafik özellikleriyle tam olarak çakışır. Haritadaki, doğal yapıyla ilişkiler kesiti, bu kültür ve coğrafya kesitinin yakın ilişkisini gösteriyor.

Bütün bunlar, Anadolu'daki Türk evinin oluşum ortamının İç Anadolu olduğunu ortaya koyuyor.

Bu oluşum ortamından çevreye doğru yayıldıkça, bölgesel etkiler, ev biçiminde bazı kavram değişiklikleri oluşturmaktadır.

This goes to show that the Turkish house in Anatolia originated in the" Inner Zone" and as it spread outwards from the centre regional influences brought about certain conceptual changes in the form of the house.

THE ORGANIZATION OF THE SPATIAL ELEMENTS IN THE TURKISH HOUSE

TÜRK EVİNDE ÇEVRESEL ÖĞELERİN DÜZENLENMESİ

1966

19
Anadolu'daki Türk evinde "sofa.", odalararası ilişkilerin gerçekleştirildiği bir "ortak" alandır. Odaları birbirine bağlayan bu ortak alanın, dolaşım dışında kalan kesimleri genellikle çeşitli amaçlarla kullanılır. En yaygın kullanma ise, çeşitli oturma çevreleri kurmak biçiminde görülür.

The sofa is the common area connecting all the rooms. The spaces outside the traffic area are put to various uses, the commonest being the provision of seating accomodation.

Anadolu'daki Türk evi, çevre öğelerinin örgütlenmesi açısından eleştirilirse, iki temel öğenin yapıyı oluşturduğu görülür.

Bunlar "ODALAR" ve ODALARARASI ORTAK ALAN olan "SOFA"dır.

Sofa

Sofa, odalararası ilişkilerin sağlandığı bir ortak alandır. "Sergah, sergi, seyvan, çardak, divanhane, hayat" vb. isimler almıştır.

Bu alan, ev içindeki dolaşımı sağlamakla birlikte, bir "toplanma" alanıdır. Dolaşım dışında kalan kesimleri oturmaya ayrılmıştır. Zamanla bu kesimler daha da özelleşmiş ve eyvan, sekilik, taht, köşk gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Böylece Türk evinin kuruluş düzeni içinde sofanın en önemli öğe olduğu görülür. "Odalararası bir ortak alan" olan bu bölüm, evlerin biçimlenmesinde çok etkili olmuştur. (R. 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26)

Sofa en eski örneklerde az görülür. Odalar bir anlamda, ilk örneklerde çadırların görevlerini yüklenmişlerdir. Sonra, bu "odalararası ortak alan" kurulmuştur. Bu bölümün üstü örtülmüş, görüşü denetleyen kafes gibi çözümler geliştirilmiş, en sonunda da camekânlarla örtülmüştür (R. 27). Bütün bu aşamalar, sofanın odalararası ortak alan niteliğini değiştirememiştir.

If the Turkish house is examined from present day and the organization of the spatial elements we see that there are two fundamental elements forming the structure. These are the ROOMS and the SOFA, the common area between the rooms.

The Sofa

The sofa is an area providing access between the various rooms and has a varied technical terminology in Turkish "sergah, sergi, sayvan, çardak, divanhane, hayat" etc. As well as providing a passageway inside the house it also serves as a meeting ground and the space around the traffic area was adapted for seating. In time, various sections became distinct features and concepts like the "eyvan, şekilik, taht, köşk" came into being, (fig. 19-26) Thus the "sofa" became the most important element of the form of the Turkish house and influenced its whole shape.

The sofa is rarely seen in the oldest examples where the rooms in a sense continued to play the part of the tent. The common area between the rooms appeared later. It became covered over, vision was controlled by latticework and finally glazed windows came into use. (fig 27) But all these developments did not change the basic character of the sofa - that of serving as a common area between the rooms.

20

Sofa, Türk evinin kuruluş düzeni içinde yer alan çok önemli bir yapısal öğedir. Bu orta alan, çok değişik ve özgün çözümlere ulaştırılmıştır. Zaman içinde gittikçe özelleşerek, ilginç bir orta alan biçiminde düzenlenmeye başlanmıştır. Bir anlamda, odalarda gerçekleştirilemeyen toplumsal ilişkilerin yoğunlaştırdığı çevre olmuştur.
Genellikle özenle biçimlendirilmiştir. Doğal çevrenin elverişli olduğu durumlarda, sofanın kullanılışı, günlük yaşantı içinde oldukça ilginç çözümlere ulaştırılmıştır.

The sofa is a very important element in the arrangement of the Turkish house. A very specific solution has been found for this area. With time its character developed and it became an area for social relationships which could not be realized in the rooms. The sofa is carefully designed and, according to circumstances, became more significant in daily life.

1966

21-22

Bir Türk evinin oluşturulmasında çevresel öğelerin örgütlenmesi. Safranbolu. Evin giriş yüzeyinin ve kapısının sokaktan görünüşü genel olarak çok yalın ve "kapalı" bir yüzey. Neredeyse "gizlenmiş" bile denebilir.

The organization of environmental elements. Safranbolu. View of the street elevation. It is very plain and closed and almost concealed.

1966

1966

23
Odalararası ortak alanın, dolaşım dışında kalan kesiminin "oturma" amacıyla biçimsel değişime uğraması. Önceki görünüşlerde iki değişik dış yüzü görülen bu evin içine girildiği zaman, odalararası ortak alanın, Türk evinin temel örgütlenme ilkelerine bağlı olarak düzenlendiği ve işlev kazandığı açıklıkla görülür. Bu örnekte, orta alanın bir kesiminin döşeme ve tavanının özelleştirilerek değişik bir yorum a ulaştırıldığı görülüyor. Bu etkiyi güçlendirmek için ve buradaki çevresel yoruma ayrıcalık kazandırmak için parmaklıklar ve kemerler özellikle bu amaca göre biçimlendirilmiştir.

Formal transformation of the section of the sofa outside the traffic area into a seating area. Inside this house with its different elevations we see the common area put to use in accordance with the basic organizational principles of the Turkish house. Here, a section of the floor and ceiling is given its own character. The effect is heightened by the use of railing and archway.

1966

24
Sofanın diğer yönden görünümü.
Önde sağda merdiven, sağda oturma bölümü, karşıda diğer oturma bölümü, ikisinin arasında ise oda girişleri görülüyor.

Another view of the sofa. Front right, the staircase; to its right, the seating area; centre, another seating area; between them, a room entrance.

1966

25
Sofanın genel görünümü.

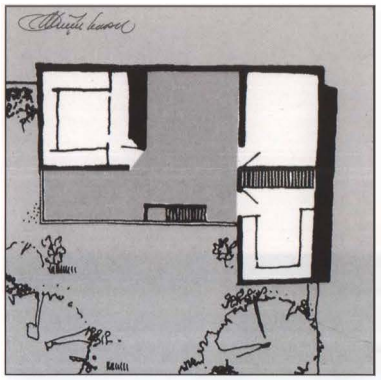
Tam karşıda ortada merdiven, solunda köşe odasının girişi ile sofanın oturmaya ayrılmış bölümü görülüyor. Bu kesim, kemerler ve parmaklıklar yardımıyla "özelleştirilmiştir".

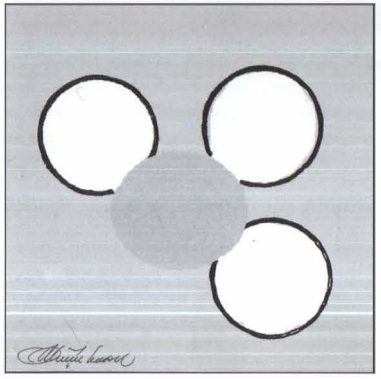
General view of the sofa.

Centre, the staircase; left, entrance to the corner room; seating area. The latter distinguished by railing and arches.

1960

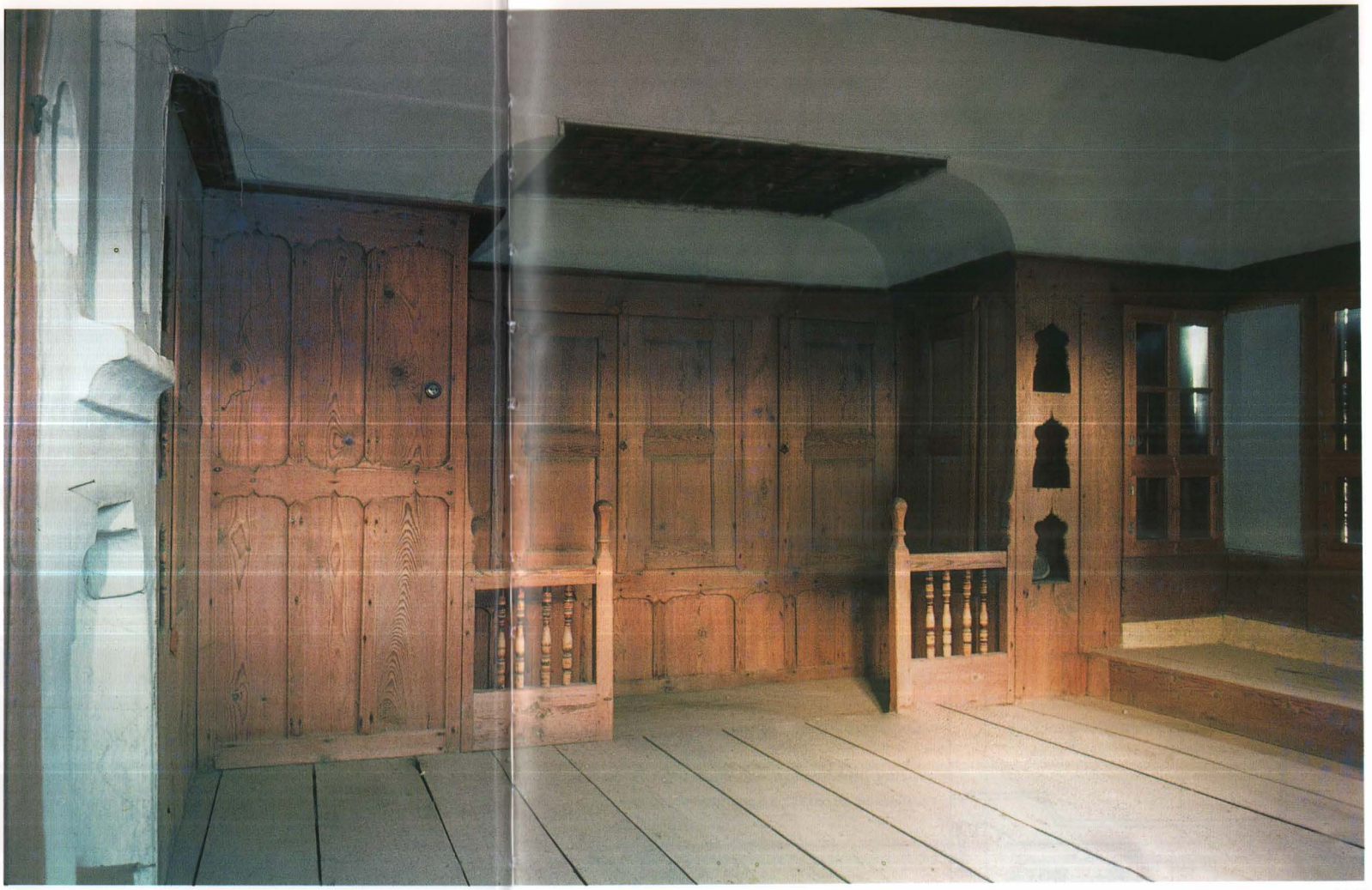

26
Çadırlı yaşama düzeninin ve evin, "yaşama birimleri ve birimlerarası ortak alan" açısından kıyaslanması. Bu kıyaslamada görüldüğü gibi, her iki düzende birbirine benzeyen yönler bulunmaktadır. Yapı içindeki odaların sofayla ilişkileri, çadırdaki "tek" yaşama birimlerinin orta alan ilişkilerine eş olarak görülmektedir.

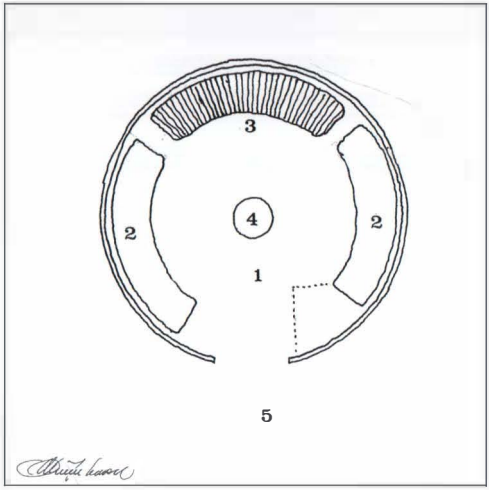
Comparison of life in a tent and a house. Both share similarities in the arrangement of living units and the common area. The relationship between the rooms and the sofa in the house is the same as that between the individual tents and their common area.

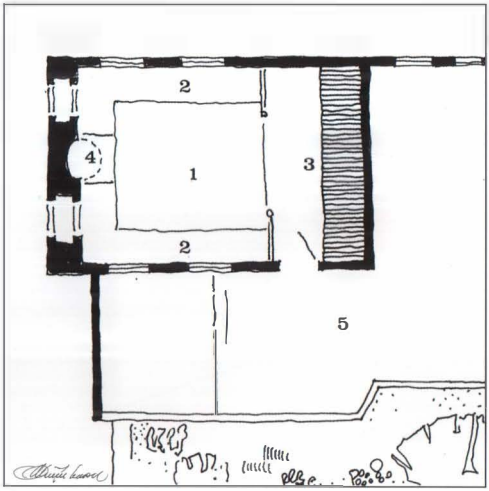
27
Bir odanın girişinin, oda içinden görünümü

View of room entrance from inside

1966

28
Türk evini oluşturan ve bir özel yoğunlaştırılmış çevre olan odanın genel düzeninin ve kullanma biçiminin çadır düzeniyle kıyaslanması. Burada önemli olan yan, her iki yaşama birimini gerek işlev, gerek çevresel kullanma, gerekse birbirleriyle olan ilişkilerin ilginç benzerliğidir.

1. Çok amaçlı orta alanı
2. Oturma için biçimlenen çevresel alan
3. Kapalı kullanma alanları Sekiler, sandıklar, yükler.
4. Isıtma. Çadırda ortada bulunan ocak, yapıda yana kaymıştır.

Comparison of the general arrangement and use of the room and the tent. The significance lies in the similarity of function, use of space and the relationship between them.

1. Multi-purpose central area.
2. Periphery used for seating.
3. Closed utility areas, cupboards, chests, bedding.
4. Heating. The central hearth in the tent is moved to a side wall in the house.

Odalar

Türk Evindeki odaların en önemli özellikleri kendi başlarına, yapı içinde belirli eylemleri karşılayan birimler olmalarıdır. Göçebelik dönemindeki çadırlar gibi, her oda: oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır (R. 28). Bu eylemler için gerekli olan çevre parçalarının bir araya gelmesiyle bu odalar biçimlendirilmiştir.(R. 29).

Türk evinde her odanın çevresinde bir hizmet alanı gerekir. Bu da ortak yaşama alanı olan sofa, ya da diğer hizmet alanlarıdır. İlişikteki çizimde oda ve ortak alanın bir dizge içinde çoğalarak evin oluşumunu hazırlayışı görülüyor. Bu çizim, yaklaşık olarak Anadolu'daki Türk evinin ana kuruluş sistemini özetlemektedir (R. 30)*

Odaların kuruluşlarını ve yapı içindeki görevlerini şöyle özetleyebiliriz.

- Kendi başlarına belirli eylemleri karşılayan bütünlerdir.
- İç düzenleri belirli ilkelerle sınırlandırılmıştır.
- Bu ilkeler, toplumsal özelliklere bağlı olarak oluşmuştur.
- Bir ortak kullanma alanı çevresinde düzenlenirler.
- Bu ortak alanın yapı içindeki yeri ve durumu ise çeşitli etkilerle değişimler göstermiştir.

**Kuban, Doğan. Anadolu'da Konut Mimarisi T. T. O. K. da 22.12.1970 tarihli konuşma*

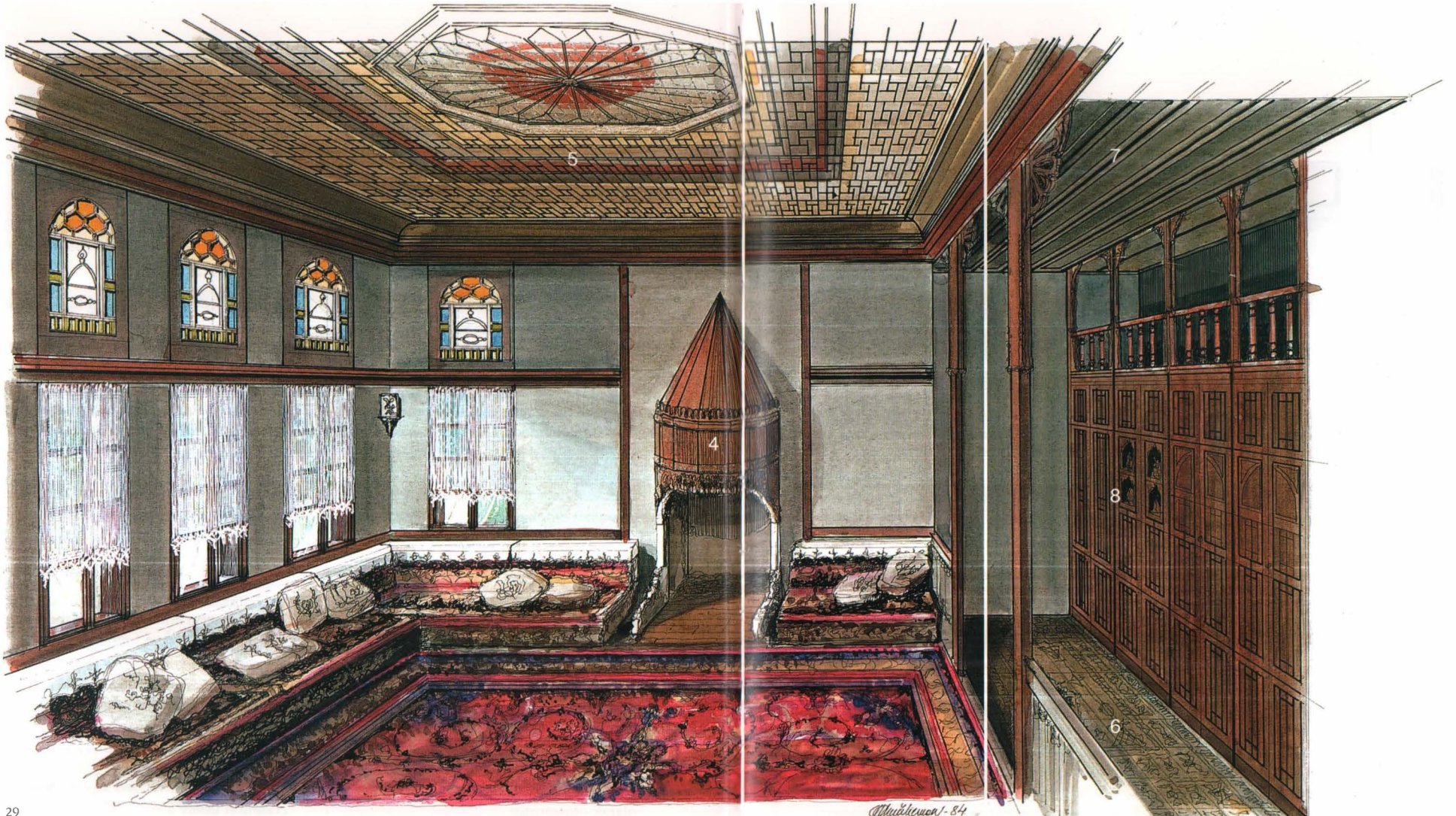
The Rooms

The primary characteristic of the room in the Turkish house is that of a unit serving specific purposes within the house. As the nomad's tent, each room is a medium for sitting, eating, working and sleeping, (fig. 28). The rooms were formed by combining the environmental elements necessary for these activities, (fig 29) Each room in the Turkish house requires a service area which is provided by the sofa or separate service areas. The diagram (fig 30) shows the sequential addition of rooms to the common area forming the core of the house. The diagram sums up the main foundation system of the Turkish house in Anatolia.*

The formation and function of the rooms may be summarized as follows:

- They are independent units serving specific functions
- The interior arrangement is limited by definite principles
- These principles are created by social characteristics
- The rooms are arranged around a single common utility area
- The position and state of the common area varies according to several factors

**Kuban, Dogan. Anadolu da Konut Mimarisi, address given to T.T.O.K. 21.12.1970*

Anadolu'daki Türk evinde odalar yapı içindeki belirli eylemleri, kendi içlerinde karşılayan birimlerdir. Çadırdaki gibi, her oda, oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır. Bu eylemlerin gerektirdiği çevresel öğelerin birbirleriyle ilişkileri genellikle şöyledir.

Yaşama çevresi:

1. Yükseltilmiş çok amaçlı orta alan
2. Oturma alanı
3. Dış çevre ile ilişkiler için değişik değerde ait ve üst pencereler.
4. Isıtıcı için çevre
5. Değerlendirilmiş ve özen gösterilmiş üst örtü.

Yardımcı çevre

6. Alçaltılmış dolaşım alanı
7. Alçaltılmış üst örtü
8. Açık ve kapalı kullanma alanı
9. Giriş.

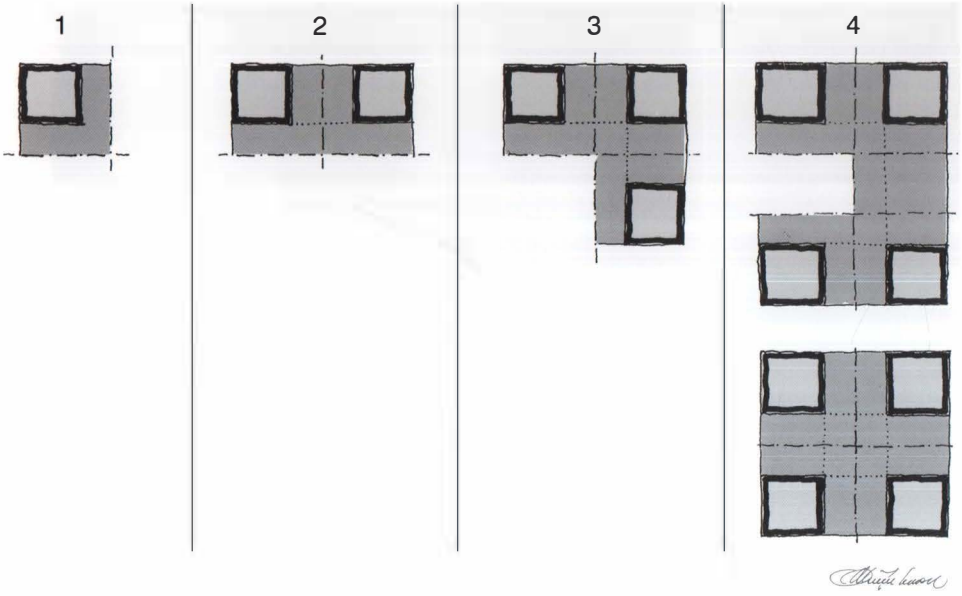
The rooms are units serving the activities in the house. Like the tent, each room is a medium for various activities such as sitting, working, eating, sleeping. The relationship between the environmental elements needed for these activities are generally:

Living area:

1. Raised multipurpose central area.
2. Seating area
3. Lower and upper Lights with different valves creating a relationship with the exterior environment
4. Space for heating appliance
5. Decorated top cover.

Service area:

6. Lower traffic area.
7. Lowered topcover.
8. Open and closed utility areas
9. Entrance

30

Anadolu'daki Türk evinin kuruluşunda, birer yaşama birimi olan odaların birbirleriyle ve orta alanla ilişkilerindeki gelişim düzeni.
Gerçekten her oda çevresinde bir hizmet alanı gerektirmiştir. Bu iki öğe, belirli bir çoğalma düzeni içinde gelişerek Türk evinin kuruluş düzenini özgün çözümlere ulaştırmıştır. Bu düzenin en küçük birimi, bir oda ve çevresindeki hizmet alanıdır.

1. En küçük birim
2. İki birimli düzen
3. Üç birimli düzen
4. Dört birimli düzen

Her dört düzenin özel durumlarında, hem odalararası hizmet alanı çeşitli biçimlerde genişleyebilmiş, hem de içinde değişik çevresel çözümler gerçekleştirilmiştir.

Evolution of the relationship between the rooms and common area in the Turkish house. Each room has its own service area and this gives the Turkish house its specific character. The basic unit is the room with its service area.

1. The smallest unit.
2. Two-unit arrangement.
3. Three-unit arrangement.
4. Four-unit arrangement

According to ircumstances, the service area may be enlarged and the space used in different ways.

Türk odasının biçimlenmesi, toplumun yaşantısındaki genel kavramların biçimlenmesi şeklinde oluşmuştur.

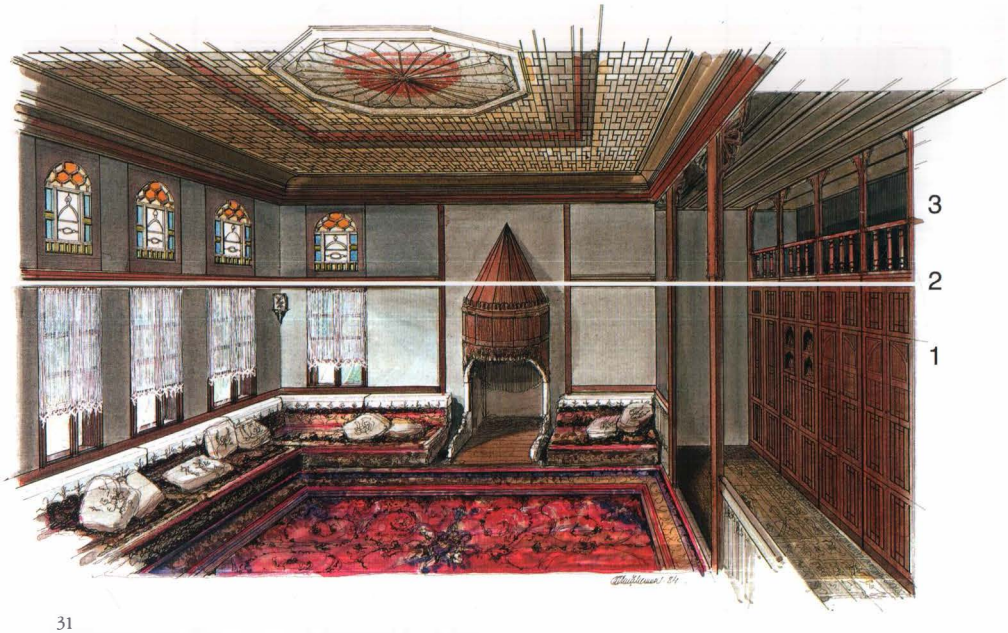
Ancak önceleri genellikle her yerde faydacı anlayışla bağıntılı giden bu tutum, zamanla çeşitli bölgelerde değişimler gösterir. İlk uygulamalarda yapı öğeleri, odanın kullanılmasına katkıda bulundukları oranda önem kazanarak belirlemişlerdir. Yapının taşıyıcı düzeni, odanın boyutunu, biçimini, pencere, kapı gibi iç-dış ilişkilerini belirlemekle birlikte iç düzenin kurulmasında da etkili olmuştur.

O halde odalar, "oda kavramı-oda öğeleri-yapı sistemi" üçlüsünün değişik ilişkilerinin sonucunda biçimlenmiş olmaktadır.

Gerçekten de iç düzenin oluşumu, yapının kuruluş düzeniyle yakın ilişki içindedir. Örneğin ahşap karkas yapıdaki oda ile, kerpiç ya da taş yapı arasında bu açıdan bir ilke birliği görülür. Değişenler; malzemenin uygulamasına bağlı olan ayrıntılardır. Ahşap yapı düzeni, malzemenin verilerinden ötürü pencere "dizi" leri kurmaya uygundur. Kerpiçle yapılan uygulamalarda da malzemenin uygunsuzluğuna karşılık aynı pencere "dizi" sinin gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülür.

The rooms of the Turkish house took their form alongside the development of the general concepts of community life. In the early houses the formation of the rooms was universally linked to their utilitarian functions but later on modifications were made in the different regions of the country. The supporting structural elements derived their importance in direct proportion to their contribution to the function of the room. The supporting structure determines the dimensions and shape of the rooms as well as their interior-exterior relationships such as windows and doors and defines the interior arrangement. Thus the rooms took their shape as a result of the triple interrelation between the concept of the room, its elements and the structural system. So the interior arrangement indeed has a close relationship with the structural system of the whole building. This holds good for all rooms whether the house is built of timber, mudbrick or masonry.

Timber frame construction is suitable for building windows in series due to the nature of the material. Attempts have also been made to reproduce the window series in mudbrick built houses, in spite of the unsuitability of this material.

31
Türk evinde odanın "yatay yönde"ki kuruluş düzeninde görülen temel ilkeler. Oda içinde görülen "kullanma alanlarının, insan boyutlarının dışına çıkmaması" ilkesi, bu çevrenin kuruluşunda iki önemli kavrama bağlı olarak iki değişik bölüm oluşturur.
1. Yararlı kullanma alanı.
2. Yararlı çevrenin üst sınırı; raf.
3. Soyutlanmış üst çevre.
İşte bu "iki bölümlü" çevre çözümü, Türk evinde ve odasında gelişmiş olan özgün bir kavram olarak belirginleşmiştir.

Horizontal division of the room. The principle that utility areas should not exceed human proportions creates two sections in the formation of the environment.
1. The functional area
2. Upper Limit of functional area with shelf.
3. Non-functional upper area.
This division of space into two areas is a specific concept of the room of the Turkish house.

Yapı malzemesi ne olursa olsun, Türk evinin ve odasının kuruluşunda bazı yapı öğeleri, iç düzende, belirli ölçülerde değerler kazanmışlardır. Bunlar arasında, etkili olan ve uzun süre görülen: "Kapı, pencere ve dolapların üst sınırını belirleyen yatay, ahşap öğe"dir.

Eski örneklerde bu öğe oldukça etkili durumdadır. İşlev yönünden bir raf olarak ele alınması, döşemeden yüksekliğini belirlemiştir. Oda boyutu ne olursa olsun, raf-kişi ilişkileri, bu yatay öğenin döşemeden yüksekliğinin en çok 2.20 m. çevresinde kalmasını zorunlu kılmıştır.

Türk evinde ve odasında görülen "kullanma alanlarının insan boyutlarının dışına çıkmaması" temel ilkesi böylece gözle görülebilen "üst sınır" ortaya çıkarmıştır. (R. 31)

Kapı, pencereler, kapalı kullanma alanları ve bütün iç düzen öğeleri, bu sınırın çevresinde düzenlenmişlerdir. Ancak bazı dolaplarda, çok az kullanılan bazı eşyanın konulabilmesi için gerekli alanların bu sınırın üstüne çıktığı görülür.

Yalnız tepe pencereleri ve dolapların az kullanılan üst-bölümleri bu soyut çizginin üstündedir

Özetlemek gerekirse, bu yatay sınırın alt kesimi günlük işler için kullanılır. Üstü ise boş bırakılmış ya da tepe pencereleri ile değerlendirilmiştir. Sonraları, bu üst bölümün bir gösteri alanı biçimine dönüştüğü görülür.

Whatever materials were used in building there were certain structural elements which assumed great importance in the interior arrangement of the Turkish house and its rooms. The one which has been of significance over the longest period is the horizontal timber member defining the upper limit of the doors, windows and cupboards. This is particularly noticeable in early houses. Since this member is also used as a shelf its height from the floor is determined. Whatever the dimensions of the room the "man-shelf" relationship kept its height to a maximum of 2.2 metres. The basic principle that utility areas should not exceed human stature brought about a tangible, visible upper limit, (fig 31)

Doors, windows, closed utility areas and all other interior elements are bound by this limit, only cupboards used for storing rarely used objects and the upper windows are above the line. Thus, the space below the line is for everyday use, that above it is left empty or used for the upper windows. In time, the upper space became a display area.

1971

32
Odanın iç düzeninde "yatay bölünme". Odanın kuruluşundaki "yararlı" alt çevreye, diğer deyişle alt kesime, özel bir önem kazandırmak için çeşitli yapısal çözümler uygulanmıştır. "Yararlı" alt kesimin son bulduğu en üst çizgi, gerek iç düzen açışından, gerekse yapısal kuruluş açısından "gösterişli" bir ayırıcı öğe olan "üst raf" ile güçlendirilerek belirlenmiştir. Çoğu kez bu etkiyi daha da güçlendirmek amacıyla, bu ayırım ilginç biçimde renklendirilmiştir.

Horizontal division of the room. To emphasize the importance of the useful lower area, various structural solutions are applied. The upper limit of the useful area is clearly defined by a shelf. The effect is further enhanced by the use of colour.

Oda içindeki bu "yatay bölünme" en güçlü etkiyi ortadaki rafta bulmakla birlikte, altta ve üstte: pencere altında, döşeme ve tavan başlangıçlarında da uygulanmıştır. Bu arada, pencere dizileri, yatay yönde iki yapı öğesi ile belirlendikleri için etkinlikleri artmıştır.

Anadolu'daki bütün örneklerde bu iki yatay öğe en belirgin durumdadır. Ve diğer iç düzen öğelerinin kuruluş ve biçimlerini etkilemiştir.

Bu yatay bağlantılar, ara dikmeler, pencere pervazları, kapı kasası gibi yapı öğeleriyle düşey yönde bağlantılar kurmuşlardır.

Yaygın bir uygulama olarak, yatay ve düşey yönlerde düzenlenen bu bağlantılar, iç düzende genellikle açık bırakılmışlardır. Duvarın dolgusu ise, bir kaplamayla korunmuştur. Pek çok örnekte, bu, boyayarak renklendirmeyle öğelerin değişik yapılarını ve görevlerini belirleyecek şekilde renklendirilmiştir. Böylece bu faydacı tutum daha da güçlendirilir. (R. 32).

Bu tür çözümün son gelişim noktasında, uygun durumlarda, bütün odanın duvar dolgusu "en az"a indirilerek iskelet sisteminin bütün verileri önemlerine göre göz önüne çıkarılmıştır.

Bu sonraları yerini süsçü tutuma bırakmıştır. Yapı öğelerinin gerçek değerleri ikinci plana düşmüş, soyut ve eklemeci biçimler bunların yerini almıştır. Bu durum, genellikle dış çevreyle sıkı ilişkileri bulunan kasaba ve kentlerde daha çok yaygınlaşmıştır. Diğer yörelerde, bugün bile uygulanmakta olan yapıların faydacı tutumun izlerini taşıdığı görülebilir.

Although the horizontal division is most marked at mid-level it also applies to the bottom of the windows and at the base of the ceiling. Since the windows in series are defined by two structural elements on a horizontal plane their effect is heightened.

In all the Anatolian examples these two horizontal members are most accentuated and influence the structure and form of the other interior arrangement elements. The horizontal ties establish a relationship with the vertical structural elements such as the studding and window and door frames.

As a general rule the horizontal and vertical members are left exposed in the interior arrangement with the wall filling covered. In many cases the framework and the filling are variously coloured which emphasizes the structure and function of the various members, (fig 32) In some solutions the wall filling of the whole room is minimized and the skeletal framework is brought out in all its detail. Later on this was replaced by decorative treatment and the real value of the structural members became secondary to the abstract additions. This is particularly the case in urban areas where the buildings are in close relationship with their surroundings. Elsewhere, even today's buildings retain the imprint of the purely functional approach.

1 2

33
Türk evinin odasındaki tavan kaplaması kuruluşuna ilişkin temel ilkeler.
Odanın kuruluşunda geçerli olan çevresel çözümler, tavan kaplamasında da belirli ilkelerde yoğunlaştırılmıştır. Bunların arasında en ilginç olanları, oda girişinin tavanının, döşemenin kuruluşuna bağlı olarak alçak ve az özenli bir kuruluş içinde çözümlenmiş olmasıdır. Oysa odanın ana kullanma kesiminin tavanı ise döşemeyle bağıntılı olarak yükseltilmiştir. Bu yükseltmeyle birlikte, özel ilgi de gösterilerek, bu yüzey süslenmiş ve oda içindeki etkisi güçlendirilmiştir.

Bu durum şöyle özetlenebilir:
1. Odanın ana kullanma çevresinin üst örtüsü olan tavan kaplaması özenle biçimlendirilmiştir.
2. Hizmet alanının üst örtüsü yalın bir kaplama ile gerçekleşirilmiştir.

Basic principles in the construction of the ceiling. Spatial solutions valid for rooms also apply to the ceiling. The ceiling over the entrance area, like the floor, is lowered and is less elaborate. The ceiling of the main area of the room is raised as is the floor. Decoration adds to the effect.

1. The ceiling above the main area elaborately designed.
2. The ceiling above the service area is plain.

Önemli bir oda içi öğesi olan "tavan" bu açıdan özellikler gösterir. Yukarıda sözü edilen yapı öğeleriyle birlikte, tavanların kuruluş ilkeleri çeşitli dönemler geçirmiştir.

Eski uygulamalarda yüzey biçimi, kuruluş ilkelerini açığa vurur (R. 33). Süs elde etmek için yalnızca yapı öğeleri değerlendirilmiştir: Tavan kaplama tahtalarının derzleri ve baskı çıtaları gibi.

Ancak bütün yapının ve odanın biçimlenmesini etkileyen değişmeler, tavan kuruluşunu da değiştirmiştir. Sonuçta tavanlar, eklemeci süs alanları biçimine dönüşmüştür.

O kadar ki bir süre sonra, tavanın görünüşüne bakarak, hangi malzemeyle yapıldığını anlamak olanağı bile kalmamıştır.

Bu iş için özel uygulamalar geliştirilmiştir. Düzgün yüzeyler elde etmek için alçı, kâğıt, dokumalar gibi kaplamalar kullanılmıştır. Anlam bakımından yapıdan koparılarak düzenlenen bu alanlar, ayrıca o dönemin eklemeci tutumuna uygun ekleme biçimlerle bezenmiştir.

Türk evindeki odanın tavan kavramı, bütün bu değişik dönemlerde aldığı değişik biçimlere karşılık temel ilkelerden tümüyle ayrılmamıştır.

Türk evinde, geliştirilen çevre anlayışının kökenine inebilmek için, yine göçebelik düzeninden yararlanmak gerekecektir.

Türk evi, açıklıkla görüldüğü gibi, odaları ve iç düzeni ile "göçebeliğin, kurulup kaldırılan, taşınan çadırların" önemli izlerini taşır.

The ceiling, an important interior element of the room, displays peculiar characteristics from this point of view and its basic principles went through several phases of development. In its early applications the ceiling surface leaves the structural elements open to view and ornamentation is achieved only by making use of elements such as the boarding joints and battens, (fig. 33)

Changes affecting the building as a whole and the form of the rooms also altered the construction of the ceiling and as a result the ceiling became a display area for applied ornamentation. This was taken to such lengths that it became no longer possible to discern even the material of which it was constructed. Special techniques were developed for this purpose. To obtain a smooth surface the ceiling was given a covering of plaster, paper or textiles. These surfaces which were so to speak divorced from the structure were decorated according to the taste of the period. The concept of the ceiling in Turkish houses underwent various changes in the course of time but never entirely departed from the basic principles.

Yüzyıllar boyunca süregelen bu düzen, kendine özgü ilkeler, kavramlar, ve biçimler oluşturmuştur.

- Taşınabilen üst örtü (Çadır, barınak, ev)
- Taşınabilen alt örtü (Döşeme, halı, kilim, keçe, vb.)
- Taşınabilen iç düzen öğeleri (Yatak, sandık, denk, kerevet vb.) olarak özetlenebilir.

Bu taşınabilen öğelerin, "içinde yaşanabilen bir ortama" dönüşebilmesi için gerekli tek işlem; uygun bir toprak parçası üzerine üst örtünün kurulup, alt örtünün serilmesidir. Böylece altta ve üstte ince bir örtüyle, doğanın bir bölümü, yaşamak için uygun olan bir ortama dönüşmektedir. Bu "çok ince" ayırım, "doğayı kabullenmeyi" gerektirir:
"Altta toprak, üstte gök vardır." Doğadan bu ilkelerle ve biçimlerle ayrılıp kurulan iç düzen, bütünüyle "taşınabilen bir ortama ve yaşama düzenine bağlı" özellikler gösterir:

Tutumluluk

Taşınan ortamın kuruluşundaki bu özellikler, zorluklar, iç düzenin kuruluşunda her noktanın titizlikle kullanılmasını gerektirir.

Değişkenlik

Böylesine tutumlu bir davranışın sonucu olarak, aynı ortam, gün içinde değişik amaçlar için kullanılacaktır. Düzen tümüyle böyle kurulmuştur.

Doğruca toprağa serilen dokumalar, ya da kerevetlerin üzerine yerleştirilen minderler, taşınabilen, katlanıp toplanabilen alçak

To discover the roots of this concept of the environment in the Anatolian Turkish house we have to go back to the nomadic period. The rooms of the Turkish house and their interior arrangement bear all the marks of the removable portable tent of the nomad. Centuries of nomadic life brought about a set of concepts, principles and forms of a particular nature which can be summed up as:

- A portable top cover (tents, shelters)
- A portable ground cover (carpets, rugs, felt)
- Portable interior elements (beds, trunks, bundles etc.)

All that was needed to set up a dwelling was a suitable piece of ground on which the top cover could be raised and the ground cover laid down. So, with only a thin top and ground cover part of the natural surroundings was turned into an environment suitable for habitation. This flimsy layer of separation necessitates the acceptance of Nature and is expressed in the saying "The Earth beneath, the Sky above." Separated from Nature and established on these principles, this interior arrangement has all the characteristics of a removable environment and way of life.

Economical attitude

The harshness of the environment calls for meticulous care in the construction of every part of the interior. This approach enables the same space to be put to a whole

masalar, gündüz toplanıp gece serilen yataklar, bu ilkelerin biçimsel sonuçlarıdır.

Çadırdan, doğaya kesinlikle bağlı bir düzene geçişte gelenekler, alışkanlıklar etkili olmuştur. Evlerin, odaların biçimlenmesinde, çadırda olduğu gibi "doğa" bütünüyle kabul edilmiştir. Doğaya gösterilen saygı, yapının biçimlenmesinde çok etkili olan bir tutumun başlangıcıdır. Yapının doğadan koparılması, iç düzene gösterilen özen, odaların kuruluşlarındaki benzerlikler gibi.(R. 34, 35, 36, 37)

Yerleşme döneminde Türk evinin "oda"sı, önemli özellikler kazanmıştır. Bunlar, doğrudan doğruya toplum yapısındaki özelliklerin yapıya yansımasıdır.

Bir odanın kullanılma koşulları, onu biçimlendiren etkenlerdir. Bu dönemdeki bir Türk evinin ve odasının genel kullanma düzeni, göçebe çadırının kullanma düzeni ile kıyaslanırsa, öz açısından büyük yakınlıklar görülür:

Çadırla odayı bu açıdan kıyaslayan örneklerde de görüldüğü gibi:

- Eylemlerin yakınlığından ötürü boyutlar birbirine yakındır.
- İç düzenin çevrelemesinde, örtülmesinde kullanılan malzeme ve uygulama, genel biçimi ortaya çıkarır. Çadırda malzemeden ileri gelen yuvarlaklık, yapıda dik açılara dönüşmüştür.

range of uses in the daytime and establishes an order. Textiles laid directly on the ground, cushions on the bedstead, collapsible low tables, bedding rolled up in the daytime and spread out at night are all formal results of this order.

Tradition and custom played a vital part in the transition from the portable tent to the dwelling permanently bound to its surroundings. These were accepted in their totality in the formation of the house in the same way as that of the tent. This approach to the formation of the building reflects a deep respect for Nature. It is reflected in the separation of the building from the natural surroundings and the special care given to the interior and the similarity of the rooms, (fig 34-37)

During the period of settlement the idea of the room gained importance and its character bore the imprint of the social on the constructional fabric. The room is given its form by its functions and there are many similarities between the essential function of the room in the Turkish house of this period and that of the nomad's tent. A comparison between the room and the tent from this point of view shows that

- Due to the similarity of activities engaged in the dimensions are similar
- The materials and methods used to enclose and cover the interior determine the general form
- The circular shape given the tent by its constructional material now becomes rectangular in the house.

34

Anadolu'daki Türk evinde, doğal çevre olduğu gibi benimsenmiş, temel yapısal kavramları etkilememiş ve bu bir geleneksel tutum olarak süregelmiştir. Buna ilişkin olarak giriş katı, temel ilkelere bağlı olarak biçimlendirilen üst katla, doğa arasında bir "bağlantı"yı gerçekleştirmek durumundadır. Bu örnekte, giriş yönü görülen evin böylesine bir ilkeye bağlı olarak çözümlenmesi görülüyor. İlerideki birkaç fotoğrafta, Safranbolu'da bulunan bu evin çeşitli kesimleri üzerindeki ilginç çözümler üzerinde durulmuştur.

House at Safranbolu. The terrain is accepted as it is and does not affect the basic concepts. This is the traditional approach. The entrance floor acts as a link between the natural surroundings and the upper floor; this conforms to the basic principles. View of the entrance elevation. Various other solutions are illustrated in the following figures.

35 1966

Türk evinde doğal yapı ile üst kat arasındaki ilginç bağlantıyı gerçekleştiren giriş katının iç görünüşü. Bir önceki fotoğrafta görülen evin iç görünüşünden açıklıkla izleneceği gibi, doğal yapı yapının içinde de değişmeden süregelmektedir. Neredeyse, burası yalnızca çevreden yalıtılmış, ama hiç değiştirilmeden benimsenmiş gibidir.

Interior of the ground floor illustrating the relationship between the house, and the terrain which has not been disturbed. The ground area has merely been taken over by the house.

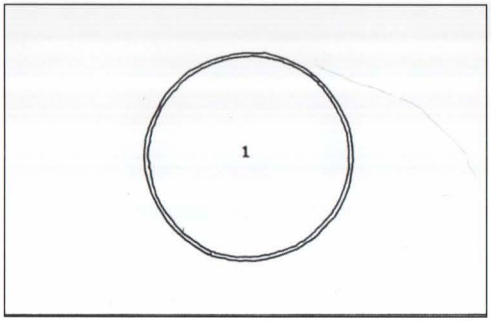
1966

36
Aynı evin bir odasının iç düzeni. Gerçekten de tüm çevresel öğeler, Anadolu'daki Türk evinin temel ilkelerine ve geleneksel verilerine kesinlikle bağlıdır.

Room interior of the same house. All elements conform to the basic principles of the Turkish house in Anatolia.

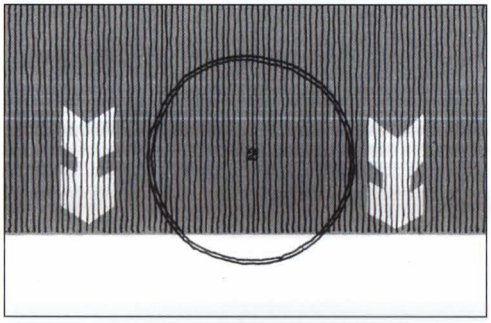

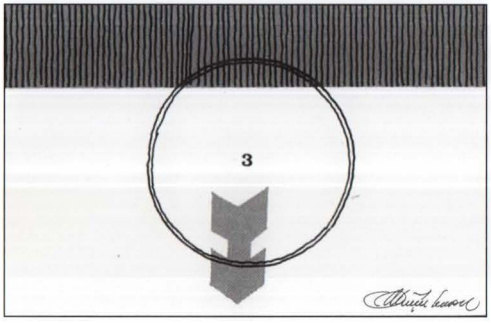
1966

37
Aynı evin sofasından görünüş. Sofa'nın, "odalararası ortak alan" özelliği, değişmez bir kural olarak uygulanagelmiştir. Ama odaların "değişmezliğine karşılık, sofalar, evin kuruluşuna ve özelliklerine göre "değişkenlikler" gösterir.

View of the sofa of the same house. The sofa is invariably the common area between the rooms. While the rooms do not vary, the sofa may undergo changes according to the character of the house.

38
"Yer değiştirerek" yaşama biçiminde çevreyle ilişkiler. Çadır yaşantısında, "yapısal kurguyu belirli bir çevreye göre biçimlendirmek" yerine, çevrenin doğal verilerinin değişmesine karşı "yer değiştirerek", göç ederek çözüm aramak gerekmiştir.
Böylece "değiştirilen çevre değişmeyen yapı" ilkesi ortaya çıkar. Çizimde bu süreç özetlenmektedir.

1. Dış çevre verileri uygunsa, iç ortam da uygundur.
2. Uygun olmayan dış ortam uygun olmayan iç ortamı oluşturur.
3. Bu nedenle, uygun bir dış ortama "göç" etmek gerekir.

Relationship with the natural surroundings in a nomad way of life. Instead of adjusting the construction to varying natural conditions, the tent-dweller moves to another site. Hence the principle of changing environment unchanging building.

1. Favourable exterior conditions produce favourable interior conditions.
2. Unsuitable exterior conditions affect the interior.
3. The tent is moved to a more suitable site.

1966

Çadırda denk ve sandıkların bulunduğu alan, odada "kapalı kullanma alanı" olan dolap ve eklerine dönüşmüştür.

Çadırda, yeme, çalışma ve yatma gibi değişik eylemleri karşılamak üzere, iç düzenin değiştirilerek kullanılması süregelmektedir.

Ancak;

Çadırda iç-dış ilişkiler kesintilidir. Çünkü dış çevre her an değişir, ya da diğer deyişle "uygun çevreyi bulmak için sürekli olarak göç edilir".

Zaten çadır, gerek yapı, gerekse doku açısından, ancak belirli doğal etkenlere karşı iç ortamı koruyabilmektedir.

Bu nedenle "yapıyı biçimlendirmek" yerine, "çevrenin doğal şartlarının değişmesine kadar", yer değiştirerek, yani göç ederek iç ortamın aynı kalması sağlanmıştır. (R. 38)

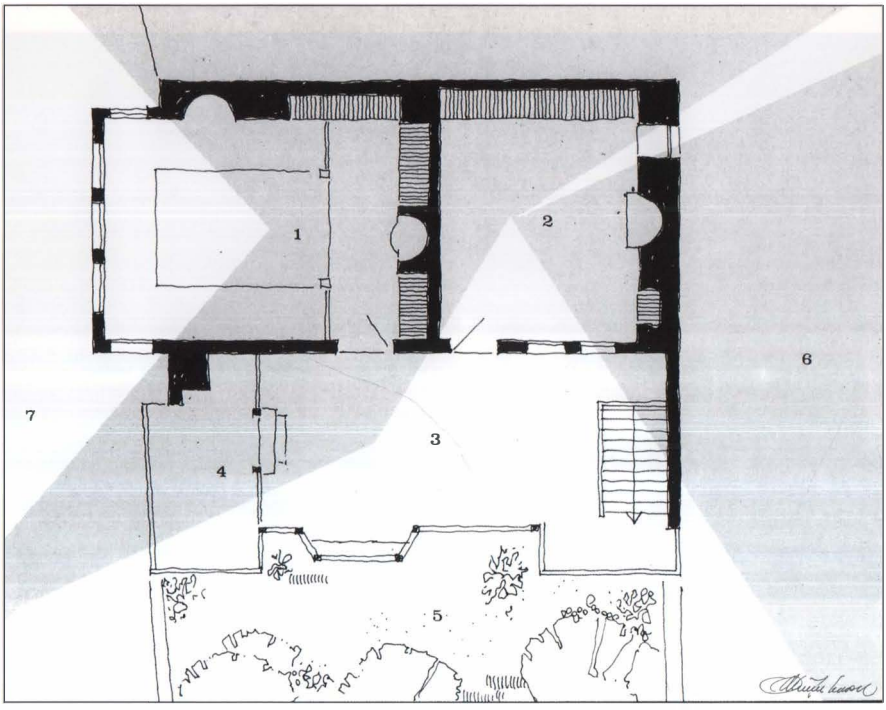
Yerleşmedeyse, konumun sabitleşmesinden ötürü iç-dış ilişkiler başka bir açıdan büyük önem kazanır. (R. 39)

Dış çevre durağandır. Görüş, ışık, rüzgâr

The space al located for the storing of bundles and chests in the tent now becomes converted into cupboards and other additions making up the closed utility areas of the room.

But the arrangement of the interior to serve a variety of purposes such as eating, working and sleeping in the tent is repeated in the room.

However, the interior-exterior relationship of the tent is continually interrupted since constant migration alters the suitable environment. By its very fabric and structure the tent can only afford limited protection from the forces of nature which led the nomad to move to a better site in inclement weather rather than make any alterations to the structure.

39
Anadolu'daki Türk evinde ve odasında "yerleşilmiş olmaktan" ötürü, çevrenin doğal özelliklerine uygun çözümler aramak gerekmiştir. Böylece yapının ve odaların "yönlendirilmesi" olayı ortaya çıkmıştır.

Bu yönlendirmeyi bir çizimde görelim:

1. Dış çevreye yönelen oda.
2. Sofaya yönelen kış odası
3. Doğal koşullara karşı korunmuş olan bahçeye yönelen sofa
4. Dışa kapalı ve sofaya yönelen açık oturma yeri
5. Bahçe
6. Komşu
7. Yol

In a settlement the house has to be adjusted to its surroundings. This calls for careful positioning of the rooms.

1. Room open to the exterior.
2. Winter room oriented towards the sofa.
3. The sofa is protected against the weather and faces the garden
4. Open seating area near the exterior and connected to the sofa
5. Garden
6. Neighbouring house
7. Street

gibi uygun olan etkilerin ve değerlerin oda içine alınması gereklidir.

Böylece, yapının ve odaların "yönlendirilmesi olayı" ortaya çıkar.

Yerine ve gereğine göre, meydana, camiye yöneltilmiştir. Ya da yapı içine, iç bahçe, sofa, avlu gibi, denetimli alanlara doğru düzenlenmiştir. Bu ilke, odalarla, sofa arasında önemli bağlantılar oluşturur.

Dış çevre koşulları her an değişmektedir. Yapının ve odanın içindeki kişilerin, bu değişikliklere karşı korunmaları gereklidir. Örnek olarak iklim ve ısı değişimlerine karşı davranışları ele alalım: (R. 40)

Dış etkiler uygunsa, iç ortam da uygundur. Örneğin, dışarısı sıcaktır, içerisinin serin olması istenir. Oda, bütünüyle, uygun dış etkilere açılır ve serinletilir.

Dış ortamdaki değişikliğe soğuğa, karşı ilk davranış, kişinin ısıtılarak korunmasıdır. Böylece oda içi değil kişi ısıtılmış olur.

"Eski evler ısıtılmazdı" sözü, bu durumda anlam kazanır.

Çevre verileri, kişinin ısıtılması sınırlarını aştığı anda "oda içi"nin ısıtılması gerekir. Bu ısıtma işlemi, ya yapıya bağlı güçlü bir ısıtıcı olan ocak, ya da az güçlü ısıtıcı olan mangal yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Bir oda bu türlü ısıtılamadığı zaman, yapı içinde daha iyi korunmuş ve daha kolay ısıtılabilen diğer bir ortama geçmek gerekmiştir.

Bu nokta, yapı içinde çok önemli bir değişikliğin başlangıcıdır.

"Uygun olmayan, yeterince ısıtılamayan odalardan, yapının dış etkilere karşı daha iyi korunmuş alanlarına doğru çekilmek" gerekir.

Türk evindeki "kış odası" kavramı bu temele oturur.

Bu oda, hem planda, hem de kesitte yapının uygun yerlerine çekilmiştir.

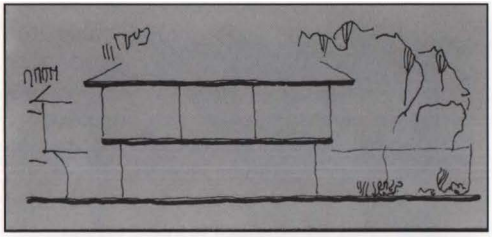
On the other hand, the permanent site of the settlement creates interior-exterior relationships of a different significance. The exterior environment is stable. Beneficial factors such as the view, light and wind are to be brought into the room. This gives rise to problems of orientation of the house and the rooms. According to circumstances, it may face towards the main square or mosque or it may be arranged towards certain controlled areas such as the interior garden, the sofa or the courtyard.

Outside conditions are constantly changing so that the house and its inhabitants must be protected. Weather and temperature variations bring about various reactions, (fig 40) Favourable outside conditions mean that inside conditions are also favourable. Excessive heat calls for the interior to be cooled and in order to achieve this the room as a whole is opened to the appropriate exterior conditions. The first reaction to the weather turning cold is for the person to heat himself and gain protection. It was the person rather than the room which was heated. Hence the old Turkish saying "Old houses were not heated."

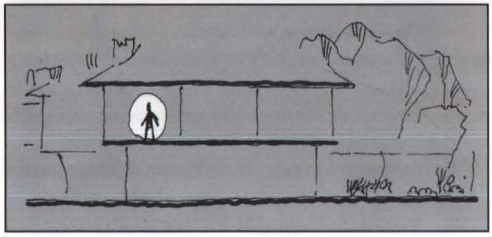
When conditions fail to warm the person the interior has to be heated. This operation is realized either by the use of a powerful heater such as the fireplace built into the structure or a less powerful one such as a brazier.

When it became impossible to heat a room sufficiently the occupants had to move to a better protected and more easily heated room in another part of the house. This point marks the beginning of a very important change in building. It is now necessary to evacuate the inefficiently heated rooms and to move to other areas offering better protection from the exterior conditions.

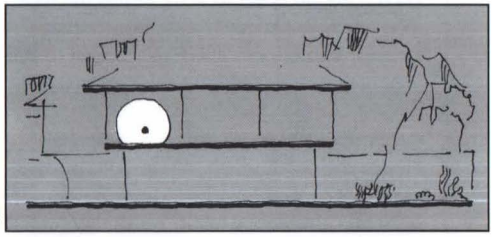
The concept of the winter room is based on these foundations: The winter room is brought into a more suitable part of the building both from its plan and section.

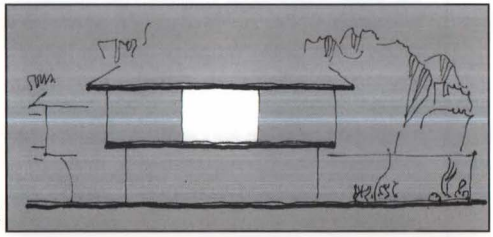
1

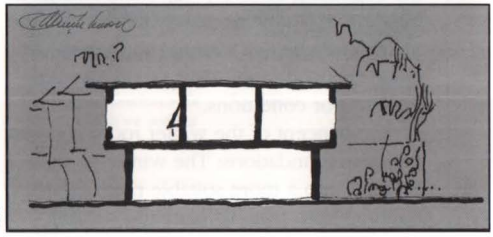
2

3

4

5

40

Anadolu'daki Türk evinde "serin tutma-ısıtma" işlevlerinin yapısal kuruluş içindeki çeşitli durumları ve "yazlık ev-kışlık ev" ilişkileri.

1. Serinletilen iç düzen için, yapı ve odalar, özel olarak çözümlenmiştir. Genellikle sıcak bölgelerdeki yazlık evlerde görülen bir durumdur.
2. Çevre ısıtılmaz, kalın giysiler giyilir. Diğer deyişle "kişi ısıtılır".
3. Odalar ocak ya da mangalla ısıtılarak belirli süreler içinde kullanılabilir.
4. Evin belirli kesimleri ve odaları kolay ısıtılacak ve sıcak kalacak biçim ve özellikle tasarlanmıştır. Gerektiği zaman bu odalara geçilir.
5. Geçmişten beri Anadolu'nun birçok bölgesinde sıcak ve soğuk aylarda değişik evlerde yaşanmıştır. Böylece gerektiğinde yeterince ısıtılamayan yazlık evden, kolay ısıtılan kışlık eve geçilmiştir.

Position of rooms according to hot and cold conditions.

1. Rooms arranged for coolness. Generally seen in summer houses in hot regions.
2. There is no heating and individuats are-kept warm by heavy clothing.
3. Rooms can be heated by a fire or brazier.
4. Certain rooms are designed for easy heating andare used as required
5. Traditionally, use was made of different houses in summer and winter, the later being easily heated.

Kullanılan yapı malzemesi türü, gerekli koruyuculuğu sağlayacak nitelikte ve biçimdedir. Kalın duvarlar, yalıtımlı döşeme, yalıtımlı tavan gibi.

Oda içi düzeninin kuruluşunda, iç-dış ilişkiler "en az"a indirilmiştir. Küçük pencereler ve dış kapaklarla iyice korunmuş ve yönlendirilmiştir. Kapı küçük ve alçaktır.

Odanın boyutları, kolay ısıtılmayı sağlayacak ve uzun süre sıcak kalacak gibidir. Alan küçültülmüş, yükseklik azaltılmıştır.

Tandır, duvar boşluklarından sıcak hava akımı geçirilmesi gibi üstün ısıtma gücü sağlayan çözümler getirilerek, iç ortamın ısıtılması yanında, yapının, duvarların, döşemenin ısıtılması sağlanmıştır.

Eğer yapı içindeki bütün bu çözümler yetersiz kalıyorsa daha uygun çevre koşullarını sağlayacak başka bir eve geçilmiştir.

Doğal ve ekonomik etkenlerin elverdiği ölçüde, Anadolu halkı, yazın sıcak aylarını yüksek bölgelerdeki "yazlık" evlerde, kışın soğuk aylarınıysa kasaba ve kentlerdeki "kışlık evlerde" geçirmiştir. Ayrıca hem yazlık, hem de kışlık evlerde bulunan "iyi korunmuş" odalar ve "açık-serin" odalar, iklim süreleri boyunca görülen değişik durumlarda kullanılmak üzere düzenlenmiştir.

The construction materials used must have the necessary qualities to provide the requisite protection and recourse is made to thick walls and insulation of the floor and ceiling.

In the construction and arrangement of the interior of the room the interior-exterior relationship is reduced to the minimum. Complete protection is given by the use of small windows, shutters and the general orientation. The door is also small and low. The dimensions of the room are such that it is easy to heat and keep warm for a lengthy period. The area is diminished and the height reduced. High capacity heating solutions are used such as covered brazie or warm air circulating through apertures in the walls heat the walls and floors of the house. Should all these solutions fail, the occupants move to another house capable of providing them with a more suitable environment.

In so far as natural and economic conditions permit, the people of Anatolia spend the hot weather in their summer houses at higher altitudes and the cold months in winter houses in the towns. But both well protected and open cool rooms are to be found in the summer and winter houses to be used in accordance with weather changes during the seasons.

41
Isparta çevresinde bir yörük çadırının iç düzeni. Anadolu'da göçebelik döneminden bugüne kadar yaşantılarını değiştirmeden sürdüren topluluklarla belirli bölgelerde sık sık karşılaşılabilir. Buradaki yörük çadırında olduğu gibi, tüm çevre "taşınabilen" araç ve gereçlerle oluşturulmaktadır. Bir anlamda, "üstte gök, altta toprak vardır". Gökle toprak arasında da ince' ayırıcılar yaşama çevresini oluşturmaktadır. Ama bu çadırların oluşturduğu yaşama çevresi, sonsuz sayıda biçimlere ulaşmamış, tersine biitek temel biçime doğru yönelmiştir.

Interior of a nomad tent near Isparta. There are communities still living in tents and continuing the old nomadic way of life. In this tent everything is portable. "The Sky above, the Earth beneath." There is only a thin division between earth and sky making the dwelling. There is no variation to the form of the tent.

Anadolu'daki Evlerin Kavram ve Biçimleri

Anadolu'daki evlerin kavram ve biçimleri geleneklere, ekonomik koşullara, bölgesel-doğal verilere ve uygulama ilkelerine bağlı olarak çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır.

Kendi içlerinde değişimler ve gelişimler gösteren bu yapılar aşağıdaki gibi sıralanabilirler. Bu sıralamada Anadolu toplum yapısının, evlerin oluşmasında ve biçimlenmesindeki etkisi de görülmektedir.

Göçebe Çadırları ve Evleri

Çadır, göçebelik sürecinden bu yana var olan yaşama birimidir. Bugün bile Anadolu'da, bütün yaşantılarını göçebe olarak, çadırda sürdüren gruplar bulunmaktadır. Özellikle Toros dağlarının kuzey eteklerinde ve çevresinde, göçebelik biçiminde bir düzen sürdürmektedirler. (R. 41)

Ayrıca doğal ve ekonomik nedenlerle, belirli bölgeler arasında yer değiştirmek durumunda bulunan gruplar, yaylalarda, sökülebilen, hafif bir yapı türü geliştirmişlerdir. Yalın, özensiz, kolay uygulanan bu yapı türü, genellikle ilkel yaşama birimi olan çadırlardan pek az ileridir. (R. 42, 43)

Bunların yapı içi düzenleri, göçebelik kavramlarına benzemekte olup, bütünüyle taşınabilen öğelerle kurulmaktadır. Yaşama birimleri, boş kabuklar görünümündedir. Genellikle bir ya da iki yaşama birimiyle, aradaki bağlantıları sağlayan açık sofa, doğadan yükseltilmektedir.

The Concept and Form of the Anatolian House

The concept and form of the Anatolian house came into being in accordance with a number of factors-tradition, economic conditions, regional and physical influences and practical application. The buildings have variations and are described in the following pages. It will be observed that social structures in Anatolia have had their effect of the formation of the houses.

Nomadic Tents and Houses

The tent as a dwelling unit has survived from nomadic times up to the present day and there are still groups of people in Anatolia who spend their whole lives in tents. This way of life persists especially in the Taurus Mountains, (fig. 41) It was the physical nature of the country and economic factors which led to the development of a light structure which was easily dismantled and taken into the upper slopes in summer. This crude and simply erected structure is hardly an advance on the primitive tent dwelling, (fig 42, 43) The interior is directly in line with the nomadic concepts and consists entirely of portable elements. The dwelling itself resembles an empty shell. Several are usually grouped around an open sofa area and are raised off the ground, the lower area being used to shelter the animals, (fig 44)

1961

42
Çadır anlamında kurulmuş bir hafif yapı. İskenderun. Bu örnekte, çadırın kuruluşunda kullanılan malzeme değişmiş ama, yaşama çevresi kavramı yine yalınlığını korumuştur. Üstelik bu tür yapılar, kuruluşunun hafifliği nedeniyle "taşınabilirlik" özelliği de içerirler. Diğer deyişle, birkaç kişi bu yapıyı tutup kaldırır, istediği yere taşır, altına taşlarını koyar.

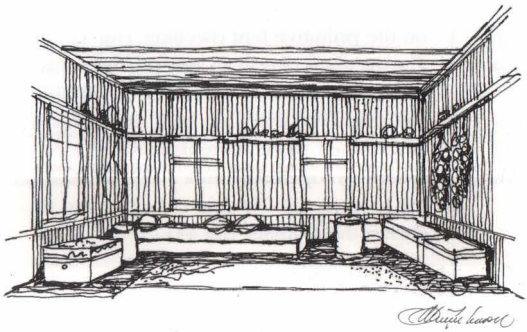
A light wooden structure resembling a tent. Iskenderun.
Although the building material is not that of the tent, the dwelling has retained the tent's simplicity. Thanks to the lightness of construction its retains the tent's portability. A few men can move it to a new site.

43
Çadır anlamında kurulmuş bir hafif yapının iç düzeni. İskenderun.
Bu tür uygulamalarda gerek iç düzen, gerekse günlük araç gerecin tümüyle "taşınabilir" olması belirgin özelliktir.

Interior of fig. 42. It is characteristic that everything inside is portable.

44
"Taşınabilen yapı"nın "taşınamaz" duruma geçişi.
Yine İskenderun çevresinden seçilen bu örnekte ise, yalın ama "taşınmayan" bir çevre özelliği görülüyor. Belki de taşınamaz olması, yerden yükseltilmiş olmasındadır. İşte bu nedenle, "içinde yaşanılan çevreyi yerden yükseltme" düşüncesi üzerinde önemle durmak gerekmektedir.

Transformation of a portable construction into an imovable house. This example from near Iskenderun, is a simple construction but it cannot be moved, perhaps because it has been raised off the ground. For this reason, the idea of raising the dwelling off the ground should be emphasized.

1961

1961

45
Anadolu'da köy evinin gerek yapısal kuruluşu, gerekse çevre düzeni bütünüyle "yalınlık, tutumluluk ve kişisellik" özelliği taşır.
Bu örnekler genellikle tek katlı, bir ya da birkaç odalıdır. Bölgesel özellikler güçlü bir biçimde öne çıkarlar.

Both the construction and space of an Anatolian village house are marked by simplicity, economy and individuality. Such houses are usually single-storeyed and with one or more rooms. They have a strong local character.

46
Kuzeydoğu Anadolu'dan, bölgesel özellikleri güçlü bir biçimde yansıtan bir köy evi. Araklı. Trabzon.
Yapının kuruluş düzeni, bu bölgenin ileri düzeyde gelişmiş bulunan ahşap işleme geleneğinin özgün bir örneği olarak önem taşır. Buna ek olarak, yapının topraktan uzaklaştırılmasında da olağanüstü yalınlıkta çözümlere varılmıştır.

House showing strong local character, Araklı, Trabzon.
This is a good example of the highly developed use of wood in the region. A very simple solutions has been found to raise the building off the ground

1961

47
Kuzeydoğu Anadolu'dan geleneksel ara katı yerden yükseltilerek kurulmuş bir köy evi. Araklı, Trabzon.

A village house with its traditional main floor raised above the ground. Araklı, Trabzon.

1961

Alttaki alan da çevrenelerek, hayvanlar için barınak olarak kullanılmıştır. (R. 44)

Örnekteki ev bir çadır gibi bütünüyle doğadan kopuk olarak biçimlendirilmiştir. İç düzenin kuruluşu, bir çadıra kıyasla pek az değişiklikler gösterir. Odaların iç-dış ilişkileri kısıtlıdır. Çünkü günlük yaşantı daha çok, dışarda oluşmaktadır.

Yapı, iç ve dış görünüşüyle, taşınabilirliği yansıtmaktadır. Çevre öğelerinin kendileri ve birbirleriyle ilişkileri ilkel bir görüntü içindedir.

The dwelling illustrated has been constructed like a tent without regard to the natural surroundings and its interior arrangement differs little from a tent. The interior-exterior relationship of the rooms is limited since most of the occupants time is spent out of doors. From inside and outside it gives the impression of portability. The furnishing elements in themselves and in their relationship to each other are primitive.

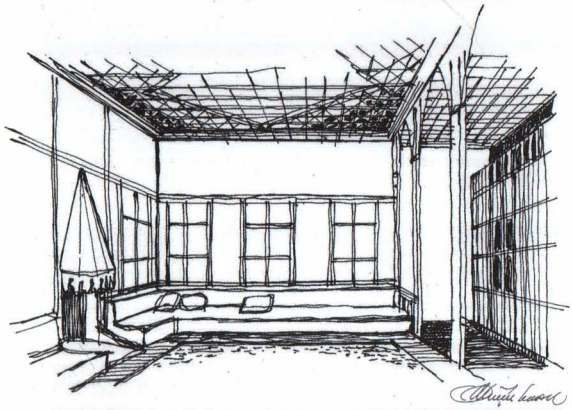
Köy Evleri

Anadolu'da toprağa bağlı, toprağı işleyen köylünün içinde bulunduğu koşullar ilkeldir. Bu koşullara bağlı olarak, kendi evini, yalın düzende, gerekli eylemleri karşılamak üzere kurabilir. Bu örnekler genellikle tek katlı, bir ya da bir kaç odalıdır. Bu uygulamalarda, gerek yapının kurulmasında, gerekse çevrenin örgütlenmesinde ve iç düzenin gelişiminde bölgesel etkenler büyük bir güçle yansır (R. 45, 46, 47).

Bu koşullara bağlı olarak çevre öğelerinde iç düzende tutumluluk, yalınlık ve kişisellik gibi özellikler öne çıkmıştır.

Village Houses

The land-tied Anatolian peasant lives and works in primitive conditions and this limits his housing to the very basic needs. Such houses are generally single-storeyed with only one or two rooms. In practice regional factors are strongly reflected in the construction, the use of space and the interior arrangement, (fig. 45-47) These conditions bring out the simplicity, individuality and the economic use of environmental elements and its interior arrangement.

48
Kasaba ve kent evindeki odanın kuruluşundaki çevresel düzen.
Kasaba ve kent evinin kuruluşunda gerek plan, gerekse içdüzen açısından belirli bir "özen" görülür. Bölgesel özellikler de bu düzen üzerinde etkili olarak görülür, özellikle odanın çevresel öğeleri titizlikle tasarlanmış ve özenle düzenlenmiştir.

The arrangement and furnishing of this urban house has been given great care. Regional characteristics are clearly seen. The environmental elements are most carefully designed and arranged.

49
Eğimli bir doğa üzerinde kurulmuş özenli bir kent evi. İzmit.

An elaborate town house on sloping ground, Izmit.

Kasaba ve Kent Evleri

Anadolu'da kasaba ve kent içindeki topluluğu oluşturan kesimlerin koşullarına uygun olarak ortaya çıkmış olan yapı kavramı ve biçimleridir, (R. 48)

Urban Houses

The concept and form of urban houses directly reflect the various strata of society in the Anatolian towns, (fig. 48) In practice the houses are single or multiple storeyed, painstakingly built though usually

1973

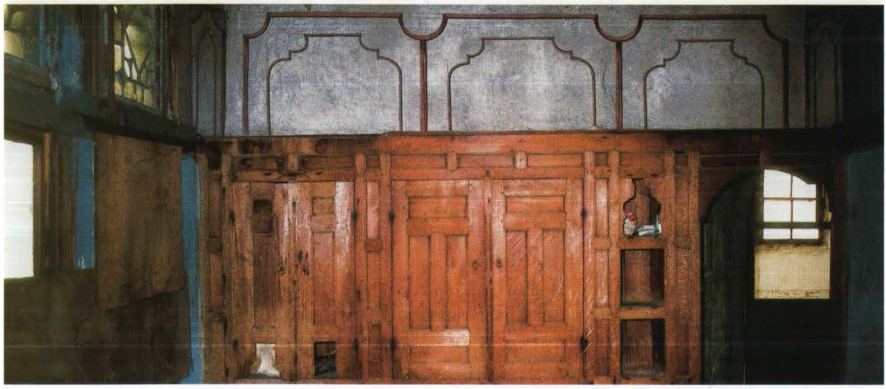
Genellikle bir ya da birkaç katlı, özenli, ama çoğunlukla gösterişsiz, bölgesel özellikleri belirli oranda çoklukla yansıtan uygulamalardır. (R. 49, 50, 51, 52, 53)

İç düzenlerindeki kişisellik eğilimleri azalmış, buna karşılık toplumun genel eğilimlerine uyma isteği başlamıştır.

Odalararası ortak alan kavramı daha etkilidir. İç düzenlemede ve odaların tasarlanmasında kesin ayırımlar başlar. Odanın içi işlevlerine bağlı olarak kesinlikle tanımlanmış ve uygulamada belirli ölçüde özenli davranış ortaya çıkmıştır.

unpretentious and to an extent reflecting the regional character, (fig. 49-53) In general they display a tendency to suppress individuality and express a desire to conform to social trends.

The concept of the common sofa area between the rooms becomes more important and definite distinctions begin to appear in the design and interior arrangement of the rooms. Room interiors clearly define their functions and considerable care is taken in the construction.

50
Bir önceki kent evinden bir odanın iç düzeni.
Bu örnekte de açıklıkla görüldüğü gibi odanın kuruluşunda belirli bir özen vardır. Ama burada önemli olan, iç düzenin oluşturulmasında "yararlı" alt kesimin çok yalın ve somut çözümüne karşılık, üst kesimin alabildiğine soyutlanmış olmasıdır.

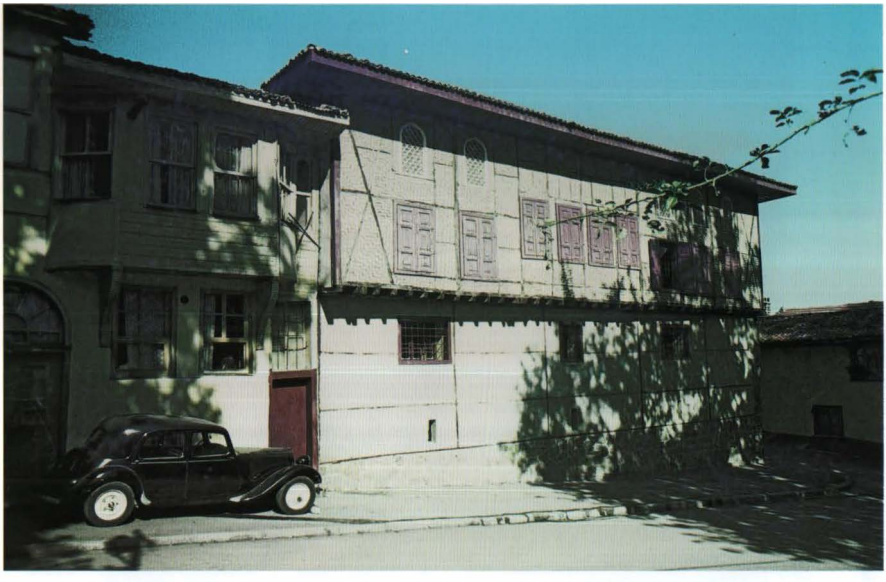
Interior of fig. 49. Note the elaboration of the design of the room. Against the simplicity of the lower useful area, the upper area has been given an abstract treatment.

51
Bursa'dan çok özenli bir kent evi.
Bu evin ilk yapılış yılı ve sonradan gördüğü onarımlara ilişkin değişik görüşler bulunmaktadır. Ama bütün bunlar gözönüne alınmadan, bugünkü durumuyla bile bu yapı değerlendirilirse, gerçekten ilk özgün çözümlenmiş bir Türk evi olduğu ortaya çıkar.

A particularly elaborate house in Bursa. Of uncertain date of construction and later restoration. Irrespective of the date the house is a good example of a specific solution of the Turkish house.

52
Bursa'dan çok özenli bir kent evindeki baş odanın kuruluşu.
Bu yapıda, gerek odanın kuruluşunda, gerek boyutlarında gerekse içdüzenin oluşturulmasında çok özenli bir tutumun varlığı görülür. Pencerelerin de, kesiksiz "ışıklı bir yüzey" oluşturacak biçimde düzenlenmesi bu odanın dış çevreyle ilişkilerini de güçlendirmektedir.

The main room of fig. 51. A very elaborate approach has been made to the design, dimensions and furnishing. The windows are arranged to form a continuous luminous surface which reinforces the room's relationship with the exterior.

1967

1967

1967

Anadolu'daki Diğer Ev Türleri

Anadolu'da en çok görülen ev türlerinden değişik olarak, genellikle daha az karşılaşılan çeşitli ev örneklerinin üzerinde de durmak gereklidir.

Bunlar genellikle çok özenli, geniş kapsamlı, gösterişli yapılardır. Gerek çevresel öğeleri, gerek iç düzen açısından çoğunlukla aşırılıklar görülür. (R 54, 55)

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Büyük, geniş eylemli, özenli, gösterişli konaklar.
- Kırlarda, bahçelerde, güzel manzaralı yerlerde, yaz süresini geçirmek için düzenlenen köşkler.
- Su kıyılarında düzenlenen yalılar, korunma düzeni geliştirilmiş olan kasırlar, ya da büyük köşkler.
- Devlet yöneticilerinin oturduğu, daha geniş kapsamlı büyük, aşırı özenli saraylar.

Yukarıda sıralanan yapı türleri de, kendi aralarında pek çok değişimler gösterirler. Ancak ortak yönleri, aşırı özenli, gösterişli büyük yapılar olmalarıdır.

Bütün bu örnekler arasında kasaba ve kent evleri, Türk evi özelliklerini yansıtanlar arasında, büyük çoğunluğu sağlamaktadırlar.

Other Types of Anatolian Houses

An examination should be made of some types of houses which are rarely come across and which differ from the commonest types of Anatolian houses. These are usually carefully constructed on an imposing scale and display extremes in both their environmental elements and their interior arrangement (fig. 54, 55) They may be listed as follows

- Large multi-purpose imposing mansions
- Summer residence villas set in open country, gardens and with picturesque views
- Waterfront houses (yalı)
- Well protected large mansions (kasır)
- Palaces (saray) serving as residences for senior officials built on a larger scale and with great eleboration.

There are many variations among these buildings but they have one common characteristic in that they are all large, imposing and carefully built. Among them the most characteristically Turkish are to be found in the towns and cities but official residences, being large and ornate and holding a very special position in the community, are open to all kinds of outside influences and soon lose their real Turkish character.

53
Aynı evin "odalararası ortak alan" olan sofası ve ara kata inen merdiven. Bu yapının tümünde görülen özellik, bütününden, ayrıntılarına kadar özenle çözümlenmiş olmasıdır. Bununla birlikte herşey çok da yalınlaştırılmaya uğraşılmıştır.

The sofa and staircase leading to the mezzanine floor in the same house. Great attention has been paid to the house as a whole and to its smallest details. Nevertheless, a serious attempt has been made to keep it simple.

54-55
Bir bey evi Araklı, Trabzon.
Bu yapının belirgin özelliği, aşırı özenli, gösterişli ve bir anlamda simgesel bir değer taşımasıdır. İçinde bulunduğu bölgenin geleneksel ahşap ustalığı yapıda bütünüyle görülmektedir. Ama yine de yapının her yerinde bir "Bey konağı" görüntüsü alınmaktadır.

A Bey's (feudal lord) house at Araklı, Trabzon. The significance of this house is its extreme elaboration and its symbolic character. It is a good example of the highly developed timber work of the region. From every aspect the building is clearly the residence of a Bey.

Yönetici evleriyse, gerek aşırı ilgi ve özen, gerekse toplum içindeki çok özel durumları nedeniyle, bütün dış etkilere açıktırlar. İşte bu nedenlerle bir süre sonra Türk evi özelliklerini önemli ölçüde yitirmişlerdir.

Sözkonusu edilen bu ev türlerinin evrimini bir dizge içinde belirlemek olanağı bulunabilir mi?

Öyle bir sıralama yapılabilir mi ki: Genellikle karşılaşılabilecek her Türk evi bu dizge içinde yer alabilsin?

Böylesine bir sıralama için en uygun birimler "odalar" ve "orta alan" olarak görüldüğünden, bu iki temel öğenin, Türk evinin gelişim düzeni içindeki durumlarını saptamak doğru bir yol olacaktır.

İşte bu nedenlere bağlı olarak, bu konudaki araştırma ve çalışmaların ağırlık noktası daha çok "kasaba ve kent" evleri üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Bu ev türlerini "Oda-Orta Alan İlişkisi ve gelişim düzeni" açısından irdeleyebilmek için şöyle bir dizge düzenlenebilir. (56)

The question arises as to whether it is possible to define a system in the evolution of all the above-mentioned types of house and to draw up a list to include every type of Turkish house within that system.

Since the most appropriate units for establishing such a system have to be the "room"and the "common area"the correct method must be to determine the position of these usits in the evolution of the Turkish house. It is for this reason that the present work has concentrated on urban houses and the evolution of the relationship between the room and the common area has been taken as the starting point, (fig. 56)

1966

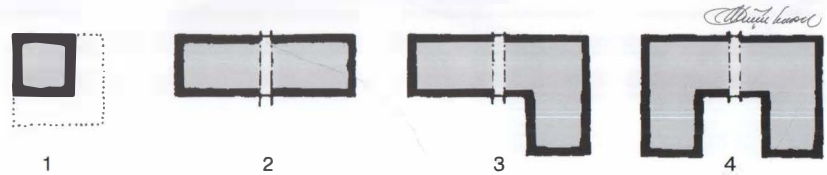
1966

Odalararası orta alan "kurulmamıştır": Sofasız

Türk evinin en yalın durumudur. Odaların birbirleriyle bağlantıları için evin dışına çıkılır. Bu nedenle zorunlu durumlar dışında daha çok, sıcak iklim bölgelerinde uygulanmıştır.

Before the establishment of the common Sofa area:

The simplest state of the Turkish house. Access between rooms is from he outside. Such houses are most freguently found in hot regions.

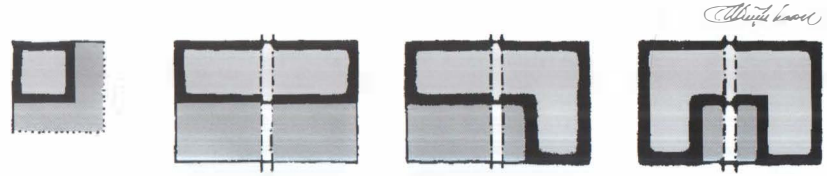
A. 1 2 3 4

Odalararası orta alan yapının "dışındadır": Dış sofalı

Türk evinin yalın durumunun birinci aşamasıdır. Odalararası ilişkiler, yapı altında "üst örtülü" bir orta alan yardımı ile düzenlenmiştir. Daha çok sıcak ve ılıman iklim bölgelerinde uygulanabilmiştir.

Common area outside the building: Exterior Sofa

The first stage of development of the simple Turkish house. Communication between rooms is established through a common area underneath the building. Suitable forboth hot and temperate climates.

B. 5 6 7 8

56

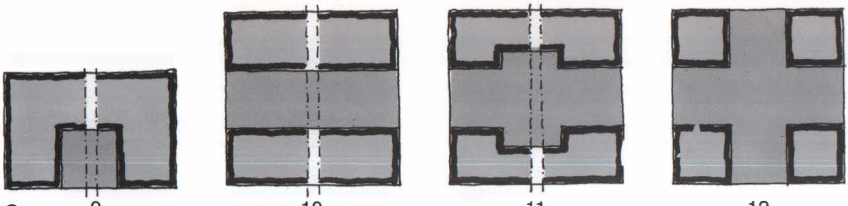
Türk evinde "Odalar ve odalar arası orta alan" ilişkilerinin oluşturduğu plan düzeni. Bu plan düzeni Türk evinin bir anlamda hem evrimi, hem de Anadolu'nun bölgesel özelliklerinin yapıdaki yansıması olarak görülebilir. Gerçekten de 1, 2, 3, 4 numaralı örnekler genellikle sıcak iklim bölgelerinde görülür. Oysa 5, 6, 7, 8 numaralılar ise ılıman bölge özelliği taşır. İç sofalı yapı biçimi olan 9, 10, 11, 12 ise genellikle dış etkilere karşı korunması gereken bölgelerde gelişmiştir. Orta sofalı olan 13, 14, 15, 16 ise sıkışık yerleşmelerde ve soğuk iklim bölgelerinde gelişmiştir.

Odalararası orta alan "içtedir": İç sofalı

Odalararası ilişkiler bütünüyle yapı içinde gerçekleştirilmiştir. Daha çok, dış etkilere karşı korunmuş bir orta alan kurmayı gerektiren durumlarda uygulanmıştır.

Common area brought inside: Interior Sofa:

Communication between the rooms is entirely within the building. This provides the necessary protection from external influences.

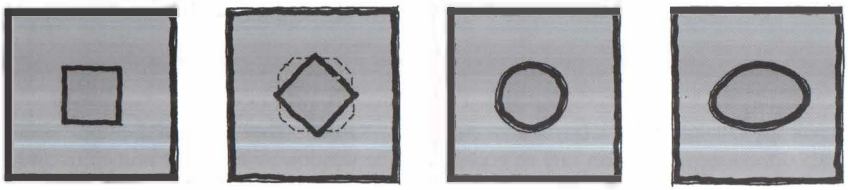
C. 9 10 11 12

Odalararası orta alan "ortadan"dır: Orta sofalı

Yapının tam ortasına çekilmiş olan orta alan, odaların birbirleriyle bağlantısını sağlar. Belirli sıkışık yerleşmelerde ve soğuk iklim bölgelerinde uygulanmıştır.

Common area in the middle of the building: Central Sofa

The common area placed in the exact centre provides communication between the rooms. This arrangement is found in congested settlements and in cold regions.

D. 13 14 15 16

The interrelation between the rooms and the common area in planning a Turkish house. The plan reflects the evolution of the Turkish house and the regional characteristics of Anatolia.
Generally, examples 1, 2, 3 and 4 are found in hot regions while 5, 6, 7 and 8 are characteristic of the temperate regions. The plan illustrated in 9, 10, 11 and 12 with the interior sofa affords protection from exterior conditions. The central sofa plan in 13, 14, 15 and 16 is used in congested areas and in cold climatic regions.

Odalarda İç ve Dış Çevre İlişkileri

Türk evinde, pencereler ve kapılar, odaların iç-dış çevre ilişkilerine önemli özellikler getirmişlerdir. Özellikle pencereler, iç düzenin kuruluşunu güçlü bir biçimde etkilemiştir. Toplumsal inanışlar ve gelenekler, evin kendi içine doğru çekilmesini gerektirmiştir. Ama yine de bazı çözümlerle dış çevreye, sokağa ve yapı dışına açılma eğilimi görülüyor.

Bu eğilim, evin çevresel örgütlenmesinin ilkeleri, giderek pencereleri etkilemiştir.

Alt katlardaki, dışa açılan odaların pencereleri elden geldiğince küçültülmüş ve örtülmüştür. "İlişkiler kısıtlanmıştır". Buna karşılık üst kattakiler büyük boyutta ve çok sayıda düzenlenerek odaların ışığı ve görüşü arttırılmıştır: "İlişkiler yaygınlaştırılmıştır"

Alt kat pencerelerine, hem güvenlik, hem de gizlilik açısından özel çözümler getirilmiştir. Güvenlik açısından madenî kafesler, ahşap kapaklar, gizlilik açısından ahşap kafesler gibi.

Üst kat pencereleriyse en iyi ışığı ve görüşü sağlayacak biçime ulaştırılmıştır. Yapıların kuruluş özelliklerinin elverdiği ölçüde, çok sayıda pencere düzenlenmiştir. Hiç kuşkusuz bu durum odaların kuruluşlarını önemli ölçüde etkilemiştir.

The Relationship Between the Interior and Exterior Environments of the Rooms,

The doors and windows became important characteristics affecting both the interior and exterior of the rooms of the Turkish house, the windows especially influencing the interior arrangement. Social custom and tradition made the house withdraw upon itself although in some solutions there is a tendency to expand towards the exterior environment and this eventually affected the windows. In the lower storey rooms facing outwards the windows were reduced to a minimum size and were shuttered thus reducing the interior-exterior relationship.

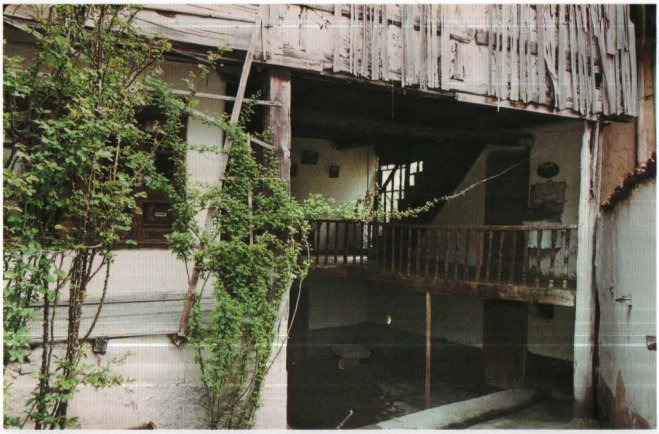
On the other hand, in the upper storeys the windows were more numerous and of larger dimensions to provide the room with light and a view and increased the relationship. While metal grilles and wooden shutters on the ground floor windows guaranteed security and privacy the upper storey contained as many windows as the building allowed to provide the greatest amount of light and view. There is no dubt that this had a considerable effect on the formation of the rooms.

1972

57
Anadolu'daki Türk evinde "uygun çevreye yönelme". Kütahya.
Bu örnekte dış çevreye "örtülmüş", ancak kendi bahçesine doğru alabildiğine açılmış bir yapı görülüyor. Gerçekte kent içindeki sıkışık yerleşmelerde genellikle uygulanan bu çözüm, Türk evinin çevresel örgütlenmesinin temel ilkelerinden birisini yansıtmaktadır.

Orientation to an appropriate environment, Kütahya. This house is screened from the outside but completely open to its own interior garden. This solution is usually found in congested urban situations and reflects one of the basic principles of the environmental organization of the Turkish house.

58
Türk evinde bahçeye açılan "odalar arası ortak alan ve odalar dizisi". Kütahya. Bir önceki fotoğraftaki yapının bu ilginç görünümünde odalar dizisinin orta alanla, doğayla ve çevreyle ilişkileri görülüyor. Bu tür bir düzenlemeyle, kent içi yerleşmesinin sıkışıklığı içinde bile doğal çevreden çokça yararlanmak isteği görülür.

Interior of fig 57 showing the orientation of the common area and the series of rooms opening onto the garden. This example illustrates the relationship between the rooms, the common area and the natural surroundings. Best use of the latter is achieved in this manner.

1972

1972

1972

A. Bu tür örneklerde odanın çevreyle ilişkileri sınırlı düzeyde tutulmuştur. Pencereler bir araya toplanmıştır. Bu durum, her türlü yapı yönteminde görülür. Kesin bir yönelme sağlar. Birer "ışıklı yüzey" olan pencereli duvarlar elden geldiğince kesintisiz duruma getirilmiştir.

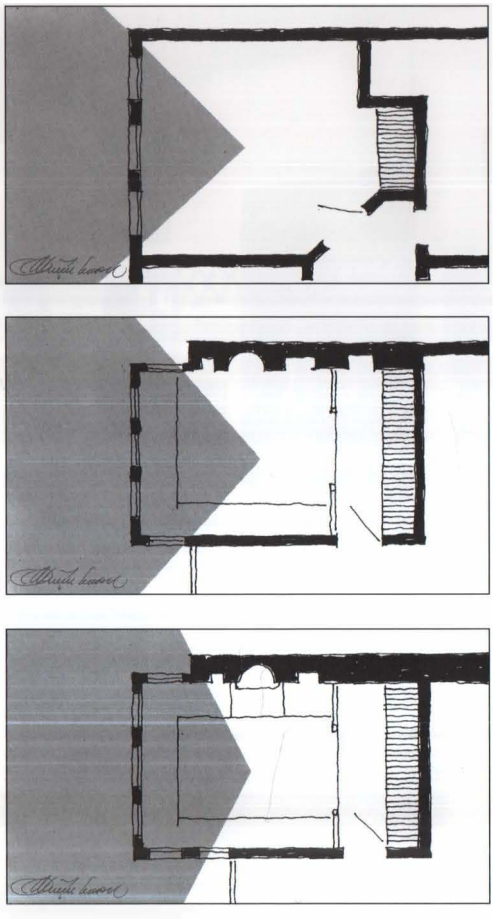
B. Çok karşılaşılan bu tür örneklerde, gerek dış çevreye yaygın bir yönelme sağlamak ve gerekse odanın iyi havalanabilmesi için, pencereler, "birden çok" yüzeyde düzenlenmiştir.

C. Odanın pencereli kesimi "dışa" taşırılarak, dış çevrenin ilginç bir kesimine, başka başka açılardan değişik bakışlar elde edilmeye çalışılmıştır. Bu da odanın, iç çevresinin biçimlenmesini etkilemiştir.

D. Kimi zaman odanın dışa yönelmesiyle birlikte, sofaya ve avluya da pencereli yüzeylerle açıldığı görülür. Böylelikle iç-dış ortam arasında değişik ve canlı ilişkiler getirilmiş olur. Bu durumdan odanın iç düzeni de oldukça etkilenir.

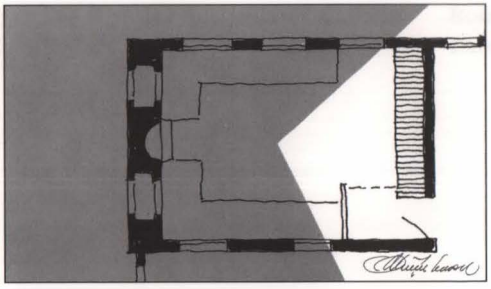
E. Genellikle uygun doğal koşulların elvermesiyle, çevreyle ilişkileri en büyük ölçülere ulaşan yapılarda, pencereler, yapı içindeki sofa gibi denetlenmiş çevrelere yönelmiştir. Bu odalardaki her türlü yönelmelerle, dış çevreye güçlü bağlantılar gerçekleştirilmiştir.

F. Odanın çok yöne açılması, uygun iklimlerde daha da ileri çözümlere ulaşır. Böylece oda, artık, bütünüyle çevreye açılmış ve dinamik bir değer kazanmıştır. Daha başka deyişle dış çevrenin "ortasında" yer almış olur.

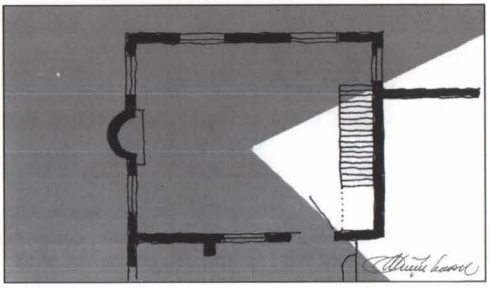

59
Anadolu'daki Türk evinde odaların çevreyle ilişkileri ve pencerelerin yönlendirilmesindeki temel ilkeler.
Bu ilkeler bir dizge bütünlüğü içinde toplanırken, "baş oda"nın çevreyle ilişkileri üzerinde örneklemeler yapılmıştır.

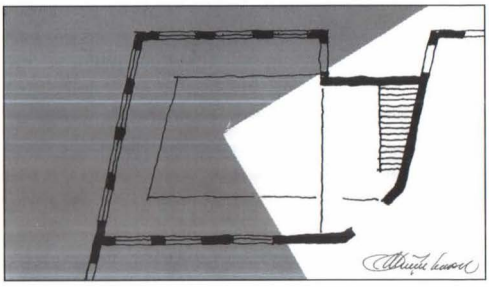
D.

F.

E.

Relationship between rooms and the environment and the basic principles of window arrangement in the Turkish house. This system of principles is based on the relationship between the main room and the environment.

A. In this example the relationship between the room and its environment is kept at a restricted level. The windows are grouped together. This situation is common to all types of buildings. It provides a definite orientation. The window walls act is luminous surfaces and are as uninterrupted as possible.

B. In this very commonly used treatment the windows are arranged on more than one surface to provide an extended view and good ventilation.

C. By projecting the window section of the room towards the exterior various angles of vision towards interesting points in the environment is provided. This in turn influences the use of space within the room.

D. Here the opening of the room onto the exterior is supplemented by windows facing the sofa and courtyard. This establishes varied and lively relationship between the interior and exterior. This also considerably influences the interior arrangement.

E. In buildings where natural conditions provide the greatest relationship with the exterior some windows face the confined spaces within the building such as the sofa. The varied orientation of the room creates a strong relationship with the environment.

F. Favourable climatic conditions permit even further opening of the room in many directions. This room becomes entirely open to the environment and gains a dynamic value. In other words, it assumes a position at the centre of the environment.

Dış çevre, sokak, meydan kısıtlanmamış çevredir: "Denetlenemez."

Sofa, avlu, bahçe ise kısıtlanmış ve özel olarak kurulmuştur: "Uygun biçimde yönlendirilebilir ve korunabilir.

İşte, ana çizgileriyle görüldüğü gibi, Anadolu'daki Türk evinde pencereler, gereğine göre, ya kısıtlanmış çevreye, ya da kısıtlanmamış çevreye yöneltilmiştir. (R. 57, 58)

Çoğu kez bununla bile yetinilmemiştir. Odanın ve yapının daha güçlü olarak çevreye "yönelmeleri" amacıyla "çıkma"lar düzenlenmiştir. Böylece odanın içindeki en etkili oturma öğesi olan sedir, bütünüyle "dışarıya" taşmıştır.

Çıkma, genellikle hafif bir yapı yöntemiyle daha uygun olarak çözümlenebilir. Bu hafif yapı yöntemi, bir duvar yüzeyi içinde çok sayıda pencerenin kurulmasına da katkıda bulunmaktadır.

İşte bütün bu temel ilkeler, Türk evindeki pencerelerin, gerek evin düzenlenmesi ve çevreyle ilişkileri, gerekse odanın çevresel düzeni açısından özel bir önem kazanmasını sağlamıştır. Böylece, kimi zaman doğal, kimi zaman toplumsal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak pencereler, "bir yaşama kavramının dışa vurulması" olarak görülebilir. Bu dışavurum olgusu bir dizge bütünlüğü içerisinde ve çok açık bir biçimde aşağıdaki çizelgede izlenebilir. (59)

The exterior environment, the street or square, is not restricted or controlled by the house but the sofa, courtyard and garden are confined spaces which have been specially established and can be correctly oriented and protected.

Broadly speaking, the windows of the Turkish house in Anatolia are directed towards either the restricted or the unrestricted space according to need. (fig. 57,58) In the latter case, this was taken further by the addition of projections in order to emphasize the orientation of the room and the building towards the environment. Thus, the most important seating arrangement in the room, the sedir platform is entirely directed towards the exterior. A light construction system is generally used for the projection and this also permits the opening of several windows in a single wall.

All these principles gave the window special significance in the design of the house in its relationship to the environment and in the use of space within the rooms. Thus, the windows may be said to provide an exterior indication of the aliving concept of the occupants. This indication is illustrated in the following diagrams. (fig. 59)

İç ve Dış İlişkiler Açısından Odaların Kuruluşları

Anadolu'daki Türk evinin özelliklerinden birisi, iç-dış ilişkilerdeki ilginç çözümlerdir. Ve bu ilginç çözümler odaların kuruluşlarını da yönlendirmiştir.

Peki, iç-dış ilişkilerin, odaların kuruluşlarındaki etkinliği nedir? Bu soruyu yanıtlayabilmek için birkaç örnek üzerine eğilmek gerekir.

Türk evinde yapının az önemli olan odaları, genellikle, tek yöne açılarak kurulmuştur. Bu oda, köşe odalarının arasında olabilir. Ya da yapının, yerleşmesinden ileri gelen bir nedenle tek yöne açılmak zorundadır.(R. 60) Bir sokağa, ya da bahçeye olduğu gibi. Bu durumda pencereler, bir araya toplanmış olur. Genellikle daha iyi görüş, ışık ve havalandırma sağlamak için de ileriye doğru itilmiştir. Bu durum, hafif yapı yönteminin olanaklarıyla daha da geliştirilmiştir. (R. 61, 62)

Çıkmanın bakış açısı elden geldiğince genişletilmiştir. Odanın kuruluşunda pencereli yüzey sayısı çoğaltılarak yeni çözümlere ulaşılmaya başlanmıştır. Böylece hem daha ışıklı, hem de daha geniş bir görüş alanına ulaşılmıştır.

Room Design and its Interior-Exterior Relationship

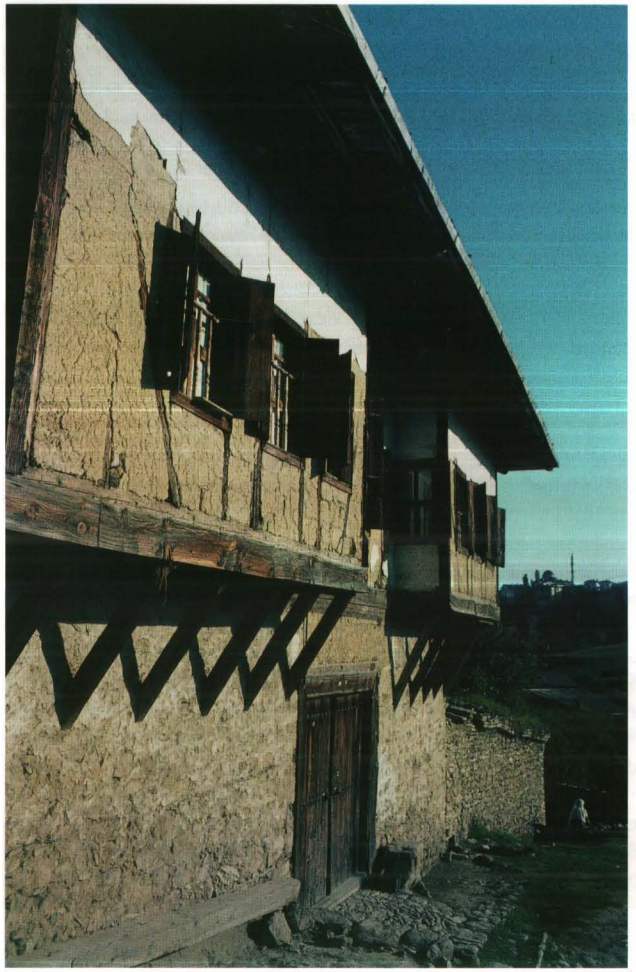
Typical of the Anatolian house is the way interior-exterior relationships are used in the designing of the rooms. This may be observed from an examination of several examples of houses.

In the Turkish house the least important room is usually oriented in a single direction. This may due to the fact that it is flanked by two corner rooms or to conditions imposed by the position of the building itself in relation to the street or garden. (fig. 60) In this case, the windows are grouped close together and in order to provide a better view, light and ventilation they are generally projected outwards using light structural elements. (fig. 61, 62) The angle of vision is widened as far as possible by increasing the number of window surfaces. The consequent extended interior-exterior relationship applies to both the inside and outside of the house. At this point, the room begins to open onto areas within the building's own environment. Such an orientation towards the courtyard, garden and sofa or similar confined spaces as well as the exterior may in a sense be termed an "introversion". This is very commonly seen.

60

Türk evinde çevreyle daha güçlü ilişkiler için yapının değişik yönlere açılması. Bu tür örneklerde pencereler daha iyi bir görüş, ışık ve havalandırma sağlamak amacıyla "ileriye doğru" itilmiştir. Buna bağlı olarak odaların bu kesimi bir "çıkma" özelliği kazanmış olur. Bu çıkma kavramı da doğal olarak "hafif" bir yapı yöntemi geliştirilmesini sağlamıştır.

A better relationship with the environment is provided by opening the house in several directions. Protruding windows provide a better view and more light and ventilation. This concept of protruding a room led to the' development of light construction methods.

1966

61

Türk evinde yapının ve pencerelerin yönlendirilmesinde çevresel özelliklerin etkinliği. Bursa. Kimi zaman yapının yerleşmesinden ileri gelen nedenler "tek yöne açılmayı" gerektirir. Ya bir sokağa, ya da bahçeye yönelik bu çözümlerde pencereler bir dizi oluştururlar.

The effect of environmental conditions on the orientation of the house and the windows, Bursa. Sometimes the house faces in only one direction due to its siting. In such cases the windows are arranged in series and face either onto the street or the garden.

1966

1972

62
Türk evinde, bir odanın çevreye "çıkma" yapması sonunda pencere dizilerinin oluşturulması. Osmaneli. Böylece "durağan" bir ortam olan oda çevresi, çevreyle olan güçlü ilişkileri açısından canlılık kazanmış olur.

The arrangement of windows in series brought about by the projection of the room, Osmaneli. This creates a strong relationship with the environment and gives the room vitality.

Böylelikle oldukça geliştirilen iç-dış ilişkiler hem yapının dışına, hem de içine doğru yönelmiş olur. İşte bu nokta, odanın ev çevresi içindeki alanlara açılmaya başlamasıdır. Çünkü gerçekten bu tür yönelmelerin, dışarıya olduğu kadar avlu, bahçe, sofa ve benzeri "denetilmiş" çevreye doğru yönlendirilmesi bir anlamda içe dönme olarak da nitelendirilebilir. Ve çok yaygın bir çözüm olarak görünür.

Further expansion of the interior-exterior relationship is achieved by opening the rooms onto three or four directions at the same time. Sometimes the house is built to direct it towards a specific point of interest in the environment.

It may almost be taken as a maxim that whenever conditions are suitable the room will be designed with as many window surfaces as possible. Thus, the room,which

Odanın dış ilişkilerinin daha da yaygınlaştırıldığı durumlara da ulaşılmıştır. Öylesine çözümler vardır ki üç, ya da dört yöne doğru açılmalar görülür.

Elden geldiğince, çevrenin ilginç kesimlerine yönelmek için yapının kuruluşunun bile zorlandığı çözümlere gidilmiştir.

Çevre koşulları elverişli olduğunda, odanın elden geldiğince, daha çok sayıda pencereli yüzeylerle düzenlenmesi neredeyse bir temel ilke olarak görülebilir.

Böylece, durağan bir ortam olan oda, çevresiyle olan güçlü ilişkileri açısından canlılık kazanır. (R. 63)

Bütün bu örneklemelerde görülen en önemli nokta, bütün bu yönelme ve açılmaların değişikliklerine karşılık, odanın iç düzeninin hiçbir değişiklik geçirmemesidir. Her durumda dolapların yeri değişmez. Oturma çevresi değişmez. Oysa bu üzerinde çalışılan ev ve oda örnekleri içinde çok değişik koşullarla yapılmış olanları vardır. Ama yine de odaların kuruluşunda biçim, boyut ve iç düzenleme açısından bile büyük değişiklikler görülmez.

Bu davranışa ne tür bir anlam vermek doğru olur? Dışla olan bütün ilişkiler değiştiği zaman, hangi güçlü neden, odanın iç düzenindeki bu değişmezliği sağlamaktadır? Diğer deyişle, iç düzende böylesine değişmez bir düzen sürdürülürken, dış çevrede böylesine değişik açılara yönelmek için birçok zorluklara niçin girişilmiştir?

is a static medium,is given vitality by its firm relationship with the environment. (fig63)

The most significant fact to be gathered from all these examples is that despite all the variations or orientations and openings the interior arrangement of the room undergoes hardly any change. In all cases there is no change in the positioning of the cupboards or of the seating arrangement even though many of the examples examined in this work were built under very different circumstances. No great variations are observed in the form, dimensions or interior arrangement of the rooms.

What is the significance of this and what is the factor powerful enough to insist on an invariable room arrangement while there is constant change in all the relationships with the outside environment? In other words, while such an invariable order is maintained inside, why do so many difficulties have to be created in order to obtain so many angles of orientation towards the exterior? That various solutions have been found to obtain a variety of outlook onto the environment has, of course, something to do with the development of building methods.

1966

Pencerelerin Açılma Türleri

Anadolu'daki Türk evinde ve odasında dış çevreye değişik bakışlar elde etmek için böylesine çözümlerin bulunması, elbette bunu sağlayacak bir yapım yönteminin de geliştirilmesiyle ilgilidir.

Değişik yapım yöntemleri, özellikle pencerelerin yapı içindeki durumuna, kuruluşuna özellikler getirmiştir. Ama genellikle Anadolu'da uygulanan her türlü yapı geleneği, ister hafif, ister ağır yapı yöntemleri olsun, tümünde bu pencere düzenleri üzerinde titizlikle durulmuştur. Bu ilke, Antalya gibi sıcak bir bölgeden, Erzurum gibi sert bir bölgeye kadar büyük bir güçle uygulanmıştır. (64) Kalın duvarlarda, pencereler çoğunlukla dış yüze yakın düzenlenmiştir, böylece, pencerenin iç yüzünde bir kullanma alanı elde edilmiştir. Ek olarak bu kesim, odanın daha iyi ışık alması amacıyla içeriye doğru genişletilmiştir.

İnce duvarlardaysa, pencereler, duvarların iç yüzlerine takılmıştır. Böyle bir düzenlemeyle, pencere kanatlarının tam bir dönüş yapması ve odanın içinde yer kaplamaması sağlanmıştır.

Burada da, dışarıya yönelme isteğinin uygulanmasında ortaya çıkan sorunları bütünüyle ortadan kaldıracak bir yapı düzenine varılmak istendiği görülür. Gerçekten de binbir zorlukla açılan pencere boşluklarının, en etkin değere ulaşabilmesi için uğraşılmıştır.

Types of Window Opening

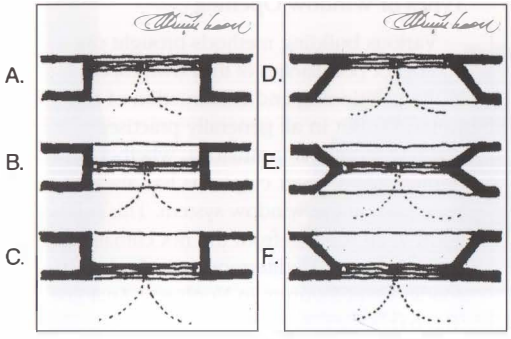
Various building methods brought out a number of peculiarities of their own especially in the positioning and construction of the windows. But in all generally practised building traditions in Anatolia, whether light or more solid, great emphasis has always been laid on the window system. This holds good in all regions from the hot climate of Antalya on the Mediterranean to the harsh conditions of Erzurum in North-east Anatolia. (fig. 64)

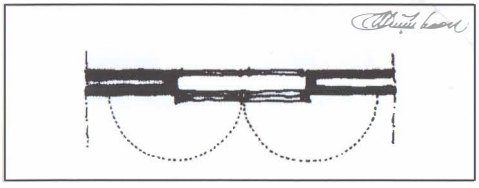
In thick walls the window frame is set close to the outer surface creating a utility area on the inside and, in addition, the wall section is splayed towards the interior to provide more light. In thin walls, on the other hand, the frame is fixed near the inner surface which allows the window to be opened flush against the wall without loss of space inside the room.

A building system was sought which could deal with the problems arising from the continuing desire to extend the exterior orientation and great efforts were made to overcome the difficulties of making the window openings and giving them maximum effect. This sensitive approach to the orientation of the rooms towards the exterior produced some interesting solutions to window construction.

63
Anadolu'daki sıkışık bir kent içi yerleşmesinde, odaların çevreyle ilişkilerinin zenginleştirilmesi için yapının dışarıya "taşırılması. Bursa. "Sıkışıklık" ve "çevreye açılma", gerçekte çelişen durumlardır. Sıkışık bir ortamda çevreye açılmanın zorlukları açıktır. Örnekte de görüldüğü gibi, yakınlaşılan diğer yapıya "açılmadan", diğer yönlere bakışlar sağlanmıştır. Köşede görülen pencereyi oluşturabilmek için birçok yapısal zorluklar çözümlenmiş, ama sonunda Bursa'nın en güzel bakış açılarından birisi elde edilmiştir.

The projection of the room enriches its relationship to the environment in congested urban conditions, Bursa. Congestion and opening to the environment are conflicting situations and provide obvious difficulties. This example shows how views in other directions can be obtained without encroaching on the house opposite. This presented serious construction problems in creating the corner window but it resulted in giving the house one of the most beautiful views in Bursa.

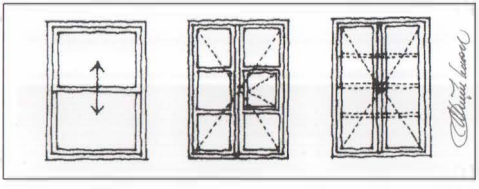

G.

64
Türk evindeki değişik yapım yöntemlerinde pencerelerin duvarla ilişkileri.
Bu durum genellikle kalın ve ince duvarlı yapılar olarak ana çizgileriyle özetlenebilir. Kalın duvarı zorunlu kılan yöntemlerde de çeşitli nedenlerle pencerenin duvarla birleşmesi için duvar inceltilmiştir. Pencerenin içe çekilmesi genellikle kanatlarının tümüyle açılarak duvara yaslanması amacıyladır.
A, B, C-Kalın duvarda pencere uygulamaları, D, E, F-Kalın duvarlı yapıda duvarların pencereyle birleşmesinde uygulanan "inceltme" yöntemi. G-ince duvarlı yapıda pencere kanatlarının ve pencere kapaklarının durumu.

Relationship between window and wall in the various construction methods in Anatolia.
Generally speaking, this is governed by the thickness of the wall. Where thick walls are called for they are splayed towards the point of contact with the window frame. The reason for bringing the window into the interior is to allow complete opening of the windows flat against the wall A, B and C are windows in thick walls, D, E and F shows the splay in a thick wall, G the position of windows and outside shutters in a thin wall.

A. B. C.

65
Anadolu'daki Türk evinde pencere kanatlarının açılma türleri.
A. Düşey yönde çalışan kanat.
B. Düşey menteşeli kanat.
C. Karma kanat.

Window types in the Turkish house in Anatolia.
A. Vertically sliding sash window.
B. Vertically hinged casement
C. Combination window

Bu sorun, pencere kanadının içinde daha küçük kanatçıkların açılmasıyla çözümlenmiştir. Böylece yalnız küçük kanatçıkların açılması, bu sorunu en kısa yoldan sonuca ulaştırmak olarak görülebilir. Kullanılan cam boyutlarının da elden geldiğince küçültülmesine gidilmiştir. Çünkü, pencere doğraması, ancak bu yolla çok yalınlaşabilmekteydi. Buna karşılık, pencere boşluğu dış yüzde çeşitli türlerde korunmuş ve böylece dış çevreye büyük boyutlu pencere dizileri yöneltmenin yolu bulunmuştur.

Anadolu'daki Türk evinin pencerelerinin kanatlarının açılmaları ise genellikle üç türde özetlenebilir (65).

Odaların çevreye yönelmesindeki bu duyarlı tutum, pencerelerin kuruluşunda da çok ilginç çözümlerin gerçekleştirilmesine neden olmuştur.

Türk evinde pencerelerin açılma biçimleri, çeşitli etkenlere ilişkin olarak değişik türlerde gerçekleştirilmiştir. Ama bu etkenlerden ikisi özellikle daha önemlidir.

Birincisi, iklimdir. Uygun iklimlerde pencere boşluğu yalnız bir tek kapakla korunabilmiştir. Camlı bir kanat gerekmemiştir.

Ama sert iklim bölgelerinde ise, odanın ısısını yitirmeyi önlemek için tüm kanadın açılmasını önlemek gerekmiştir.

Several methods of window opening are used in the Turkish house according to circumstances. One of the major factors governing the choice of window was the climatic conditions. In suitable climates the window need have only a single covering and perhaps even glazing could be dispensed with. But in harsh climates loss of heat had to be prevented by only partial opening of the window. The simplest solution was to have a single pane which could be opened independently. Simplicity of window was achieved by reducing the glazed area. Windows of larger dimensions could be protected in various ways from the outside which when not in use provided a better outlook.

There are three main methods of opening windows in use in the Turkish houses of Anatolia. (fig. 65)

66

Türk evinde pencere kanatlarının düzenlenmesinde çok sık karşılaşılan küçük kanatlar. Anadolu'da yapının özel durumlarına ilişkin olarak pencere kanatlarının çözümleri de özelleşmiştir. Sert iklim bölgelerinde büyük pencere kanatları içinde daha küçük kanatçıklar düzenlenmiştir. Böylelikle odanın ısısını yitirmesi önlenmiştir.

Small opening pane frequently seen in the Turkish house. Window solutions are adapted according to specific conditions. In harsh climates a small opening pane within the window is used to conserve heat.

Düşey Menteşeli Kanat

Kanatlar, yanlardaki menteşelere bağlıdır. Böylece kanatın eni daralır. Ama kolay kullanılması ve yapılması nedeniyle çok yaygındır. Bir de, dengeli kuruluşu nedeniyle çok ince ve hafif bir yapıya ulaştırılabilmiştir.

Düşey Çalışan Kanat

Bu tür pencerelerde, kanatlar, kasadaki yan kanallar boyunca aşağı yukarı çalışırlar. Özellikle ince duvarlı, hafif yapılarda, yer kazanmak amacıyla çok uygulanmıştır. Bu tür pencerelerde üst kanat genellikle durağandır. Alttaki yukarı çıkar. Çok yaygın bir uygulama değildir. Ancak, çok sık kullanılmayan, ama büyük bir açıklığı elde etmek gerektiğinde başvurulan bir yöntemdir.

Karma Kanat

Anadolu'daki Türk evinde kullanılan pencereler, çoğu kez, o yapının özel durumlarına ilişkin olarak, çok ilginç çözümlere ulaşılmıştır. Öylesine örnekler vardır ki, pencere kuruluşunda kullanılan, yöntem, doğruca çevreden etkilenmiştir. Çevre özelliklerine göre uyum yapmıştır. Ama yine de ilkeler yönünden değişiklik çok azdır. (R. 66)

İşte bu nedenle pencerelerin birçok değişik kanat açılma türleri bir arada uygulana gelmiştir. Örneğin, bir kanat içinde ikinci ve küçük bir kanadın bulunması gibi.

Vertical Hinget Sashes

The sash is fixed by hinges on the side which reduces the width. But since it is easy to make and use it is very widespread. Its balanced structure allows of light and thin construction.

Perpendicular Sliding Sash

Here the sash moves up and down along grooves on the sides of the frame. This is used mainly in light thin walled buildings and to save space. The upper sash is usually static and the lower one can be raised and lowered. Its use is not very widespread and it is generally found where frequent use is not called for. It does, however, provide a large opening.

Combination Sash

The windows of the Turkish house are solved in relation to special circumstances and is kept in harmony with the characteristics of the environment. There is little variation of principle. Thus, in certain circumstances we find the simultaneous use of various types of sash, for example, the insertion of a secondary smaller wing within the sash. (fig. 66)

1966

1972

Tepe Pencereleri

Anadolu'daki Türk evinde, odalarında oluşturulan çevrenin çok ilginç öğelerinden birisi de tepe pencereleridir. Genellikle odanın kullanılışındaki işlevlere bağlı olarak "insan elinin yetişemediği" yükseklikler, tepe pencerelerinin başlangıcıdır. Odalarda ve diğer kesimlerde, "insan elinin eriştiği" alt pencerelerin tasarlanmasındaki "gerçekçiliğe" karşılık, tepe pencereleri, "soyutlanabilen" öğeler olarak görülür. Alttakiler ne denli yalınsa, üsttekiler o denli özenlidir.

Bu tutum, odanın üst çevresinin simgesel bir değere kavuşturulması olarak yorumlanmalıdır. Ya da yine büyük özen gösterilerek oluşturulan tavan kaplamasının, zenginleştirilmiş bir ışık olgusu içinde algılamak isteğine bağlanabilir.

Ama başlangıcı her ne olursa olsun, sonunda çok ilginç çözümlere ve ilkelere ulaştırılmış olan Türk evindeki odanın gerek ışıklandırma, gerekse renklendirme yönünden de güçlendirildiği gerçeği açık olarak izlenir.

Upper Lights

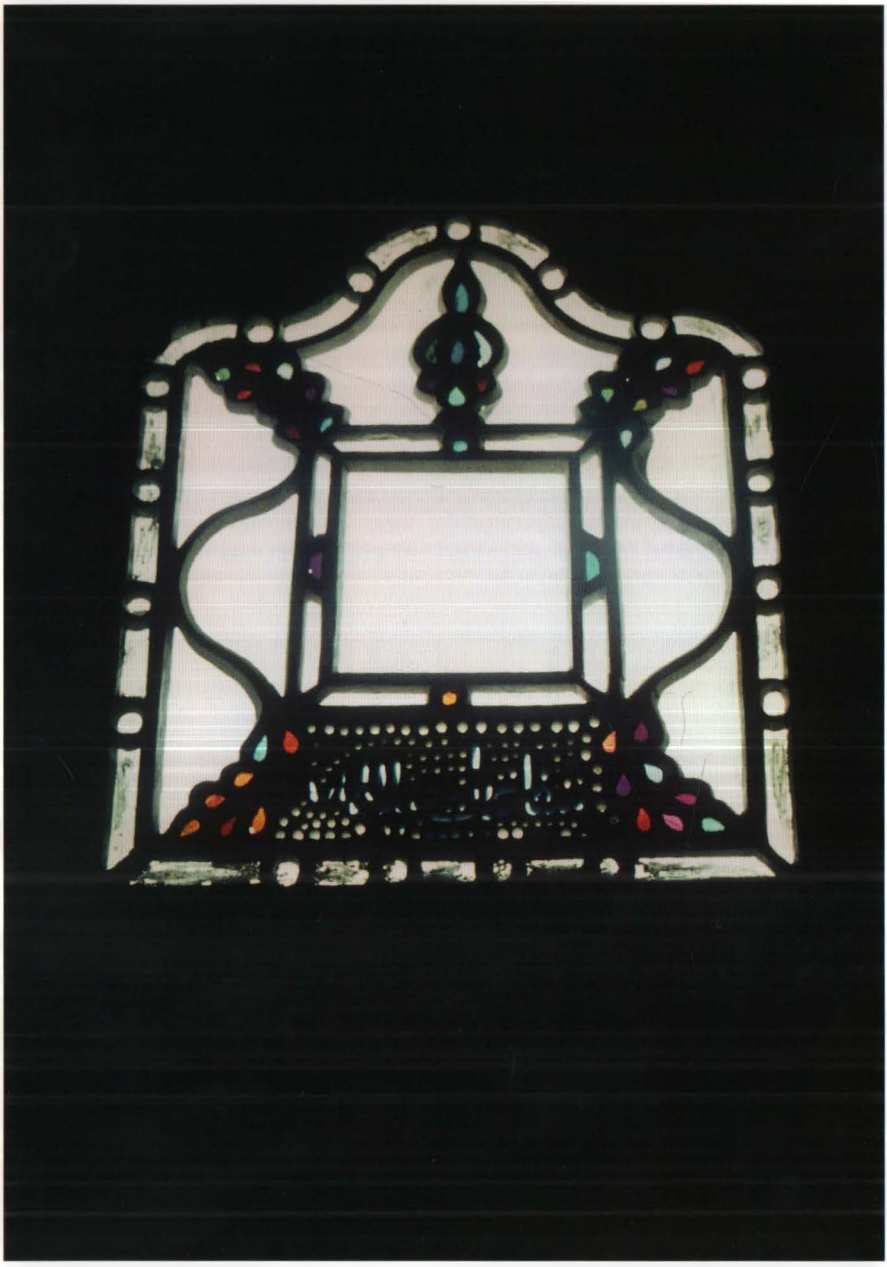
One of the most interesting elements of the environment created within the rooms of the Turkish house is the upper light. These lights are set at a level which is out of reach and above the line of functional use. Against the "realism" of the design of the lower windows which are within reach the upper lights may be considered as "abstract". The more the lower windows are kept simple, the more ornate are the upper lights.

This approach may be interpreted as the attribution of a symbolic value to the upper space of the room and giving added richness to the ceiling cover and bringing additional colour and light to the room as a whole.

Generally speaking, the development of the windows in the Turkish house is connected with the interior-exterior relationship. The most important room is oriented towards the most appropriate direction and is enriched by numerous windows. They went so far as to demand the provision of more light than was necessary and this led to the opening of a double series of lights in an upper and lower register. Thus the upper lights became a feature of the more elaborate houses and rooms.

67
Türk evinde tepe penceresi.
İzmit'te bulunan ortalama 200 yıllık bir evdeki bu tepe penceresi, kendi türünün ilginç bir örneğidir. Beyaz ve renkli camlarla düzenlenmiştir. Taşıyıcı yapısı alçıdan kurulmuştur. Dış yüzeyinde bir koruyucu cam yüzeyi daha vardır.

Upper lights. The light in an Izmit house approximately 200 years old is an interesting example of its kind. White and coloured glass has been set in plaster. It has a second protective pane on the exterior.

1966

68
Türk evinde tepe penceresi. Safranbolu'dan alınan bu tepe penceresi örneğinde kullanılan beyaz ve renkli camların ilginç bir biçimde düzenlenmesiyle, oda içinde etkili bir görünüm sağlanmıştır.

Upper light, Safranbolu. The patterns of white and coloured glass are very effective from the interior.

Genel olarak Türk evinde pencerelerin gelişimi, odaların iç-dış ilişkileriyle ilgilidir. Evin en önemli odası, en elverişli yöne doğrultulmuş ve çok sayıda pencereyle değerlendirilmiştir. Bu tür odaların ışık yönünden değerlendirilmesinde öylesine ilginç çözümlere gidilmiştir ki, gerçekte oda için gerekenden daha çok ışık sağlayan bu pencere düzenleri bile yeterli görülmemiştir. Bu gerçekleştirilirken, duvarların yapısal boyutlarının sınırlı olması, pencerelerin altta ve üstte olmak üzere ikili diziler biçimine dönüşmesinde etkili olmuştur.

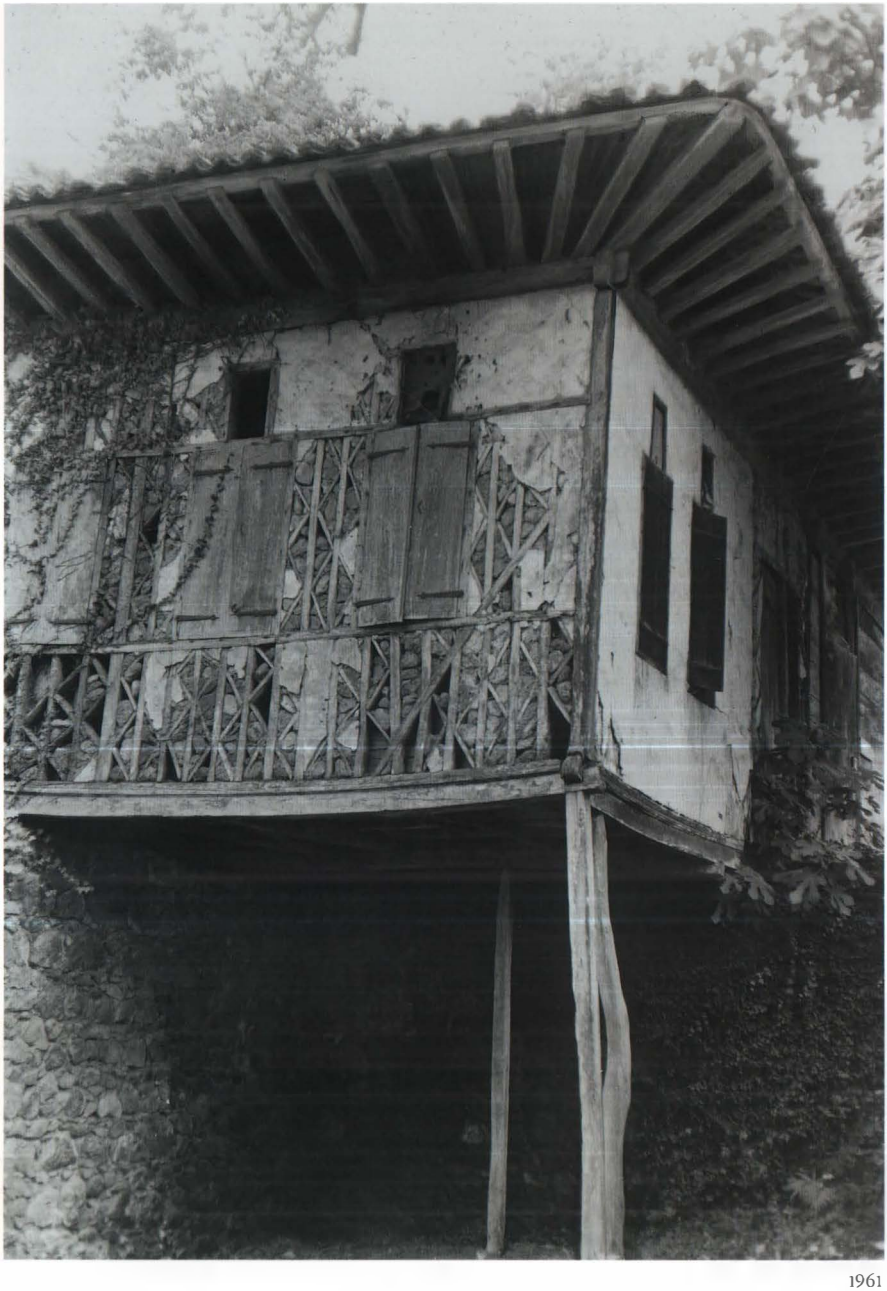
Görüldüğü gibi, Türk evinde, ışıklandırma açısından çok önemli yeri olan tepe pencereleri, bu nedenlerle özellikler kazanmıştır. Ama daha çok, özenli evlerde ve odalarda uygulanmıştır.

Yapısal kuruluş açısından, camlı tepe pencereleri, duvarın iç ve dış yüzünde bulunan ve genellikle alçıyla bağlanan iki cam yüzeyi olarak tasarlanmıştır. Dış yüzdeki cam çoğunlukla renksizdir. Ya da beyazdır. Böylece iç yüzdeki renkli yüzeyin uygun biçimde ışıklanmasına ve korunmasına yardımcı olur. İçtekiyse, çeşitli renk ve biçimdeki camlarla, oluşturulmuştur. Kimi uygulamalarda, yalnız renkli camla ve iç yüzde uygulanmıştır.

Böylesine özenli tepe pencereleri en çok yüz yıldan eski evlerde görülür.
(R. 67, 68, 69, 70)

In construction the upper lights take the form of two glass surfaces set in plaster on the inner and outer surfaces of the wall. The outer glazing is generally plain or white which protects and throws light onto the coloured inner glazing made up of pieces of glass of various shapes and colours. In some cases there is only the inner glazing. As a rule, these elaborate upper lights are only found in houses more than a hundred years old. (fig, 67, 68)

There are numerous variations of the upper light in the Turkish houses, many of them regional. At first, small openings were made above the windows to provide extra light and ventilation (fig. 69, 70) and when the shutters of the lower windows were closed. They further served to illuminate and l'end colour to rooms with high ceilings. For this reason the upper light became an important element in the design of the room of the Turkish house but in the course of development of the house it was reduced to a non-essential decorative feature and lost its original function. The upper light was easily modified by various factors since it was the one element which could be put to a non-functional use and became, therefore, the first element to change its form.

1961

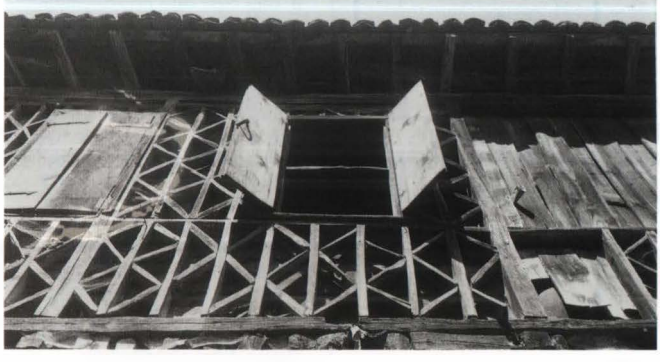
69
Türk evindeki tepe penceresinin oluşturulmasında bölgesel ve yapısal özelliklerin etkinliği. Araklı, Trabzon.
Doğu Karadeniz bölgesinin yağışlı iklimi ve ileri bir ahşap işleme geleneği, tepe penceresinin yorumlanmasında etkili olmuştur. Çözümler çok yalınlaşmıştır. Ama tepe penceresi geleneği sürdürülmüştür.

Regional and constructional effects on the upper light, Arakli, Trabzon. The rainy climate and the advanced woodworking tradition of the Eastern Black Sea region had their effect on the interpretation of the upper light. Solutions are simplified but the tradition of the upper light is carried on.

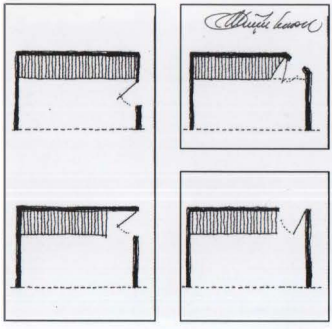
70
Doğu Karadeniz bölgesinin ahşap yapı geleneği içinde yer alan tepe penceresi. Araklı, Trabzon.
Türk evinin tepe penceresi çok değişik biçimlerde uygulanagelmiştir. Bölgelerin yapı geleneği her ne olursa olsun, bu gelenek içinde tepe penceresi düzeni gerçekleştirilmiştir. Ortalama 100 yıllık olan bu yapıda çözümlenmiş olan tepe pencereleri çok yalınlaştırılmıştır. Bölgesel ahşap yapının kuruluş düzeni ve bütünlüğü içinde ilginç bir yoruma ulaşmıştır.

Upper light in the traditional timber building of the Eastern Black Sea region, Arakli. The upper light is treated in many ways in the Turkish House. No matter what the building tradition is, the upper light is kept within it. This example, approximately 100 years old, is very simple and is an interesting interpretation in the local timber building tradition.

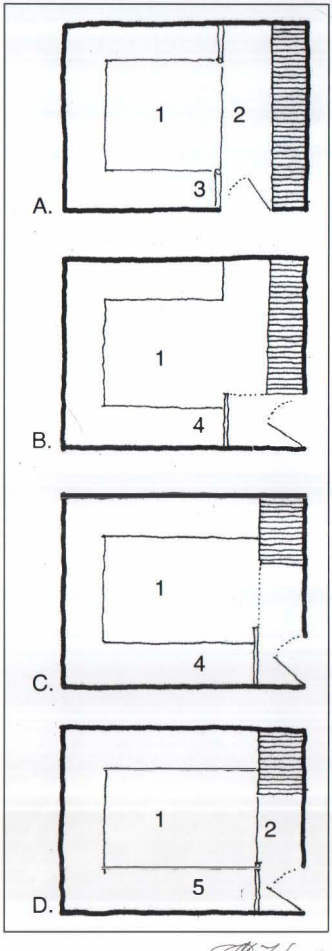

1961

71
Anadolu'daki Türk evinde oda girişlerinin dolapla bütünlenmesi ve çeşitli uygulamaları. Türk evinde "odaya girme" sorunu önemli bir yer alır. Kapı, genellikle "odaya bağlı" bir öğedir. Bu nedenle de dolap düzeniyle ilişkilidir. Dolap ve kapı gerek kuruluş, gerekse kavram açısından birbirlerini etkilemiştir. Kanadın açıldığı zaman dolabın bütünlüğü içinde yer alması sağlanmıştır. Böylece dolap-kapı ikilisinin çeşitli ve ilginç bileşimleri oluşmuştur.

The integration of room entrances and cupboard and its various treatments in the Turkish house. The entrance to a room plays an important role. The door is an integral part of the room and is therefore related to the cupboard system. Structurolly and conceptually speaking, the cupboard and door are interdependent. A space is provided for the open door within the cupboard system leading to interesting combinations between the cupboard and door.

72
Türk evinde, oda girişinin içerden denetlenmesi için getirilen çözümler ve odanın düzeniyle ilişkilerindeki temel ilkeler.
Burada uygulanmış olan, oda girişlerinin, denetim amacıyla çeşitli çözümlere uğratılmasında, odanın çok amaçlı olarak kullanılan orta alanına hiç dokunmadan, bütün çözümlerin dolabın içinde ve çevresinde gerçekleştirilmesidir. Böylece girişin tasarlanmasında çözümler karmaşıklaştıkça, kullanılan dolap yüzeyi azalır. Bu yönden bakılınca, bu sorunun daha çok evin en önemli odalarında varlığı görülür.
1. Seki üstü, 2. Seki altı, 3. Parmaklık, 4. Girişi örten bölme, 5. Girişin, dolabın bir parçası olarak ele alınması ve örtü bölmesi.
A. Oda girişi, dolap dizisinin dışına alınmıştır. Amaç, bu kapalı kullanma alanını küçültmemektir. Genellikle çok fazla gizlilik aranmayan odaların girişinde uygulanan bir çözümdür.
B. Giriş biraz daha denetlenmiştir. Buna karşılık dolap alanı küçülmeye başlamıştır. Bu arada sedirin, girişe yakın kesimi bir parmaklıkla sınırlandırılmıştır. Küçük bir tavan parçası kapı üzerinde alçaltılarak, bu etki daha da güçlendirilmiştir.
C. Dolap iyice küçültülerek, girişe verilen önem çoğaltılmıştır. Gerek parmaklık, gerekse alçaltılmış giriş tavanı, bölme işini güçlendirmiş olur.
D. Bu çözümde, bir öncekine göre bölünme daha güçlendirilmiştir. Parmaklığa ve tavana ek olarak döşemede de yükseklik yapılarak giriş bölümü tümüyle bağımsız bir bütün olmaya doğru götürülmüştür.

Control of the entrance from inside and the basic principles governing its relationship with the room. Solutions for control of the entrance without affecting the general purpose central area and integrating it with the cupboard and its vicinity. As the entrance becomes more complex in design the useful cupboard area decreases. This situation arises in the most important rooms of the house.
1. Sekiüstü (raised floor).
2. Sekialt. (lower level floor).
3. Railing. 4. Entrance screen.
5. Screen cutting off independent entrance area.

A. Entrance independent of the cupboard area. This is to avoid diminishing the enclosed service area. A solution used in rooms not requiring utmost privacy.
B. The entrance is more controlled but the cupboard area diminishes. The part of the sedir nearest the entrance is bounded by a railing. Lowering a small part of the ceiling above the door gives added effect.
C. The importance given to the entrance is increased by cutting down the cupboard area. The separation of the entrance area is reinforced by the railing and lowered ceiling.
D. The separation is further emphasized by a difference in floor levels as well as the railing and lowered ceiling, making the entrance area an entirely independent unit.

Türk evinde "odaya girme" sorunu, çok önemli bir yer alır. Kapı, genellikle odaya "bağlı" bir öğe gibidir. En ilkel kapı da oda içine açılır, en süslüsü ve özenlisi de. Kanatların odaya bakan iç yüzleri çok özenle düzenlenmiştir. Dış yüzler daha yalındır. Ama odanın iç düzeni açısından en önemli özelliği, kapı ve çevresinin odanın bütün öğeleriyle birlikte çözümlenmiş ve biçimlendirilmiş olmasıdır.

Oda içindeki yararlı alanın üst sınırı, kapı kuruluşunda da üst sınır olarak görülür. Üst sınırı belirleyen ve odayı yatay yönde dolaşan bu öğe, kapı kasasının üst başlığıyla da ilişkilidir.

Altta dolaşan yatay bağlantı ise, kapı kasasının alt başlığına özellik getirir. Böylece, kapı kasası, alttan da kapalı bir çerçeve biçimini alır ve oda girişinde bir eşik olur.

Odaya giriş, dolaplarla da ilişkilidir. Dolap ve kapı, gerek kuruluş, gerekse kavram açısından birbirlerini etkilemişlerdir. (R. 71) Buna bağlı olarak kanat ve çerçeve, dolapla birlikte çözümlenmiştir. Kanadın açıldığı zaman duracağı yer için dolap sisteminde yer hazırlanmıştır. Bu da dolap-kapı ikilisinin çeşitli bileşimlerini oluşturarak giriş bölümünü daha denetlenmiş bir duruma getirir.

Türk evinde odaya girişin denetimi, yer yer çok önemle ele alınmıştır. (R. 72, 73, 74, 75,76) Hiç kuşkusuz bunun altında, odanın içinin dışarıya karşı örtülmek istenmesi yatar.

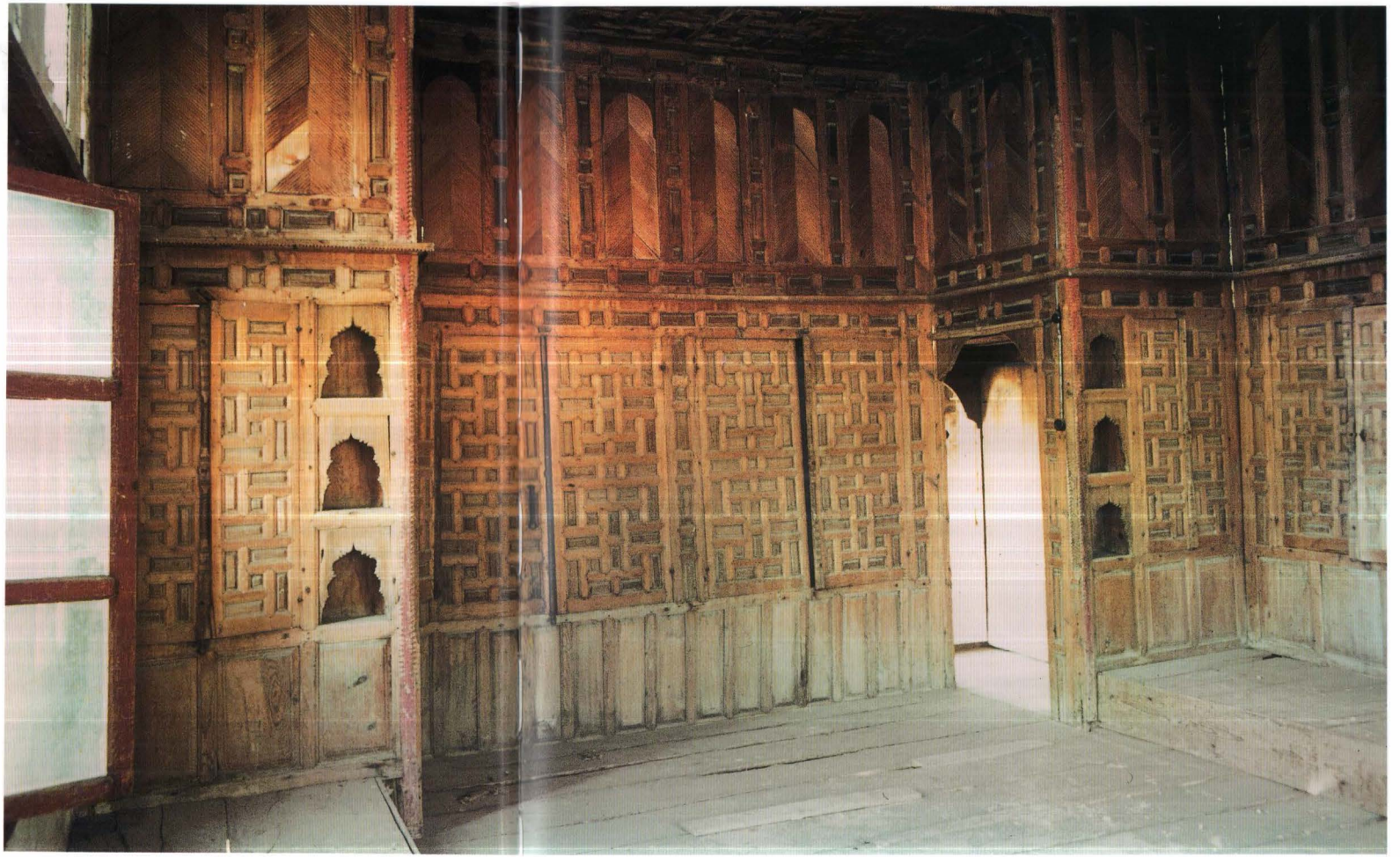
The room entrance occupies a very important place in the Turkish house and the door is an integral part of the room. It always opens inwards whether plain or elaborate in design. The inside of the door is fashioned with great care, the outside usually left quite simple. From the interior its most important characteristic is that it and its immediate surroundings are resolved together with all the other elements of the room. Its height is determined by the upper limit of the utility area of the room. The element running horizontally round the room is integrated into the lintel of the door frame.

The lower horizontal element lent a special character to the threshold by making it form part of a totally enclosed frame. The entrance is also closely related to the cupboard system inside the room, there being a mutual influence on the concept and construction. (fig. 71)

Both the frame and the panelling of the door are integrated into the cupboard system in which a space is left for the door when it is opened. By incorporating the door and cupboards into various combinations control is exercised over the entrance to the room, something which has been accorded considerable importance in the Turkish house. (fig. 72-76)

73
Türk evinde oda girişinin dolabın ve parmaklıkların yer aldığı bir bütün içinde yorumlanarak çözümü. Safranbolu.
Bu örnekte, oda girişinin "etkili" bir biçime ulaştırıldığı görülüyor. Bunu sağlamak amacıyla odanın düzenlenmesinde hem kapıyı gizleyen, hem de "giriş" işlevini önemle ele alan bu çözüme varılmıştır. Döşeme alçaltılmış, tavan basıklaştırılmıştır. Bir anlamda odanın içine "çıkılmaktadır". Bu etkiyi sağ ve solda yer alan ahşap dolaplar ve parmaklıklar daha da güçlendirmektedir.

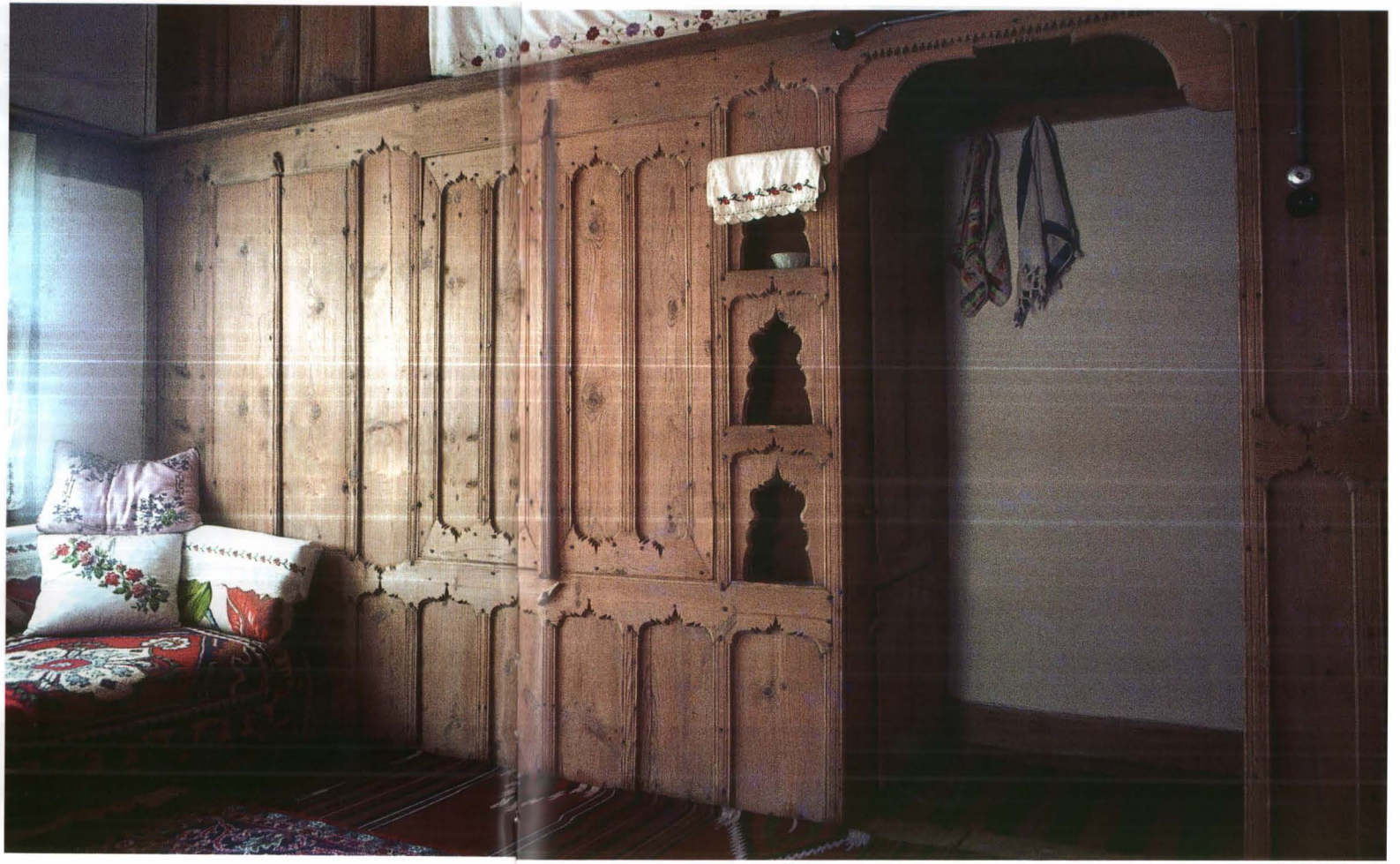
The entrance, cupboards and railings for a comprehensive whole, Safranbolu. Here the entrance area hes been given an effective form. This is achieved by a solution which conceals the door and adds importance to the function of the entrance. The floor and the ceiling are lowered. In a sense, one ascends into the room. The effect is further reinforced by the flanking railings and cupboards.

1966

74
Türk evinde oda girişinin denetlenmesi. Safranbolu. Anadolu'daki Türk evinde odaya giriş yer yer çok önemle ele alınmıştır. Hiç kuşkusuz bunun altında, odanın içinin dışanya karşı örtülmek isteği yatar. Bu ilginç örnekte de odanın iç düzeninde kullanılan özenli ahşap işçiliğinin giriş bölümünde "görüş önleyici" bir biçimde ulaştığı görülüyor. Bu arada oda girişinin bir anlamda güçlü bir etki kazandığı da söylenebilir. Neredeyse bir "dış kapı" niteliğine ulaştırılmış bile denebilir.

Control of the entrance by inclusion in the cupboard system, Safranbolu. The entrance is merged into the cupboard system in order to emphasize the fact that the room in the Turkish house is an independent living unit. Just as various solutions were found for the front door of the house the same applies to the access of individual rooms to the sofa. A point to note in these types of entrance is that the background wall is left plain.

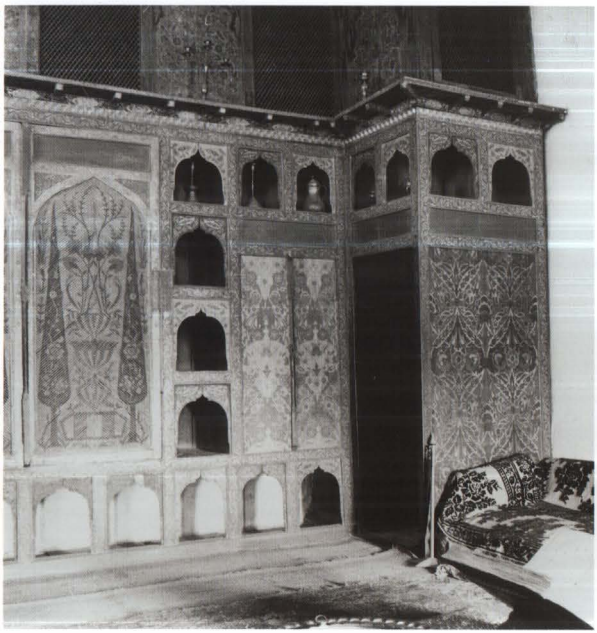
1966

1966

75
Türk evinde oda girişinin, dolap düzeni içinde ele alınarak denetlenmesi. Safranbolu.
Bu örnekte oda girişinin, dolap düzeni içinde çözümlenerek "eritildiği" görülüyor. Niçin böyle bir çözüme ulaşılmıştır? Bunun yanıtı, Türk evinde odaların gerçekte birer bağımsız yaşama birimi niteliğinde olmasında yatar. Nasıl ki bir evin dış kapısında çeşitli çözümler aranmışsa, odanın sofaya açılışı da böylesine yorumlanmıştır. Bu çözüm böylesine gerçekleştirilirken göze çarpan bir nokta da bu tür girişlerde arka duvarın hemen her zaman çok yalın bırakılmış olmasıdır.

Control of the entrance, Safranbolu. In some cases the entrance area is given extreme importance. It expresses the desire to screen the interior of the room from outside. In this interesting example the elaborate woodwork makes an effective visual barrier in the entrance area. This gives a strong effect to the entrance. It has almost been given the quality of a front door.

1966

76
Türk evinde, odaya girişi etkili bir biçimde denetlemek amacıyla dolap düzeninin özelleştirilmesi. Bursa.
Bu özenli ve ilginç örnekte giriş kesimi oldukça örtülü bir biçime ulaştırılmıştır. Ve bu durumuyla da oda içine çıkıntı yapar duruma gelmiştir. Ama bütün bir duvarı kaplayan dolap düzenine gösterilen özenle bir bütünlük sağlanmıştır.

Specific treatment of the cupboard system giving control over the entrance, Bursa. In this ornate and interesting example the entrance has been screened off and makes a protuberance into the room. But unity has been retained by the great care given to the cupboard system covering a whole wall.

Buradaki önemli bir nokta üzerinde de durmak gereklidir. Odaların kapıları evin içine, sofaya açılır. Peki, öyleyse niçin böylesine bir denetim gerekiyor? Bunun yanıtı, Türk evindeki odaların gerçekte birer bağımsız yaşama birimi niteliğinde olmasında bulunabilir. Nasıl bir evin dış kapısında çeşitli çözümler aranmışsa, odanın sofaya açılışı da böylesine yorumlanmıştır.

Odanın girişinde başvurulan, kapı kanadının dolap içine alınması, bir yere kadar çözüm olarak varsayılmıştır. Ama daha güçlü bir ayırım için birçok değişik çözümler de aranmıştır. Bunların arasında en yaygın olanlarından birisi, odanın içinin girişten görülmesini engelleyecek biçimde çeşitli örtülerin girişe asılmasıdır. Böylece odanın dışından ve girişten, içerinin görünmesi ortadan kalkar.

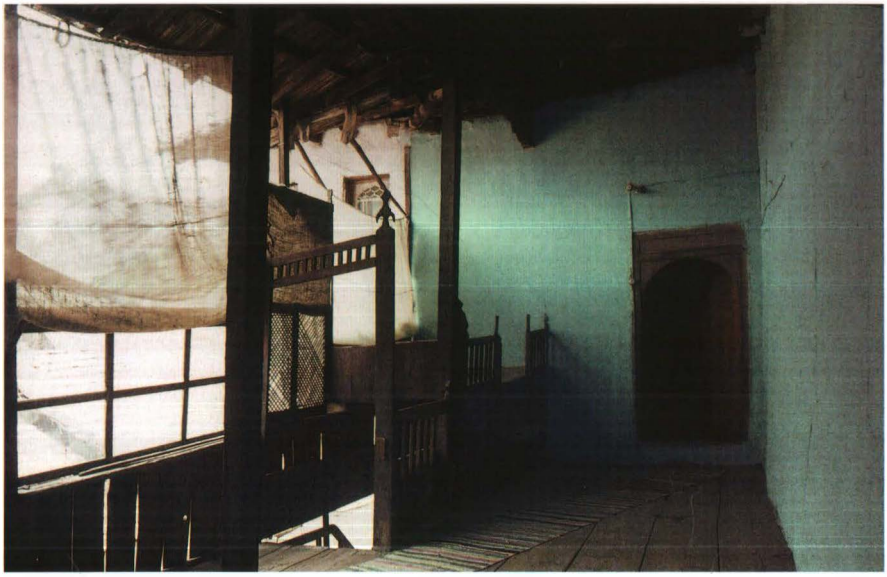
Bu kadar etkili ve kesin ayırım yapma isteği, çoğunlukla evin en önemli odası olan "baş oda"larda görülür.

Burada ayrıntılarına inilmesinde yarar görülen ve oda kapısıyla ilgili bir başka ilginç yön daha vardır. Kapının, odanın içine bakan yüzü genellikle dikdörtgen biçimindedir. Oysa sofa yönündeki üst pervaz, bir süs kemeri biçimini almıştır. Ve işin ilginç yanı, bu kemerin yapısal yönden bir zorunluğu da yoktur. En olmayacak durumlarda bile bu kemerin uygulanması, bu davranışta simgesel bir davranışın varlığını gösterir. Bu kemer ahşaptan yapılmıştır. Çoğu kez pervazla bir bütün olarak düzenlenir ve süslenir. Ama bunun yanında hiçbir zaman başka bir görevi olmamış, yalnız süs olarak kalmıştır. (R. 77, 78) Kimi zaman, soğuk havalarda, kanadın dayandığı bu kemere pamuklu bir perde asılarak odanın ısı yitirmesi önlenmiştir.

The underlying reason for this is to screen the interior of the room from outside. Here one significant point has to be stressed. If the doors of the rooms give access to the interior of the building, to the sofa, why should there be any need for this control? The answer lies in the fact that the rooms of the Turkish house are by nature independent dwelling units. Just as a solution had to be found for the front door of the house a similar approach was made to the entrance to the room from the sofa.

A partial solution was found by providing a space within the cupboard system to take the door when opened but several others were needed to emphasize the separation of the room from the rest of the house. The simplest way was to use textile hangings in the entrance to block the view into the room. This desire for privacy is most marked in the principal room of the house.

Another interesting aspect of the door is worth examining in some detail. The inner surface of the door is generally rectangular whereas the upper part of the frame on the sofa side often takes the form of a decorative arch. This arch has absolutely no structural function and, used in even quite inappropriate places, denotes a symbolic application. The arch is made of wood and is a decorative feature of the frame (fig. 77, 78). In cold weather heat loss could be prevented by hanging a quilted curtain from arch over the door.

1972

77

Türk evinde oda kapılarının sofaya açılışı ve bu çevreyle bulunan ilişkileri. Kütahya. Odanın bir yaşama birimi, sofanın odalararası bir ortak alan niteliğinde bulunuşu, oda kapılarının sofaya açılışına ilginç özellikler kazandırmıştır. Sofa çoğu kez doğaya açıktır. İşte bu nedenle oda kapıları bir anlamda dış kapı işlevini görür. Bu örnekte merdiven, oda kapısı, süs kemeri biçiminde pervazı ve merdiven üzerinde yükseltilerek kurulmuş bulunan ilginç bir oturma kesimi görülüyor.

Doors opening to the sofa and their relation to each other. As the room is a living unit and the sofa the common area between rooms, great significance was given to the doors. The sofa is usually open to the environment so the room doors have, as it were, the function of a front door. Here we see the staircase, the door of the room with its ornamental arched frame and an interesting seating area built over the stairwell.

Kapı Kanatları

Türk evinde "odaya girme" sorununun, odaların biçimlendirilmesinde ne denli etkili olduğu üzerine yeterince zenginlikte örnekler vardır. Odanın içiyle dışı arasındaki değişik çevresel yorumlar, kapıların kanatlarının kurulusuna ve kullanılışına da yansımıştır. Odanın kendisi, kapının açıldığı sofadan daha "değerli" bir çevre olarak yorumlanmış ve buna bağlı olarak kapılar da etkilenmiştir.

Kapı kanatları, yapıya gösterilen özene ve odanın yapı içindeki durumuna bağlı olarak değişik biçimlerde oluşturulmuşlardır. Ama kalın çizgileriyle durumu özetlemek gerekirse, genel olarak Türk evinde oda kapılarının yalın ve az özenli olduğu kesindir. (79)

Kuruluş açısından kapılar iki kesimde incelenebilir. Az önemli odalarda çoğunlukla iki geniş düşey ahşap, üç yatay kuşakla birleştirilerek kanat kurulmuştur. Kanadın üst kesimi, daha önce de ayrıntılarıyla açıklandığı gibi düz ya da kemer gibi biçimlerde olabilir.

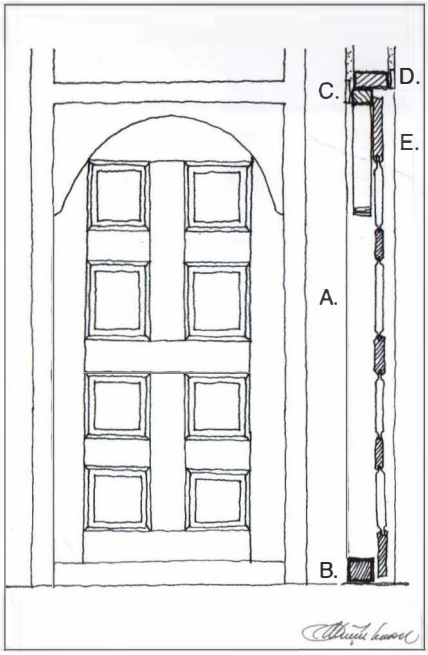
Önemli odaların kapılarıysa, genellikle daha küçük boydaki ahşapların ustalıkla bir araya getirilmesiyle kurulmuştur. Bunlara aynalı kanat da denir. Ayna sayısının çoğaltılmasıyla, çeşitli süs düzenleri elde edilerek ilginç sonuçlara ulaşılmıştır.

Ama genellikle geçmeli ve kakmalı kanatlar, evlerde az görülür.

Doors

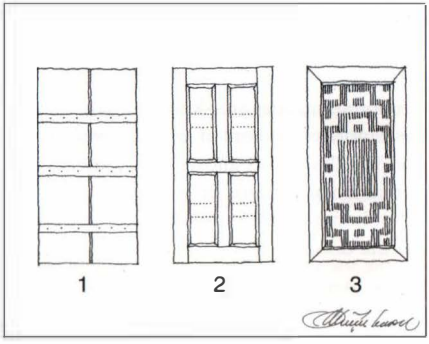
We have a wealth of examples illustrating the influence exerted by the entrance on the design of the room in the Turkish house. Various interpretations of the interior and exterior environments of the room are reflected in the construction and use of the door. The room itself is considered an environment of greater value than the sofa into which the door leads and this is also reflected in the door itself. It can be designed in several ways according to the care shown in the building of the house and the relative position of the room within the house. Broadly speaking, doors are kept simple and little decorated, (fig. 79)

In the less important rooms the door is simply made of two vertical timbers tied by three cross members. The top may be rectangular or arched. The doors of the more important rooms are skilfully made by an assembly of timbers of smaller dimensions or panelling. This allows for a variety of ornamental patterns. In private houses there is only rare use of panelling or inlay work in the doors.

78
Türk evinde oda kapısının, yapının kuruluşuyla ilişkileri.
A. Değişik özelliklerde gerçekleştirilen kanat.
B. Türk evinde eşik niteliğinde önemli bir yeri olan ahşap kasanın alt parçası.
C. Kemerli pervazın üst başlığı.
D. Dış pervaz.
E. Kemerli üst pervaz.
Odanın "dışı" ve "içi"nin değişik yorumlarda ele alınması, kapıların da biçimlendirilmesini etkilemiştir. Kapının odanın içine bakan yüzü genellikle dikdörtgen biçimindedir. Oysa sofa yönündeki üst pervaz, bir süs kemeri biçimini almıştır. Ve işin ilginç yanı, bu kemerin yapısal bir özelliğinin bulunmamasıdır. Böyle bir davranış, simgesel bir özelliği dışa vurur.

The relationship between the door and the construction of the house.
A. Variously patterned door wing. B.The lower part of the frame playing the important part of the threshold. C. Upper part of the arched frame. D. Exterior frame. E. Arched frame.
The different interpretations of the interior and exterior of the room also affect the design of the door. The inside surface of the door is usually rectangular whereas on the sofa side it becomes a decorative arch. The arch has no structural function.

79
Türk evinde kapı kanatlarının kuruluş açısından temel özellikleri
1. Az önemli odaların kapı kanadının kuruluşu.
2. Önemli odaların kapı kanadının kuruluşu.
3. Çok özenli kapı kanatlarının kuruluşu.
Türk evinde odanın "içi" ve "dışı" değişik yorumlara ulaştığı için, kapı kanatları da buna bağlı olarak çeşitlendirilmiştir. Genellikle kapı kanatlarının odanın içine bakan yüzeyi çok daha özenle biçimlendirilmiştir.

Structural principles of the door.
1. Door of less important rooms.
2. Door of important rooms.
3. Very elaborate door.
Since the interior and exterior of the rooms are differently designed, the doors are also designed accordingly. Generally, the inner surfaces of the doors are more elaborate.

Alt Örtü:
Döşemeler, Döşeme Kaplamaları
"Üstte Gök, Altta Toprak Vardır"

Anadolu'nun Türk evindeki döşeme ve tavanların oluşumunu incelerken, değişik bir kavramla karşılaşılır. Yer döşemesi ne denli yalın bir biçim almışsa, tavan ise tersine o denli özenle düzenlenmiştir.

Tavan ve döşeme arasındaki bu ilginç ilişkiyi daha da güçlü bir biçimde vurgulayabilmek gerekir, işte bu nedenle döşemeye "Alt Örtü", tavana "Üst Örtü" demek uygun düşer. Böylelikle, kökleri çok eskilere dayanan bir yaşama ve çevre oluşturma kavramını kendine özgü dil içinde tanımlamak daha doğru olur.

Anadolu'daki Türk evinde, özellikle odalar "göçebe bir yaşantının" izlerini taşırlar. Göçebe için "üstte gök, altta toprak vardır." İşte bu ilke, odanın alt örtüsü olan döşemenin biçimlendirilmesini yüzyıllardan bu yana etkilemiştir. O gün bu gün, hem evin döşemesi, hem de odanın döşemesi böylesine kurulabilmiştir.

Alt örtü olan döşeme, gerek kuruluş, gerekse malzeme açısından incelendiğinde, belirli temel ilkelerin hiç değiştirilmeden uygulanmış olduğu görülür.

Odada üzerinde yürünen kaplamalar çoğunlukla halı, kilim, hasır gibi dokumalardır. Zaman zaman keçe de kullanılmıştır. Bu kaplamalar, alttaki döşemenin yapısı her ne olursa olsun, çok yalın bir yapısı vardır.

Göçebe çadırı doğruca toprağın üzerine kurulur. Sonra da bu toprağın üzerine halı, kilim gibi örtüler serilerek "alt örtü" oluşturulur. Anadolu'daki Türk evinin oluşumunda da böyledir. Bir örnek verelim. Pek çok uygulamada, taşıyıcı ahşap döşeme üzerine hasır serilir. Üstüne uygun

The Ground Cover:
Floors and Flooring
"The Sky Above, The Eart Beneath"

When we consider the development of the floor and ceiling of the Turkish house in Anatolia we are faced with two different concepts. While the floor remained simple in design, the ceiling became highly elaborate. Strong emphasis must be laid on this interesting relationship between floor and ceiling. So it is more appropriate to refer to the floor as the ground cover and the ceiling as the top cover relating the concepts of living and creating an environment with origins in the distant past in terms peculiar to themselves.

In the Turkish house in Anatolia the rooms still reflect the old nomadic way of life. To the nomad it was "The Sky above, the Earth beneath." This principle influenced the formation of the floor, the ground cover of the room, for centuries. Both room and house floors have followed that principle ever since. On examination we find there has been no change in the principles of the construction of the ground cover or in the materials used. The floor coverings of the rooms are mostly textiles in the form of carpets, kilim rugs or rush matting and sometimes felt. They were simply made irrespective of the structure of the floor beneath. The nomad's tent was set up directly on the ground and a cover was given by spreading rugs and mats. This holds good also for the formation of the Turkish house in Anatolia.

Let us take an example. In many cases the rush matting was laid on top of the supporting wooden floor and on this a layer of beaten earth was made. Normally this was considered sufficient. By spreading carpets the ground cover was established. The softness of the carpets and rugs made for comfort

1966

1966

kalınlıktaki bir toprak tabakası sıkıştırılarak yerleştirilir. Genellikle de bu kadanyla yetinilir. En üste de halı gelir. Böylece "alt örtü" kurulmuş ve üzerinde yaşanabilir bir duruma getirilmiş olur. (R. 80)

Acaba Türk evinde ve odasında, döşemenin bu özelliğinden neler beklenirdi? Döşemeye serilen ve yumuşak özellikteki halı ve kilim üzerinde rahatça yürünür. Günlük işler de doğruca bu örtü üzerinde gerçekleştirilir.

Bütün bunlar gösteriyor ki odadaki çok sayıda işlevlerle, yapı arasına az sayıda değişik malzeme girmektedir.

Türk evindeki odanın en önemli özelliği, yirmidört saat içinde, değişik amaçlara göre yeniden düzenlenmesidir. Bütün bu değişik işler için oda içine yalnız yapılacak işlerle ilgili nesneler getirilir, yerleştirilir. İşi biten kaldırılır. Yerine yenisi gelir. Bu işin böylesine yalınlaştırılarak gerçekleştirilebilmesi, ancak çok yalın bir alt örtüyle sağlanabilirdi.

Odanın alt örtüsünün bu türde oluşmasındaki diğer önemli etken, Türklerin bağdaş kurarak, diz çökerek oturmaları ve yerde namaz kılmalarıdır. Bu davranışların tümünde doğayla kişi arasında pek az "ayırım" vardır. Doğruca yere oturulduğu, yerde namaz kılındığı, çoğunlukla yere serilen yataklara

and the cover also provided space for the daily housework.

The most significant characteristic of the room of the Turkish house is that it is put to a wide variety of purposes throughout the day. Only those objects needed for any particular activity are brought into the room at any one time and are removed when the work is completed to be replaced by other objects. It is only with such a simple and uncluttered surface that all these activities can be carried out with ease. (fig. 80)

Another factor making the ground cover arranged in this manner is the Turkish custom of sitting cross-legged or kneeling and performing the ritual prayers directly on the floor. Whatever he is doing, man remains in close contact with Nature with little more than a very thin, almost symbolic, barrier between himself and the earth.

80

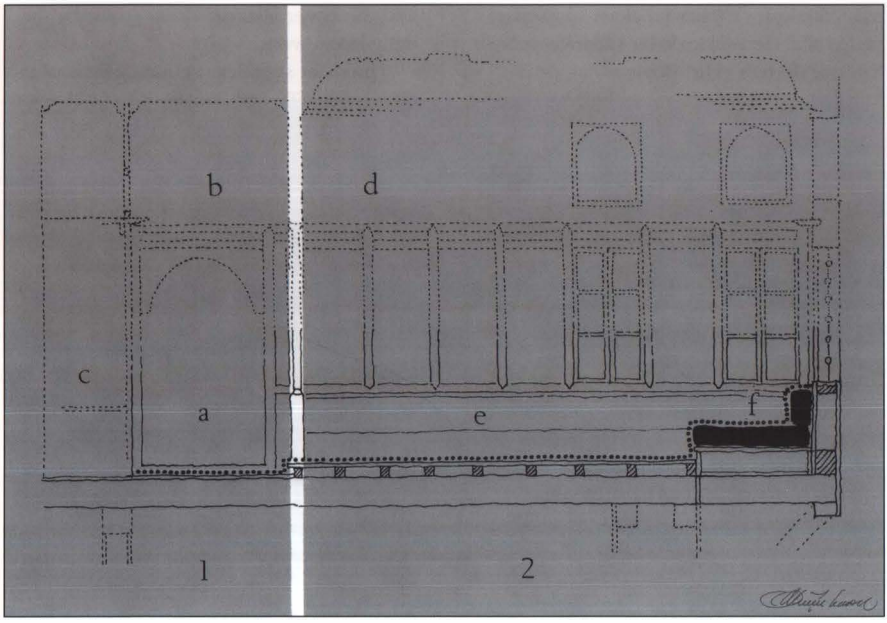
Anadolu'daki Türk evinde oda döşemesinin kuruluşu. Bu örnekte ahşap taşıyıcılar ve kaplama tahtalarının arasına toprak doldurularak oluşturulmuş bir oda döşemesi görülüyor. Genellikle Türk evinde döşemenin kuruluşu çok yalın tutulmuştur. Neredeyse "toprağa oturulur gibi" çözümlemeye önem verilmiştir. İşte bu nedenledir ki "alt örtü" olan döşeme, gerek kuruluş gerekse yapı gereci açısından incelendiğinde, belirli temel ilkelerin hiç değiştirilmeden uygulanmış bulunduğu açıkça görülür.

Floor construction. This is an example of bedding floor joists in earth. Generally, the construction of the floor is kept very simple. A solution giving the impression of virtually sitting on the ground is achieved. Examination of the floor, the bottom cover, in its construction and the materials used shows that certain basic principles are applied unaltered.

81

Türk evinde "alt örtü"nün ve sedirlerin oluşturulmasında kullanılan minderler. Gerek halı, kilim gibi, alt örtü öğeleri, gerekse sedirleri oluşturan minderler, çok yalın bir taşıyıcı üzererine "serilirler". Hepsi bu kadar: Alt örtü oluşturulmuştur.

Cushions used for the ground cover and sedir. Other elements such as carpets and rugs and the cushions for seating are laid on a very simple base. With this the ground cover is complete.

82
Anadolu'daki Türk evinde odanın kullanılışında "sedir-sekiüstü-sekialtı" ilişkileri.
1. Sekialtı.
a. Geçiş alanı,
b. Alçaltılmış tavan,
c. Dolap,
d. Direklik,
2. Sekiüstü,
e. Temel kullanma alanı, özenli döşeme örtüsü, özenli tavan kaplaması,
f. Sedir, yükseltilmiş alt örtü. Görüldüğü gibi, Türk evinde "alt örtü", odanın çevresel özelliklerine bağlı olarak değişir: Alçalır, yükselir, malzemesi değişir, önemi değişir.

Ama bütün bunlar olurken yine de "alt örtü" olarak kalır. Alt örtü herşey demektir. Onun üzerinde oturulur, çalışılır, yatılır, kısaca "yaşanır".

Relation between the sedir, the sekiüstü and sekialti.
1. Sekialtı:
a. passageway.
b. lowered coiling,
c. cupboard
d. pillar(s).
2. Sekiüstü:
e. basic living area with elaborate floor and ceiling cover,
f. sedir: raised part of the ground cover.

The ground cover varies according to the environmental peculiarities of the room; it may be low or raised; the materials change and its importance changes. But it still remains the ground cover. It is put to all manner of uses eating, working, sleeping. In short, one lives on it.

yatıldığı göz önüne alınırsa, insanla döşeme arasında yalnızca çok ince, ya da simgesel bir ayırıcı bulunmaktadır.

Bu duruma göre odaların döşeme açısından en önemli özelliği şöyle bir biçimde özetlenebilir.

Thus the most important characteristic of the room from the floor aspect is that is is an arrangement arising out of a clearly defined ground cover of carpetting in relation to the supporting substructure.

The sedir (raised seating platform) is generally constructed in direct relation to

Halı, kilim gibi kesinlikle "tanımlanmış" bir alt örtü ve örtüyü taşıyan yüzey arasındaki ilişkilere bağlı olarak kurulmuş bir düzendir.

Sedirler, genellikle kuruluş açısından yapıya bağlı olarak ve taşıyıcı döşemeyle birlikte çözümlenmiştir. Oturabilmeyi sağlamak için döşemenin üstünün, yumuşak örtü biçiminde kaplanması gerekir. Yapı malzemesi ve uygulaması ne olursa olsun, bu ilke her durumda gerçekleştirilmiştir. (R. 81)

the structure of the building and in conjunction with the supporting floor. To make it suitable for sitting it is covered with some soft material. This holds good in whatever form or material is used in the construction. (fig. 81)

Alt Örtünün Biçimlenmesi

Anadolu'daki Türk evinin kuruluşundaki "alt örtü" kavramı, özellikle odaların düzenlenmesinde daha da ilginç sonuçların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çünkü bu alt örtü, odanın çevresel ilişkilerine bağlı olarak değişir, alçalır, yükselir, malzemesi değişir, önemi değişir. Ama bütün bunlar olurken yine de "alt örtü" olarak kalır.

Alt örtü herşey demektir. Onun üzerinde oturulur, çalışılır, yatılır, kısaca "yaşanır". Açıkça görüldüğü gibi, Türk evinde, odanın kullanılışındaki özellikler, alt örtüyü çok ilginç bir biçime ulaştırır. Bu durumu daha iyi görebilmek için odanın hangi bölümlerinin, ne için ve nasıl kullanıldığına kısaca göz atmak gerekir. (82)

Anadolu'daki Türk evinde, "odanın girişi, kapı, alçaltılmış döşeme olan seki altı ve dolaplar" bir bütün olarak ele alınmıştır. Bu kesim, sofanın oda içine doğru bir "uzantısı" olarak varsayılabilir. Nitekim sofayla seki altı döşemeleri de genellikle bir düzlemdir. Bu bölüm, odanın kullanılabilmesi için gereklidir ama bir geçit gibi, yardımcı niteliktedir. Bir hizmet alanı olarak da görülebilir.

The Formation of the Ground Cover

The concept of the ground cover in the design of the Turkish house in Anatolia led to further interesting results particularly in the arrangement of the room. Depending on the environmental relationship of the room, the ground cover may vary in that it may be lowered or raised, made of different materials or given another emphasis. But whatever the changes it always remains the ground cover.

The term ground cover is all-embracing. It is used for sitting, working, sleeping; in short, it is the living area. Clearly, the multiple uses of the room give a very interesting form to the ground cover.

To obtain a clearer understanding of this we must look at the various parts of the room and see what they are used for and in what way. (fig. 82)

In the Turkish house the entrance, the door, the sekialti (the lower level of the floor) and the cupboards are all integrated. This area may be regarded as an extension of the sofa into the room since the floors of the sekialti and the sofa are on the same level. The sekialti is necessary to the use of the room but it has an auxilliary function of a passageway and may also be regarded as a service area.

1966

83
Türk evinde döşeme örtüsünün, odayı "yumuşatması" ve "bütünleştirmesi". Alt örtünün gerçekleştirilmesinde, döşemeyi kaplayan örtü, kesintisiz olarak sedirleri de oluşturur. Böylece "yumuşatılmış ve bütünleştirilmiş" bir çevreye ulaşılmıştır.

Softening and integration of the room in the Turkish house. In creating the ground cover the floor furnishings are continued over the sedir creating a softened environment.

84 (152 - 153)
Alt örtüde, döşeme örtüsü ve sedir ilişkileri Kütahya. Türk evinde, odanın kullanılır duruma gelmesinde dokuma'nın büyük katkısı görülür. Böylelikle üzerinde yaşanılan her türlü çevre "yumuşatılmış" ve "bütünleştirilmiş" olur.

Kütahya.
Relation between floor and sedir in the ground cover. Textiles are widely used in making a room habitable in the Turkish house. Thus all the living space is softened and integrated.

Odanın döşemesi, diğer çevre öğelerine göre temel bir öğedir. Bu bölüm, sedirlerle ve ocakla çevrelenmiştir. Günlük yaşam içinde en çok kullanılan yer burasıdır. Bu yüzden seki altına göre, ortalama olarak yirmi santim kadar yükseltilmiş ve böylece bu özel durum daha da görünür biçime getirilmiştir.

Bu kesimin, seki altından ayrılmasını daha da güçlendirmek için araya kafesler, parmaklıklar, dikmeler, kemerler gibi değişik yapısal bölücüler konarak, yalnız döşemede değil, mekânda da bir ayırım yapılmıştır. Gerçekte bu bölücülerin taşıyıcılık görevi yoktur. Yalnızca iki değişik anlamdaki çevreyi daha güçlü bir biçimde ayırırlar.

Alt örtünün oluşturulmasındaki ilginç çözümlerden birisi de, döşemeyi gerçekleştiren örtünün kesiksiz olarak sedirleri de ortaya çıkarmasıdır. Ama bu kez durum biraz değişiktir. Çünkü daha çok özen gösterilmesi gereken bir noktaya gelinmiştir. Bu nedenledir ki sedirin oluşturulmasında çok özenli dokumalar kullanılmıştır. İşte bütün bunlara bağlı olarak sedir, daha çok "yükseltilmiş, özenli bir döşeme" olarak görülür. (R. 83, 84),

The floor of the room, compared with the other spatial elements, is the fundamental element. It is surrounded by the sedirs and the fireplace and is the most frequented place in daily life. Tangible evidence of this is given by raising it some 20 cm above the sekialti. It is further accentuated by structural divisions such as lattices, balustrades, railings and arches making a spatial separation between the sekialti and the rest of the room. The structural additions have no loadbearing function and only serve to emphasize the separation of the two spaces of different significance.

It is of interest to note that the floor covering is continued uninterrupted to cover the sedirs as well. There is a slight difference in that greater attention is paid to it and fine fabrics are used to cover the sedir. In this light the sedir may be regarded as a raised and elaborate part of the floor, (fig. 83, 84).

1972

The Ground Cover and Seating Solutions

Anadolu'daki Türk evinde, odaların kuruluşuna ve temel kavramlarına bağlı olarak, iç-dış ilişkilerin yoğunlaştığı bölgeler pencere çevreleri, oturma için düzenlenmişlerdir. Özellikle pencere dizileri ve yapıda düzenlenen "dışa çıkma"lar, genel olarak sedirlerin varlığından kaynaklanmışlardır.

Türk evinde ve odasında oturma alanları ve çevresi, elden geldiğince dışa dönük olarak odanın yanlarına çekilmiş ve ortadaki döşeme alanı "çok amaçlı" olarak kullanılmak üzere boş bırakılmıştır.

Buna bağlı olarak şöyle bir soru ortaya atılabilir. Yapıların özelliklerine bağlı olarak değişik oda uygulamalarında, alt örtü ve oturma için önerilen bu genel çözümler ne gibi değişiklikler geçirmişlerdir. Bu soruları yanıtlamaya çalışalım.

Pencereler, yapıdan gelen düzene bağlı olarak odanın tek yüzünde düzenlenmiş olabilir. Bu durumda sedir, iki yana doğru kollar biçiminde geliştirilmiştir. Böylece, Türk evindeki iç-dış ilişkilerinde oluşan değişikliklerin, odanın kullanılış biçimini ancak belirli bir ölçüde etkileyebildiği görüşünün varlığı, döşemenin kullanılışında da ortaya çıkar.

Sedirlerin bu özel biçimlendirilişlerinin, değişik bölgelerdeki değişik yapım yöntemleriyle kıyaslanması da ilginç çözümleri olarak karşımıza çıkar. (85) Anadolu'nun her türlü değişik iklim koşuluna bağlı olarak yapılmış ev ve oda örneklerinde sedirle ilgili

In the Turkish house in Anatolia the seating arrangements are in close relationship with the interior and exterior by being placed close to the windows and are closely related to the basic concepts of the construction of the room. Windows in series and the outward projections added to the building have their origin in the very existence of the sedir. The seating area is kept to the periphery of the room and as far as possible oriented towards the exterior while the central area of the room is kept clear for use in a variety of ways. In this regard it may be asked what kind of changes took place in the solution of the ground cover and seating in the various rooms in relation to the characteristics of the buildings.

The design of the building may call for the arrangement of the windows along a single wall of the room. In this case the sedir is developed in two directions. Thus, changes in the interior-exterior relationship may to a certain extent affect the arrangement of the room and this is reflected in the use of the floor space.

When we compare the arrangement of the sedir with the various regional building methods we find a number of interesting solutions. (fig. 85) But there is no variation of the principle underlying the arrangement of the sedir in all the examples of houses and rooms despite the influence of the climatic conditions on the building.

ilkeler değiştirilmeden uygulanmıştır. Örneğin, sıcak bölgelerde sedir dizisi, çıkma üzerine yerleştirilmiştir. Oysa yazlık evlerde sedir, alttan havalandırılmıştır. Bu gibi durumlarda genellikle yapısal döşeme kirişlerinin alt kaplaması yapılmadığı için, odanın da serin tutulması sağlanmış olur.

Kasaba ve kent evlerinde de bunlara benzer ilginç örnekler çok görülür. Yapı türleri ve oda boyutları az çok değişik olabilir. Ama sedirin konumu değişmez. Yapı ahşap olabilir. Taş olabilir. Kerpiç, ahşap ve taş karışımı olabilir. Ama odaların kuruluşunda sedirlerin yapıyla ilişkileri hiç değişmez. Bu değişmezlik öylesine kesindir ki, köyde de durum böyledir, kentte de. Ama yerine göre, işin özen yanı değişir. Köy evinde de sedir vardır. Kent evinde de. Yapı türü ve kuruluşu her ne olursa olsun bu yalınlığa varmak, kaçınılmaz bir ilke olarak uygulanagelmiştir.

Döşeme kaplaması olarak, toprak, pişmiş toprak, taş ve ahşap çok kullanılmıştır. Bu kullanış, çoğunlukla şöyle bir gelişim içinde görülür.

- Döşeme yalın toprak olarak bırakılmıştır.
- Bu toprak üzerine herhangi bir kaplama yapılmıştır.
- Ahşap bir yapısal kuruluş üzerine kaplama yapılmıştır.

Odalarda, döşemenin doğruca topraktan oluşması, çoğunlukla Orta ve Güney Anadolu'da yaygındır. Çünkü bu bölgedeki yaygın yapı gereci taştır. Bu oldukça yalın

For instance, in hot regions the sedir is arranged in the projecting part of the building. In summer houses the sedir is ventilated from beneath by leaving the floor timbers open on the underside, many good examples of this being found in urban houses.

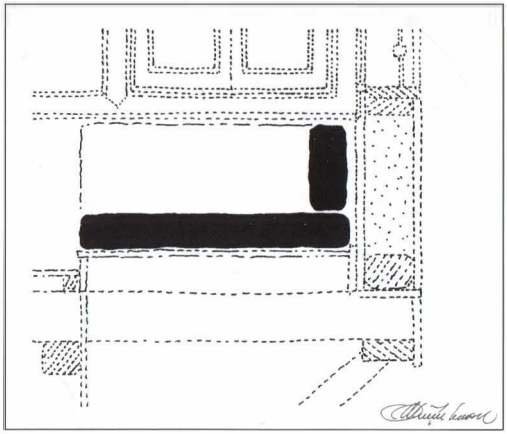
While building types and room dimensions may vary, the position of the sedir remains constant. The building may be built of wood, stone or a combination of brick, wood and stone but the relationship of the sedir to the building never alters.

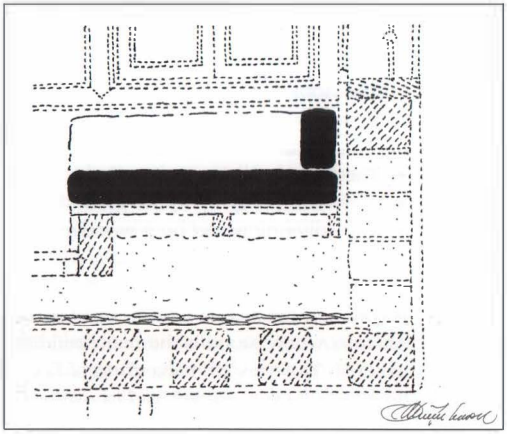
This factor is so constant that it holds good both in town and country houses. It is only the elaboration which may change according to circumstances. The sedir is found in the peasant's house as well as in the town house. From time immemorial there has been an inescapable principle of simplicity of design irrespective of the type and construction of the building.

The floor was mostly made of earth, terracotta, stone or wood in this order of development:

- The floor is the bare ground
- A covering is given to the ground
- The covering is laid on a wooden base

The bare ground used as the floor base is common practice in Central and Southern Anatolia where stone is the main building material. This very primitive form of floor in time became superseded and its use was restricted to the ground floor and the

85
Türk evinde sedirin oluşturulmasındaki temel ilkeler.
Türk evinde ve odasında oturma alanları ve çevresi, elden geldiğince dışa dönük olarak, odanın yanlarına çekilmiştir. Ortadaki alan ise "çok amaçlı" olarak kullanılmak üzere boş bırakılmıştır. Böylece sedirlerin yapı içinde değişmez bir yeri ve biçimi oluşmuştur. Oysa değişik yapı türleri vardır.
A. Ilıman iklim bölgesindeki bir yapı içinde sedirin konumu.
B. Sert iklim bölgesindeki yapı içinde sedirin konumu.
İki örnekte yapı yöntemleri ve biçimleri büyük değişiklikler gösterir. Oysa sedirin kuruluşu ve oda içiyle olan ilişkileri değişmez.

Principles of sedir design. Seating areas are taken to the edges of the room and oriented as much as possible to the exterior. The central area is left bare to serve its many purposes. Thus the sedir acquired a constant position in the room's structure. While buildings may be of different types:
A. position of the sedir in a moderate climate.
B.the sedir's position in a harsh climatic region.
There are variations in the design of the two buildings but none in the relation between the sedir and the room.

bir döşemedir. Ve zamanla azalmıştır. Daha çok avlulardaki ve zemin kattaki kullanım koşullarına uyabildiği için böylesine kesimlerde yaygın biçimde kullanılagelmiştir.

Yalın toprak çabuk bozulur. Düzgünlüğü gider. Yeniden toprak doldurup sıkıştırmak gerekir. Çoğunlukla da aktoprak denilen beyaz bir toprakla, ince ve cilalı bir üst tabaka oluşturulur. Sık görülen bir uygulama da bu tür döşemenin kireçle beyaza boyanmasıdır.

Sıkıştırılmış döşeme üzerine zaman zaman taş ve pişmiş toprak kaplama da yapılmıştır. Ama az görülen bir uygulamadır. Daha çok alt kat odalarında ve yazlık evlerin odalarında görülür. Kimi uygulamalarda, toprak üzerine oturtulan ahşap taşıyıcılara çakılarak ahşap kaplama yapılmıştır.

Yapının döşemesi ahşap olabilir. Böylesine bir ahşap döşeme düzeninde, döşeme ya yine ahşapla, ya da taş ve pişmiş toprakla kaplanmışlardır. Bütün bu değişik uygulamalar içinde, Türk evinde en yaygın olarak kullanılan, "ahşap döşeme kaplaması"dır.

Odanın yapı içindeki yeri ne olursa olsun, çoğunlukla bu böyledir. Kaplamanın üzerine çeşitli dokumalar ve halılar kaplandığı için, bu yüzeyler çok yalın ve geniş ahşap tabakalarla oluşturulmuştur.

Döşemeyi taşıyan ahşap kirişlemenin alt yüzü, yapı içindeki yerine göre çok değişik uygulamalar görmüştür. Ama döşeme kaplamasının üst yüzeyi genel olarak hiç değişmez.

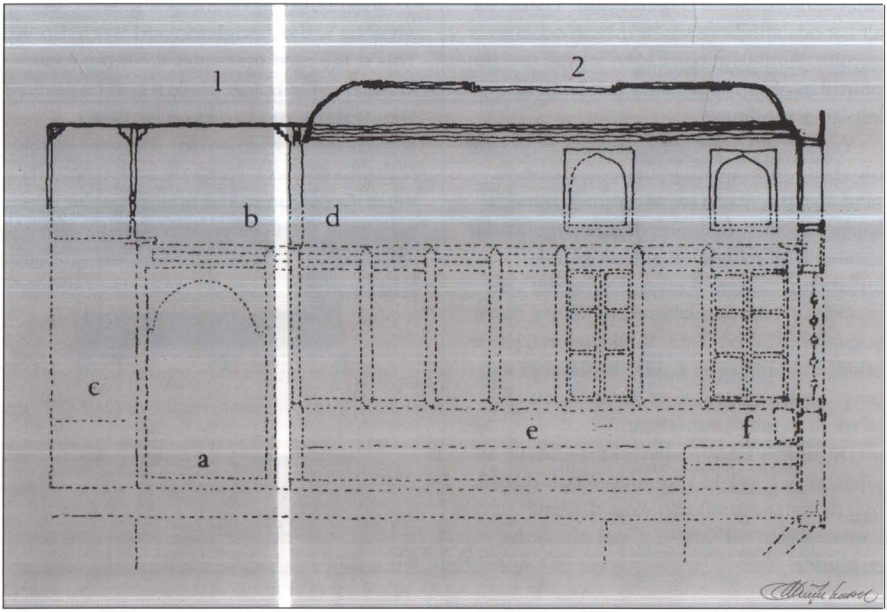
courtyard. Bare earth is easily damaged, it becomes potholed and has to be repaired. A thin shiny upper surface of white clay is laid and is often whitewashed. This compressed earth floor may sometimes be covered by stone flagging or terracotta tiles, although this is not a very common practice and is restricted to the ground floor rooms of summer houses.

In other cases a wood covering is fixed to timbers embedded in the earth and this again may be covered with terracotta, wood or stone but the commonest practice in Anatolia is the straightfonvard wood floor. This is the case no matter what the room's location in the house. Since it is to be covered with textiles and carpets it is simply constructed of wide boards. The undersurface of the floor joists is variously treated according to their position in the house but the upper surface of the floor remains unaltered.

86

Türk evinde oda çevresinin kuruluşunda tavanın etkinliği.
1. Sekialtı.
a. Geçiş alanı,
b. Alçaltılmış tavan,
c. Dolap,
d. Direklik,
2. Seküstü,
e. Temel kullanma alanı, özenli döşeme örtüsü, özenli tavan kaplaması,
f. Sedir, yükseltilmiş alt örtü. Türk evinde tavan kuruluşunu, iç düzenin bütünlüğünden bağımsız düşünmek olanaksızdır. Özellikle alt örtünün oluşturduğu çevre kavramı, doğruca tavanda yansır. Örneğin, odanın en önemli kesimi olan orta alanı, tavanın da en etkili kesimi ile bağlantılıdır. Oysa oda girişindeki alçaltılmış döşemenin tavanı da alçaltılmıştır. Böylelikle döşeme ve tavan bir bütünün parçaları olarak gelişmiştir.

The effect of the ceiling on the design of the room.
1. Sekialti:
a. passageway,
b. lowered ceiling,
c. cupboard,
d. pillars.
2. Seküstü:
e. basic living area with elaborate floor and ceiling cover,
f. sedir, the raised part of the ground cover. The ceiling cannot be regarded as an independent part of the interior. The concept of environment formed by the ground cover is reflected in the ceiling. The central space, the most used area, is directly under the most effective part of the ceiling. But the ceiling is brought down over the lowered floor of the entrance area. Thus the floor and ceiling are developed as parts of a whole.

Anadolu'daki Türk evinde ve odalarında, tavanlar en önemli çevre öğelerinden birisidir.

Türk evinde, odanın kuruluşu açısından, üst örtü oluşturulurken, ilişik bulunan öğelerle birlikte ele alınmasında yarar vardır. Bunlar içinde en etkilisi "alt örtü"dür. Çünkü alt örtü, odanın kullanılışıyla en yakın ilgili olanıdır. Üst örtü, alt örtüyle birlikte bir bütündür bile denebilir. (86) Ama alt kesimin işlevsel doğruluğuna karşılık, üst kesim bu işlevi soyut olarak bütünlemeye yöneliktir.

Alt örtünün bir kesimi olan sekialtı, üst örtünün biçimlendirilmesinde de etkili özellikler getirir. Burada genellikle daha yalın çözümler vardır. Döşeme alçaltılmıştır. Kullanılan alanın üst örtüsüyse "varılması gereken bir sonuç"tur. Böylesine çözümlenmiş ve biçimlendirilmiştir. Döşeme ve duvarların, tavanla olan ilişkileri eleştirildiğinde, bu öğelerin bir bütünün parçaları olduğu kesinlikle görülür.

Bir iç düzen, kavram açısından kesinlikle tanımlanıyorsa, biçim açısından da kesinlik kazanmış olur. Biçimi bozucu çevre etkileri ortadan kaldırılır. Ve böylece "tanımlanmış" bir üst örtü biçimine ulaşılır. Odaların tavan planlarının niçin her zaman ya kare, ya da kareye yakın dik açılı biçimler olduğu, böyle açıklanabilir. Odanın kullanılışından gelen çok özel biçimi, böylece hem tavanın kuruluşunu etkilemiş, hem de tavandan güç kazanmıştır.

The ceiling is one of the most important environmental elements of the Turkish house in Anatolia. There are various theories regarding this and the most feasible seems to be that new practices are strongly influenced by tradition. This, however, holds good only for the early examples because the Turkish house came under the influence of its surroundings and traditions and concepts began to alter with time and affect the house accordingly. There is also the view that relates the extreme attention paid to the ceiling to the fact that the Turks love the interior of the house and want to see special care given to it in contrast to the plain appearance of the exterior.

But no matter what the roots are, it is a fact that past traditions are adhered to inside the house. Therefore, the concept, of the special environment that the Turks created for living in began to undergo fundamental changes under the impact of regional influences once they began to settle. Indeed, in early examples the ceiling is an entity providing a decorative surface and having no connection with the construction of the building.

Odanın üst örtüsü olan tavan, acaba niçin böylesine önem kazanmıştır? Bu konuda çok çeşitli görüşler var. Bunlar arasında "geleneklerin yeni uygulamaları etkilemesi" görüşü daha doğru gibi görünür. Ancak yine de bu görüş, ilk örnekler için geçerlidir. Çünkü çevreden değişik etkiler alan Türk evinde bu gelenekler ve kavramlar zamanla değişiklikler göstermeye başlamışlardır.

Türk evinde ve odasının kuruluşunda tavanlar üzerine gösterilen aşırı ilgiyi "Türklerin ev içini sevdiklerine, yapıların dışındaki yalınlığa karşılık içeride özen görmek istediklerine" bağlayan görüşler de vardır.

Ama kökleri her ne olursa olsun, geçmişten gelen geleneksel davranışların, evin içinde de sürdürülmesi gerçeği de ortadadır. İşte bu nedenle, Türklerin yaşam çevresi için kurdukları özel çevre kavramı, yerleşme sonrasında bölgesel özelliklerin etkisiyle temelde değişiklikler geçirmeye başlamıştır.

Gerçekten eski örneklerde, tavan bütünüyle yapıdan ayrı bir "süsleme ve özen gösterme" yüzeyidir. Süsleme biçimine büyük ilgi gösterilmiştir. Bir anlamda "soyuta varma" alanı olarak bile tanımlanabilir. Bu soyutlama isteğinin yanında, çok akılcı bir tutum içinde, değişik tavan biçimlerine ulaşıldığı görülür. Kurulan tavanın özenle ele alınmasında, süslenmesinde bile, akılcı bir tutumun sürdürülmesiyle de çok ilginç çözümlere ulaşılmıştır.

Böylece, tavan giderek yapıya daha bağlı bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Süslerin

Much attention is paid to the decoration and the ceiling may in a sense be decribed as an area where the abstract is attained. Alongside this desire for the abstract we can observe a rational approach to the problem. The rational approach and the great care given to the decoration produced some interesting solutions in which the ceiling began to acquire a quality more related to the structure and even in the decoration the structural characteristics became apparent.

Later on, as the relation of the ceiling to the building, the room and the interior underwent natural changes, the ceiling began to take the form of a separate decorative surface added to the structure.

In all phases of its development the Turkish house and its rooms were guided by a single principle. This is the existence of a sound and strong concept to be achieved when establishing an environment and adhering to that concept. It may be that this concept, formulated aduring the centuries of nomadic wandering, continued to bear a strong influence in the formation of the top cover of the room.

In order to examine the interesting effect of this concept on the fonmation of the room environment it may be beneficial to take another look at the room in section.

oluşturulmasında bile yapısal özellikler belirginleşmeye başlamıştır.

Bir süre sonraysa, doğal olarak değişmeye başlayan "yapı-oda içi, oda" geleneklerine bağlı olarak tavan kavramı, yapıdan kopuk ve "eklenmiş" bir süs yüzeyi biçimini almaya başlamıştır.

Türk evi ve odaları, geçirdiği evrelerin tümünde, tek bir ilke çevresinde gelişmiştir. Bu da "Çevre kurarken varılmak istenen güçlü bir kavramın" varlığıdır. Ve bu kavramın sürdürülmesidir. Belki de yüzyıllar boyu süregelen göçebelik sürecinde oluşturulan bu kavram, yerleşme sürecine geçildikten sonra, odanın üst örtüsünün kuruluşunda oldukça güçlü bir biçimde etkili olagelmiştir.

Bu kavramın, odanın çevresinin kuruluşu üzerindeki ilginç etkisini inceleyebilmek için yeniden bir oda kesitine göz atmak yararlı olur.

Önceki bölümlerde odanın yatay bir sınırla iki ayrı kesime bölündüğü ortaya konmuştu. Bu yatay sınır, odanın çevresel örgütlenmesinde çok önemli bir görev yüklenmiştir. Sınırın altı, bir insanın o çevreyi kullanması için gereken kesimdir. Bu nedenle de oldukça yalındır. Çünkü bu çevre, odanın tüm işlevsel öğelerinin bulunduğu kesimdir.

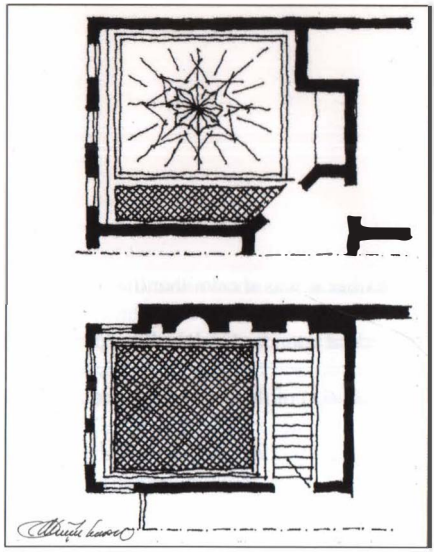
Sınırın üstüyse, bir anlamda işlevsel olarak kullanılmaz. Diğer deyişle "elle tutulamaz".

Buna karşılık "gözle görülebilir". İşte böylesine bir yorum, üst kesimin soyut biçimlere doğru gelişmesini etkilemiş olsa gerektir.

Earlier it was shown that the room was divided into two sections separated by a horizontal boundary and this boundary played a very important part in the environmental organization of the room. The section below the line was the part reserved for use and kept plain. In a sense, the area above the line had no functional purpose; it was out of reach but could be seen by the eye. This interpretation must have affected the development of the top cover towards abstract forms.

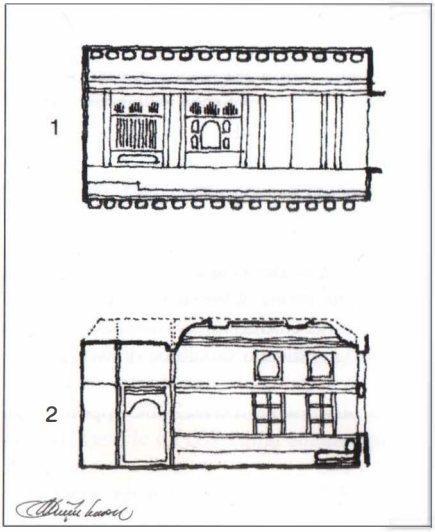
Although the construction of the ceiling follows these principles there is variation according to the type of house and the various rooms in it. There is, of course, a close relationship between the house and the socio-economic status of the owner and the form of the top cover may even reflect the personal affairs of the occupants of the room.

In the construction of the room, the formation of the top cover should be regarded together with its related elements. Of these, the most influential is the ground cover because it is the most closely related to the use of the room. While it may be said that the top and ground covers form a single unit (fig. 86) a distiction should be drawn between the functional use of the lower section and the abstract way in which the upper complements it.

87
Tavan kaplamasının kuruluşunda "kare"ye varma eğilimi.
Türk evinde oda planlan genellikle karedir, ya da kareye yakın biçimlerdedir. Oda planı kare ya da dikaçılı olmayan çözümlerde de üst örtüyü biçimlendirirken "kare"ye varma eğilimi vardır. Bunu sağlamak için tavan çeşitli biçimlerde "dilimlenir".

Tendency towards the square in ceiling design.
Rooms are generally square or near-square in shape. In rooms whose shape is not square or rectangular, the ceiling construction is adapted to form a square. This is achieved by segmenting the ceiling surface.

88
Odanın önemine bağlı olarak üst örtünün biçimlenmesi.
1. Kaplamasız tavan. Yapının taşıyıcı düzeni herhangi bir kaplama ile biçimlendirilmemiştir.
2. Kaplamalı tavan. Yapının taşıyıcı düzeni ile hiçbir ilişkisi bulunmayan, ama odanın geleneksel özelliklerini belirleyecek biçimlerde kaplanmış tavan.

Designing the ceiling according to the room's importance.
1. Plain ceiling with bare joists.
2. Covered ceiling. The cover has no relation to the structure but indicates the traditional character of the room.

Bütün bu ilkelere bağlı olmakla birlikte, tavanın kuruluşu, hem evlere göre, hem bir tek ev içindeki değişik odalara göre değişiklikler gösterir. Ayrıca, doğal olarak, evi yaptıranın toplumsal ve ekonomik durumuyla da çok bağlantılıdır. Çoğu zaman, odayı kullanacak kişilerin özel durumları bile üst örtünün biçimini etkileyebilmiştir.

Gerçekten, odalar çoğunlukla kare biçimindedir. Ama kimi kez, yapının oturduğu doğanın zorlamaları ile dik açılı olmayan odalar da kurulmuştur. Bu gibi durumların hemen hepsinde, tavan için en "uygun" kare yine de bulunmuştur. Bu kare, tavan kaplamasının önemli ve temel kesimi olarak düzenlenmiş, yanlarda kalan kesimler ise değişik yollarla "etkisizleştirilmeye" doğru gidilmiştir. (87) Böylece, iyice kesinleştirilen kare bölüm ise, kolaylıkla geometrik olarak bölünebilir ve süslenebilir.

Üst örtü, gerek bulunduğu yapının, gerekse bulunduğu odanın önemine göre birkaç temel biçimde gelişmiştir. (88)

Çok yalın odalarda, tavan kirişlemesinin alt yüzü, herhangi bir kaplama yapılmadan öylece bırakılmıştır. Burada tavanın kirişleme düzenine bağlı olarak bir düzlem oluşturulmuştur.

Daha özenli odalarda tavan kirişlemesinin alt yüzü kaplanarak üst örtü kurulmuştur. Yaygın bir uygulamadır. Bu tür tavan kaplaması, bulunduğu odanın döşeme kaplamasına bağlı olarak tek bir düzlemde ya da birkaç değişik düzlemde kurulmuştur.

As a part of the ground cover, the sekialti also influences the top cover. Here there are usually easier solutions. The floor is lowered and the top cover resolved accordingly. Upon examination it is seen that the floor and wall relationship to the ceiling is one of three elements forming part of a whole. If an interior arrangement is clearly defined conceptually its form also acquires a clear definition. Environmental defects which deform the shape are eliminated to give a definite form to the ceiling which explains why ceilings are always either square or rectangular.

The particular form of the room given to it by its use also had its influence on the ceiling and gave it strength. Most rooms are square in shape but there are some rooms which are not rectangular due to the terrain on which the house stands. But in such cases a suitable square is found for the ceiling and the remaining area so arranged as to have no effect on the square. (fig. 87) Thus, the clearly defined square is easily divided geometrically and decorated.

The top cover is developed in several basic designs depending on the importance of the building and the room. (fig. 88) In very simple rooms the undersurface of the ceiling beams are left in their natural state and a surface is created conforming to the beam system. In more elaborate rooms the beams are covered to produce the ceiling surface. This widespread type of ceiling is constructed on either a single plane or on several following the floor levels. Several main solution, are found for ceilings on different planes. (fig. 89-92)

89

Türk evinde oda girişinin tavanı ile odanın tavanının ilişkileri. Giriş bölümü ile odanın ortası arasındaki anlam değişikliği, hem döşemede hem de tavanda birbirini tamamlar. Buradaki örnekte de, bu iki değişik anlamlı tavanın birbirleriyle yapısal ilişkileri görülüyor.

Relation between the ceiling of the room proper and that over the entrance. The different significance of the entrance and the centre of the room is reflected in both floor and ceiling. This illustration shows the structural relationship between the two ceilings each with its own significance.

1966

Bu gibi yollarla, bir oda içinde, değişik yüzeylerde kurulan üst örtü, belli başlı birkaç çözümde birleşir (R. 89, 90, 91, 92).

Ancak, zamanla bu işlevsel üst örtü de bir gösteri ve süs biçimine dönüşmüştür. Kasaba ve kentlerde, özellikle dış etkilere açık yerleşmelerde, bu olay daha hızla gelişmiştir.

Üst örtü böylesine biçimlere girerken, zaman zaman diğer işlevleri de yüklenmeye başlamıştır. Buna en güzel örnek, Trabzon'la Rize arasında bulunan bir yapıdır. Bu yapıda baş odanın tavanı, odanın daha uygun havalandırılabilmesi için özel olarak yorumlanmış ve bir havalandırma düzeni kurulmuştur. (R. 93)

This functional top cover developed in time into an area for display and decoration. This development took place most rapidly in urban areas, especially in settlements open to outside influences. As the top cover developed it also began to assume other functions. The best example of this may be seen in a house at Arakli, near Trabzon, where the ceiling of the main room incorporates a ventilation system. (fig. 93)

90
Odanın döşemesindeki seki altı ve seki üstü bölümlerinin tavan kaplamasındaki etkileri. Safranbolu.
Bu örnekte de açıkça görüldüğü gibi döşemedeki biçimlendirme, bütünüyle tavana yansıtılmıştır. Buna ek olarak oluşturulan direklik de bu iki bölüm arasındaki ilişki kesildiğini güçlendirmektedir.

The effect of the sektalti and sekiustu sections of the floor on the ceiling. Safranbolu. In this example, the floor is reflected in the ceiling. The division between the two sections is reinforced by the pillar.

1972

1966

91
özenli bir yapıda, iç içe karelerle gerçekleştirilen tavan kaplaması. Osmaneli. Bu tür örneklerde oluşturulan tavan kaplaması, yapısal özelliklerden çok, simgesel değerleri dışa vurmaktadır.

Use of concentric squares in ceiling decoration of an elaborate room. Osmaneli. This type of ceiling emphasizes a symbolic value rather than the structural characteristics.

Anadolu'daki Türk evinin tavan kaplamasının bu kavramsal özellikleri yanında, yapısal kuruluş açısından önde gelen özellikleri üzerinde de durmak gereklidir.

Üst örtünün yapıya bağlı özellikleri ne olursa olsun, kaplama yüzeyinin kuruluşu ve değerlendirilişi açısından da belirli ilkelere uyulmuştur (R. 94)

Alongside the conceptual characteristics of the ceiling in the Turkish house, emphasis must also be laid on its main constructional characteristics. Irrespective of their structural features, the ceilings always follow certain principles in the decoration of the covering surface. (fig. 94)

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

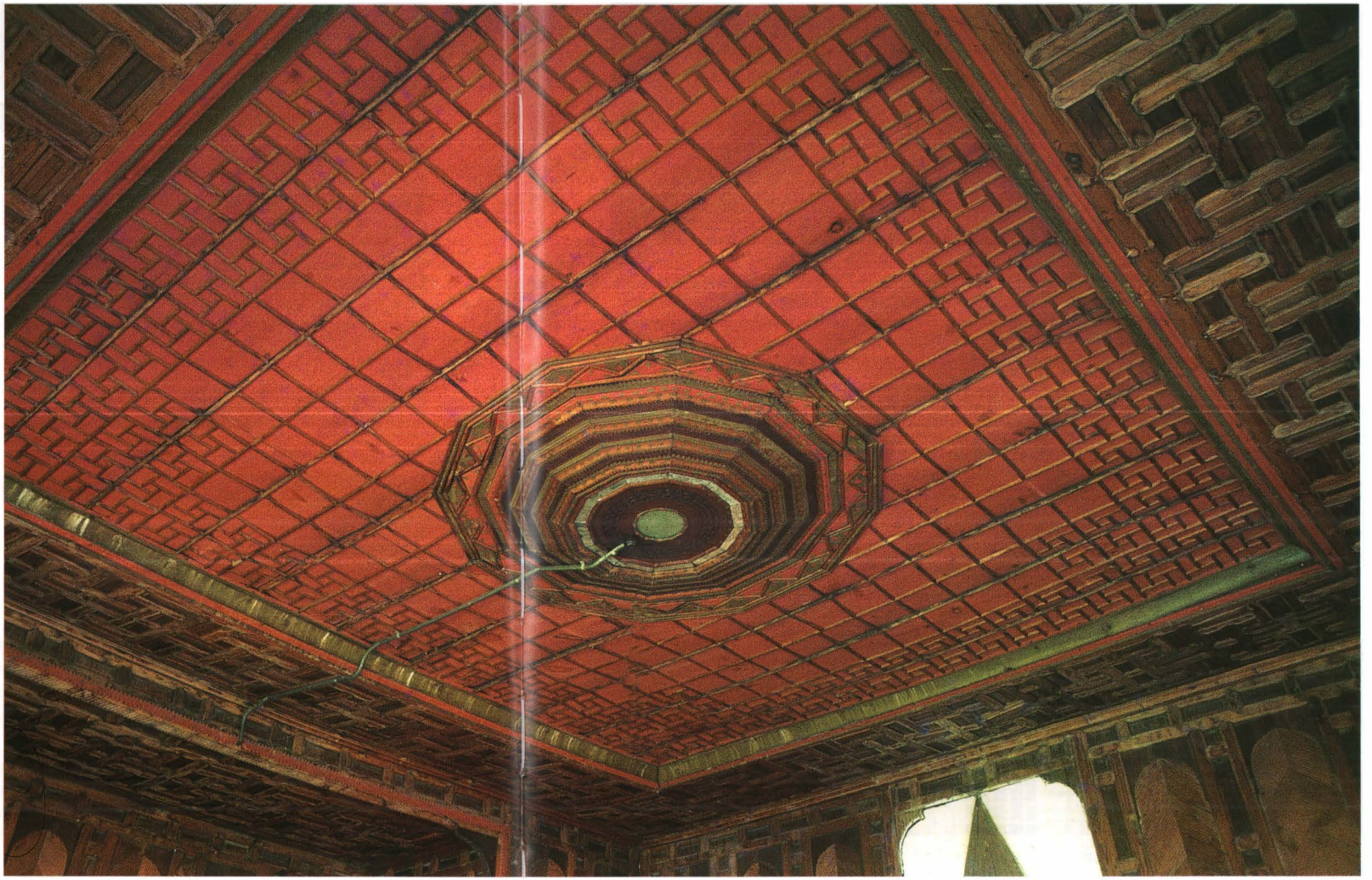
- Tavan kirişlemesinin alt yüzüne herhangi bir kaplama yapılmamıştır. Açık bırakılmıştır.
- Tavan kirişlemesinin alt yüzü, küçük boyuttaki düz ahşaplarla kurulmuştur. Ahşap kirişleme üzerine kaplanan düz ahşap, ucuz olması ve kolay uygulanması nedeniyle, daha çok evlerin az önemli bölümlerinde ve odalarında uygulanmıştır. Cila ya da boyayla korunur.
- Kirişlemenin altına kaplanacak ahşapların üzeri çeşitli el işleri, oyma, kakma, nakış ve benzeri biçimlerde değerlendirilmiştir. Pahalı olması nedeniyle, çok önemli yapılarda ve az sayıda odada görülür.
- Kirişleme altına kaplanan ahşaplar çeşitli çıtalarla değerlendirilmiştir. Çok yaygın bir uygulamadır. Kolay bir yoldur. Çok değişik sonuçlar alınabilmesi nedeniyle çok uygulanan bir kaplama türüdür.
- Kirişlemenin alt yüzü çeşitli türde geçmelerle bir araya gelen küçük ahşaplarla kurulur. Uygulanması çok zor ve pahalı olduğu için ancak önemli ya da özenli yapılarda uygulanabilmiştir.
- Kirişlemenin alt yüzü, kesiksiz bir malzemeyle kaplanmıştır. Bu iş için çoğunlukla dokumalar, alçı kullanılmıştır. Böylece yapıdan gelen etkiler ortadan kaldırılmıştır. Yüzeyi kolayca değerlendirilecek, tek parça bir düzlem elde edilmiş olur. Ancak, çok zor ve pahalı bir uygulama olması nedeniyle az görülür.

These may be listed as follows:

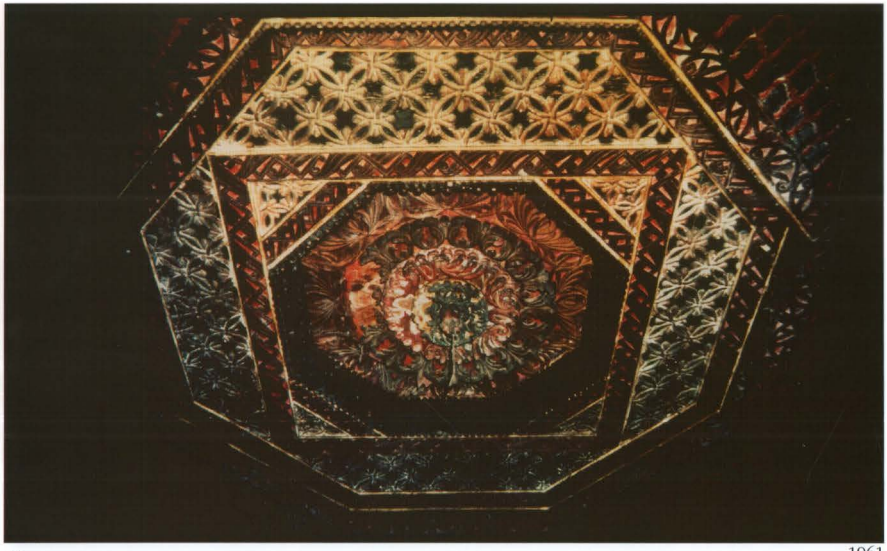
- No covering surface is applied to the beams
- The undersurface of the beams is covered with boarding of small dimensions. As boarding is cheap and easy to fix it is used in the less important parts of the house. It may be polished or painted.
- The boarding is decorated by carving, inlay or other means. This is expensive and therefore restricted to important buildings and a few rooms.
- The boarding conoists of strips of wood. This is a widespread practice and is a simple method of decoration permitting many variations of pattern.
- The ceiling is covered by small panels in a variety of patterns. This is difficult and expensive and therefore restricted to important buildings.
- The beams are covered by a plain uninterrupted surface. Textiles or plaster are generally used. This conceals all the structural features and produces a single surface easy to decorate. This is difficult and expensive and therefore rarely encountered.

92
Çok özenli bir tavan kaplaması ve aşağıya sarkmış orta göbek. Safranbolu.
Bu örnekteki tavan kaplaması, aşırı bir özenle gerçekleştirilmiştir. İçice, çeşitli özellikteki yüzeylerin değişik yöntemlerle kurulmasıyla oluşturulmuştur.

Highly decorated ceiling with lowered centrepiece. This ceiling is extremely elaborate and has been made of various materials in various patterns.

1966

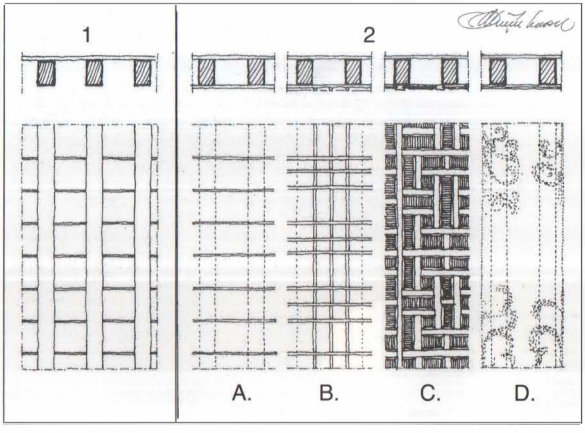

93

1961

Tavan kaplamasında çok özel çözüm. Araklı, Trabzon. Bu tavan kaplaması, temel işlevi yanında, odanın havalanmasını da sağlayacak biçimde çözümlenmiştir. Bu amaçla kaplama değişik yüksekliklerde düzenlenmiştir. Böylece aralardan hava akımı gerçekleşmektedir.

A special ceiling solution. Arakli, Trabzon. Apart from its essential function, this ceiling has been made to provide ventilation as well. To achieve this the ceiling is of varying heights permitting air to flow through the interwening spaces.

Yan Örtü: Dolaplar (Kapalı ve Açık Kullanma Alanları)

Türk evinde, odaların oluşumunu etkileyen önemli öğelerden birisi de "kapalı ve açık kullanma alanları" olan dolaplardır. Ana işlevleri, odada bulunması gereken günlük araç ve gerecin korunmasıdır. Yüklük çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, çiçeklik, feslik, değneklik, tembel deliği gibi, işlevlerine göre isimlendirilmişlerdir. İsimlendirmedeki bu yalınlık, biçimlendirmede de görülür. Gerçekten de bütün boyutlar, en uygun kullanmayı sağlayacak biçimde gerçekleştirilmişlerdir.

Dolapların, Türk evi içindeki durumu incelenirse, kuruluşunda ilginç değişimlerin uygulandığı görülür. (R. 95, 96, 97, 98)

Eski örneklerde, dolabın kesinlikle tanımlanmış bir işlevi vardır. Bu nedenle kuruluşunda gereksiz biçimsel davranışlar ve özen yoktur. Temel amaç belirli araç ve gereci içinde bulundurmaktır. Daha sonraki örneklerde, açık alanların, değerli araç ve gereci sergilemek için düzenlenmiş boşluklara dönüştüğü görülüyor. Üstelik daha yakınlarda, masa, iskemle, karyola gibi yer değiştirebilen çevresel öğelerin, geleneksel Türk evine girmesiyle, dolap kavramı büsbütün bir özenti ve süs gösterisi durumuna dönüşmüştür. Böylece, boyutları, kavramları, biçimleriyle, kısacası tümüyle değişmişlerdir.

Türk evindeki böylesine bir değişim geçirmiş olan dolapların kuruluşu incelenirse, ilginç çevresel çözümleri olanaklı kılan evrelerden geçildiği görülür.

The Side Cover: Cupboard (Open and Closed Utility Areas)

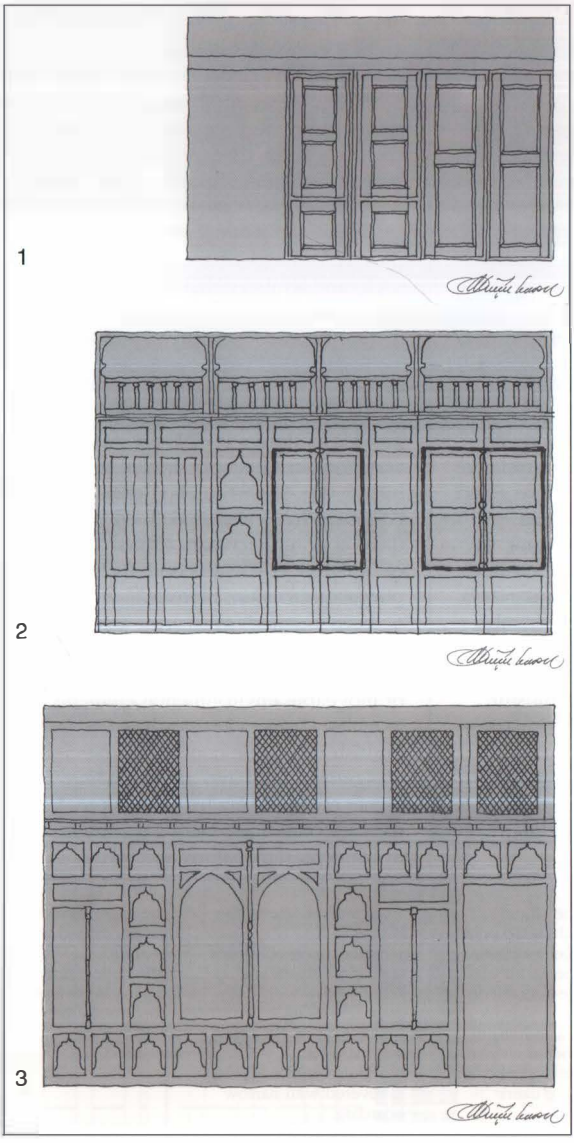
One of the prominent features of the room of the Turkish house is its cupboards, utility areas which may be open or closed. Their main function is to store utensils which must be kept in the room for daily use. They have been given names according to their functions such as yüklük (bedding), cubukluk (pipe closet), kavukluk (turban), testilik (pitchers), peşkirlik (napkin), lambalik (lamps), cezvelik (coffee pot), fincanlik (cups), çiçeklik (flowers), feslik (fez), degneklik (walking stick) and tembel deligi (literally, lazy niche, one within easy reach when sitting or reclining).

The simplicity of nomenclature is also reflected in the shape of the various cupboards and all their dimensions are designed to provide optimum use. There are numerous variations in the cupboards of the Turkish house. (fig. 95-98) In early examples the cupboard has a clearly defined function and there is no unnecessary formal approach or elaboration its construction. Its fundamental purpose is to store utensils.

In later periods open areas are transformed into niches for the display of valuable objects. In more recent times, with the appearance of moveable environmental elements such as tables, chairs or bedsteads in the traditional Turkish house the concept of the cupboard was transformed into an area where the owner could display his possessions. In short, the cupboard underwent a complete change in concept, dimensions and form.

94
Türk evinde tavan kaplamasının yüzeyinin kuruluşu.
1. Yalnız tavan kirişlemesi ve üst kaplama ile kurulan düzen.
2. Tavan kirişlemesinin altının örtülmesi ve değerlendirilmesiyle kurulan düzenler:
A. Tavan kirişlemesinin alt yüzü, küçük boyuttaki düz ahşaplarla kurulmuştur.
B. Kirişleme altına kaplanan ahşaplar, çeşitli çıtalarla değerlendirilmiştir.
C. Kirişlemenin alt yüzü çeşitli türde geçmelerle bir araya gelen küçük ahşaplarla kurulmuştur
D. Kirişlemenin alt yüzü kesiksiz bir malzemeyle kaplanmış ve üzeri süslenmiştir.

Design of surface of the ceiling.
1. System using only joists and upper storey floorboards.
2. System using undercover of the and decorating it.
3. a under surface of joists is covered with narrow boarding.
b. the boards are decorated with strips.
c. the under surface of the joists is covered with panelling,
d. the unders urface of the joists is covered with a continuous the surface which is then decorated.

95
Türk evinde, odaların önemine ve gelişim sürecine bağlı olarak dolap düzeninin irdelenmesi.
1. İşlevlere uygun ve yalın bir biçim. Genellikle süs yoktur. Tavan yüksek değildir. Tutumlu bir çözüm görülür.
2. İşlevlere uygun olmakla birlikte "süslenmiş" bir biçim. Çözümde belirli bir özen görülmektedir. Ama aşırı değildir. Oda yüksekliği çoğaldığı için; dolabın üstü için özel çözümler gerekmeye başlar.
3. Aşırı bir özen gösterilmiş bir biçim. Kapalı alanlar azalmıştır: Buna karşılık değerli nesneleri "sergilemek" amacıyla açık alanlar çoğaltılmıştır.

The cupboard system according to the importance of the room and its development.
1. Simple design fulfilling its function. Generally undecorated. Low ceiling. An economical solutions.
2. Functional but also decorative design. A limited elaboration in the solution. With higher ceilings special solutions of the top of the cupboards are needed.
3. A very elaborate design. Less covered areas to provide more open spaces for display of objects of value.

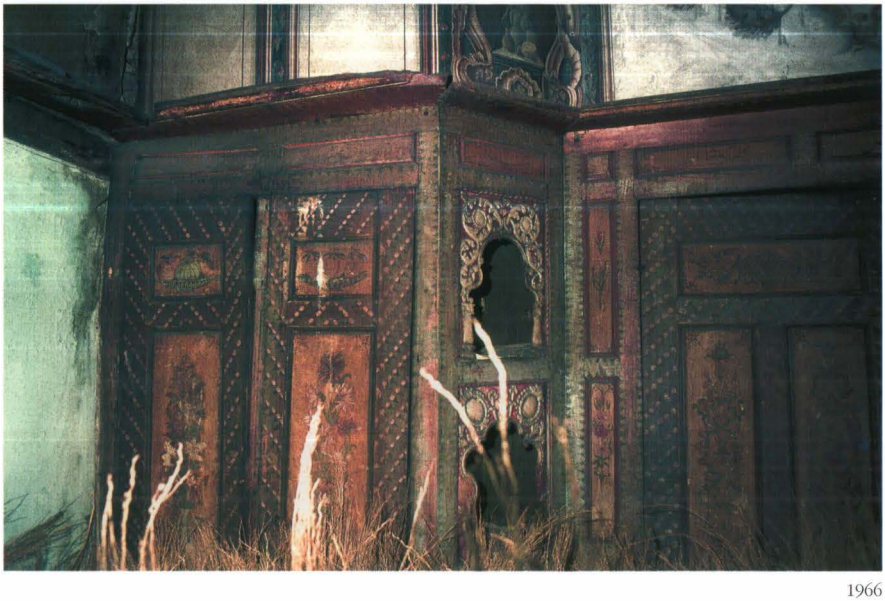
96
Türk evinde, yalın bir dolap düzeninden bir ayrıntı. Bursa. Solda "yüklük" kapağı, sağda ise açık "gözler" görülmektedir. Dolabın çok yalın bir düzeni ve doğru bir kuruluşu olduğu görülmektedir.

Detail of a simple cupboard arrangement, Bursa. Left, door of the bedding cupboard; right, open niches. A very simple and straightforward design.

97
Türk evinde, yalın bir kuruluş içinde, özenli bir dolap. Kütahya. Bu örnekte, geleneksel dolap düzeninin bütün temel özellikleri görülmektedir. Yalın bir kuruluşu vardır. İşlevlerine uygun olarak "doğruluk içinde" çözümlenmiştir. Bununla birlikte titiz bir özen görülmektedir.

Elaborate cupboard in a plain construction, Kütahya. An example of a traditional cupboard arrangement. Of simple construction and appropriate to its function. Note also the care with which it has been made.

1966

Oda içinde yararlı kullanma alanının üst sınırı olan açık raf, hem bir kullanma öğesidir, hem de yapısal öğelerin görsel birleştiricisidir. Gerçekten de bu raf, gerek odanın işlevi içindeki yeri, gerekse kapı, pencere, ocak, parmaklık gibi yapısal öğelerle ilginç bağlantılar kurmak amacıyla kullanılmıştır.

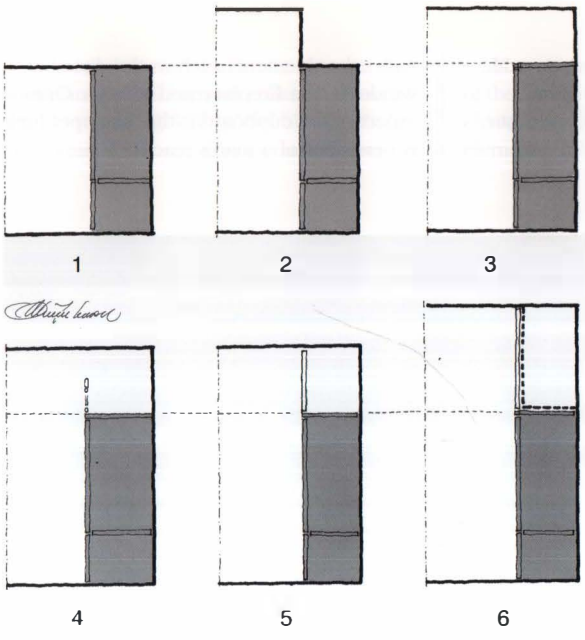
The open shelf forming the upper limit of the usable area of the room is both a utility element and a visible link between structural elements. It has an interesting relationship with other elements such as the door, windows, the fireplace and railings. One aspect of the cupboard is that its upper limit is never out of a man's reach.

98
Türk evinde, çok özenli bir dolap düzeni. Bursa. Bu örnek gerek kuruluşu, gerekse süslenmesi ile çok özenli bir çözümdür. İşlevlerini aşan bir "biçimlendirme" görülür. Açık alanlar çoğaltılmıştır. Kapaklar çok değerli el işlemeleriyle değerlendirilmiştir.

A highly elaborate cupboard arrangement, Bursa. An example of great elaboration of construction and decoration. A formalism exceeding function is noted. More open spaces and the doors are very expensively hand decorated.

1966

99
Türk evinde dolap kuruluşundaki temel ilkeler ve "yararlı kullanma yüksekliği" nin çeşitli çözümlerdeki durumu.
1. Alçak tavanlı odadaki dolap.
2. Yüksek tavanlı odadaki dolap. Üstü örtülü.
3. Yüksek tavanlı odada dolap. Üstü açık bırakılmış.
4. Dolabın üstü yarı kapalı olarak kullanılıyor.
5. Dolabın üstü kapalı.
6. Çok yüksek tavanlı odada kullanılmayan kesim, duvar kaplamasıyla çözümlenmiştir.

Several examples of cupboard construction keeping the height within arm's reach.
1. Cupboard in low ceiling room.
2. Cupboard in high ceilinged room with enclosed top space.
3. Cupboard in high ceilinged room with upper space left open.
4. Top space of the cupboard is semi-enclosed.
5. Top space is enclosed.
6. In very high ceilinged rooms the top space is left unused and enclosed by the wall

Türk evinde ve odasında, dolapların kuruluşunda çok ilginç bir başka yön daha vardır. Dolabın üst sınırı, insan elinin uzanabileceği yüksekliğin üzerine kesinlikle çıkmaz. Bu da bütün biçimsel değişimlere karşı, dolaplarda değişmeyen önemli bir boyut sorunu olduğunu gösterir. Gerçekten dolabın türü, biçimi ve boyutu her ne olursa olsun, tümünde değişmeyen tek ortak özellik budur. Yararlı üst sınır olan raf, genellikle dolabın da üst sınırıdır. Özel durumlarda dolabın üst sınırı olamadığı, ikiye bölündüğü görülebilir. Ama bu kez de dolapta daha çok ve daha az kullanılan kesimler oluşturulmuştur. Alt kesimin daha kolay kullanılabilir olmasına karşılık, üst kesim daha az kullanılacak gibi gerçekleştirilmiştir.

Bütün bu değişik biçimleri, bir dizge içinde ele alırsak, bu açıdan ilginç ilkeler ortaya çıkar (99).

This shows that there is an important and invariable dimensional problem despite any variations of form. Indeed, this is the only common characteristic which remains invariable among all the variations of type, shape and size. The shelf marking the upper limit of the useful area is also the upper limit of the cupboards.

In certain cases we see that the cupboard goes above this upper limit and then it is divided into the more or less frequently used parts. The lower part is more easily used and the upper part is arranged with its less frequent use in view.

All these forms may be systematized on the following principles (fig. 99)

- Çok alçak tavanlı odalarda, dolap, tavanla döşeme arasında, kesiksiz olarak yer alır. Bu ilkel evlerde ya da önemsiz odalarda görülen bir uygulamadır. Dolabın en yalın durumudur. Kolay ve ucuz bir yoldur. Çoğunlukla süs yoktur. Tavan yüksekliği biraz daha artarsa, dolap birkaç türlü gelişme gösterir.
- Bunlardan birincisi şöyledir. Dolabın üst ucunun bittiği yerden başlayan duvar, düz olarak tavana kadar yükselir. Dolabın ön yüzüyle duvar, bir düşey düzlem oluşturur.
- Bu çözüm, bir başka gelişim daha göstermiştir. Duvar düz olarak tavana kadar çıkar. Dolap ise bittiği yerde kalır. Üstte bir girinti belirir.
- Bir ileri durumda, üstte kalan boşluğun, az da olsa kullanılması amaçlanır. Böylece hem oda yüksekliği kullanılmış olur, hem de biçim değişmez.
- Üst bölüm açık bir alandır. Önünde çeşitli biçimde direklikler bulunabilir. Bazı yörelerde burası meyvelik olarak kullanılır. Üst kesimin kapalı bir biçime getirilmesi, bu durumun son aşamasıdır. Böylece oda yüksekliğince ve bütünüyle kapalı bir kullanma alanı elde edilir. Üst bölüm, kapaklarla korunmuş olabileceği gibi, kafes de olabilir. Kentlerde yaygın bir biçimdir. Süsçü bir tutum olarak özetlenebilir. Kapalı alanlar çoğunluktadır.
- Çok yüksek tavanlı odalarda dolap daha da özel durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Duvarın yüksekliği yüzünden dolap, belli bir yükseklikte kesilir. Ancak, genellikle çok özenli odalar bu kadar yüksek olabilir. Bu durumda da dolabın bittiği yerden, tavana kadar olan kısım, odanın özelliklerine uyularak değerlendirilmiştir. Görüldüğü gibi dolap artık temel işlevinin yanında, bir gösteri alanı biçimine dönüşmüştür.

- In rooms with very low ceilings the cupboard continues uninterrupted from floor to ceiling. This practice is followed in primitive houses or unimportant rooms. It is the cupboard in its simplest form. It is easy and cheap to build and is generally without decoration.
- When the ceiling is given added height, the cupboards underg several changes.
- Firstly, the wall continues vertically beyond the top of the cupboard. The front surface of the cupboard andthis portion of the wall are on the same plane.
- In a second variation, the wall continues up to the ceiling but a recess appears above the cupboard.
- In the next variation, the purpose is to make at leastpartial use of the cavity above the cupboard. Thus the total height of the room is put to use and the form does not change.
- The open area above the cupboard may be given rails or posts at the front. In some regions this space is used for storing fruit. The final phase in this case is the closing of the space to provide a closed utility area for the whole height of the room. The upper section is closed by either a door or lattice and is a common practice in urban houses. This may be considered a decorative approach. Most of the space is now enclosed.
- In rooms with very high ceilings other problems arise with the cupboards. Due to the height of the wall the cupboard has to stop at a given height. Generally, only very elaborate rooms attain this height and here the space between the top of the cupboard and the ceiling is used according to the character of the room. Here, the cupboards's basic function is partly turnedinto a display area. There

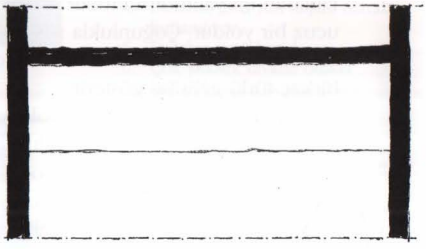
Kapalı alanlar azalır. Değerli nesnelerin sergileneceği açıklıklar çoğalır. Kullanılmayan üst taraf süslenir. Kapaklara ve diğer parçalara aşırı ilgi ve özen gösterilir.

are less enclosed spaces, the openings beign used for displaying valuable objects. The unused upper area is decorated and extreme care is paid to the doors and other parts.

100

Türk evinde, oda kuruluşunda dolabın bir iç düzen öğesi olarak etkinliği. (Çok çeşitli örneklerin irdelenmesinde kolaylık sağlamak amacıyla, örneklerin birkaçında ölçek değiştirilmiştir.) İki duvar arası tek bir dolap olarak çözümlenmiştir. Bu çözümde, dolap iki duvar arasını tümüyle doldurmuştur. Yakınında oda girişi ve kapı bulunmadığı için kesiksiz bir bütün olarak kurulabilmiştir.

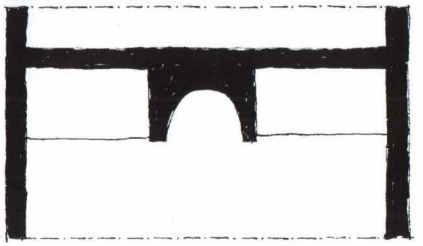
The influence of the cupboard as an environmental element. (In some of the examples the sale has been altered.) Continuous cupboard between two walls. Here the cupboard entirely fills the space between two walls since there is no entrance or other obstacle.

101

Dolap düzeni çeşitli nedenlerle küçültülmüştür. İki duvar arasını tümüyle doldurmaz.
A. Duvar tam ortadan bölünmüş ve ortasında ocak düzenlenmiştir. Ocağın iki yanı genellikle dolap olarak çözümlenir. Ama bu durumda ocak daha etkili bir iç düzen öğesi olarak görülür.

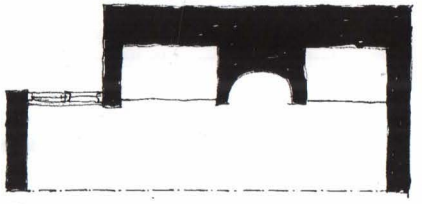
For various reasons the cupboard is reduced in size and no longer fills the space between two walls.
A.The wall is broken by the fireplace in the middle. Cupboards are generally built on both sides of the fireplace which is given the most prominent position.

A.

B. Duvarın bütünlüğü içinde, dolaplar, ocak ve pencere yer almıştır. "Ocak-dolaplar-pencere" bir düzlem oluşturmuştur. Böylece üç değişik içdüzen öğesi bir bütünleşme içine girer. Ocağın etkisi azaltılmıştır.

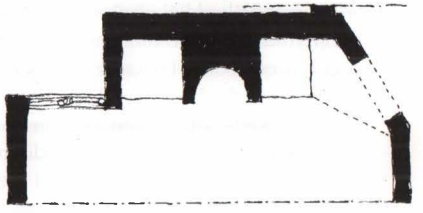
B. Cupboard, fireplace and window all in one wall. All three elements constitute an unbroken plane. Thus three elements make up a whole. The effect of the fireplace is reduced.

B.

C. İki duvarın arası, çeşitli yapı öğeleri ve ocak ile bölünmüştür. Ocak, dolaplar, pencereye ek olarak, oda girişinin ve çevresinin de bir bütün olarak çözümü odanın bu yüzeyinin karmaşıklaşmasına neden olmuştur.

C. The space between two walls is split by environmental elements.
The solution of fireplace, cupboards and windows and the entrance treats th§m as a whole and gives great complexity to this surface.

C.

Odaların Kuruluşunda Dolapların Bir Çevre Öğesi Olarak Durumları ve Etkinlikleri

Anadolu'daki Türk evinin ve odasının oluşumunda dolaplar bir yan örtü gibi değil de, bir plan öğesi gibi görülebilirler mi? Bu açıdan bakıldığında da, dolapların gerçekten de belirli ve güçlü bir katkıda bulundukları açıklıkla izlenebilir.

Odalarındaki bu gelişimin yanında, yan duvar örtüsünde az da olsa "kaplama" niteliğinde uygulamalar görülür. Bu amaçla en çok kullanılan malzeme ahşap olmuştur. Ancak pahalı bir iş olduğu için çok özenli uygulamalarda kullanılabilmiştir.

Bu kaplamalar çoğunlukla, ahşap çerçevelerin arasına yerleştirilen çeşitli yüzeyler ya da küçük boyuttaki ahşaplarla kurulmuştur. Bu ahşapların üzerinde ayrıca çeşitli yöntemlerle ilginç süslemeler de yapılmıştır. Bu örnekler, genellikle oda girişinin çevresinde görülür. Ama yine de odada en az yer alan öge duvar kaplamasıdır. Bu da bir anlamda Türk evinin özelliğidir denilebilir.

Anadolu'daki Türk evinde odanın bütününün kuruluşunda dolapların bir öğe olarak işlevini kolaylıkla izleyebilmek için, duvarların ve dolapların bu açıdan ilişkilerini gösteren bir dizi örnek üzerinde gözlem yapmak gereği vardır.

Bunu gerçekleştirmek için, dolabın kendi başına bir düzen, duvarların ise diğer bir düzen olduğu gözönüne alınarak örnekler şöylesine irdelenebilir. (100-107)

The Position of the Cupboards and its Effect as an Environmental Element in the Design of the Room

Can the cupboards be regarded as an integral element of the plan and not just as a side cover in the design of the room of the Turkish house in Anatolia?

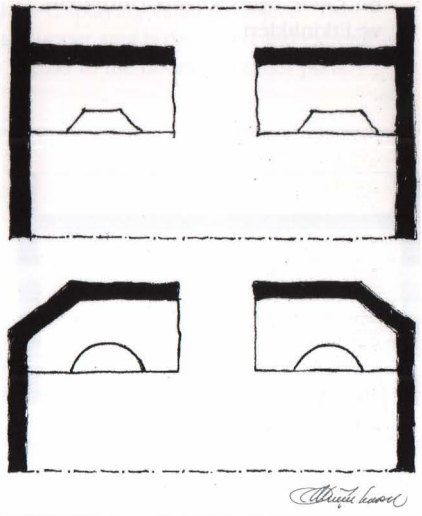
It is apparent that the cupboards have indeed made a strong and definite contribution to it. Though rarely seen, some covering is given to the wall, the most common being wood panelling. This is, however, expensive and therefore restricted to the more elaborate rooms. The system used is usually the insertion of small dimension panels and strips into a framework producing interesting patterns. Such decoration is usually to be found around the entrance to the room. It is a characteristic of the Turkish house that this kind of wall decoration should occupy the least amount of space in the room.

In order to trace the function of the cupboard as an element of the whole room a whole series of examples showing the relationship between the walls and the cupboards should be examined. This must be done bearing in mind that the cupboard and the wall constitude two separate systems their own. (fig. 100-107)

102

Odanın girişi, dolabın ortasında yer almıştır. Bu tür oda girişleri çok yaygın değildir. Çünkü Anadolu'daki Türk evinin temel ilkelerine uygunluğu tartışılabilir. Bunu örnekleyen iki çözüm, gerçekte temel ilke açısından çok değişik de değildir. Daha çok yapısal nedenlerle odaların köşeleri değişik çözümlere ulaşmıştır.
A- Dolaplı duvar yüzeyinin ortası geçit olarak düzenlenmiştir.
B- Duvar yüzeyinin ortasından odaya giriş ve oda köşelerinin değişik çözümleri.

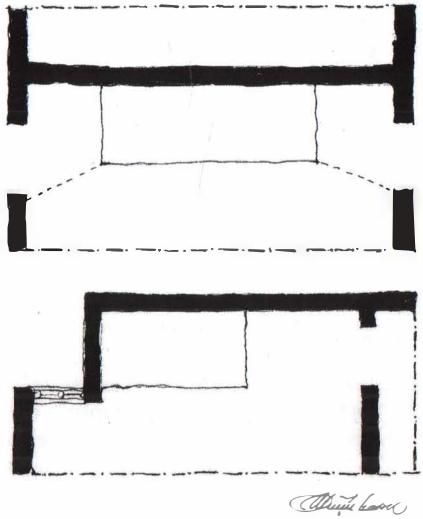
Room entrance between two cupboards. Essentially these two solutions do not differ in principle. The variation at the corners is due more to constructional reasons.
a. The centre of the cupboard wall is used as a passageway.
Such entrances are rare and it is disputable whether it fits the basic principles of the room in the Turkish house in Anatolia.
b. The room entrance at the centre and different solutions for the corners.

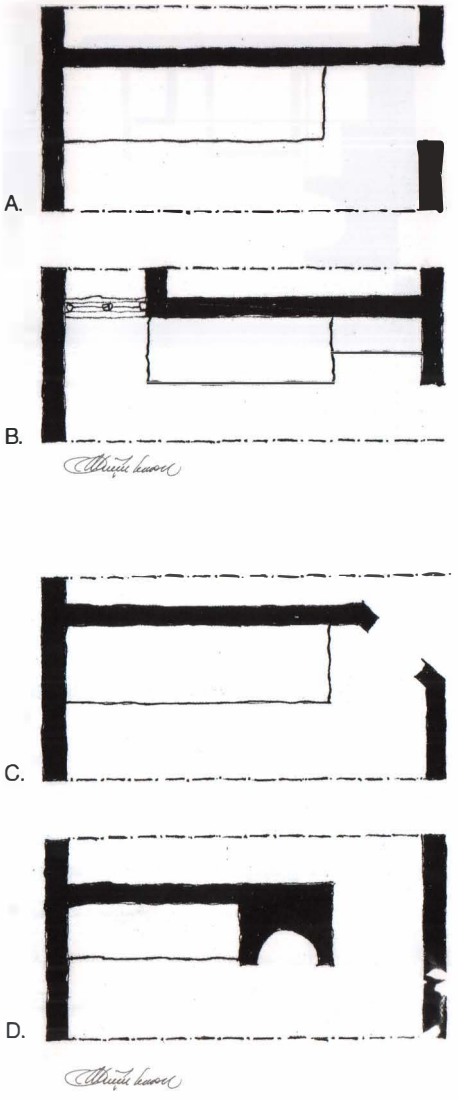

103

Dolap, iki yandaki duvarlardan tümüyle koparılmıştır.
Gerçekte bu tür kopukluk, ancak plan üzerinde gözükür. Ancak genellikle iç düzende yapıya ustalıkla bağlantılar yapılır.
A. Dolap, her iki yandaki girişlerden ötürü, ortada düzenlenmiştir. Dolabın her iki yanının geçit ya da giriş olması çok az karşılaşılan bir durumdur. Özel nedenlerle böyle bir biçim oluşabilir. Ama bir iç düzen bütünlüğü yitirilmeden çözüme varılmıştır.
B. Dolap, bir yandan pencereyle, diğer yandan da kapıyla çevrelenmiştir. Bu gibi durumlarda pencerenin varlığı, o yönde ilginç bir görüş açısının varlığını belirtir. Ayrıca odanın girişi de dolap bütünlüğü içinde çözümlenmiştir.

The cupboard is entirely free of the two side walls but this is skillfully disguised and can only be seen in the plan drawing.
a. Entrances on both side walls determine a central position for the cupboard. But it is very rarely that two such entrances are seen in a single room and this is due to particular causes. However, it has been solved without loss of unity in the interior arrangement.
b. The cupboard is flanked by a window on one side and the entrance area on the other. It is, so to speak, isolated from the environment. The window has been placed where it can provide a pleasant view. The entrance has been incorporated into the whole cupboard area.

104

Dolap çeşitli nedenlerle küçülmüştür. Artık dolabın, bir duvarı bütünüyle oluşturması değil, o duvar yüzeyinin değişik iç düzen öğeleriyle oluşması sözkonusudur.

A. Dolap, odaya giriş nedeniyle bir yana çekilmiştir. En yaygın ve yalın bir çözümdür. Türk evinde bir temel ilke biçimini almıştır. Girişin de bu dolap bütünlüğü içinde çözümüyle çok yalın görüntülü bir yüzey elde edilmektedir.

B. Dolabın bir yanı, odaya girişi sağlamak için daraltılmış, diğer yandan pencereyle kesilmiştir. Giriş dolap düzeninin önüne alınmıştır. Dolap ise duvar yüzeyi içinde küçük bir yer kaplamaktadır.

C. Oda girişinin 45 derecelik bir yüzeyle düzenlenmesi, dolabın küçülmesini gerektirmiştir. Ama buna karşılık giriş bölümünün yorumunda önemli bir değişiklik olmuştur. Diğer bir deyişle, odanın sofaya açılmasında ilginç bir yorum sağlanmıştır. Bu çözüm daha çok sofanın çevresel düzeni açısından etkilidir.

D. Oda girişi ve ocak, dolabın küçülmesine yol açmıştır. Bu tür girişler ve dolap çözümleri, genellikle birbirine bağlı iki odanın getirdiği bir özellik olarak görülür.

Reduction of the size of the cupboard for various reasons. The cupboard no longer occupies the whole wall space and other elements are included in it.

a. To provide the entrance the cupboard is moved sideways. This is the simplest and commonest solution and has been adopted as a basic principle. By incorporating the entrance in the cupboard system a plain wall surface is achieved. Since the end of the cupboard directly faces the entrance the interior is screened.

b. The cupboard's width is reduced to give easier entry to the room and to allow space for the window. The entrance is brought forward from the cupboard. The cupboard now takes up less space and is of less importance.

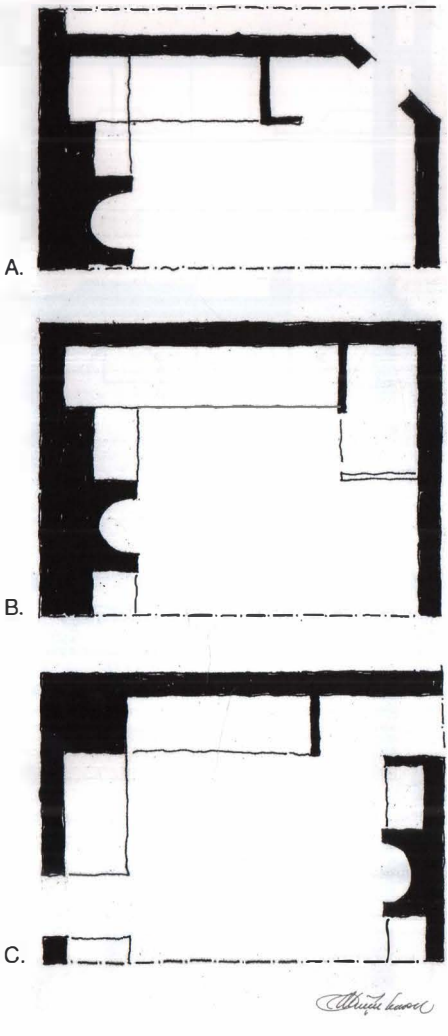
c. The entrance being at a 45 degree angle reduces the size of the cupboard. This also changes the interpretation of the entrance area and its access to the sofa.

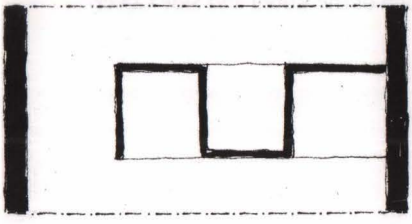
d. The presence of the fireplace and the entrance reduces the size of the cupboard. All these solutions to the entrance should generally be regarded as dictated by the interrelation of two adjacent rooms.

105

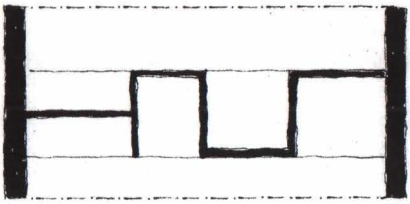
Girişin karşısındaki yüzey, ocakla ortadan bölünmüştür.
Kimi zaman, oda içindeki dolap düzeni, o evin özelliklerine bağlı olarak çok değişik düzenlere ulaştırılmıştır, ilk izlenimde, bu odanın karmaşıklaştığı görülür. Oysa temel ilkelerden çok uzaklaşılmamıştır.
A. Bir duvarda iki yönlü dolap, diğer duvarda ise ocağın iki yan dolabı düzenlenmiştir. Bu tür çözümler, her ne kadar yalınlığını yitirmiş olsa da, iç düzende etkili yorumlara erişmiştir. Giriş ve çevresi değişik özellikler kazanmıştır.
B. Dolaplar iki duvarda düzenlenmiştir. Dolap, odanın birkaç duvar yüzeyine yayılmıştır. Böylece, artık dolap, odanın iç düzeninin kuruluşunda daha karmaşık etkilere ulaşmaya başlar.
C. Dolaplar, odanın üç duvarında birden düzenlenmiştir. Daha çok bir kış odası özelliklerinin görüldüğü bu odadaki dolap yüzeyleri ulaşabileceği en ileri yoğunluktadır. Burada artık odanın yalınlığı değil, karmaşıklığı sözkonusudur.

Cupboards in more than one wall.
This makes the cupboards a more complex element of the interior arrangement.
a. On one wall there are cupboards facing in two directions, on the other the two cupboards flanking the fireplace. These solutions have lost their simplicity but are very effective in the room arrangement. The entrance area now gains additional character.
b. Cupboards on two walls. The fireplace is opposite the entrance dividing the wall area in two. Sometimes the cupboards are differently arranged depending on the peculiarities of the house. Although this may appear complex the basic principles have not been abandoned.
c. Cupboards on three walls. In this room the cupboard system has reached its ultimate concentration. The room now assumes a winter character. It is the complexity rather than the simplicity which becomes the dominant feature.

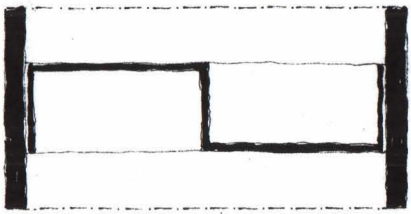

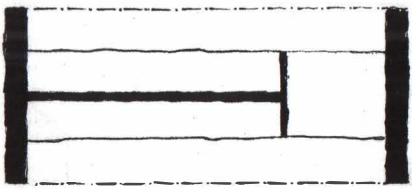
A.

B.

C.

D.

106

Sırt sırta bulunan iki odanın dolaplarının bir bütünlük içinde çözümü. Genellikle eş anlamlı iki odanın bir arada yer aldığı yapısal düzenin getirdiği bir sonuç olarak görülebilir.

A. Dolaplar sırt sırta ve bir bütün olarak düzenlenmiştir. Bu arada, her iki odadan ortaklaşa olarak kullanılabilecek "arınma" çevresi de ilginç bir çözüme ulaşmıştır.

B. İki duvar arasında, her iki yöne dönük bir dolap düzeni kurulmuştur. Böylesine çözümler genellikle sırt sırta yer alan odaların gerçek anlamda eş nitelik ve işlev içinde kullanıldığını gösterir.

C. İki duvar arasında, her iki yönden kullanılan dolap dizisi. Dolap bütünlüğü için ayrılan kesim, her iki yandaki odaların gereksinmelerine bağlı olarak değişik özelliklerde oluşturulmuştur.

D. İki duvar arasında, iki yöne dönük dolap dizisi ve geçit odaların birbirleriyle bağlantılı olması, dolabın çözümünü de etkilemiştir.

The cupboards of two adjacent rooms are back-to-back and form a unit. This arises from a structural arrangement in which two rooms of similar nature are adjacent.

a. Cupboards back-to-back in one unit. This solution permits the use of the common space by both rooms as an ablution area.

b. Arrangement between two walls of cupboards facing both ways. This demonstrates that the functions of the two rooms are identical.

c. A series of cupboards between two walls and facing in both directions. The cupboards in this space are divided according to the needs of both rooms.

d. A series of cupboards facing two ways with a passageway joining the adjacent rooms. This access has kept the cupboard arrangement simple.

Yan Örtünün ve Odanın Biçimlenişinde Ocağın Yapısal Kuruluş Açısından Etkileri

The Effect of the Fireplace on the Design of the Room and Side Cover

Anadolu'daki geleneksel Türk evinde, odanın kuruluşunda, diğer yapı öğelerinin tersine, "çıkıntı" yapan tek öğe ocaktır. Çoğunlukla yapı kuruluşunun elverdiği durumlarda, çok kalın duvarlar içinde çözümlenerek bu çıkıntısı azaltılmıştır.

Ama her durumda, ocağın işlevine bağlı olan, çok kesin bir biçimi vardır. En azından bir davlumbaz sorunu vardır. Ve ister istemez, bu davlumbaz, odanın iç düzeniyle ve kuruluşuyla ilginç ilişkiler içindedir. (108)

Türk evinde az önemli odalarda ve yalın evlerde, ocak biçimi üzerinde fazla durulmamıştır. Genellikle, yalnız ateş yakılacak bölümden ve bacadan oluşur. Kapak ya da davlumbaz yoktur. (R. 109,110)

Kasaba ve kent evlerinde, kış odalarında durum biraz daha değişiktir. Ocak önü çoğunlukla bir kapakla örtülüdür. Böylece hem ısı yitirilmesi önlenir. Hem de bacanın tepmesi azaltılır. Çok karşılaşılan uygulama, bu kapakların, iki yandaki kanallar boyunca, düşey olarak açılıp kapanmasıdır. Bu, oda içindeki ocak çözümlerinin çıkıntı yapmamaları nedeniyle, genellikle küçük odalarda uygulanan yaygın bir biçim olmuştur. (R. 111)

Kasaba ve kent evlerinin özenli ve gösterişli odalarında, ocak, davlumbazla birlikte kurulmuştur. Bu öge, işlevsel biçimi yanında bir süs biçimi alır. Çeşitli gereçlerle uygulanmıştır. Bu gereçler biçimi çok etkilemez. Ahşapla, alçıyla kurulan davlumbaz

The fireplace is the only element which protrudes into the room in the traditional Turkish house in Anatolia. This protrusion may be decreased when the structure of the building allows as in the case of very thick walls. But in every case its function dictates its very definite form. There is the problem of the hood and this inevitably enters into a very interesting relationship with the room. (fig. 108)

Little attention is paid to the form of the fireplace in simple houses or less important rooms. Generally it consists simply of the hearth and chimney and there is no covering or hood. (fig. 109, 110)

The case is somewhat different in the winter rooms of urban houses. Here, the opening of the fireplace is covered over to prevent loss of heat and downdraughts. A common form of cover is one which slides up and down along vertical grooves. As this avoids any intrusion into the room this system is commonly used in smaller rooms.(fig. 111)

In the more elaborate rooms of town houses the fireplace is given a hood and this may become a decorative feature as well as serving its original function. The hood may be made of several different materials but its form is little affected. The hood made of wood and plaster usually protrudes into the room.

genellikle oda içine doğru çıkıntı yapar. (R. 112)

Özellikle iyice ısıtılmak için yapılmış olan evlerde ve odalarda durum biraz daha değişik olur. Bu, ya soğuk bölgelerdeki evlerin odaları, ya da diğer bölgelerdeki evlerin yalnızca kış odaları için sözkonusudur.

Gerçekten de bu odalar her zaman kullanılmaz. Onun için gerektiğinde ısıtılan odalara göre daha az özenle düzenlenmişlerdir. Hem de ısıtılma açısından temel değişiklikler de gerekir. Örneğin;

- Oda kolay ısıtılabilecektir.
- Uzun süre sıcak kalabilecektir.
- Güçlü bir ısıtıcı bulunacaktır.

Bütün bu etkenler, kış odasının duvarının, yan örtüsünün kuruluşunda ve biçimlendirilişinde, ısıtma sorununun önemini ortaya çıkarır. Bu nedenle tüm iç düzende "ısıtılma" kavramı açıkça görülebilir.

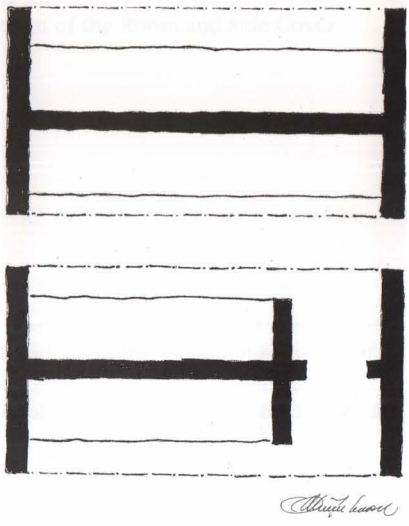
In houses and rooms designed to be well heated the situation may alter. This applies to rooms of houses in cold regions or the winter rooms in others. As the rooms are not in constant use they are left simpler than those which are only occasionally heated. Here fundamental conditions must be met:

- The room must be easily heated
- It must be able to retain heat over an extended period
- A sufficient source of heat must be provided.

All these factors bring out the significance of the heating problem on the construction of the walls of the room and their cover. Thus, the concept of heating may be observed in the overall interior arrangement.

107
Dolaplar, aralarındaki duvarın bütünlüğü içinde sırt sırta düzenlenmiştir. Böylesine davranışlar genellikle yapısal verilere bağlı olarak oluşturulmuştur.
A. Dolaplar tümüyle bağımsız iki odadadır, ama sırt sırta kurulmuştur. Her ne kadar her iki oda, tümüyle bağımsız ise de, yapısal kuruluşun getirdiği verilerle ve kolaylıkla biçimlendirilmiştir. Arada kalan duvar, her iki oda için en uygun dolap yüzeyini sağlamıştır.
B. Dolaplar sırt sırta kurulmuştur. Arada iki odayı bağlayan bir geçiş bulunmaktadır. Bu uygulama önceki örneğin değişik bir çözümüdür.

Back-to-back cupboards separated by a structural element. This arrangement is generally dictated by the structure.
a. The cupboards are built back- to-back and used separately. Although the adjacent rooms are independent due to the nature of the construction it is easy to build such a cupboard system. The blind wall provides the most suitable arrangement of the cupboards in both rooms.
b. Back-to-back cupboards with a passage connecting the two rooms. The cupboards are arranged as in (a) above and this is a simple solution when the need for a passageway arises.

- İki duvar arası, bir dolapla "doldurulmuştur".
- Dolap, iki duvar arasını tümüyle doldurmaz. Çeşitli nedenlerle "küçültülmüştür".
- Dolabın arasında bir başka yapısal öğe bulunabilir.
- Dolap düzeninin ortasında oda girişi yer almıştır.
- Dolap, iki yan duvardan tümüyle koparılmıştır.
- Yanyana bulunan iki odanın dolapları, sırt sırta ve bir bütünlük içinde düzenlenmiştir.
- Yanyana bulunan iki odanın dolapları, bir duvar ya da ayırıcı olmakla birlikte, sırt sırta düzenlenmiştir.
- Dolaplar, odanın birkaç duvarında yer alabilmiştir.

Anadolu'daki Türk evinde, ilginç bir düzenin oluşmasına katkıda bulunan ve önemli bir çevre öğesi olan dolaplar, odaların girişleriyle yakın ilişkiler içindedir.

- The space between two walls is filled by a cupboard.
- The cupboard does not entirely full the space between two walls and is for various reasons reduced
- There may be another structural element within the cupboard
- The entrance may be within the cupboard system
- The cupboard is free of the side walls
- The cupboards of two adjacent rooms are arranged back-to-back as a unit
- There may be a wall or partition between back-to-back cupboards
- Cupboards arranged on more than one wall of the room.

The cupboards as an important environmental element in the Turkish house also have a close relationship with the entrance to the room. There are many variations of this since the entrance is

Bununla birlikte, dolaplan belirli bir düzen içinde ele almak gerektiğinde, genellikle çok sayıdaki örneklerle karşılaşılır. Bunun nedeni, odanın giriş sorununun, odanın kendi iç düzeninden değil, odalararası düzenden daha çok etkilenmesi olarak düşünülmelidir. Odaların temel kuruluş ilkeleri, kapı tarafından "zorlanmış"tır bile denebilir.

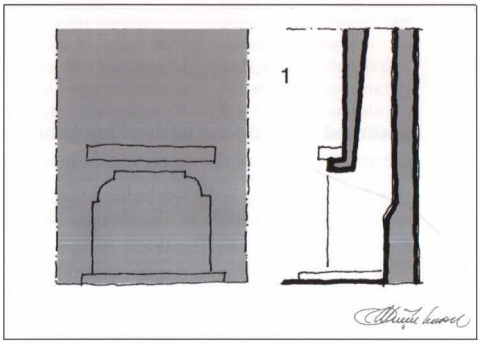
Dolapların kapalı ve açık kullanma alanları olduklarını görmüştük. Bu durum, günlük çeşitli araç ve gerecin kullanılabilmesi için dolap düzeninin geliştirilmiş olduğunu gösterir. Ama bu arada bir başka ilginç işlevin, dolap yapısı ve düzeni içinde yer aldığını görüyoruz.

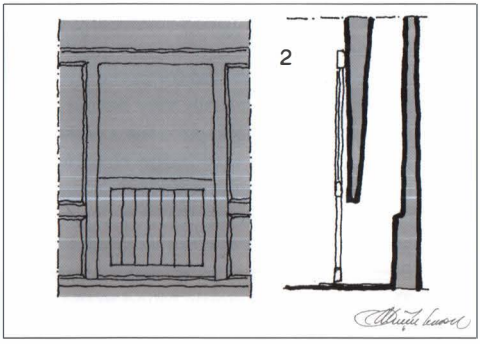
Odalar, içinde bulunan kişilerin, bütün günlük gereksinmelerini karşılarlar. Bu arada yıkanma ve arınma işlevine de oda içinde çeşitli çözümler aranmıştır. Genellikle bu iş için dolabın yapısı içinde, gusulhane adıyla, özel bir bölümün kurulduğu görülür. Bu özel bölüm çoğunlukla yalnız, oturmaya ve su kaplarını koymaya elverişli olacak kadar küçük ve yalındır.

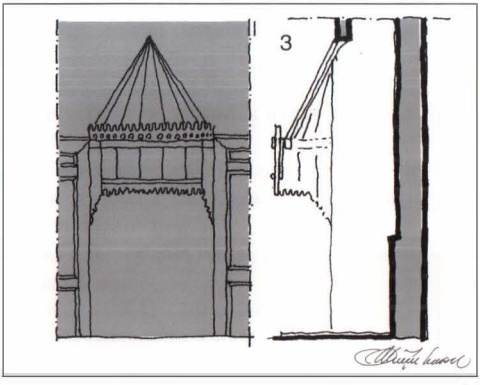
Gerçekte bu bölümü, hem odadan çıkmamak isteği, hem de gözden gizli tutmak gereği, dolabın içinde düzenlenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Özel durumlarda, gusulhane, yakınındaki odanın ocağına yaklaştırılarak "sıcak" tutulmak istenmiştir. Zaman zaman bir çeşmeyle bitişik düzenlenerek su da sağlanmıştır. Gusulhane kavramı, çoğunlukla eski örneklerde görülür. Sonraları Anadolu'daki Türk evinin geçirdiği değişime uyarak, yavaş yavaş anlamını yitirmiş ve ortadan kaybolmaya başlamıştır.

governed more by the relationship between the rooms than by the interior arrangement of the room itself. One could go so far as to say that the principles of the design of the room are dictated by the door.

It has been seen that the cupboards, open or closed, are areas for the storing of articles in everyday use. Since they serve all the functions and activities carried on in the room, they also provide washing and bathing facilities. A special section, the gusulhane (bathroom) is provided for in the overall construction. It is usually very limited in area having only enough space for a person and the water pots. It was designed to eliminate the need to leave the room but at the same time to ensure privacy. To keep it warm, the gusulhane is sited as close as possible to the fireplace. Sometimes piped water is provided. The gusulhane is mostly found in the earlier houses and with time and the development of the Turkish house it lost its significance and eventually vanished.

108
Türk evinde ocağın kuruluşundaki temel ilkeler ve çevresel ilişkileri.
1. Genellikle az özenli odalarda ve yalın evlerde yaygın olarak görülen bu tür uygulamada ocak, "ateş yeri ve baca"dan oluşur. Çoğunlukla herhangi bir kapak ya da davlumbaz yoktur.
2. Açık ocağın daha gelişmiş durumunda, ocak ağzı bir kapakla örtülmektedir. Ocağın oda içine çıkıntı yapmaması ve ısının yürütülmesini önlemesi nedeniyle, özellikle orta Anadolu'da yaygınlaşmış bir uygulamadır. Daha çok kış odasının kuruluşunda görülür.
3. Ocağın etkili bir çevresel öge etkinliği kazanması. Biçimi ile, odanın içinde çıkıntı yapar ve genellikle özenle biçimlendirilmiş olur.

Basic principles of the fireplace in relation to the environment.
1. This is a common type in simple houses and rooms and consists merely of a hearth and chimney. There is generally no cover or hood.
2. A more developed form in which the opening can be closed. This is common in Central Anatolia. The fireplace does not intrude into the room and the cover serves to prevent loss of heat. It is found in the winter rooms.
3. The fireplace becomes an effective environmental element. It intrudes into the room and is elaborately finished.

Ocaklar

Anadolu'daki Türk evinde "iç ortamın ısıtılması", odaların iç düzenlerine ve yan örtüye önemli özellikler getirmiştir. "Isıtılma", yapı içinde değişik gelişimler gösterir. Bir tek evin içindeki odaların ısıtılmasında bile çok değişik çözümler görülmektedir. Ama genellikle Türk evinde ısıtma ve serinletme çözümleri üç temel biçimde gelişmiştir.

Serinletilen Odalar

Yaz evlerindeki serinletilen odalarda, ısıtma açısından herhangi bir işlem yapılmadığı için ısıtma amacıyla herhangi bir özelleşme görülmez. Ancak yine de kolay ısıtılabilecek gibi düzenlenmiş odalar da az değildir.

Isıtılan Odalar

Gerektiğinde ısıtılan odalarda durum oldukça değişiktir. Çünkü odanın her an ısıtılması gerekmeyebilir. Ancak geçici sürelerle ısıtmak gerektiğinden, hem ısıtıcının hem de odanın yapısal özellikleri birbirleriyle çelişik durumlara ulaşabilir. Bu sorun şöyle özetlenebilir:

- Oda, ısıtılmak için yapılmamıştır.
- Isıtıcı olan ocağın gücü sınırlıdır. Ya da mangal gibi ısıtıcılar kullanılır.
- Odanın yapısı içinde bir ocağın bulunması ise, yan örtüye değişik bir özellik getirmiştir.

Gerçekten de "ocak", Türk evinde, "çıkıntı" yapan tek yapı öğesidir. Bu odalar en uzun süre kullanılanlardır. İç düzenleri ve yan örtüleri özenle kurulmuştur.
İşte burada özellik taşıyan bir durum ortaya çıkıyor. Ocak kullanılmadığı zaman, çevre içindeki yeri ve biçimi bakımından nasıl çözümlenecektir? Ya kullanılmadığı süre

The Fireplace

The need for heating introduced an important factor in the side cover of the room. Heating systems underwent various developments within the building and in a single house various methods of heating may be used in the rooms. But generally speaking, the development of the heating system came about in three basic ways.

Cool Rooms

Since no provision is made- for heating in the cool rooms of summer houses, no special characteristics are observed. Nevertheless, there are not a few rooms so arranged as to permit heating.

Heated Rooms

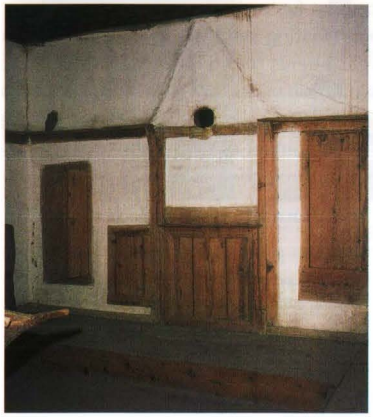
The case is different with rooms which can be heated when necessary. The room does not have to be heated continually and there may be conflict between the structural characteristics of the temporary heater and the room. This problem may be defined as follows:

- The room is not designed to be heated
- The heating capacity of the fireplace is limited and may have to be supplemented by a brazier
- The presence of the fireplace alters the character of the side cover.

Actually, the fireplace is the only structural element that protrudes into the room and is to be found in those rooms which are most in use. The interior arrangement and the side cover of such rooms is elaborate. This gives rise to a special situation - the treatement of the fireplace in its environment when not in

109
Türk evinde açık bir ocak ve çevresinin kuruluşu. Safranbolu.
Çok yaygın bir tür olan bu uygulamada, ocak bir dolap düzeniyle çevrelenmiştir. Ocağın davlumbaz bölümü içinde bırakılan boşluklar, çeşitli işlevler için düzenlenmiştir.

Open fireplace and surroundings, Safranbolu.
This arrangement of the fireplace surrounded by cupboards is a very common practice. The niches in the hood can be put to various uses.

1966

110
Türk evinde açık bir ocak ve genişletilmiş ateş yakma yeri. Safranbolu.
Genellikle açık ocak yalın bir kuruluşla gerçekleştirilir. Ancak, davlumbazın belirgin bir biçimde çözümlenmesi yerine, ateş yerinin çevresine özen gösterilmektedir. Ayrıca bunun, ocağın yakınlarına kadar gelen sedirin ateşten korunması amacına yönelik olduğu da açıktır.

Open fireplace with enlarged hearth, Safranbolu.
A simple construction is generally used for this type of fireplace. Instead of the hood, special care has been devoted to the hearth surround which also serves to protect the sedir which comes close to the fire.

boyunca gizlenecektir. Ve bu amaçla, çoğunlukla kullanıldığı gibi düşey sürme kapaklar kullanılacaktır. Ya da kullanılmadığı süre içinde oda içine ve çevreye değerli bir biçim olarak katılacaktır. Bu bir anlamda, ocak ve çevresinin, yan örtünün değerli bir parçası durumuna getirilmesi demektir.

use. It may be concealed by a vertically sliding cover or it may be left as it is to add value to the environment. Thus the fireplace and its surroundings make a valuable contribution to the side cover.

1966

111
Türk evinde çok özenle düzenlenmiş bir ocak. Safranbolu.
Anadolu'da kasaba ve kent evlerinin özenli ve gösterişli odalarında, ocağın davlumbazı etkili bir içdüzen öğesidir. Çok çeşitli yapı yöntemleri ve gereçleri kullanılmıştır. Çoğunlukla ahşap ve alçı yaygındır. Bu örnekte ise, odanın bütününde kullanılan, geçmeli ahşap işçiliği ve kakma süsler, ocağın davlumbazında da sürdürülmüştür.

Elaborate fireplace, Safranbolu.
The hood is an important interior element in the more elaborate rooms of town houses. A great variety of construction and materials are used, most commonly wood and plaster. In this example the wood panelling and inlay used in the room is continued in the hood.

112
Türk evinde, düşey bir sürme kapakla örtülebilen ocak. Kütahya.
Anadolu'nun sert iklim bölgelerinde ve kış odalarında çok karşılaşılan bir uygulamadır. Ocağın önü sürme bir kapakla örtülür. Böylece hem ısı yitirilmesi önlenir. Hem de bacanın geri tepmesi azaltılır. Genellikle kalın duvarlı yapılarda uygulandığı için, böyle bir ocak, odanın içine bir çıkıntı da yapmaz. İşte bu özelliği nedeniyle de küçük odalarda uygulanan çok yaygın bir çözümdür.

Fireplace with sliding door, Kütahya.
A common practice in winter rooms in harsh climatic regions.
The sliding door prevents loss of heat and reduces draughts from the chimney. This type of fireplace is usually inset into thick walls and does not intrude into the room. Usually seen in small rooms.

CONCLUSION

SONUÇ

Kitabın başından buraya kadar, Anadolu'daki geleneksel Türk evinin oluşum ve evriminde odaların bir birim olarak etkinliğini sürdürdüğü, ayrıntılarına inmeden, ama temel ilkeleriyle saptandı.

Şimdi bütün bu saptamaların ışığında bir değerlendirme yapmak gerekir. Çünkü bu çalışmalar sürecinde, Türk evinin oluşumundaki temel özelliğin, "İç yaşantının saptanması, bunun odayı oluşturması, odaların da çeşitli biçimlerde ve ilkelerle bir araya gelerek Türk evi diye isimlendirdiğimiz ilginç yaşama çevresini oluşturduğu" görüldü.

Bu "içten dışa vuran yaşama çevreleri" gerçekten de neresinden bakılırsa bakılsın, her ne kadar artık günümüzde ortadan kaybolmaya yüz tutarsa tutsun, yeterince ilginç bir yaşam görüşünün sonucunda gerçekleştirilmiştir.

Bütün bunlara bağlı olarak geliştirilen ve Türk evinin temel ilkesini oluşturan bu görüşün son kez bir denetlenmesinde yarar olduğu açıktır. Gerçekten de bu kitabın çeşitli bölümlerinde parça parça irdelenen bu önemli özellik, bir elden ve bir kıyaslama dizgesi ve bütünlüğü içinde değerlendirilirse ne türlü bir sonuca ulaşılabilir?

Anadolu'daki Türk evinin ve odasının oluşumu, gelişimi ve biçimlendirilmesindeki temel ilkeler tek tek saptanmıştı. Bütün bu ilkelere dayanarak oda-yapı ilişkilerini yerine oturttuğumuz zaman bir görüntünün kesinleştiğini görüyoruz. En kısa deyişle, bir yandan yapının verileri, diğer yandan da odanın verileri, birbirlerini karşılıklı etkileyerek, Türk evini oluşturmuştur. Bunu daha kesin, kısa ve toplayıcı bir biçimde ortaya koymak gerekir.

So far this study has examined the extent to which the room has had a continuing effect on the formation and the evolution of the traditional Turkish house in Anatolia. This has been done without going into minute detail but with the purpose of establishing the basic principles.

An evaluation now has to be made in the light of this.

The basic characteristic of the Turkish house is seen to be the definition of domestic life which creates the room and how they are brought together in their various forms to become that interesting environment which we call the traditional Turkish house.

Although it is on the verge of disappearing, this "outwardly reflected living environment"[5] is seen to be the result of an interesting approach to living.

It may be of use to make a final examination of the development of the approach underlying the basic principles of the Turkish house.

So far we have examined this important characteristic in its different elements, but if it is examined as a whole and comparisons made, what will the results be?

Each of the basic principles of the foundation, evolution and development of the rooms in the Turkish house in Anatolia was developed separately. When we put the room-house relationship into its correct perspective and base it on all these principles, a clear and precise picture emerges. In short, the combination and interaction of all the conditions of the building and those of the room result in the Turkish house.

Doğal Etkenlerin, Türk Evinin Evrimine Etkileri Ne Olmuştur?

The Influence of Physical Factors on the Evolution of the Turkish house

Engebeler

Anadolu'nun doğal yapısındaki özelliklerin, geleneksel Türk evinin biçimlenmesini önemli ölçüde etkilediği kesin olarak ortadadır. Ama bu daha çok, yapısal ayrıntılar olarak varsayılabilir. Türk evinin oluşumunda ana ilkelerden birisi "yapıyı doğadan ayırma" eğilimidir. Gerçekten, Anadolu'nun engebeleri, yapıların oluşum kavramlarında değil, doğayla ilişkilerin değişmesinde etken olmuştur. Benimsenen genel biçimi etkileyebilmişlerdir, işte bunun içindir ki Anadolu'nun tüm bölgelerinde tek bir temel yaşama kavramına uyan, ama biçimsel ayrılıkları olabilen yapılar oluşmuştur.

Bu özelliği açıkça görebilmek için iki değişik doğal bölgede kurulmuş olan örnekleri incelemek gerekir. (113)

Oysa doğal etkenlerin, yapıya bu biçimlendirmeyi getirmesi, odaların kendi içlerinde oluşup gelişen kavram ve düzeni etkilememiştir.

Düz bir doğal yapı üzerinde kurulmuş bulunan bir örneğe bakalım. (R. 114) Doğayla değişik ilişkileri, önceki örneğe göre çok değişik olmakla birlikte, odaların kuruluşlarında ve çevre kavramlarında, temel ilkeler açısından herhangi bir çelişki yoktur. Baş oda çevreye açıktır. Diğer oda ise kapalıdır ve iyice korunmuştur.

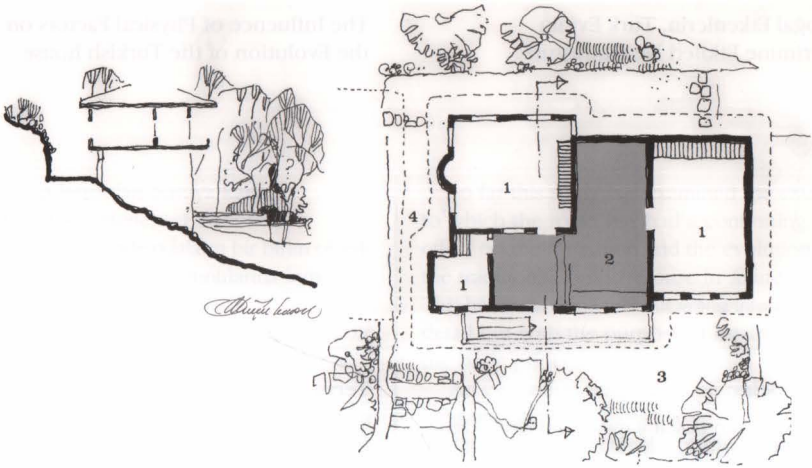
Terrain

The physical characteristics of Anatolia clearly had a great influence on the formation of the traditional Turkish house and especially on the details of its construction. One main characteristic of the Turkish house is a desire to separate the building from Nature. Actually, the Anatolian terrain did not affect the concept of the building itself so much as the relationship between the building and Nature but it could modify the form generally adopted.

This is the reason for the emergence of buildings throughout Anatolia and its different regions which, while conforming to a single basic living concept, display formal differences. This may be seen by comparing houses built in different regions.

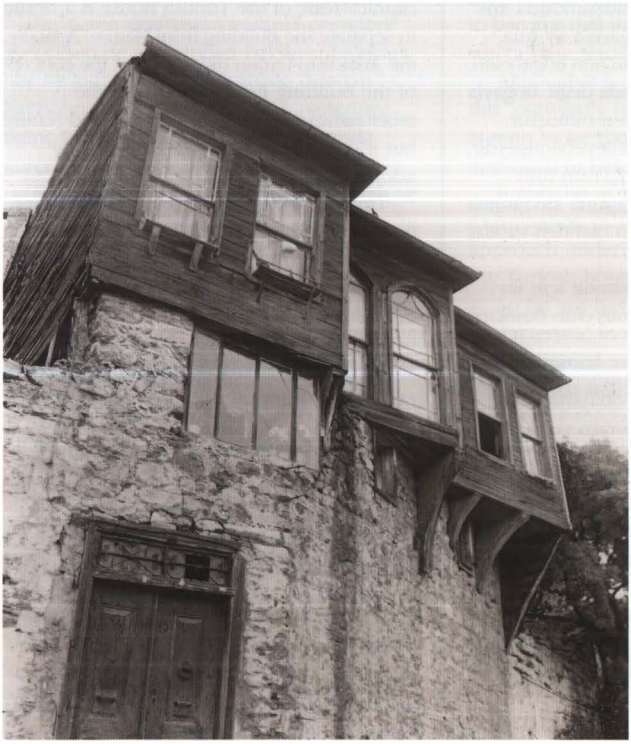
While natural factors had their influence on the formation of the building, they had no effect on the rooms which took their shape and developed independently.

Let us examine examples built on flat and hilly terrains. (fig. 113,114) Although there is a considerable difference in the relationships between these two examples and their natural surroundings, there is no contradiction in the construction of the rooms, the concept of environment or the basic principles. The difference is that the main room of one is open to the environment while the other is enclosed and well protected.

113
Anadolu'da eğimli bir bölgedeki Türk evinin yapısı ve çevresel öğelerin ilişkileri.
Türk evinin oluşumunda ana ilkelerden birisi, "yapıyı doğadan ayırma" eğilimidir. Anadolu'nun engebeli yapısı, yapıların oluşum kavramlarını değil, yalnız doğal yapıyla ilişkilerin değişmesinde etken olmuştur. Bu nedenle bütün bölgelerde tek bir temel ilkeye uyan ama biçimsel değişiklikleri bulunan evler oluşmuştur.

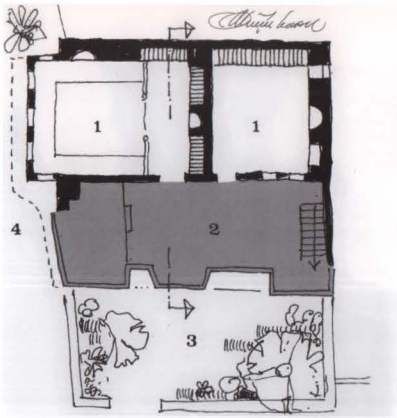
The layout and positioning of a house on sloping ground.
One of the principles behind the Turkish house is a tendency to separate it from nature. The uneven terrain of Anatolia influenced not so much the basic concepts of the building as the building's relation to the natural surroundings. Thus, in all regions houses were built conforming to one basic principle but varying in form.

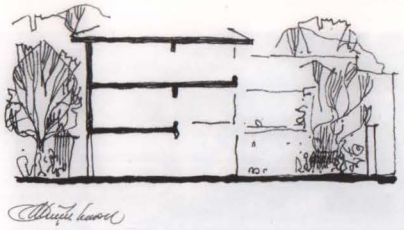

1960

1976

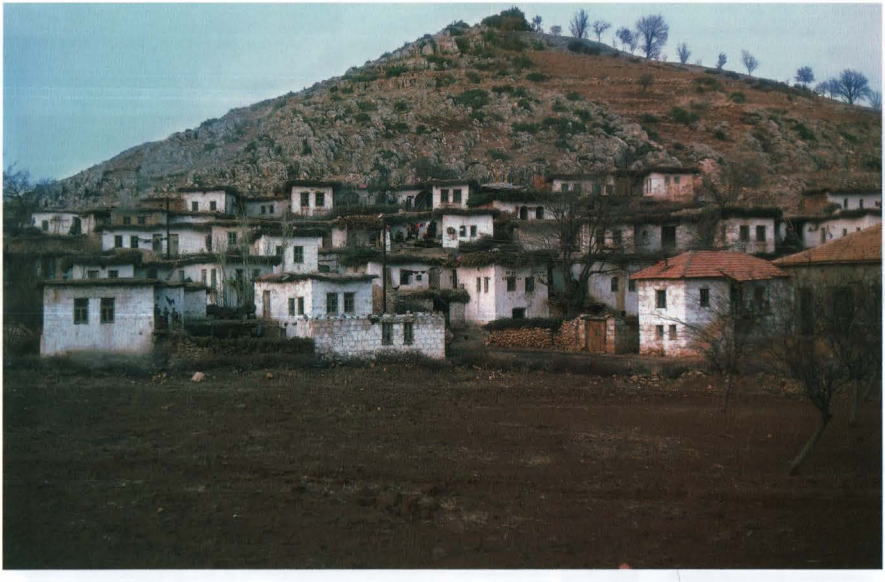
1960

114
Düz bir doğal çevre üzerinde kurulan Türk evinde yapısal kuruluş ve çevresel öğelerin ilişkileri.
Bu evin kurulduğu doğal çevre, bir öncekinin tümüyle tersidir. Oysa odaların kuruluşlarından ve çevreyle ilişkilerinde temel ilkelere herhangi bir uyumsuzluk yoktur.

Layout and position of a house on even ground.
The terrain on which this house is sited is diametrically opposite to that in the previous figure. In the arrangement of the room and their position there is no clash with the basic principles.

1966

1976

1962

İklim

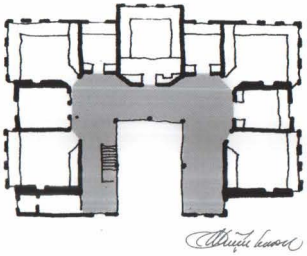
Anadolu'da birkaç değişik iklim bölgesi vardır. Bu nedenle, her değişik iklim bölgesindeki Türk evi, kuruluş biçimi açısından değişiklikler gösterir. Ancak bu değişiklikler odalarla, odalararası ortak alanların ilişkileri olarak görülür.

Yapılarda, iklim özelliklerine bağlı olarak belirli bir doğrultuda yönlenme ya da "toplanma", yoğunlaşma gibi eğilimler görülür.

Yapı içinde yer alan odaların düzeni çevredeki iklim koşullarıyla uyumlu bir biçimdedir. Odalar arasındaki orta alan iyice korunmak amacıyla yapının düzeni gerçekleştirilmiştir.

Anadolu'daki Türk evinin oluşumunda, bölgesel iklim değişikliklerinin etkilerini daha ayrıntılı olarak saptayabilmek için üç değişik bölgeden örnekleri incelemek gereklidir.

Bursa'dan alınan örnekte, ılıman iklim bölgesi yapısının odalarının kuruluş ve düzenlerinde, Türk evinin temel ilkeleriyle tam bir uygunluğu görülüyor. (R. 116)

115
Anadolu'nun sıcak iklim bölgesinde kurulan Türk evi. Bu tür bölgelerdeki yapılarda, iklim koşullarına bağlı olarak belirli bir doğrultuda "yönlendirme, toplama, yoğunlaştırma" gibi çözümler yaygındır. Odaların düzeni, çevredeki iklim koşuluyla uyumlu biçimdedir. Ama, bu örnekte de görüldüğü üzere odaların gerek yapı içindeki düzeni, gerekse kendi iç düzenleri Anadolu'daki Türk evinin temel ilkeleri ile tam bir uyum içindedir. Odaların kavramı değişmemiştir. Ancak yapısının içindeki çevresel düzen bölgesel özellikler kazanmıştır.

Climate

Anatolia has several climatic regions. This gives each region its own particular methods of building. But these peculiarities appear in the relationship between the rooms and the common area serving them. Due to climatic conditions, the houses show a tendency either to face in a definite direction or to cluster together in a dense whole. The arrangement of the rooms is in harmony with the climatic conditions and the house is built to give thorough protection to the common area between the arooms.

In the example from Bursa (fig. 116), the construction and arrangement of the rooms of a house in a moderate climate fully conform to the basic principles of the Turkish house. The common area is kept open to the extent which the climate permits. The solution of the building is very simple and its orientation is a strong feature.

Let us examine the system applied to a house in Kutahya, a region of harsh climate. (fig. 117) There is complete conformity

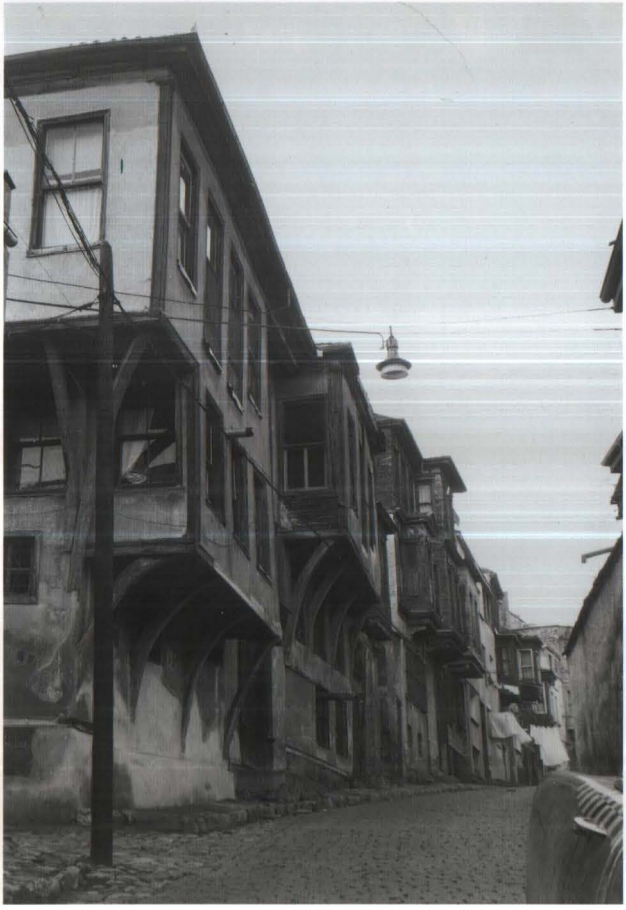
House in a hot climatic region. Orientation, clustering and concentration are solutions used under the climatic conditions of these regions. The rooms are arranged in harmony with the prevailing weather conditions. The layout of the rooms still conforms to the basic principles. The room concept has not been altered and it is only the interior layout which reflects a regional character.

İklimin elverdiği ölçüde orta alan açık tutulmuştur. Ve yapıda, çok yalın bir çözüme ulaşmakla birlikte, güçlü bir yönelme vardır.

Kütahya'dan bir kara iklimi yapısında da bu düzeni arayalım. (R. 117)

Sert iklim koşulları içinde bulunan bir yapının, gerek tümünün düzenlenmesinde, gerekse odalarının kuruluşunda, Türk evindeki temel ilkelere uygunluk, açık orta alan içinde geriye çekilerek korunmuş oda dizisi ve yönelme, açıklıkla görülmektedir.

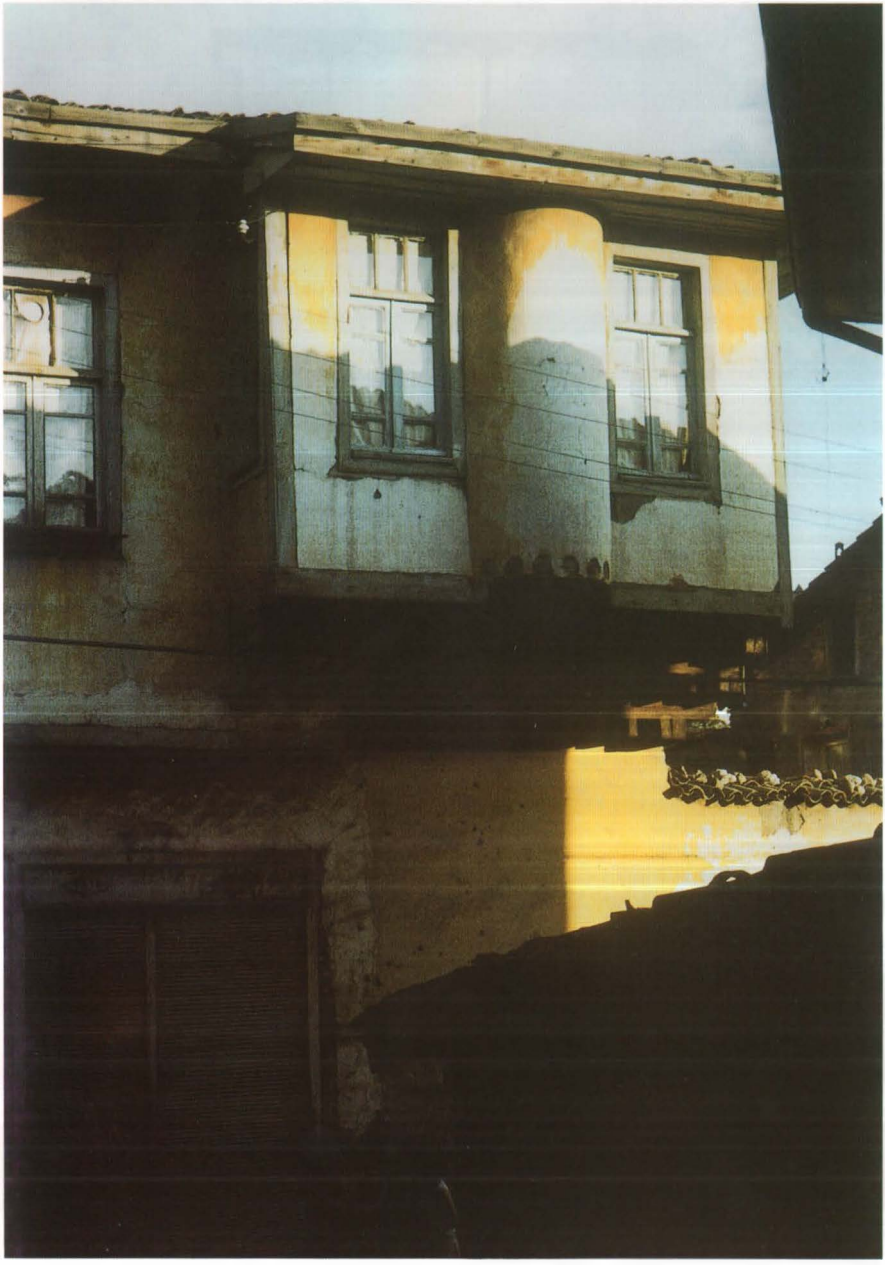
to the basic principles of the Turkish house in its overall arrangement and the arrangement of the rooms which are set back from the common area to give them protection and orientation.

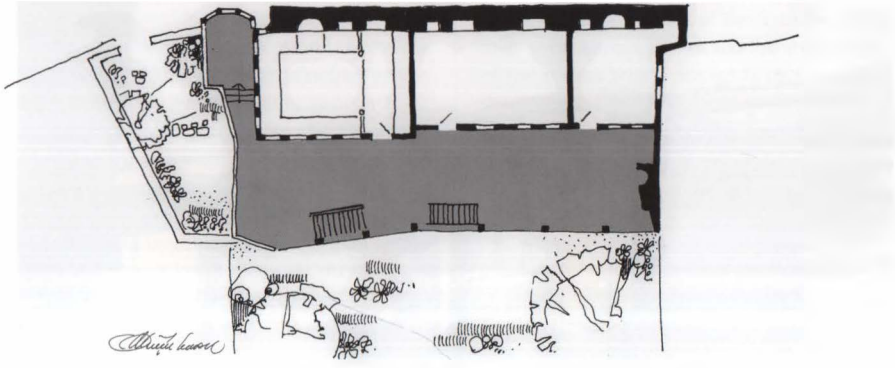
1964

116
Anadolu'nun ılıman iklim bölgesinde kurulan Türk evi.
Bursa'dan alınan bu örnekte, ılıman iklim bölgesindeki yapının odalarında ve kuruluş düzeninde, Türk evinin temel ilkelerine tam bir uyumluluk görülüyor. Gerek odaların çevresel düzeni, gerekse, sofayla ilişkileri en yakın bir duruma ulaşmıştır.

House in a moderate climatic region.
The rooms and their layout in this Bursa house totally conform to the basic principles. Utmost simplicity has been retained in the arrangement of the rooms and in their relation to the sofa.

1966

117
Anadolu'nun sert iklim bölgesinde kurulan bir Türk evi.
Kütahya'dan alınan bu örnekte, odaların çevreye karşı korunması için gerçekleştirilen ilginç çözümler görülmektedir. Sert iklim koşullarına karşı yapının bir yanı elden geldiğince kapalı tutulmuştur. Diğer yönü ise bahçeye açılmıştır. Sofa çok genişletilmiştir ve çevreyle ilginç bağlantılar yapmıştır. Açıkça görüldüğü gibi, yapıyı etkileyen bu iklim koşulları, odaların kuruluşu ve düzenini etkilememiştir.

House in a harsh climatic region.
Interesting solutions have been found to protect this Kütahya house from the environment. The weather side of the house has been kept as closed as possible while the lee side is open to the garden. The sofa is enlarged and provides good contact with the environment. While the climate affects the layout of the building it has no effect on the internal arrangement of the rooms.

1966

1966

Anadolu'daki Türk evinin biçim ve boyutlarının belirmesinde, ekonomik etkenler bir anlamda çok önemli bir yer tutmazlar. Bu nedenle oda kavramının ve biçiminin temel ilkeleri, ekonomik koşullara bağlı olarak önemli değişiklikler göstermez. Değişen yalnızca yapının ve odalarının kuruluşunda gösterilen özen ve süs alanlarının niceliğidir. Ama bunun daha ayrıntılarına inerek gözlemekte yarar vardır. Anadolu toplumunun değişik ekonomik güçteki üç kesimini simgeleyen örnekler eleştirildiğinde bu durum daha da belirginleşir.

Birinci örnek, Bursa'dan 19. YY. yapısı. Bu yapının yalın, gösterişsiz ama Türk evinin temel ilkeleriyle uyumlu biçimi vardır. Tutumlu bir düzen ve temel kavramlara uygunluk, en önemli etmen olarak görülüyor. (R. 118)

İkinci örnek Kütahya'dan bir 19. YY yapısı. Gerçekten çok özenli bir kent içi yapısıdır. Türk evinin temel kurallarına kesinlikle uyar. (R. 119)

Son olarak Bursa'da Murat evi olduğu söylenen örnek üzerinde durulabilir. Bu ilginç

In a sense, economic factors did not have very much influence on the shape and size of the Turkish house in Anatolia. Therefore, the basic principles of the room concept and form do not show significant variations arising out of economic factors. What changes is only a quantitive variation in decoration and elaboration in the construction of the building and its rooms. But this should be examined in greater detail and it becomes clearer when we consider examples representative of the three economic sections of Anatolian society.

The first example is a 19th century house in Bursa. (fig. 118) This house is simple and unpretentious but it remains in harmony with the basic principles of the Turkish house. Its most significant characteristics are the economical arrangement and its conformity to the basic concepts.

The second is a 19th century building in Kütahya. This is a very elaborate town house. It definitely conforms to the basic principles. (fig. 119)

Lastly, the building known as the Murat Evi in Bursa. This interesting house may be

yapı, çok güzel bir örnek olarak nitelenebilir. Gerek yapının düzenlenmesinde, gerekse odaların ve iç düzenin oluşturulmasında, geniş ve rahat bir kuruluş görülür. Oysa böylesine özel bir yapıda bile odaların kuruluş ve genel düzenlerinde, temel ilkelere tam bir uyum ve bütünlük kesinlikle görülmektedir. (R. 120)

Böylece, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, Anadolu'da yüzyıllar boyunca etkinliğini sürdüren Türk evinin oluşumu ve yapısal özelliklerinin belirginleşmesinde çeşitli etkenler, bu özgün ve etkili biçimi yönlendirmiş ve bu temel kavramlar içinde değişik çevresel koşullara bağlı değişik biçimler oluşabilmiştir.

Oysa, Türk evindeki odanın kuruluşundaki, hem temel kavram, hem de bu kavramın oluşturduğu biçimin temel ilkeleri, bütünüyle "kesinlikle tanımlanmış" bir sınır içinde çözümlenegelmiştir.

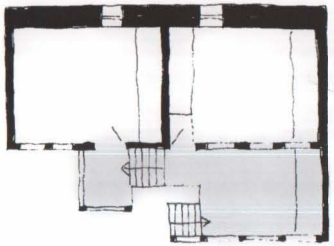
İşte bu tanımlamanın dışına çıkıldığı zaman ise, Türk evinin kuruluşundaki önemli özellikler ortadan kalkar.

regarded as a very beautiful example. It is a spacious and comfortable house both from the point of view of its position and of the arrangement of the rooms and their interiors. But even in such an exceptional house we still observe complete conformity with the basic principles in the construction and general arrangement of the rooms. (fig. 120)

As seen from these examples, the various factors determining the structural characteristics and, the formation of the Turkish house which held good for centuries in Anatolia moulded its specific and effective form which could vary according to local environmental conditions but always within the basic concept.

Therefore, both the basic concept and the basic principles of the form of the room emerging from them have been solved as a unity within clearly defined limits. If we trangress this definition the important characteristics of the Turkish house disappear. And this has alway been true of the Turkish house.

118
Türk evinin kuruluşunda çok yalın bir çözüm. Bursa'dan alınan bu örnek 19. yüzyıl yapısıdır. Bu yapının çok yalın, gösterişsiz ama çok özenli bir çözümü vardır. Türk evinin temel kuruluş ilkeleriyle uyum içindedir. Çözüm çok yalınlaştırılmış ama kavram değişmemiştir.

A simple Turkish house, 19th century, Bursa. This is a simple, unpretentious solution but it has been executed with great care. It conforms to the basic principles and shows no change in concept.

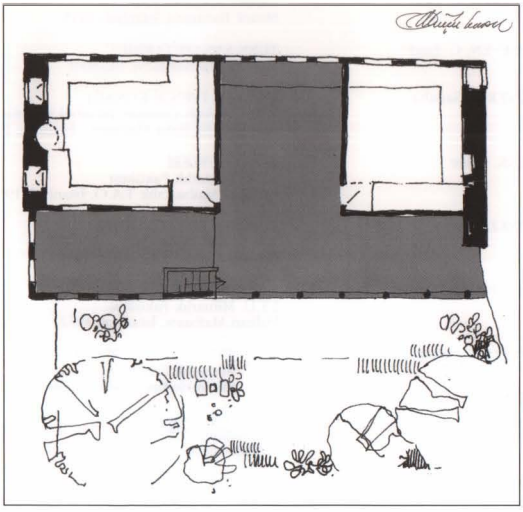
1966

119
Türk evinin kuruluşunda özenli bir çözüm. Kütahya'dan alınan bu örnek de 19. yüzyıl yapısıdır. Gerçekten çok özenli bir kent içi evidir. Gerek odaların düzeni, ve sofa ilişkileri, gerekse çok özenli kuruluşu, Türk evinin temel ilkelerine tam bir uyumluluk içinde gerçekleştirilmiştir.

An elaborate town house, 19th century, Kütahya. The layout of the rooms in their relation to the sofa and the elaborate construction are in harmony with the basic principles.

120
Türk evinin kuruluşunda çok özenli bir çözüm.
Bu açıdan alınabilecek en ilginç örneklerden birisi Bursa'dadır. Murat evi denilen bu ilginç yapının düzenlenmesinde, odaların ve iç düzenin oluşturulmasında, oldukça geniş ve rahat bir çözüme ulaşılmıştır. Oysa böylesine özel bir yapıda bile odaların kuruluş ve genel düzenlerinde, Anadolu'daki Türk evinin temel ilkeleriyle tam bir uyum açıklıkla görülüyor. Ancak yapının boyutları biraz değişmiştir. Odalar ve sofa çok geniş tutulmuştur.

A very elaborate house, Bursa. This house, known as the Murat Evi, has large and elegant rooms. But even in such a building the basic principles are adhered to. It differs from others only in the large dimensions of the house and its rooms.

1966

Kaynaklar
Bibliography

ARSEVEN, C. Esad — SANAT ANSİKLOPEDİSİ
Maarif Basımevi, İstanbul, 1955

ARSEVEN, C. Esad — TÜRK SANATI TARİHİ
Millî Eğitim Basımevi, İstanbul

AYVERDİ, Samiha — İBRAHİM EFENDİ KONAĞI
İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü
neşriyatı: 51 Baha Matbaası - İstanbul, 1964

BERK, Celile — KONYA EVLERİ
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
İstanbul Matbaacılık T.A.O. İstanbul, 1951

BERKES, Niyazi — TÜRKİYE İKTİSAT TARİHİ
100 Soruda Dizisi: 10
Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969

ÇAKIROĞLU, Necibe — KAYSERİ EVLERİ
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi,
Pulhan Matbaası, İstanbul, 1952

ELDEM, S. Hakkı — TÜRK EVİ PLAN TİPLERİ
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, 1968

ESER, Lâmi — KÜTAHYA EVLERİ
İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi
Pulhan Matbaası, İstanbul, 1955

KAFESÇİOĞLU, Ruhi — KUZEY-BATI ANADOLU'DA
AHŞAP EV YAPILARI
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
Pulhan Matbaası, İstanbul, 1955

KÖMURCUOĞLU, E. Asım — ANKARA EVLERİ
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
İstanbul Matbaacılık T.A.O. İstanbul, 1950

TOMSU, Leman — BURSA EVLERİ
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
İstanbul Matbaacılık T.A.O. İstanbul,

TOPRAK, Burhan — SANAT TARİHİ (Üçüncü cilt)
G.S.A. Yayınları: 25 İstanbul, 1963

ARAŞTIRMA VE MAKALELER

AKSOY, Erdem — ORTAMEKÂN: TÜRK SİVİL MİMARİSİNDE
TEMEL KURULUŞ PRENSİBİ
Mimarlık ve Sanat, 1963 7 - 8 s, 39 - 54
Kâğıt ve Basım İşleri A.Ş. İstanbul, 1963

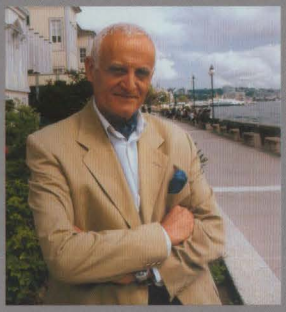
ERİNÇ, Sırrı — REGIONAL AND SEASONAL DISTRIBUTION
OF CLIMATIC ELEMENTS İN TURKEY
Review, 1959, 5 s, 23 - 93.
İstanbul Matbaası, İstanbul, 1959

ÜNVER, Süheyl — BURSA MURADİYE'DE ESKİ BİR EVİN
İÇ SÜSLEMELERİ HAKKINDA
Arkitekt 1947, s: 120, 123, 128 İstanbul.

KÖMURCUOĞLU, E. Asım — DAS ALTTURKISCHE WOHNHAUS
Deutschen Archaologischen Institut in İstanbul,
Otto Harrassovvitz, Wiesbaden, 1966

KUBAN, Doğan — TÜRKİYE SANATI TARİHİ
100 Soruda Dizisi: 22
Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970

STEWIG, R. TURFAN, Ruhi — BATI ANADOLU BÖLGESİNİN KÜLTÜREL
GELİŞMESİNİ GÖSTEREN KARTOGRAFİK
BİLGİLER
İstanbul Matbaa Sanat Enstitüsü, ist. 1968

Önder Küçükerman was born in Trabzon in 1939. On graduating from the Istanbul State Academy of Fine Arts in 1965 he began work as assistant in the Architecture and Interior Decoration departments. In 1972 he founded for the first time in Turkey a department for Industrial Design in the newly founded "Higher School of Applied Industrial Arts" attached to the "Istanbul State Academy of Fine Arts". He worked until 1980 as head of the department while at the same time continuing his work in the Academy itself. In 1980 he was appointed Assistant Dean in the newly founded "Faculty of Industrial Arts" in the Academy and in 1982 he became head of the "Department of Industrial Design" in the Faculty of Architecture of the "Mimar Sinan University" established on the foundations of the Academy of Fine Arts.

As advisor to the Prime Ministerial office, Minister of State, Minister of Culture and Tourism from 1984-1992 Prof. Küçükerman prepared projects on the subject of development and strengthening of traditional Turkish industrial and cultural resources from the point of view of design and creativity. In the same years he served as member of the executive committee and director of design in the Sümerhalı sector of Sümerbank Holding. He laid the foundations for the development of research and resources in industrial design and participated in their management. Between 1987 and 1993 he served for two periods as Dean of the Faculty of Architecture, Mimar Sinan University.

Önder Küçükerman has served uninterruptedly between 1971-2006 as head of the Department of Industrial Design, and retired in 2006. He is Turkish Correspondent of "The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage" (T.I.C.C.I.H.), from 1991.

Besides the production of a large number of works of scholarly and artistic research, articles, publications and TV programmes in his own specialised fields of industrial design, "traditional Turkish house", "traditional design in Anatolia", "costume design", "the art of carpet", "design and creativity", "the art of glassmaking and porcelain", "the National Palaces" and "Turkish industry" and the "historical heritage of design", Önder Küçükerman has designed a large number of artefacts for industrial institutions and published a number of books.

Prof. Küçükerman is married with Gözen Küçükerman (Interior Architect) and has one boy, Orhan Küçükerman.

Önder Küçükerman 1939 yılında Trabzon'da doğdu. 1965 yılında "İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi"ni bitirdi ve asistan oldu. Türkiye'de ilk kez "Endüstri Tasarımı Bölümü"nü 1971 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'ne bağlı olarak biçimlendirilen 'Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu'nda kurdu ve 1980 yılına kadar Bölüm Başkanı olarak görev yaptı. 1980 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde kurulan "Endüstri Sanatları Fakültesi"nin Dekan Yardımcılığı, 1982 yılında kurulan "Mimar Sinan Üniversitesi" Mimarlık Fakültesi, "Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü" başkanı oldu.

1984-1992 yılları arasında Başbakanlık/Devlet Bakanlığı, Turizm ve Kültür Bakanlıkları danışmanı olarak, "Türkiye'de geleneksel endüstri kaynaklarının tasarım ve yaratıcılık açılarından çok yönlü düzenlenmesi, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi" amacıyla projeler hazırladı, Sümerbank/Sümerhalı'da yönetim kurulu üyeliği ve tasarım yönetimi görevlerinde bulundu. Endüstride tasarım düşüncesinin ve kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla birçok vakıf kurdu ve yönetimlerinde bulundu.

1987- 1993 yılları arasında iki dönem Mimarlık Fakültesi Dekanlığı görevini yaptı. 1979 yılında kurulan "Endüstri Tasarımı Araştırma ve Yayın Enstitüsü" başkanı ve daha sonra Mimar Sinan Üniversitesi'nde 2000 yılında kurulan "Endüstri Tasarımı Araştırma Merkezi"nin kurucusu ve müdürü olarak görev yaptı.

Prof. Önder Küçükerman 1971 yılından 2006 yılında emekli oluncaya kadar 'Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü' başkanlığını görevini sürdürdü ve bugün de öğretim görevlerine devam etmektedir. Bunların yanı sıra çok sayıda kuruluşta, projede ve organizasyonda tasarım yöneticisi, tasarımcı, danışman ve tasarım koordinatörü olarak görev yaptı ve yapmaya devam etmektedir. 1991 yılından bu yana "The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage" (T.IC.C.I.H.) Türkiye muhabiridir.

Uzmanlık alanı içinde yer alan "Endüstri Tasarımı", "Yaratıcılık", "Türk Evi", "Anadolu'da Geleneksel Tasarım", "Halıcılık", "Cam Sanayii", "Porselen ve Seramik Sanatı", "Giyim Sanayii", "Otomotiv Sanayii", "Sanayi ve Tasarım Tarihi Mirası", "Milli Saraylar" konularında çok sayıda bilimsel ve sanatsal araştırma, yayım, tasarım, TV programları yanında, çok sayıda yayımlanmış kitabı vardır.

Prof. Önder Küçükerman, Gözen Küçükerman (Yüksek İç Mimar) ile evlidir ve Orhan Küçükerman adlı bir oğlu vardır

www.kucukerman.com

